

Libert

ignorari a substantia mouete per intellectum: oportet igitur dicere quod substantie separe singularia cognoscant istarum malium rez.

Utrum substantie separe naturali cognitione cognoscant omnia simul. LI

Quia vero intellectus in actu est intellectus in actu sicut sensus in actu est sensibilis in actu: idem autem non potest simul esse multa in actu: impossibile videtur quod intellectus substantie separe habeat species intelligibilium diuersas sicut iam supra dictum est. Sed sciendum est quod non oportet illud esse intellectus in actu cuius species intelligibilis in actu est in intellectu: cum enim substantia intelligent sit etiam uolens ac per hoc sit deus sui actus: in parte ipsius est postquam habet spiritum intelligibilem ut ea utatur ad intelligendum actu: uel si habet plures ut utatur una ipsarum unde etiam quorum sciam habemus non omnia actu plide ram. substantia igitur intellectualis per plures species cognoscens utitur una quaque uult: cum per hoc sit actu cognoscit omnia que per unam spiritum cognoscit. omnia enim sunt ut unum intelligibile in quantum sunt per unum cognita: sicut et intellectus noster simul cognoscit multa ad inuicem composita uel relata ut unum quoddam. ea uero que per diuersas species cognoscit non cognoscit simul: et ideo sicut est intellectus unus ita est intellectus in actu unum. est igitur in intellectu substantie separe quedam intelligentiarum successio: non tamen motus proprie loquendo cum non succedat actus potentie sed actus actus: intellectus autem diuinus quod per unum quod est sua essentia omnia cognoscit et sua actio est sua essentia: omnia simul intelligit. unde in intelligentia eius non cadit aliqua successio sed suum intelligere est totum simul perfectum permanens per omnia secula seculorum. Amen.

Explicit liber secundus.
Incipit liber tertius. Capitulum I
Prohemium.

Deus magnus dominus et rex magnus super omnes deos. Quoniam non repellit dominus plebem suam: quod in manu eius sunt omnes fines terre et altitudines montium ipse conspiciunt. Quoniam ipse est mare et ipse fecit illud: et sicca manibus eius formauerunt. Unum esse primum entium totius esse perfectionem plenam possidens quod deum dicimus omnibus est superius quod ex sui perfectionis abundantia omnibus entibus esse largitur ut non solum primum entium: sed et primum principium omnium esse probet: esse autem alijs tribuit non necessitate nature sed secundum sue arbitrii uoluntatis ut ex

superioribus est manifestum. unde consequens est ut factorum suorum sit dominus. nam super ea que nostre uoluntati subduntur dominamur: hoc autem dominum super res a se productas perfectum habet utpote quod ad eas producatas non exterioris agentis amiculo indiget nec materie fundamento. cum sit totum esse uis effector. Eorum autem que per uoluntatem producantur agentis unumquodque ab agente in fine aliquem ordinat. bonum enim et finis est obiectum proprium uoluntatis: unde necesse est ut que ex uoluntate procedunt: ad finem aliquem ordinentur: finem autem ultimum unaquodque res per suam consequitur actionem quam ordinat ab eo quod principia rebus debet per que agunt. necesse est igitur ut deus qui est in se naturaliter perfectus et omnibus entibus ex sua potentia esse largitur: omnium entium rector existat a nullo uicium directus nec est aliquid quod ab eius regimine excusetur sicut nec est aliquid quod ab ipso esse non sortiarur. Est igitur sicut perfectus in essendo et cauendo ita etiam et in regendo perfectus: huius uero regiminis effectus in diuersis apparet diuersimode secundum differentiam naturarum. Quedam namque sic a deo producta sunt ut intellectus habetia eius similitudinem gerat et imaginem repnent. unde ipsa non solum sunt directa sed et ipsa dirigentia secundum proprias actiones in debitum finem: que si in sua directione regimini diuino subdantur ad ultimum finem consequendum ex diuino regimine admittuntur: repelluntur autem si secus in sua directione peccerit. Alia uero intellectu carentia se ipsa in suum finem non dirigunt: sed ab alio dirigunt: quorum quedam incorruptibilia existuntia sicut in esse naturali pati non possunt defectus ita in proprijs actionibus ab ordine in finem eis prestatum nequaquam exorbitant sed in deficienti regimini primi regentis subdunt sicut sunt corpora celestia quorum motus semper uniformiter procedunt: alia uero corruptibilia existuntia naturalia esse pati possunt defectum qui tamen per alterius profectum completur: nam uno corrupto aliud generatur et sicut in actionibus proprijs a naturali ordine deficientur qui tamen defectus per aliquod bonum ide proueniens compensatur. Ex quo apparet quod nec illa que ab ordine primi regiminis exorbitare uidentur: potestatem primi regentis euadunt. nam et hec corruptibilia corpora sicut ab ipso deo condita sunt ita potestati eius perfecte subduntur. Hoc igitur diuino repletus spiritu psalmista consideras ut nobis diuinum regimen demonstraret. primo describit nobis primi regentis perfectionem: nam quidem in hoc quod dicit: deus. patet in hoc quod dicit: magnus dominus: quasi nullo indigens ad sue potestatis effectum producendum: auctoritatem in hoc quod dicit: rex magnus super omnes deos quia et si sint multi regentes eius tamen regimini omnes subduntur. secundum autem nobis describit regimini modum: et quidem quantum ad intellectualia

que eius regimini sequentia ab ipso
tunc finem dicitur: ideo dicitur: quod
plebe sui. Quoniam uero ad consummationem
excelsior interdu a proprijs actionibus
primi regentis non excludit. unde
tunc sunt omnes fines terre. Quoniam uero
posse que omnem altitudinem terre cecidit
bilis corporum et semper rectum ordinem
seruauit: unde dicitur et altitudines montium
cit. Tertio uero ipse uis regimini rationem
necessaria est ea que a deo sunt condita
regant: et hoc est quod dicit. Quoniam ipse
Quia ergo in primo libro de perfectione
ture plebem suam in fine de perfectione
us finem quod est omnium rector et
hoc tertio libro plebem suam de perfectione
dignitate ipse finem quod est omnium rector
Et hoc ordine procedendum ut primo
lo finem quod est omnium rector de perfectione
us finem quod est omnium rector de perfectione
dignitate ipse finem quod est omnium rector

Quomodo agens agit propter finem.

Stendendum
Quomodo agens agit propter finem. In hoc
dicitur aliquo fine. In hoc
propter finem agit hoc dicitur esse
petus agentis hoc n. ad perfectionem
deficientis et dicitur deficere a fine in
medico agens ad sanandam et hoc est
finem. Nec differunt ad hoc uerum
ne sit cognoscens uel non. sicut enim
ignitatis ita est finis motus laqueum
tis impoens ad aliquid certum tendit:
quod motus actus procedit: a
caliditate frigore autem infrigidat
tunc finem dicitur actus: sicut
actu uero omnes quidem terminantur
facilius dicitur ad bonum et la
tatem: quod in non sicut tollere et sem
dem actu terminat ad aliquid factum
dit in ipsam actionem: quod non cogit
dat finem: quod quilibet actus ipse
actione facta. Quod uero dicitur
hoc esse ultimum finem dicitur ultra
aliquid: sicut actus medicus est aliquid
pfectura non consistit ad aliquid ultimum
ul. Liber agens est uolens ad aliquid
agens non quart ultra aliquid ultimum
tunc tendent: quod quilibet actus ipse
in finem non sit potestatis agens
uolens. n. mouet ad id ad quod impo
tunc: et igitur agens agit propter finem

Tertius.

que eius regimē sequentia ab ipso cōsequuntur vltimū finē qd̄ ē ipse: 7 ideo dicit: qd̄ nō repellat dñs plebē suā. **¶** Quid vō ad corruptibilia q̄ etiam si exorbitēt interdū a p̄p̄is actionibus: a p̄tate t̄m̄ primi regentis nō excludūt. vnde dicit: qd̄ i manu eius sunt oēs fines t̄re. **¶** Quātū vō ad celestia corpora que oēm altitudinē terre excedūt. i. corruptibiliū corporū 7 semp̄ rectū ordinē diuini regiminis seruāt: vnde dicit 7 altitudines montū ipse cōspicit. **¶** Tertio vō ip̄i⁹ vltis regimē rōnem assignat qz necesse ē ut ea que a deo sūt condita ab ipso etiaz regant: 7 hoc est qd̄ dicit. **¶** Qm̄ ip̄ius est mare 7c. **¶** Quia ergo in primo libro de p̄fectione diuine nature p̄secuti sum⁹. in fō at̄ de p̄fectione p̄tatis ip̄ius fm̄ qd̄ est oīum rez. p̄ductor: 7 dñs. restat igit̄ i hoc tertio libro p̄sequi de p̄fecta auctoritate siue dignitate ip̄ius fm̄ qd̄ est oīum rez finis 7 rector. **¶** Erit ḡ hoc ordine p̄cedendū ut p̄mo agatur d̄ ip̄o fm̄ qd̄ est rez oīum finis: fō de regimine vlti ip̄ius fm̄ qd̄ oēm creaturā gubernat: tertio de speciali ip̄ius regimine prout gubernat creaturas intellectum habentes

¶ Omne agens agit p̄pter finem. II

Ostendendū est igit̄ **¶** Ostendendū est igit̄ tur p̄mo qd̄ omne agens i agendo intēdit aliq̄ finē. In his. n. q̄ manifeste p̄pter finē agūt hoc dicimus eē finē i qd̄ tendit i p̄tus agentis: hoc. n. adipiscēs: oē adipisci finem: deficiēs at̄ dicitur deficere a fine intento: sicut p̄z i medico agente ad sanitatē 7 hoīe currēte ad cētū iminū. **¶** Nec differt q̄tū ad hoc utrū qd̄ tendit i finē sit cognoscens uel non. sicut enim signū ē finis sagittātis ita est finis motus sagitte: oīs autē agētis impetus ad aliq̄d certū tendit: nō. n. ex quacūqz v̄tute queuis actio procedit s; a calore quidem calefactio: a frigore autem infrigidatio: unde 7 actiones fm̄ diuersitatem actiuoz specē differunt: actio uero qñqz quidem terminatur ad aliq̄d factū sicut edificatio ad domum 7 sanatio ad sātatem: qñqz at̄ nō sicut intelligere 7 sentire: 7 si quīdem actio terminat̄ ad aliq̄d factū i p̄tus agentis tēdit in ip̄am actionē: oīs igit̄ qd̄ oē oēs i agendo intēdat finē: qñqz quidē actionē ip̄az: qñqz aliq̄d per actionē factū. **¶** Adhuc i oib⁹ agētib⁹ p̄pter finē hoc eē vltimū finē dicit⁹ ultra qd̄ agens non q̄rit aliq̄d: sicut actio medici ē usqz ad sanitatē: ea vō p̄secuta nō conat̄ ad aliq̄d vltius: sed i actione cuiuslibet agentis est uenire ad aliq̄d ultra quod agens non querit ultra aliq̄d: alias. n. actiones in infinitū tenderent: quod quidē est ip̄ossibile: qz cuz infinita non sit p̄transire: agens agere nō incipit: nihil. n. mouet̄ ad id ad quod ip̄ossibile est peruenire: oē igit̄ agens agit p̄pter finē. **¶** Amp̄. si ac

tiones agentis p̄cedat̄ in infinitū: oīs qd̄ uel ex istis actionibus sequat̄ aliquod factum uel non: si quīdem sequatur aliquod factum: esse illius facti sequetur post infinitas actiones: quod autem p̄tergit infinita ip̄ossibile est esse: cum non sit infinita p̄transire: quod autem ip̄ossibile est esse: i ip̄ossibile est fieri: 7 quod est ip̄ossibile fieri est ip̄ossibile facere: ip̄ossibile est igit̄ qd̄ agens ic̄piat facere aliq̄d factum ad quod p̄tergūtur actiones infinite. **¶** Si autem ex illis actionibus nō sequitur aliquod factum: oportet ordinē huius modi actionū esse uel fm̄ ordinem virtutum actiuarum: sicut si homo sentit ut imaginetur: imaginatur at̄ ut intelligat: intelligit autē ut uelit: ul̄ s; ordinē obiectozum sicut si considero corp⁹ ut p̄siderem aiām: quam considero ut p̄siderem subāz sepatam: quam considero ut considerem deum: non autem est ip̄ossibile p̄cedere in infinitum neqz in uirtutibus actiuis sicut neqz in formis rerū ut probat̄ i fō metath. forma. n. est agēdi p̄cipiūm: neqz in obiectis sicut neqz in entibus cum sit unū ens primū ut supra probatum est: non ē igit̄ ip̄ossibile qd̄ actiones in infinitum procedant: oīs igit̄ eē aliq̄d quo habito conatus agentis q̄scat. omne igit̄ agēs agit p̄pter finē. **¶** Item in his que agūt p̄pter finē omia intermedia inter primū agens 7 vltimū finē sūt fines respectu priorū 7 principia actiua respectu sequentium: i igit̄ conatus agentis nō est ad aliq̄d determinatū: s; actiones sicut dictum est p̄cedūt in infinitum: oīs principia actiua in infinitū procedere: quod est ip̄ossibile ut supra ostensum est: necesse est igit̄ qd̄ conatus agentis sit ad aliq̄d determinatū. **¶** Adhuc oē agens uel agit per nām uel per intellectum: de agentibus autem per intellectum nō ē dubium quin agant p̄pter finem: agunt enim p̄concupiētes i intellectu id quod per actiōem cōsequuntur 7 ex tali p̄cōceptione agūt: hoc. n. est agere per intellectum: sicut autem in intellectu p̄cōcipiente existit tota similitudo effectus ad quā p̄ actiōnes intelligentis peruenitur: ita in agente naturali p̄existit similitudo naturalis effect⁹ ex q̄ actio ad hunc effectū determinatur: nam ignis generat ignē 7 oliua oliuā: sicut igit̄ agens per intellectū tendit in finem determinatum per suam actionē ita agens per naturam: oē igit̄ agens agit p̄pter finē. **¶** Amp̄. peccato non inuenitur nisi in his q̄ sūt p̄pter finē: nec. n. imputatur alicui ad p̄c̄m si deficiat ab eo quod non est: medico enim non imputatur ad peccatum si deficiat a sanando naturam. non autem edificatori aut grāmatico: s; peccatum inuenimus in his que fiunt secundum artem: sicut cum grāmaticus non recte loquitur nec in his que sunt fm̄ naturam sicut p̄z in p̄tib⁹ monstruosis. ergo tam agens secundum naturāz

¶ Agens fm artem ⁊ a proposito agit propter finem. ¶ Item si agens non tenderet ad aliquē effectum determinatum: omēs effectus essent ei i differētes: quod autem indifferenter se habet ad multa non magis unū eorum operatur q̄ aliō: unde a cōtingente ad utrumq; nō sequitur aliq̄s effectus nisi per aliquid quod determinet ad unū impossibile igitur eēt q̄ ageret. oē igitur agens tēdit ad aliquem determinatum effectum quod dicitur finis eius. Sunt autem aliq̄e actōes que nō vidētur esse propter finē sicut actōes ludicre ⁊ contemplatiue ⁊ actiones que absq; attētiōe fiunt sic confricatio barbe ⁊ huiusmodi ex q̄bus aliq̄is opinari potest q̄ sit aliquod agens non ppter finem. Sed sciendum q̄ actiones cōtemplatiue nō sunt propter alium finē sed ipse sunt finis actiones autē ludicre interdū sunt finis cū q̄s solum ludit propter delectationem que in ludo est q̄nq; autem sunt ppter finē cū ludimus ut post modū fortius fo agamus: actiones autem q̄ fiūt sine attentione nō sunt ab intellectu sed ab aliq̄ subita imaginatione uel naturali pncipio sicut inordinatio humoris pruritū excitatū est cā cōfricatiōnis barbe que fit sine attētiōe intellectus: ⁊ tñ hec ad aliquos fines tendūt: licet preter ordinem intellectus. ¶ Per hoc autem excluditur antiq̄rum naturalium error qui ponebat omnia fieri ex necessitate materie: cām finalem a rebus penitus subtrahentes.

¶ Omne agens agit propter bonum. .III.

Hoc autem ulte rius ostensum est q̄ oē agens agit propter bonū. Inde. n. manifestū est omne agens agere propter finem q̄ quodlibet agēs tendit ad aliquod determinatum: id autēz ad quod agens determinate tendit oportet esse conueniens ei: non enī tenderet in ipsum nisi propter aliquā conuenientiam ad ipm: q̄ autem conueniens est alicui est illi bonū: q̄ omne agens agit ppter bonū. ¶ Preterea finis est in quo q̄scit appetitus agētis uel mouentis ⁊ eius q̄d mouetur: hoc at est o rōe boni ut terminet appetitū: nā bonum est q̄d omnia appetunt: ois q̄ actio ⁊ motus ē pp bonū. ¶ Adhuc omnis actio ⁊ motus ad esse aliq̄ mō ordinari uidetur uel ut conseruetur fm spēm ul indiuiduū vel vt de nouo acquiratur: hoc at ipm quod ē esse bonū est: ⁊ iō omnia appetunt esse: ois igitur actio ⁊ motus est propter bonum. ¶ Amp. ois actio ⁊ motus est ppter aliquam perfectionē: si. n. ipsa actio sit finis manifestus est q̄ ē perfectio fa agentis: si autem actio sit transmutatio exterioris materie: manifestū est q̄ mouens inten-

dit aliquam perfectionem inducere in re mota in quam etiam tendit mobile si sit motus natural: hoc autem dicimus eē bonū quod est esse perfectum: ois igitur actio ⁊ motus est ppter bonū. ¶ Item omne agens agit fm q̄ est actu: agendo autem tendit in sibi simile: igitur tendit in actu aliq̄e: actus autem ois hz rōem boni: nā malū non inuenitur nisi in potentia deficiente ab actu. ois igitur actio est ppter bonū. ¶ Ad hoc agens p intellectum agit ppter finem sicut determinans sibi finem. agens autem p naturam. lz agit ppter finē ut pbatū est: non tñ determinat sibi finē cū nō cognoscat rōem finis: sed mouetur in finez determinatum sibi ab alio: agens autem per intellectū nō determinat sibi finē nisi sub rōe boni intelligibile. n. n̄ mouet nisi sub rōe boni quod ē obiectum uolūtatis: ergo ⁊ agens per naturā n̄ mouetur neq; agit ppter aliquem finem nisi fm q̄d est bonū: cū agentis per naturam determinetur finis ab aliquo appetitu. omē igitur agens ppter bonū agit. ¶ Item eiusdem rōis est fugere malū et appetere bonum sicut eiusdem rōis est moueri a deo: sursum ⁊ moueri sursum: omnia autem inueniuntur malum fugere. nā agentia per intellectum ac rōe aliquid fugiunt: q̄ apprehendūt illud ut malum. oia autem agētia naturalia quātum habēt de v̄tute tñ resistūt corruptioni que est malū vniuscuiusq; oia igitur agunt propter bonum. ¶ Adhuc quod prouenit ex alicuius agentis actione preter intentionē ipsius dicitur a cāu uel fortuna accidere. uidemus autem in operibus nature uel semper uel frequentius quod melius est: sicut in plantis folia sic eē disposita ut producat fructus ⁊ partes aialium sic disponi ut animal uari possit: si q̄ hec eueniūt preter intentionē naturalis agentis hoc erit accidens cāu uel fortuna sed hoc est impossibile: nā ea que accidunt semp v̄l frequenter non sunt cāualia neq; fortuita: lz que accidunt i pauciorib; naturale q̄ agens itendit ad id quod melius ē ⁊ multo māifestū q̄d agit p intellectū: oē igitur agēs itendit bonū i agendo. ¶ Itē oē q̄ mouet ducit ad terminū mot; a mouēte ⁊ agēte: ois igitur mouēs ⁊ motū ad idē tēdē in q̄tū mouetur q̄ autem mouetur cum sit in potentia tendit ad actum ⁊ ita ad perfectum et bonum: per motum enim exit de potentia in actum: ergo ⁊ mouens ⁊ agēs semp i mouēdo ⁊ agēdo itēdit bonū. ¶ Sic ē q̄ phi diffiniētes bonū dixerūt: Bonū ē q̄d oia appetūt: ⁊ Diony. iij. c. d. diui. no. dicit q̄ oia bonū ⁊ optimū cōcupiscūt.

¶ Malū ē pter intentionē in rebus. .III.

Hoc at apparet q̄ malū est preter intentionē in rebus

r̄ incidit preter intentionē agentis actione cōsuetur diuersū ab eo ne sine intentione ab agente: manerit accidere: malū at diuersū tendit oē agens: est igitur malū cū sit defectus in effectu: qui aliq̄e defectū in principis alicuius corruptione: semis sequitur paucitate curris sequitur claudis fm q̄ hz de uirtute actiua n̄ sicut uirtus patitur: sicut at q̄ n̄ intendit igitur finē cōcupiscit igitur sequit̄ rōis defectū uirtutis agēti: hoc at est malū: lū pter intentionē. Ad hoc. ad illud b̄lū ⁊ motio mouens mobile ad nō: ad malū at per actus ⁊ p q̄d quidē maxime in generatione apparuit. n. cū sit uis formā ad formā aliam ⁊ p̄uatiōne formā cū sit sub forma aeris: est i potentia ⁊ p̄uatiōne formā aeris: ⁊ ad utriusque m̄e terminatur: illud formā q̄ generat igitur ad p̄uatiōne at h̄ cōcupiscit aeris: nō at intentio ⁊ agē ad p̄uatiōne: sed ad formā: nō possibile: est at impossibile m̄am esse: esse uero ea sub forma est terminante ad p̄uatiōne ē p̄uatiōne at ad ea in q̄tū peruenit: quā p̄uatiōne alterius te sequitur: si similitudo ergo p̄uatiōne ⁊ corruptione per se cōcupiscit p̄uatiōne uero cōcupiscit p̄uatiōne: ois effectus motus: ⁊ iō in qua generatio ⁊ corruptio sicut quidē dicitur de albo in nigru cōcupiscit nigru: bonum at est fm q̄ materiam formam: ⁊ p̄uatiōne per actum p̄uatiōne sicut q̄ est p̄uatiōne actu debito: ois uirtus in suo motu peruenit ad terminū: si dicitur preter intentionē oē agēs ⁊ mouens itendit ad bonū uirtus p̄uatiōne agēs. ¶ Item motus per intellectū ⁊ intentionē ois tendit sequitur apprehensionē in illud quod appetebatur ut finem: aliquid quod nō hz sicut appetit intentionē: sicut si aliquid uideat ⁊ comedat sed credis illud esse m̄am: secundū q̄ accipit illud: sed rōe boni: ois p̄uatiōne illud nō in bonū sed preter intentionē: agens igitur p̄uatiōne malū n̄ potest intentionē.

forme ignis est malum ignis: 7 qd tā priuationes
 q̄ hitus 7 forme nō dicuntur esse nisi fm q̄ sunt in
 subiecto: si quidē priuatio sit maluz p̄ cōparatio
 nē ad subiectum i quo ē: erit malū simplr: sin autē
 erit malū alicuius 7 nō simplr: hoīem igitur pri
 uari manu ē malū simplr: mām at priuari forma
 aeris nō ē malū simplr: sed ē malū aeris: priuatio
 at ordinis aut cōmensurationis debite in actiōe
 est malū actionis: 7 qz cuiuslibet actioni ē debū^o ali
 quis ordo 7 aliqua cōmensuratio: necesse est ut talis
 priuatio i actione simplr malum existat. **Dis** igit
 uis sciendū est q̄ non dē qd est preter intentionē
 o3 esse fo: tuitū uel casuale: ut p̄ma rō p̄ponebat
 si. n. qd est preter intentionē sit p̄ns ad id qd est in
 tentū uel sepe: 7 sicut frequēter nō eueniet fortui
 to uel casualiter sicut in eo qui itendit dulcedine
 uini frui: si ex potatione uini seq̄tur ebrietas: non
 erit fortuitum nec casuale: esset at casuale: si seq̄re
 tur ut i paucioribus: malū ḡ corruptionis nālis 7
 si sequatur p̄ter intentionē generātis: p̄sequitur tñ
 sp: nā sepe forma unius est adiūcta p̄cipio alre
 rius. vñ corruptio nō euenit casualiter neqz ut in
 paucioribus: l3 priuatio q̄nqz nō sit malū simplr
 sed alicuius ut dē est. **Si** at sit talis priuatio: q̄
 priuat id quod ē debitum generato erit casuale 7
 simplr malū: sicut cu3 nascitur partus monstruo
 si: hoc. n. non cōsequitur de nēitate ad id quod ē
 intentū: sed est ei repugnās: cū agens itendat per
 fectionem generati: malum at actionis accidit in
 nālibus agētibz ex defectu uirtutis actiue. vñ si
 agens h3 uirtutē defectiua: hoc malum cōsequit
 preter intentionē: sed non erit casuale: qz de nēita
 te est p̄sequens ad talem agentē: cū tale agens uel
 sepe uel frequēter patitur hunc uirtutis defectū
 erit at casuale: si hic defectus raro talē comitatur
 agentem. **In** agētibz at uoluntarijs itentio est ad
 bonū aliq̄ p̄ticulare: si d3 sequi actio. nā vñ nō
 mouent sed p̄ticularia: i quibus est actus si igitur
 illud bonū qd itendit hēat p̄iuncta: priuationē
 boni fm rōnem uel sepe uel frequēter seq̄tur: ma
 lum morale nō casualiter sed uel sp uel frequēter
 sicut p3 in eo qui uult uti semina p̄pter delectati
 onē: cui delectationi adiūcta est iordnatio adul
 terij. vñ malū adulterij non sequitur casualit: eēt
 at casuale malū: si ad id qd itendit seq̄retur aliq̄
 p̄cēm ut i paucioribus: sicut cu3 quis p̄iciens ad
 auē interf. cit hoīem: q̄ at h^o modi bona aliq̄is i
 tendat ut in pluribus: q̄bus priuationes boni fm
 rōnem cōsequant: ex hoc puenit q̄ plures uiuūt
 fm sensū: eo q̄ sēsibilia sūt nobis manifesta 7 ma
 gis efficaciter mouētia i p̄ticularibus i quibus est
 opatio: ad plura at casualiū bonoz sequitur pri
 uatio boni fm rōnem. **Ex** quo p3 q̄ l3 malum
 p̄ter intentionē sit: est tñ uoluntariuz: vt scda rō p̄
 ponit l3 non per se sed p̄ accē: itentio. n. ē ultimi

finis: quē quis p̄pter se uult: uoluntas at est eius
 qd q̄s uult p̄pter aliud: ēt si simplr non uellet: sic
 qui p̄iicit merces in mari cā salutis non itendit
 p̄iectionē mercū sed salutem: p̄iectionē aut uult
 nō simplr sed cā salutis: silr p̄pter aliq̄od bonū
 sensibile consequendū uult aliq̄s facere inordina
 tā actionē non itendens iordnationē neqz uolēs
 eā simplr sed p̄pter hoc: 7 tō hoc mō malitia et
 p̄cēm dicuntur esse uoluntaria: sicut p̄iectio mercū
 in mari. **Eodē** at mō p3 solutio ad tertiā obiectio
 nē. **Runq̄**. n. inuenitur mutatio corruptiōis sine
 mutatioe generatiōis: 7 p̄ p̄ns nec finis corrupti
 onis sine fine generatiōis: nā ḡ non itendit finē
 corruptiōis seorsū a fine generatiōis sed sil utrū
 qz. **Non**. n. est de itentione nature absoluta q̄ nō
 sit aqua: sed q̄ sit aer: quo exite nō est aqua: hoc
 ḡ qd est esse aerem itendit nā fm se: qd uero ē nō
 esse aquā non itendit nisi i q̄rtum est conūctū ei:
 qd est esse aerē: sic igitur priuatiōes a nā non sūt
 fm se itente sed secūdū accidens: forme uero fm
 se. **p3** ergo ex p̄missis q̄ illud qd ē simplr ma
 lum: oio est preter intentionē i opibus nāe sic par
 tus monstruosi: qd uero non est simplr sed alicui
 malum nō ē intentū a nā fm se l3 fm accē.

Q malū non est aliqua essētia. VII.

E his at apparet

q̄ nulla essētia est fm se mala. **Ma**
 lum. n. ut dē est: nihil est aliud q̄ p̄
 uatio eius qd quis natus ē: 7 d3 hēre: sic. n. apud
 oēs est usus h^o nois malum: priuatio at non ē ali
 qua essētia: sed ē negatio in substātia: malum igit
 non est aliqua essētia in rebus. **Ad** hec. vnum
 qd qz fm suam essētia h3 esse: in q̄rtum at h3 esse
 h3 aliq̄od bonū: nā si bonū est qd oia appetunt
 o3 ipsum esse bonū dicere tū oia esse appetant: f3
 hoc igitur unūq̄qz bonum est q̄ essētia h3: bo
 num at 7 malū opponūtur: nihil igitur ē malum
 fm q̄ essētia h3: bonū at 7 malū opponūtur: ni
 hil igitur est malum scōm q̄ essētia h3: nulla igit
 essētia mala est. **Amp̄**. ois res uel est agens uel
 est facta: malū at non pot esse agens: qz q̄cquid a
 git: agit in q̄rtum est actu exis 7 perfectum: 7 silr
 non pot esse factum: nā cuiuslibet generatiōis ē
 terminus forma 7 bonum: nulla igitur res scōm
 suam essētia ē mala. **Item** nihil tendit ad su
 um p̄rium: unūq̄qz. n. appetit quod est sibi silē
 7 conueniens: oē at ens agendo itendit bonum:
 ut oñsum ē: nullū igitur ens in q̄rtuz h^o mōi ē ma
 lum. **Ad** hec. ois essētia est alicui rei nālis: si
 n. est in genere substātie est ipsa nā rei: si uero sit i
 genere accidētis: o3 q̄ ex p̄cipijs alicuius substā
 tie cāctur: 7 sic illi substātie erit nālis: l3 forte alre
 ri substātie non sit nālis: sicut caliditas est nālis

lenit: si in illis aque: qd at est sc
 pot est alicui nālis: de rōne. n. malū
 qd est alicui nātam inē: 7 debū
 sit eius: qd est nāle puatio non pot
 si dicitur nāle inest alicui est ei b
 si dicitur nāle igitur essētia est ei b
 2mō: qd h3 essētia aliq̄am
 ma: aut h3 formam aliq̄am p̄ form
 unūq̄odqz in genere uel sp: form
 mōi h3 rōnem bonitatis cū sit p̄
 7 finis: qd itendit de facient 7 ac
 qz hōis formā p̄iectum est: qd qu
 tiā aliq̄am in quātū h^o mōi est i
 igitur nō h3 essētia aliq̄am
 potentia dicitur: actus at in q̄
 num ē: qz scōm q̄ aliq̄d est actu:
 est p̄iectum: potentia ē bonum uel
 n. potentia ad actu: ut in quolibet
 7 ēt est actu: p̄potione non ē p̄
 genere cum actu: puatio non cōp
 accidens: de igitur quod ē q̄cunqz
 est bonū: ē malū igitur nō h3
 q̄ nō sit est a deco: deum at est p̄
 i hōi h^o ordnatus: cum igitur bo
 est: non pot: i p̄pōssibile est alio
 est ens et malum. **Item** ē q̄ scōm
 deus cuncta q̄ fecerat: 7 erant
 dicitur in. **Lunca** facta bona
Thimo iij. **Ois** creatura dei
 iij. de diu. no. dicit q̄ malum
 nec aliquid in creaturis q̄ accidit
 nigredo: **Per** hoc at concludit
 orum potentia aliq̄as res secun
 ras nālis esse.

Q malum sit natura aliq̄a

ut p̄ter aliquorum rationes
Dicitur a
 uis rōnis p̄dicte
 ut. **Ex** p̄p. n. dicitur sp
 qz fm bonū malum at est dicit
 quibus p̄p̄tibus. i. in bonis 7 a
 bus: sicut. n. uirtus scōm suam sp
 ita scōm nātam est malū bonū
 7 silr de actibus uirtutū 7 uiciō
 dās sp̄m aliq̄ibus rebus: est
 tia 7 aliq̄ibus rebus nālis
 rō est nā quēdā: si. n. nihil pot
 est et priuatio uel negatio para
 dicitur esse p̄riū malum igitur
 itē bonum 7 malū dicitur esse
 ab **Ar**. in p̄dicantibus malū
 essētia 7 nā aliq̄am nā nō

Tertius.

igni: h3 sic innālia aque: qđ at est scđm se malū nō pōt esse alicui nāle: de rōne. n. mali ē priuatio ei? qđ est alicui natum in eē r debitū ei: malū igitur euz sit eius qđ est nāle puatio non pōt esse alicui nāle vñ qđqd nāliter inest alicui est ei bonū: r malum si ei desit: nulla igitur essetia est scđm se mala.

Amp. qđqd h3 essentia aliquam aut ipsa r est forma: aut h3 formam aliquā: p formā. n. collocatur unūquodq3 in genere uel spe: forma at in qtu h3 mōi h3 rōnem bonitatis cū sit principiū actionis r finis quē intendit de faciens r actus q unūquod q3 hñs formā pfectum est: qđquid igitur h3 essentia aliquam in quātū h3 mōi est bonum: malum igitur nō h3 essentia aliquā. **Itē** ens p actuz et potentia diuiditur: actus at in qtu h3 modi bonum ē: q scđm q aliqd est actu: scđm hoc aliqd est pfectum: potentia ēt bonum aliqd est: tēdit n. potentia ad actū: vt in quolibet motu apparet r ēt actu pportio nā non ē rōria: r est i eodē genere cum actu: r puatio non cōpetit ei nisi per accidens: de igitur quod ē qduncq3 mō sit in qtu r est ens: bonuz ē: malū igitur nō h3 aliquā essentia.

Amp. pbatum est in secūdo h3 q de esse qđ qđ mō sit est a deo: deum at esse pfectā bonitatez i pmo h3 oñdimus: cum igitur boni effectū malū esse non possit: impossibile est aliquod ens in qtu r est ens eē malum. **Hinc ē q** Sen. primo dī. **U**idit deus cuncta q fecerat: r erant ualde bona. **Et** **Ec** clesiastes iij. **C**uncta fecit bona in tpe suo: r pmo **Thimo.** iij. **O**is creatura dei bona. **Et** **Dio.** ca. iij. de diu. no. dicit q malum nō ē exñs. s. per se: nec aliquid in exñibus qī accidēs sicut albedo vñ nigredo: **P**er hoc at excluditur error manicheorum ponentiū aliquas res secundum suas naturas malas esse.

Q malum sit natura aliqua uel res aliq: vt pbant aliquorum rationes. **VIII.**

Adetur autē qui busdā rōnib3 p dicitē snie posse obuiari. **S**x ppa. n. dīa specifica unūqđ q3 spem sortitur: malum at est dīa specifica i aliquibus generibus. s. in hitibus r actibus moralibus: sicut. n. uirtus scđm suam spem est bon3 hit ita rōrium uicium est malus hitus scđm suā spēz: r sūr de actibus uirtutū r uicioz: malū igitur est dās spem aliquibus rebus: est igitur aliqua essentia r aliquibus rebus nālis. **P**re. utrūq3 rōriū est nā quedā: si. n. nihil poneret alterū rōriū esset priuatio uel negatio pura: sed bonū r malū dicuntur esse rōria: malum igitur est nā aliqua. **I**tē bonum r malū dicunt esse genera rōriozū ab **Az.** in predicamētis: cuiuslibet at generis est essentia r nā aliqua: nam nō entis non sūt spēe ne

q3 dīe: r ita qđ non est non pōt esse genus: malū est igitur aliqua essentia r nā. **A**d hec. de quod agit ē res aliqua: malū at agit in quātū malū: repugnat. n. bono r corripit ipsum: malū igitur in quātum malum ē res aliqua. **A**mp. in quibus cunq3 iuenitur magis r minus: o3 q sint res aliq hñtes ordinē: negationes. n. r priuationes nō suscipiunt magis r minus: iuenitur at inter mala unū altero peius: o3 igitur ut vñ q malum sit res aliq.

Pre. res r ens conuertitur: est at malū in mūdo: ergo est res aliqua et natura.

Solutio rōnum pmissarum. **IX.**

Mas at rōnes nō difficile est soluere. **M**alum. n. r bonuz i moralibus specificē dīe ponūtur: vt prima rō pponēbat: q3 moralia a uoluntate depēdent: scđm hoc. n. aliquid ad genus moris pūnet q est uolūtarium: uolūtatis at obiectū est finis r bonum: vñ a fine spem moralia sortuntur sicut r nāles actiones a forma principij actiui: ut calefactio a calore: q3 igitur bonum r malū dicūt fm ordinē ad finē uel priuationem ordinis o3 q i moralibus prime dīe sint bonum r malum: unū at generis o3 esse unā mensurā primā: moralium at mēsurā est rō: o3 igitur q a fine rōnis dicatur aliqua i moralibus bona uel mala: qđ igitur i moralibus sortitur spem a fine: quod ē fm rōnem dē scđm spem suam bonū: quod uero sortitur spem a fine rōtrario finī rōnis dē fm spem suam malū: finis at ille r si tollat finem rōnis: est tñ aliqd bonum sicut delectabile scđm sensū uel aliqd h3 mōi vnde r i aliquibus aialibus sunt bona r hōi etiā cū sunt scđm rōnem moderata: r contingit quod est malū unū esse bonum alteri: r iō nec malū fm q est dīa specifica in genere moralūz ipōtat ali quid quod sit fm essentiam suā malum: s3 aliqd quod scđm se est bonum: malū at hōi in quātū puat ordinem rōnis quod est hōis bonum.

Ex quo ēt p3 q malum r bonū sūt rōria scđm q in genere moralūz accipiūt: non at simplr accepta: sicut secūda rō pponēbat: sed malum priuatio ē boni in quātum est malū. **E**odē ēt mō pōt accipi dictum: q maluz r bonū put sūt i moralibus sūt genera contrariorum ex quo tertia rō pcedebat. **D**ium. n. rōriozum moralūz uel utrūq3 est maluz sic pdigalitas r illiberalitas vñ unū bonū r altez malū sic liberalitas r illiberalitas: est igitur malū morale et genus r differentia non scđm q est puatio boni rōnis: ex quo dē malū sed ex nā actionis uel habitus ordinati ad aliqū finē qđ repugnat debito finī rōnis: sicut hō totus est hōis indiuiduum: non in quātum est totus sed in quātum ē hīc hō: r irrōnale est dīa aialis non ppter puationē

Liber

rōnis sed rōne talis nature ad quam sequitur re
motio rōnis. **P**ōt ēt dici q̄ **A**z. dicit malum
z bonum esse genera non scdm ppriam opionē:
cū inter prima decem genera in quoz quolibet i
uenitur aliqua cōtrarietas ea non cōnumeret: s3
scdm opionem Pytagore qui posuit bonum z
malū ēē prima genera z prima p̄cipia: z i utro
q3 eoz posuit esse decē prima cōtraria: Sub bo
no quidē finitum: par: unū: dextrum: masculinū:
quiescens rectum lucē quadratū: z ultimo bonū:
sub malo at: infinitum: ipar plurale finitū semi
ninum motum curuum tenebre: altera parte lon
gius: z ultimo malum. Sic at z in plurib⁹ libro
rū logicoz locis utitur exēplis scdm sniam alioz
phozum quasi pbabilibus secundū illud tēpus.
Oz tñ z hoc dictum aliquā ueritatē: nam impos
sibile est quod pbabiliter dē scdm totum esse s3:
oium. n. p̄trario: unū ē pfectuz z alterū dimi
nutum quasi priuationē quandā hñs admixtam
sicut album z calidū sunt pfecta: frigidum uero
z nigrū sunt imperfecta quasi cū priuatione sunt si
gnata: qz ergo oīs diminutio z priuatio ad rōnez
malū pertinet: oīs at pfectio z cōplementuz ad
rōnem boni sēper i p̄trarijs altez sub rōne bonū
videtur comprehendī: alterū ad rōnez malū acce
dere: z secundū hoc bonū z malum genera p̄tra
rioz oium esse vidētur. Per hoc ēt p3 qualic ma
lum repugnat bono: ex quo quarta rō pcedebat
secundū. n. q̄ forme z fini que hñt rōnem boni z
sunt agendī vera p̄cipia: ē adiuicta priuatio con
trarie forme z finis contrarij actio que sequit̄ ex
tali forma: z tali sine attribuitur puatio z malo
per accidens quidē: nā priuatio secundū q̄ h⁹ mōi
non ē alicuius actionis p̄cipiū: ppter quod be
ne. iij. ca. de diu. no. dicit **D**io: q̄ malum nō pu
gnat cōtra bonū nisi uirtute boni: secundū se ue
ro ē ipotens z ifirmū quasi nullius actionis prin
cipiū. Malū uero corrūpere dē bonum non solū
agendo uirtute boni: sicut expositū ē sed forma
secundū se: sicut dē cecitas corrūpere uisū: qz ē ip
sa uisus corruptio: per quē modū dē albedo pari
etem colorare: qā ipse ē parietis color. **D**ē at ali
quid altero magis et minus malū per recessum a
bono: sic. n. que priuationē important: itendūt et
remittūtur sicut inaequale z dissimile: dē. n. ineqli
us quod est ab equalitate magis distans: z s3r dis
similius magis a similitudine recedens. vnde z ma
gis maluz dē qd ē magis priuatū bono quasi ma
gis a bono distans: priuatiōes. n. nō intēdūt q̄
aliquā essentiā hñtes sicut equalitates z forme:
ut quinta rō pcedebat: sed per augmētum cāe p
uantis: sicut aer tenebrosior ē quāto plura fuerit
iterposita obstacula lucis: sic. n. longius a lucis p
ticipatione distat. **D**icitur ēt malum esse i mū
do non quasi essentiam aliquam habeat uel res

quedam existat ut sexta rō pcedebat. sed ea rōne
quia dicit q̄ res aliqua mala ē ipso malo sicut ce
citas z quelibz puatio ē dicitur. quia aial cecita
te ē cecum. **S**no. n. dupliciter dicit ut plus in me
taphisica docet. Uno mō scdm q̄ significat essen
tiā rei z diuiditur p decē p̄dicamāta: z sic nulla
priuatio pōt dici ens. **A**lio mō scdm q̄ significat
ueritatē cōpositionis: et sic malum z priuatio dē
ens in quātum priuatione dē aliquid ēē puatum.

Causa mali est bonum. **X.**

Ex premissis at cō

cludi pōt q̄ malū nō cātur nisi a bo
no. **S**i. n. alicuius mali ē cā malum:
malū at non agit nisi uirtute boni: vt pbatum ē:
oz ipsū bonū esse cām primariā malū. **A**dhuc
quod non est: nullius ē cā: oēm igitur cām oz esse
ens aliquod: malū at non est ens aliquod: vt pro
batū ē. malū igitur nō pōt esse alicuius cā: oz igit
si ab aliquo cātur malum: qd illud sit bonuz.
Itē dēquid ē p̄prie z per se alicuius cā tendit i p
prium effectum: si igitur malū esset per se alicui⁹
cā: tēderet in proprium effectum. s. malū: hoc at
ē falsū: nā oñsum ē q̄ oē agens intendit bonum:
malū igitur per se nō ē cā alicuius sed solum per
accidens: omnis autē causa per accidens reducitur ad
causaz per se: solū at bonū potest esse causa p se:
sed malum non potest esse per se causa: malum
igitur causatū ē a bono. **P**reterea oīs causa uel
ē materia uel forma uel agens uel finis. malū at
nō pōt esse neq3 materia neq3 forma oñsū est enī
supra q̄ tam ens actu q̄ ens i potētia ē bonū. s3r
nō potest ēē agens cū unūquodq3 agit scdm q̄ ē
actu z formā habet. neq3 etiā pōt esse finis. cum
sit p̄ter intentionē ut pbatum ē. malū igitur nō pōt
esse alicui⁹ causa. si igitur aliqd sit causa malū opor
tet q̄ sit a bono cātum. **C**ū autē bonuz z malū sint
opposita. unū autē oppositorum nō potest esse cā
alterius nisi p accidens: sic frigidū calcfacit ut dicit
i. viij. phisicoz. sequit̄ q̄ bonum possit ēē cā acti
ua mali nisi per accidens. **H**oc at accidens i natura
libus pōt ēē z ex pte agentis z ex parte effectus.
Ex parte quidē agentis: sicut cū agens patitur
defectū uirtutis: ex quo sequitur q̄ actio sit defec
tūa z effectus deficientis: ut cū uirtus membri di
gerentis est debilis sequitur imperfecta decoctio
et humor indigestus: que sunt quedam mala
nature: accidit autē agenti: in quantum ē agens
q̄ defectuz uirtutis patiat̄. nō enim agit secunduz
q̄ deficit ei uirtus sed secundum q̄ habz aliqd de uir
tute. si enī penitus uirtute careret oīo non ageret.
sic igitur malū causatur p accidens ex parte agētis
in q̄tū agēs ē deficientis uirtutis. ppter quod dicit
q̄ malum non h3 cām efficientem sed deficientēz

q̄ malum nō sequitur ex causa ag
est deficientis uirtutis: z fm hoc nō
In idem itē rōne si defectus actio
ueniat ex defectu infirmitatis uel causā
requiritur ad actionem agētis sicut
tūa producā claudicationem
tūa: q̄ agēs agit z uirtute
tūa: q̄ agēs agit z uirtute
dicitur ex parte materie effectus:
us forme. **S**i. n. mō sit idposita a
ip̄sionem agētis: nō est defectus
tu: licet cū mōstruoli partus se qu
defectum agētis: mām in dīposi
tat ad actū p̄fectum: uirtute. n.
est uirtus determinata fm modū
non creditur: non ppter hoc uir
tute sed tunc solum q̄ defectū a m
sibi dicitur per naturā. **E**x parte at
per accidens malū iudicā in q̄tū fo
netate aduiguitur priuatio alterius
simal cū generatione unius rei nō ē
legi cōtentionē: sed hoc maluz nō
intendit ab agente sicut in p̄cedē
uirtute. Sic igitur i nā: nō p3 q̄
dens cātur a bono. **S**ed at
alibus accidit. **P**ra. n. i sua operā
z s3r p̄cōm in utraq3 inuenitur.
vī aliter se habet. **N**on. n. ex defectu
uidetur morale uicium: cū infirm
rale uicium uel totaliter tollat̄ uel
at infirmitas. n. non meretur pena
becur sed magis mīa z ignominia
n. oz est motus uicium non necessa
generat̄ uel dicitur inuenitur quātū
simile quātū uero ad aliquid diffi
quidē quātū ad hoc q̄ uirtutem
uicium cōsideratur non at in aliq
tūa: nā uirtutes morales nō sūt
tūa: uis in facie sicut: z ideo dicit
cū: q̄ accidit sic in natura: vt
moralis cōsideratur ex mō uel fo
sed solum cōsideratur ex agente. **I**n a
moralibus inuenitur per ordinem
nā a p̄cipiū: quoniam unū est uirtu
s. uis motus q̄a mouetur motu
dum imperum uoluntatis: unde h
tate mouetur que est aliqd p̄cipiū
uero mouetur a iudicio uirtutis
iudicat hoc esse bonum uel malum
lucetis obicit: uiam ad p̄cipiū
ad fugiendam: ipsa at uis appete
re app̄cōnsa. **P**rimū igitur actu
in actionibus moralibus est res ap
tam uis app̄cōnsa: uirtutem

Tertius.

q: malum nō sequitur ex causa agente nisi in q̄tū est deficientis uirtutis: 7 fm hoc non est efficiens. In idem at redit si defectus actiōis 7 effectus pro ueniat ex defectu instāi uel cuiuscunq; alteri: qd requiritur ad actionem agētis sicut cū uirtus motiua producit claudicationem ppter tibi curuitatē: utroq; n. agens agit 7 uirtute 7 instāo. Ex pte uero effectus malum ex bono causatur per accidens: tū ex parte materie effectus: tū ex parte ipsius forme. Si n. mā sit idisposita ad recipiendam impressionem agentis: necesse est defectū sequi in effectu: sicut cū monstruosi partus sequuntur ppter materie indigestionē. Nec hoc imputatur ad aliquem defectum agētis: si mā in dīspōsitā nō trānimutat ad actū pfectum: vnicuiq; n. agenti naturali est uirtus determinata fm modū sue nāe: quam si non excedat: non propter hoc erit deficientis i uirtute sed tunc solum qn̄ deficit a mēsurā uirtutis sibi debite per naturā. Ex parte at forme effectus per accidens malū icidit in q̄tum forme alicui de necessitate adiungitur priuatio alterius forme: vnde simul cū generatione unius rei necesse est alteri rei sequi cor: uptionē: sed hoc malū nō ē malū effectus intenti ab agente sicut in precedentibus p3 sed alterius. Sic igitur i nālibus p3 q malū per accidens tū catur a bono. Eodē at modo 7 i artificibus accidit. Ars n. i sua operatione imitat nāz 7 sil: pccm̄ in utraq; inuenitur. In moralibus at vī aliter se hēre. Non n. ex defectu uirtutis sequi uidetur morale uicium: cū infirmitas uirtutis morale uicium uel totaliter tollat uel saltem diminuat: infirmitas n. non meretur penam que culpe debetur sed magis miam 7 ignorantia: voluntariū n. o3 esse moris uicium non necessariū. Si tñ diligenter cōsideretur: inuenitur quātum ad aliquid simile quātum uero ad aliquid dissimile: dissimile quidem quātum ad hoc q uicium morale in sola actione cōsideratur non at in aliquo effectu producto. nāz uirtutes morales nō sūt factiue sed actiue: artes at factiue sunt: 7 ideo dictum est q in eis silr peccatū accidit sic in natura: malum igitur morale non cōsideratur ex mā uel forma effectus sed solum cōsequitur ex agente. In actionibus at moralibus inueniuntur per ordinem quattuor actiua principia: quorum unū est uirtus executiua s. uis motiua qua mouentur membra ad exequendum imperium uoluntatis: vnde hec uis a uoluntate mouetur que est aliud principium: uoluntas uero mouetur a iudicio uirtutis apprehensiue: q iudicat hoc esse bonum uel malum: que sunt uoluntatis obiecta: vnum ad prosequendum: aliud ad fugiendum: ipsa at uis apprehensiua mouet a re apprehensa. Prīmū igitur actiuum principium in actionibus moralibus est res apprehensa: secūdum uis apprehensiua: tertium uoluntas: quar

tum uis motiua que exequitur imperium rōnis. Actus at uirtutis exequentis (az presupponit bonum morale uel malū: non n. ad mores h' modi actus exteriores pertinent nisi scdm q sunt uoluntarij: vnde si uoluntatis sit actus bonus 7 act' exterior bonus dicitur: malus at si ille sit malus: nihil n. ad maliciam moralem pertineret: si act' exterior deficientis esset defectu ad uoluntatē non p̄tente: claudicatio n. non est uitiūz moris sed nature: h' modi igitur uirtutis exequentis defectus moris uitiū uel totaliter excusat uel minuit. Actus uero quo res mouet apprehensiua uirtutē immunis est a uitiō moris: mouet n. scdm ordinē naturalē uisibile uisum 7 quodlibet obiectūz potentiam passiua. Ipse et actus apprehēsiue uirtutis in se consideratus moralē uitiō caret: cū eius defectus uitiū morale uel excusat uel minuat sicut 7 defectus exequentis uirtutis: pariter. n. infirmitas et ignorantia excusant peccatum uel minuūt. Relinquitur igitur q morale uitiū in solo actu uoluntatis primo 7 principaliter inuenitur et rōnabiliter: cuz ex hoc actus moralis dicitur: quia uoluntarius est. In actu igitur uoluntatis querēda est radix et origo peccati moralis. Uidetur autem hāc inquisitionem consequi difficultas. Cuz n. actus deficientis proueniat propter defectum actiui principij o3 preintelligere defectum in uoluntate ante peccatum morale: qui quidem defectus si sit naturalis semper inheret uoluntati: semper igitur uoluntas in agendo moraliter peccabit qd actus uirtutum falsum esse ostendunt. Si autē defectus sit uoluntarius iam est peccatum morale: cuius causa iterū inquirenda restabit: 7 sic rō in i finitum deducet: oportet ergo dicere q defectus in uoluntate preexistēs nō sit naturalis: ne sequatur uoluntatem in quolibet actu peccare: neq; et casualis 7 fortuitus: non n. esset in nobis morale peccatum: casualia n. sunt ipremeditata 7 extra rōnem: est igitur uoluntarium non tamen peccatum morale: ne cogamur in infinitūz procedere. Quod quidem qualiter esse possit considerādū est. Quislibet si quidem actiui principij perfectō uirtutis ex superiori actiua dependet: agens enīz secūdū agit p uirtutem primī agentis: cū igitur secūdum agens manet sub ordine primī agētis indeficienter agit: deficit autem in agendo: si contingat ipsum ab ordine primī agentis defecti: sicut patet in instrumento cum deficit a motu agentis. Dicitur est autem quod in ordine actionū moralium duo principia uoluntatem precedunt scilicet uis apprehensiua 7 obiectūz apprehensū qd est finis: cum autē vnicuiq; mobili respōdeat proprium motiuum: non quelibet uis apprehēsiua est debitum motiuum cuiuslibet appetitus sed huius hec et ill' alia: sicut igitur appetit' sēsiuū

proprium motiū est uis apprehēsiua sensualis: ita uoluntatis propriū motiū est rō ipsa. Rursum cum rō multa bona et multos fines apprehendere possit cuiuslibet at sit proprius finis et uoluntas erit obiectum et finis et primum motiū bonū quodlibet sed bonum quoddam determinatum: cū igitur uoluntas tendit in actum motu ab apprehensione rōnis repitantis sibi propriū bonū sequitur debita actio: cū at uoluntas in actione propriū ad apprehensionē apprehensiuē sensualis uel ipsius rōnis aliquod aliud bonum repitantis a proprio bono diuersum: sequitur in actioe uoluntatis peccatū morale: precedit igitur in uoluntate peccatū actionis defectus ordinis ad rōnem et ad propriū finem: ad rōnem quidem sicut cū ad subitam apprehensionem sensus uoluntas in bonū delectabile secundum sensum tendit: ad finem uero debet sicut cū rō in aliquod bonū rōcinando deuenit: quod non est uel nunc uel hoc modo bonū: et tamen uoluntas illud tendit quasi in propriū bonū: hic autem ordinis defectus uoluntarius est: nam in potestate ipsius uoluntatis est uelle et non uelle: itaque est in potestate ipsius quod rō actu consideret uel a consideratione desistat: aut quod hoc uel illud consideret: nec tamen iste defectus est malum morale: si enim rō nihil consideret uel consideret bonū quocumque: nondum est peccatum quousque uoluntas in finem debet tendat: quod iam est uoluntatis actus. Sic igitur tamen in moralibus quod in naturalibus potest quod malum a bono non causatur nisi per accidens.

Malum fundatur in aliquo bono. XI.

Et premittis etiam ostendi potest quod de malum est in aliquo bono fundatum. Malum enim non potest esse per se extrinsecum: cum non sit essentiam habere: ut supra ostensum est: igitur quod malum sit in aliquo subiecto: de autem subiectum cum sit substantia quedam bonū quoddam est: ut ex premissis potest: omne igitur malū in bono aliquo est. Adhuc malum priuatio quedam est: ut ex premissis potest: priuatio autem et forma priuata in eodem subiecto sunt: subiectum autem forme est ens in potentia ad formam quod bonum est: nam in eodem genere sunt potentia et actus: priuatio igitur quod malum est: est in bono aliquo sicut in subiecto. **A**mplius ex hoc dicitur aliquid malum: quod nocet: non autem nisi quod nocet bono: nocere enim malo bonum est: cum corruptio mali sit bona: non autem noceret formaliter loquedo bono nisi esset in bono: sic enim cecitas hominis nocet in quantum in ipso est: igitur quod malum sit in bono. **I**tem malum non causatur nisi a bono et per accidens tamen: omne autem quod est per accidens reducitur ad id quod est per se: oportet igitur semper cum ma-

lo cato quod est effectus boni per accidens esse boni aliquid quod est effectus boni per se: ita quod sit fundamentum eius: nam quod est per accidens fundatur supra id quod est per se: sed cum bonum et malum sint opposita: unum autem oppositorum non potest esse alterius subiectum: sed expellat ipsum: uidetur alicuius pro aspectu esse inconueniens si bonum subiectum mali esse dicatur. Non est autem inconueniens si ueritas perdat ratur: nam bonum contra dicitur sicut et ens: cum deus ens in quantum habet modi sit bonum ut probatum est: non est autem inconueniens ut non ens sit in ente sicut in subiecto: priuatio enim quolibet est non ens: et tamen subiectum eius est substantia: que est ens aliquid non tamen non ens est in ente sibi opposito sicut in subiecto: cecitas enim non est non ens uel sed non ens hoc: quo scilicet tollitur uisus: non est igitur in uisu sicut in subiecto sed in aiali: similiter autem malum non est sicut in subiecto in bono sibi opposito: sed hoc per malum tollitur sed in aliquo alio bono: sicut malum morale est in bono nature: malum autem nature quod est priuatio forme est in materia que est bonum sicut est ens in potentia.

Malum totaliter consumit bonum. XII.

Ostendit autem ex predictis quod quantumcumque multiplicetur malum: nunquam potest totum bonum consumere. Semper enim oportet quod remaneat mali subiectum si malum remanet: subiectum autem mali est bonum: manet igitur semper bonum. Sed cum contingat malum in infinitum intendi: semper autem per intersectionem mali minuat bonum: uidetur in infinitum per malum diminui bonum: bonum autem quod per malum diminui potest oportet esse finitum: nam infinitum bonum non est capax mali: ut in primo libro ostensum est: uidetur igitur quod quousque totum tollatur bonum per malum: nam si ex finito aliquid infinitum tollatur: oportet illud quousque per ablationem consumi. Non autem potest dici: ut dicunt quidam: quod sequens ablatio secundum eandem proportionem facta: qua et prior in infinitum procedat: bonum non possit consumi: sicut in continuo diuisione contingit: nam si ex bicubitali linea dimidium subtraxeris: itemque ex residuo dimidium: et sic in infinitum procedas: semper aliquid adhuc diuidendum remanebit: sed tamen in hoc diuisionis processu semper posterius subtractum oportet esse minus secundum quantitatem: dimidium enim totius quod prius subtraheretur maius est secundum quantitatem absolutam quam dimidium dimidij: licet eadem proportio maneat: hoc autem in diminutione qua bonum per malum diminuitur nequaquam potest accideri: nam quanto bonum magis per malum fuerit diminutum: erit infirmius: et sic per secundum malum magis diminui poterit: rursusque malum sequens potest

esse opale... do laboratur a bono per male... quantitas: propposione seruata... dicitur: et promissa n. manifeste... totaliter bonum cui oppositum... tas aliam: oportet quod remaneat b... lio subiectum: quod quidem in qu... est: rō non boni scdm quod est po... boni: quod priuatur per malum: q... mas factu in potentia ad illud b... mas est bonum: subiectum autem fi... ad formam non quidem per solum... casus: potest subiecti per hoc qu... ne laboratur: sed per hoc quod... per contrarium actum: ne in actum... sit: sicut subiecti tantum est minu... quantum in eo magis calidus agit... igitur bonum per malum magis a... trarium: sed de bono aliud labora... et eo uocatur: bis que dicitur illud de m... quod malum icidit per intentione... per uicidit aliud bonum ad quod se... illud bonum ad quod preter intenc... malum magis multiplicatur: iat... nam contra uicium dominatur ma... malum de diminui bonum. B... boni per malum non potest in natura... procedat: neque forme naturaliter... ter minare sunt perueniunt... nūc: ultra quom potest non pot... quod forme alijua contraria neque... tis in infinitum agitur: et hoc est... diminutio boni per malum. In... test illa diminutio in infinitum pecc... tus et uoluntas in suis actibus: terr... pō: n. intellectus in illigendo in fin... uide mathematice numero: sp... sine dicitur: et similiter uolunta... uoluntatis potest: que n. uult factu... totum uelle: et alia d. com mittere: r... quousque uoluntas magis in fine... rano uoluntas: reba ad propriam... non oportet quod in quibus per p... ruidem unum dicitur: uicium: ubi... igitur per malum motus bonum n... dicitur diminui potest: nam quod in... sed per naturam remanentem: n...

Malum alicuius mo...
Et predictis ostendit potest quod si malum per accidens... cum per accidens...

Tertius.

esse equale vel maius prior: unde non semper secundo subtrahetur a bono per malum minor boni quantitas proportione seruata eade. Est igitur aliter dicendum. Ex premis. n. manifestum est quod malum totaliter bonum cui oppositum est tollit sicut cecitas uisum: quod autem quod remaneat bonum: quod est mali subiectum: quod quidem in quantum subiectum est: hinc rationem boni secundum quod est potentia ad actum boni: quod priuatur per malum: quanto igitur minus fuerit in potentia ad illud bonum: tanto minus erit bonum: subiectum autem sit minus potentia ad formam non quidem per solam subtractionem aliquid partis subiecti per hoc quod aliqua pars potentie subtrahatur: sed per hoc quod potentia impeditur per contrarium actum: ne in actu forme extire possit: sicut subiectum tanto est minus potentia frigidum quantum in eo magis calor augetur: diminuitur igitur bonum per malum magis apponendo contrarium quod de bono aliquid subtrahendo: quod est conuenit his que dicta sunt de malo: diximus. n. quod malum incidit preter intentionem agentis: quod semper intendit aliquid bonum ad quod sequitur exclusio alterius boni quod est ei oppositum. quanto igitur illud bonum ad quod preter intentionem agentis sequitur malum magis multiplicatur: tanto potentia ad bonum contrarium diminuitur magis: et sic magis per malum deum diminuitur bonum. Hec igitur diminutio boni per malum non potest in naturalibus in infinitum procedere: nam forme naturales et uirtutes omnes terminantur: et perueniunt ad aliquem terminum: ultra quem porrigi non possunt: non potest igitur neque forma aliqua contraria neque uirtus contraria agens in infinitum augeri: ut ex hoc sequatur in infinitum diminutio boni per malum. In moralibus autem potest ista diminutio in infinitum procedere: nam intellectus et uoluntas in suis actibus terminos non habent: potest. n. intellectus intelligendo in infinitum procedere: unde mathematice numerorum species et figurarum in finite dicuntur: et similiter uoluntas in uolendo in infinitum procedit: qui. n. uult furtum committere potest iterum uelle et aliud committere: et sic in infinitum: quanto autem uoluntas magis in fines idebitos redit: tanto difficilius redit ad proprium et debitum finem: quod patet in his in quibus per peccandi consuetudinem iam est habitus uitio: iductus: in infinitum igitur per malum moris bonum naturalis apertum diminui potest: nunquam tamen totaliter tollitur: sed per naturam remanentem comitatur.

Quod malum habet aliquo modo causam. XIII. **E**x predictis autem omnium potest quod si malum non habeat causam per se: cuiuslibet tamen mali quod esse causam per accidens. Quicquid. n. est in aliquo ut in

subiecto: quod quod habeat aliquam causam: causatur. n. uel ex subiecti principis uel ex aliqua extrinseca causa: malum autem est in bono sicut in subiecto ut omnium est: quod ergo quod malum habeat causam. Item quod est in potentia ad utrumque oppositorum non constituit in actu alicuius eorum nisi per aliquam causam: nulla enim potentia facit se esse in actu: malum autem est priuatio eius quod quis natus est et debere: ex hoc enim unumquodque dicitur malum esse: est igitur malum in subiecto quod est in potentia ad ipsam et ad suum oppositum: quod igitur quod malum habeat aliquam causam. Adhuc quicquid inest alicui preter suam naturam aduenit ei ex aliqua alia causa: omnia enim in his que sunt sibi naturalia permanent nisi aliquid aliud impediatur: unde lapis non fertur sursum nisi ab aliquo proiectante: nec aqua calefit nisi ab aliquo calefaciente: malum autem semper inest preter naturam eius cui inest: cum sit priuatio eius quod natus est aliquid et debet habere: igitur oportet quod malum semper habeat aliquam causam uel per se uel per accidens. **A**mplius. omne malum consequitur ad aliquod bonum: sicut corruptio sequitur ad aliquam generationem: sed omne bonum habet aliquam causam preter primum bonum: in quo non est aliquid malum: ut in primo libro ostensum est: omne igitur malum habet aliquam causam: ad quam sequitur per accidens.

Quod malum est causa per accidens. XIII.

Ex eisdem et patet quod malum et si non sit causa per se est tamen causa per accidens. Si enim aliquid est causa alicuius per se: id quod accidit ei est causa illius per accidens: sicut album quod accidit edificatori est causa domus per accidens: omne autem malum est in aliquo bono: bonum autem omne est alicuius aliquo modo causa: materia enim est quodammodo causa forme et quodammodo e converso: et similiter est de agente et fine: unde non sequitur processus in infinitum in causis et causatis si quolibet est alicuius causa propter circulum inuentum in causis et causatis secundum species diuersas causarum malum igitur est per accidens causa. Ad hec: malum est priuatio quedam ut ex predictis patet: priuatio autem est principium per accidens in rebus mobilibus sicut materia et forma per se: malum igitur est alicuius causa per accidens. Preterea ex defectu cause sequitur defectus in effectu: defectus autem in causa est aliquid malum: non tamen potest esse causa per se: quia res non est causa per hoc quod est deficiens sed per hoc quod est ens: si enim tota deficeret nullius esset causa: malum igitur est alicuius causa per accidens. Item: sed omnes speciales causas discurrendo inuenitur malum

esse per accidens cā: in spē quidē cāe efficientis: qz ppter cāe agentis deficientem uirtutē sequitur defectus i effectu z actione: i spē uero cāe mālīs: qā ex māe indispositione cātur in effectu defectus: in spē uero cāe formalis: qz uni forme semp adiūgīt alterius forme priuatio: i spē uero cāe finalis: qz i debito fini adiūgītur malū in q̄tū p ipsū finis debitus ipeditur: p3 igitur q̄ malum est cā per accidens: z non pōt esse cā per se.

¶ Non est summum malum. XV.

Hoc autē patet q̄ non pōt esse aliq̄d summū maluz q̄ sit oīum malozū principiū. Summū. n. malum o3 esse absqz consortio oīs boni: si cut z sūmūz bonū est q̄d est oīo separatū a malo non pōt at esse aliq̄d malū oīo separatū a bono: cū onsum sit q̄ malum sūdatur in bono: ergo nīhil est sūme malum. **¶** Adhuc si aliquid est summe malum: o3 q̄ per essentiā suam sit malū: sic z sūme bonum est q̄d per suā essentiā bonuz ē: hoc at est impossibile: cum malū non hēat aliq̄uā esse tiam: vt supra pbatum est: impossibile est igitur ponere sūmum malum: q̄d sit malozū principiū. **¶** Item illud q̄d est primum principiū nō est ab ali quo cātum: oē at malum cātur a bono: ut oīus est: nō est igitur malum primū principiū. **¶** Amp. malum non agit nisi uirtute boni: vt ex premissis p3: primū at p̄ncipiū agit uirtute p̄pria: maluz igitur non pōt esse primū p̄ncipiū. **¶** Pre. cū id quod ē per accidens sit posterius eo quod est p se: impossibile est q̄ sit primum: id q̄d est per acc̄s: malū at non euenit nisi per accidens z preter inētionem: ut probatum ē: impossibile est igitur q̄ malum sit primū p̄ncipiū. **¶** Adhuc omne malum h3 cām per acc̄s: ut pbatum est: primum at p̄ncipiū non h3 cām neqz per se neqz per acc̄s: maluz igitur nō pōt esse primū p̄ncipiū in aliquo genere. **¶** Item cā per se prior est ea que ē per accidens: sed malum non ē cā nisi per acc̄s: ut ostē sum est: malum igitur non pōt esse p̄mum p̄ncipiū in aliquo genere. **¶** Per hoc at excluditur error manicheozū ponentium aliquod sūmum malum: quod est principiū p̄mū oīum malozū.

¶ Finis cuiuslibet rei est bonum. XVI.

Sāt omne agēs agit ppter bonum: vt supra pbatuz est: sequitur ulterius q̄ cuiuslibet entis bonum sit finis: oē. n. enū ordinatur in finez p suam actionē: o3. n. q̄ uel ipsa actio sit finis ipsi actionis: finis est et finis agentis: quod est eius bo

num. **¶** Amp. finis rei cuiuslibet est in quod terminatur appetitus eius: appetit' at cuiuslibet rei terminatur ad bonuz: sic. n. p̄si diffiniunt bonū: quod oīa appetūt: cuiuslibet igitur rei finis est ali q̄d bonum. **¶** Item illud ad q̄d aliquid tendit tēdit: cū extra ipsū fuerit: z in quo quiescit: cum ipsū hūerit: est finis eius: vnūq̄qz at si perfectione p̄pria careat i ipsam mouetur q̄tuz i se ē: si uero eam hēat i ipsa quiescit: finis igitur uniuscuiusqz rei est eius perfectio: perfectio at cuiuslibet est bonum ipsius: vnūq̄qz igitur ordinatur in bonum sicut in finem. **¶** Pre. eodē mō ordinatur in finem ea que cognoscunt finem z ea que finē non cognoscunt: lz ea que cognoscunt finē per se moueantur in finem: que at non cognoscūt finem: tēdunt i finez quasi ab aliō directā: sicut p3 de sagittate z sagitta: sed ea que cognoscūt finē semper ordinantur in bonum sicut in finē: nam uolūtas que est appetitus finis p̄cogniti non tendit i ali quid nisi sub rōne boni quod est eius obiectum: ergo z ea q̄ finem non cognoscunt ordinantur in bonum sicut in finem: finis igitur oīum ē bonuz.

¶ Oīa ordinantur i unum finem quod est deus. XVII.

Hoc autē apparet q̄ oīa ordinantur i unum bonuz sicut in ultimum finem. Si. n. nihil tendit i aliquid sicut in finem nisi i q̄rtum ipsum est bonum: o3 q̄ bonum in q̄rtum bonuz sit finis q̄d igitur est sūmum bonum est maxime oīum finis: sed sūmum bonum est unū tm q̄d est deus ut in primo libro probatum est: oīa igitur ordinantur sicut in finē in unū bonū: q̄d est deus. **¶** Itēz quod ē maximū i unoquoqz genere cā est oīuz illozū que sunt illius generis: sicut ignis qui ē calidissimus ē cā caliditatis in alijs corpibuz: sūmū igitur bonum quod ē deus ē cā bonitatis in oīb' bonis: ergo z est cā cuiuslibet finis q̄ sit finis: cuz quicquid est finis sit huiusmodi in quantū est bonum: propter q̄d at ē unūquodqz z illud magis: deus igitur maxime est oīum rerum finis. **¶** Adhuc in quolibet genere cārum cā prima est magis cā q̄ cā secunda: nam causa secunda nō est causa nisi per causam primam: illud igitur quod est cā prima in ordine causarum finalium o3 q̄ sit magis cā finalis cuiuslibet q̄ causa finalis proxima: s3 deus est prima causa in ordine cārum finalium: cum sit summum in ordine bonozū: est igit magis finis uniuscuiusqz rei q̄ aliquid finis proximi. **¶** Amp. in omnibus finibus ordinatis oportet q̄ ultimus finis sit finis omnium precedentium finiu: sicut si potio conficitur: ut detur egrato: da

ter autem ut purgatur purgatur autem ut sanetur sanetur autem ut extenuationis et p...
 factas sit finis et extenuationis et p...
 aliorum precedentium: sed omnia i...
 cūctis gradibus bonitatis ordina...
 mo bono: quod est causa omnis i...
 hoc cum bonum habeat rationem i...
 ordinatur sub deo sicut fines p̄cog...
 ne ultimo oportet igitur: q̄ omnia...
¶ Preterea bonum particulari...
 bonum commune: sicut in finem: et...
 est propter esse totius. Unde et bo...
 cūctius q̄ bonum unius homini...
 summum quod est deus: est bonu...
 cum et eo uniuersum bonum...
 num autem quo quilibet res bonu...
 particulare ipsius et aliorum que...
 dent: omnes igitur res ordinantur...
 in unum bonum quod est deus. **¶**
 nam agens agit autem in finem...
 cor: sicut agens agit autem in finem...
 tiam: ad finem sicut agens agit...
 nentur omnes fines secundum ag...
 quod enim agit sicut agens: a...
 non sicut agit autem sicut agens...
 omnium inferiorum agens magis...
 ad sua actione et per consequen...
 unde sequitur: q̄ omnes secund...
 actiones ordinantur a primo ag...
 proprium agens autem primum...
 est deus: vt in secundo probatuz...
 tem ipsius nihil aliud finis est q̄...
 est ipse: vt in primo probatuz...
 tur: quare sicut facta uel ab ipse...
 medietate cause secundas in de...
 licet sit finis: omnia autem entia...
 di. nam sicut in secundo probatuz...
 tū: quod ab ipso non habeat esse...
 ordinantur in deum sicut in finem...
 uolūtas cuiuslibet faciente in...
 finem: sicut ipse: utitur enim fa...
 p̄prie: nī aliquid aliquid p̄prie...
 bono: sicut hoc refertur in bonuz...
 le uel debet esse uel bonum: uel...
 fa facit utrum omnium operum...
 immediate: quomodo autem in...
 diantibus alijs causis: ut et p̄prie...
 sum: est igitur ipse finis: vt...
¶ Preterea finis inter alias causas...
 tinet: et ab ipso omnes alie caus...
 cause in actu: agens enim non ag...
 nem: ut effectum effectus agens...
 actum forme reducitur. Unde...
 huius rei materia: et similiter...
 forma per actionem agentis: et

Tertius.

tur autem ut purgetur: purgatur autem: ut extenuetur: extenuatur autem ut sanetur: oportet quod sanitas sit finis et extenuationis et purgationis et aliorum precedentium: sed omnia inveniuntur in diuersis gradibus bonitatis ordinata sub uno summo bono: quod est causa omnis bonitatis: ac per hoc cum bonum habeat rationem finis: omnia ordinantur sub deo sicut fines precedentes sub fine ultimo: oportet igitur: quod omnium finis sit deus. **P**reterea bonum particulare ordinatur in bonum commune sicut in finem: esse enim partis est propter esse totius. Unde et bonum gentis est diuinius quam bonum unius hominis: bonum autem summum quod est deus: est bonum commune: cum ex eo uniuersorum bonum dependeat: bonum autem quo quilibet res bona est: est bonum particulare ipsius et aliorum que ab ipso dependent: omnes igitur res ordinantur sicut in finem in unum bonum quod est deus. **I**tem ad ordinem agentium sequitur ordo in finibus: nam sicut supremum agens mouet omnia secunda agentia: ita ad finem supremi agentis oportet quod ordinentur omnes fines secundorum agentium: quicquid enim agit supremum agens: agit propter finem suum: agit autem supremum agens actiones omnium inferiorum agentium mouendo omnes ad suas actiones et per consequens ad suos fines. unde sequitur: quod omnes secundorum agentium actiones ordinantur a primo agente in finem suum proprium: agens autem primum rerum omnium est deus: ut in secundo probatum est: uoluntati autem ipsius nihil aliud finis est quam sua bonitas que est ipsemet: ut in primo probatum est: omnia igitur quecumque sunt facta uel ab ipso immediate uel mediatis causis secundis in deum ordinantur sicut in finem: omnia autem entia sunt huiusmodi. nam sicut in secundo probatur: nihil esse potest: quod ab ipso non habeat esse: omnia igitur ordinantur in deum sicut in finem. **A**d huc finis ultimus cuiuslibet facientis in quantum est faciens: est ipsemet: utimur enim factis a nobis propter nos: et si aliquid aliquando propter alium homo faciat: hoc refertur in bonum suum uel utile uel delectabile uel honestum: deus autem est causa factiua rerum omnium: quorundam quidem immediate: quorundam autem mediate siue mediantibus alijs causis: ut ex premissis est manifestum: est igitur ipsemet finis rerum omnium. **P**reterea finis inter alias causas primatum obtinet: et ab ipso omnes alie cause habent: quod sint cause in actu: agens enim non agit nisi propter finem: ut ostensum est: ex agente autem materia in actum forme reducitur. Unde materia fit actu huius rei materia: et similiter forma huius rei forma per actionem agentis: et per consequens

per finem: finis etiam posterior est causa quam precedens finis intendatur ut finis. Non enim mouetur aliquid in finem proximum: nisi propter finem postremum: est igitur finis ultimus prima omnium causa: esse autem primam omnium causam necesse est primo enti conuenire: quod deus est: ut supra ostensum est: deus igitur est ultimus omnium finis. **D**inc est quod dicitur per uerbo. xvi. Uniuersa propter semetipsam operatus est deus: et Apoc. ultimo. Ego sum alpha et omega et nouissimus.

Quomodo deus sit finis omnium. XVIII.

Restat igitur inquirendum quomodo deus sit omnium finis: quod quidem ex premissis fiet manifestum. Sic enim est ultimus omnium rerum quod tamen est prius omnibus in essendo: finis autem aliquis inuenitur: qui etiam si primatum obtineat in causando secundum quod est in intentione: est tamen in essendo posterior: quod quidem contingit in quolibet fine quem agens in sua actione constituit: sicut medicus constituit sanitatem per suam actionem in infirmo: que tamen est finis eius: aliquis autem finis inuenitur: qui sicut est precedens in causando: ita etiam in essendo precedit: sicut dicitur finis id quod aliquis sua actione uel motu acquirere intendit: ut locum sursum ignis per suum motum: et ciuitatem rex per pugnam: deus igitur sic est finis rerum: sicut aliquid ab unaquaque re suo modo obtinendum. **A**d huc deus est simul ultimus rerum finis: et primum agens: ut ostensum est: finis autem per actionem agentis constitutus non potest esse primum agens: sed est magis effectus agentis: non potest igitur deus sic esse finis rerum: quasi aliquid constitutum: sed solum quasi aliquid preexistens obtinendum. **A**mplius. Si aliquid agat propter rem aliquam iam existentem et per eius actionem aliquid constituatur: oportet quod rei propter quam agit aliquid acquiratur: ex actione agentis: sicut si milites pugnant propter ducem: cui acquiratur uictoria: quam milites suis actionibus causant: deo autem non potest aliquid acquiri ex actione cuiuslibet rei: est enim sua bonitas omnino perfecta: ut in primo libro ostensum est: relinquitur igitur quod deus sit finis rerum: non sicut aliquid constitutum aut aliquid effectum a rebus: neque ita quod aliquid ei a rebus acquiratur: sed hoc solo modo quia ipse rebus acquiratur. **I**tem oportet quod eo modo effectus tendat in finem quo agens propter finem agit: deus autem quod est primum agens omnium rerum non sic agit quasi sua actione aliquid

Et hoc autem appa

retur quod via ordinatur in unum bonum sicut in ultimam finem. Si enim nihil dicitur sicut in finem nisi in ipsum ipsum quod bonum in gratia boni: si finis in bonum bonum est materia omnium bonorum est unum in ipso est deus ut probatum est: et sic patet ordinem in unum bonum est deus. **I**tem in unum bonum quod est deus: ille illius generat: ipse qui est causa in unum bonum est materia omnium bonorum est deus: et sic patet ordinem in unum bonum est deus. **A**d hoc autem apparet quod deus est causa factiua rerum omnium: quorundam quidem immediate: quorundam autem mediate siue mediantibus alijs causis: ut ex premissis est manifestum: est igitur ipsemet finis rerum omnium. **P**reterea finis inter alias causas primatum obtinet: et ab ipso omnes alie cause habent: quod sint cause in actu: agens enim non agit nisi propter finem: ut ostensum est: ex agente autem materia in actum forme reducitur. Unde materia fit actu huius rei materia: et similiter forma huius rei forma per actionem agentis: et per consequens

Liber

acquirat: sed quia si sua actione aliquid largiatur quia non est in potentia ut aliquid acquirere possit sed solum in actu perfectio: ex quo potest elargiri res igitur non ordinatur in deum sicut in finem cui aliquid acquiratur: sed ut ab ipso ipsummet suo modo consequatur: cum ipsemet sit finis.

Omnia intendunt assimilari deo. XIX.

Hoc autem quod acquirunt diuinam bonitatem res create similes deo constituitur: si igitur res omnes in deum sicut in ultimum finem tendunt: ut ipsius bonitatem consequantur: sequitur quod ultimus rerum finis sit deo assimilari. **A**mp. agens dicitur esse finis effectus in quantum effectus tendit in similitudinem agentis: unde forma generati est finis generationis: sed deus ita est finis rerum quod est et primum agens earum: oia igitur intendunt sicut ad ultimum finem deo assimilari. **I**tem in omnibus rebus euidenter apparet quod esse appetunt naturaliter. unde et si qua corumpi possunt naturaliter corumpentibus resistunt: et tendunt illuc: ubi conseruentur sicut ignis sursum et terra deorsum: scilicet hoc autem esse habent oia quod deo assimilantur qui est ipsum esse subsistens: cum oia sint solum quasi esse participantia: omnia igitur appetunt quasi ultimum finem deo assimilari. **P**re. res omnes create sunt quedam imagines primi agentis. scilicet dei: agens enim agit si bene sit: perfectio. n. imaginis est ut replicet suum exemplar per similitudinem ad ipsum: ad hoc. n. imago constituitur: sunt igitur res omnes propter diuinam similitudinem consequendam sicut propter ultimum finem. **A**dhuc. omnis res per suum motum uel actionem tendit in aliquod bonum sicut in finem: ut supra ostensum est: in tantum autem aliquid de bono participat in quantum assimilatur prime bonitati que deus est oia igitur per motus suos et actiones tendunt in diuinam similitudinem sicut in finem ultimum.

Quo res imitentur diuinam bonitatem. XX.

Patet ergo ex his que dicta sunt quod assimilari ad deum est ultimus oium finis: id autem quod proprie habet rationem finis est bonum: tendunt igitur res in hoc quod assimilantur deo. proprie in quantum est bonus: bonitatem autem creature non assequuntur eo modo sicut deo est: sed in diuinam bonitatem unaquodque res imitatur scilicet suum modum: diuina. n. bonitas simplex est quasi tota in uno consistens: ipsum. n. diuinum esse omnem plenitudinem perfectionis obtinet: ut in primo libro probatum est: unde cum unumquodque in tantum sit bonum in quantum est perfectum ipsum diuinum esse est eius perfecta bonitas: idem. n. est deo esse: uiuere: sapientem esse: beatum esse: et quicquid aliud ad perfectionem et bonitatem uel pertinere quasi totum

et diuina bonitas sit ipsum diuinum esse. **R**ursus quia ipsum diuinum esse est ipsum dei existens substantia. In aliis autem rebus hoc accidere non potest: ostensum est. n. i. u. lib. quod nulla substantia creata est ipsum suum esse: unde si scilicet quod res quilibet bona est non est eorum aliqua sui esse: nulla eorum est sua bonitas: sed eorum quilibet bonitatis participatione bona est: sicut et ipsius esse participatione est ens. **R**ursus non omnes creature in uno gradu bonitatis constituitur: nam quorundam substantia forma et actus est. scilicet cui secundum id quod est competit esse actu et bonum esse: quorundam uero substantia ex materia et forma composita est: cui competit actu esse et bonum esse secundum aliquid sui. scilicet secundum formam: diuina igitur substantia sua bonitas est: substantia uero simplex bonitatem participat secundum id quod est: substantia autem composita secundum aliquid sui. **I**n hoc autem tertio gradu substantiarum iterum diuersitas inuenitur quantum ad ipsum esse. **N**am quorundam ex materia et forma compositum tota materia potentia ad aliam formam: et huiusmodi sunt corpora celestia: que ex tota materia sua constant. Quorundam uero forma non replet totam materia potentiam: unde adhuc in materia remanet potentia ad aliam formam: et in alia materia parte remanet potentia ad hanc formam: sicut per se et elementaris. **Q**uia uero priuatio est negatio in substantia eius: quod substantie potest esse: manifestum est: quod cum hac forma que non implet totam materia potentiam adiungitur priuatio forme: que quidem adiungi non potest substantie cuius forma implet totam materia potentiam: neque illi que est forma per suam essentiam: et multo minus illi cuius essentia est ipsum suum esse: cum autem manifestum est quod motus non potest esse ubi non est potentia ad aliud: quod motus est actus existens in potentia: itemque manifestum sit quod materia uel est ipsa priuatio boni: planum est quod in hoc ultimo substantiarum ordine est bonum mutabile cum participatione mali oppositi habens quod in superioribus substantiarum ordinibus accidere non potest: possidet igitur hec substantia ultimo modo dicta sicut ultimum gradum in esse: ita ultimum gradum in bonitate. **I**nter partes etiam huius substantie ex materia et forma compositae bonitatis ordo inuenitur: cum enim materia sit ens in potentia secundum se considerata: forma uero sit actus eius: substantia uero composita sit actu existens per formam: forma quidem erit secundum se bona: substantia uero composita prout actu habet formam: materia uero scilicet quod est in potentia ad formam. **E**t habet unumquodque sit bonum in quantum est ens: non tantum quod materia: que est ens solum in potentia sit bona solum in potentia: ens enim absolute dicitur: bonum autem et in ordine consistit: non enim solum aliquid bonum dicitur quia est finis: uel quod est obtinens finem: sed etiam si nondum ad finem

peruenit: diuino sit ordinatum in finem
lo dicitur bonum ergo non potest
ex hoc quod in potentia ens in quo ipse
effectus est: hoc simpliciter dicitur bonum
ipsius in quo apparet quod bonum quod
esse est ambiguitas quod ens: propter quod
non est diuino quod bonum se ex
et non est diuino: nam et ipsa non est
condam quod intelligitur priuatione sub
bonum. **E**ff. et quod per se sunt
apparet bonum non bonum. **E**t autem
atque bonitas a bonitate diuina de
cur dicitur est deus in ipso suo esse
fectione obtinet bonitatem: res autem
sectionem non possidet in uno sed
est in summo tantum multipliciter in
unde deus secundum idem esse autem
et operans creatura uero secundum diu
perfecta bonitas alicuius creature m
multipliciter requiritur quod magis a
tate distans inuenitur. **S**i uero perfect
tam non possit attingere imperfec
pate: et inde est quod licet prima et sum
sit omnino simplex: substantiaque et in
pote est pariter et quantum ad
uiciorum finem in substantia inuenit
res quibuslibet superioribus esse licet
libera et bonitas: non possunt quod
fectiones cognitio et intellectu
tur aialia et bonitas manifestatur: est
habet deus secundum suum simplex
totam suam bonitatem habet et
perfectionem sue bonitatis non
solum suum esse sed per plura. **M**o
earum sit bona in quantum est: non
placet bona dicitur si aliquid caret quod
neque requiritur sicut homo quod
neque uita est subjectus di quidem
quod. **I**n quantum est ens et in qu
non sit bonum simplex sed magis m
uoluit creaturam idem esse et
placet: quodlibet earum bona sit
deus uero implet idem esse et esse b
Si autem res quibuslibet in diuine
litudinem: licet in finem: et in
tur aliquid quantum ad oia que
tinent bonitatem: bonitas est rei
suo consistit sed in oibus alijs op
tione requiritur: ut ostensum est
ordinatur in deo sicut in finem
dum esse substantiale: sed in se
dunt pertinentia ad perfectionem
ppria operatione que in parte ad
Que res intendunt naturaliter
deum in hoc quod est causa.

Tertius.

peruenerit: dūmō sit ordinatum in finē ex hoc ipso dicitur bonū: mā ergo non pōt simplr dici ens ex hoc q̄ ē potētia ens i quo ipōrtatur ordo ad esse: pōt at̄ ex hoc simplr dici bona ppter ordinē ipsū: in quo apparet q̄ bonū quodāmodo ampli oris est ambitus q̄ ens: propter quod Dio dicit iij. ca. de diu. no. q̄ bonum se extendit ad exītia 7 non exītia: nam 7 ipsa non exītia. s. materia secundum q̄ intelligitur priuationi subiecta appetit bonum. s. esse: ex quo p3 q̄ et sunt bona: nihil. n. appetit bonum nisi bonum. Est at̄ 7 alio mō creature bonitas a bonitate diuina deficiens: nam sicut dictum est deus in ipso suo esse summam perfectionē obtinet bonitatis: res at̄ creata suam perfectionem non possidet in uno sed i multis: qd. n. est i supmo unitum multiplex in infimis inuenit. vnde deus secundū idem dī esse uirtuosus sapiēs 7 opans: creatura uero secundū diuersa: tantoq̄ perfecta bonitas alicuius creature maiorem multiplicitatem requirit quāto magis a primā bonitate distans inuenitur. Si uero perfectaz bonitatem non possit attingere imperfecte retinebit in pauca: 7 inde est q̄ licet primū 7 summū bonum sit omnino simplex substātiq̄ ei in bonitate propinque sint pariter 7 quantum ad simplicitatem uicine: in fine tñ substātie inueniūtur simplicio res quibusdā superioribus cis sicut elementa aialibus 7 hoibus: q̄ non possunt pertingere ad perfectionē cognitionis 7 intellectus quā consequuntur aialia 7 hoies: manifestus est ergo ex dictis q̄ 13 deus secundum suum simplex esse perfectam 7 totam suam bonitatē habeat: creature tamen ad perfectionem sue bonitatis non pertingunt per solum suuz esse sed per plura. vnde licet quelibet earum sit bona in quantum esse: non tamen pōt simpliciter bona dici si alijs careat que ad ipsius bonitatem requirūtur sicut homo qui uirtute spoliatus uirtus est subiectus dī quidem bonus secundū quid. s. in quantum est ens 7 in quantum est homo non tñ bonus simplr sed magis malus: nō igitur cuilibet creaturarum idē est esse 7 bonuz esse simpliciter: 13 quelibet earum bona sit in quantum ē deo uero simplr idē est esse 7 esse bonuz simplr. Si at̄ res quelibet tendit in diuine bonitatis similitudinem sicut in finem: diuine at̄ bonitati assilatur aliquid quantum ad oia que ad propria pertinent bonitatem: bonitas at̄ rei non soluz in esse suo consistit sed in oibus alijs que ad suaz perfectionē requirūtur: ut oñsum est: manifestū ē q̄ res ordinatur in deo sicut in finem non solum secundum esse substātiāle: sed et̄ secundū ea que ei accidunt pertinentia ad perfectionem ipsius 7 et̄ propria opationē que et̄ prinēt ad perfectionē rei.

¶ Res intendunt naturaliter assimilari deo in hoc q̄ est causa. XXI.

His autē apparet q̄ res intendūt dinā similitudinem: et̄ in hoc q̄ sunt cāe alioz. Tēdit. n. i dinam similitudinem res creata per suā operationem: per suā at̄ operationē una res fit cā alterius ergo i hoc et̄ res intendūt dinam similitudinem: ut sint alijs cause. ¶ Adhuc res tendunt in diuinaz similitudinem: in quantum est bonus: ut supra dē est: ex bonitate at̄ dei est q̄ alijs esse largitur: unū quodq̄. n. agit in quātum est actu perfectum: desiderant igitur generaliter res in hoc deo assimilari ut sint alioz cause. ¶ Amp. ordo ad bonum boni rōnem h3: ut ex dictis est manifestū: unūq̄ q̄ at̄ per hoc q̄ est cā alterius ordiatur ad bonū: bonū at̄ solum per se cognoscitur 7 catur: maluz at̄ per accūs tñ ut oñsum est: esse igitur alioz cā est bonum: scdm at̄ qdlibet bonū ad qd̄ tēdit aliquid: itēdit diuinā similitudinem: cū qdlibet bonū creatū sit ex participatione diuine bonitatis: intendunt igitur res dinam similitudinem i hoc q̄ sint alioz cāe. Itē eiusdē rōnis ē q̄ effectus tēdat in similitudinē agētis: 7 q̄ agēs assilet sibi effectum: tēdit igitur effectus i finem in quē dirigitur ab agente: agēs at̄ itēdit sibi assimilare patiens nō solum q̄tuz ad ad esse ipsius: sed et̄ q̄tum ad cālitates: sicut. n. ab agēte cōferūtur effectui nāli picipia per que subsistat: ita picipia per que alioz sit cā: sic. n. aialdum generatur accipit a generāte uirtutem nutritiuam ita et̄ uirtutē generatiuam: effectus igitur tēdit i similitudinem agentis: ut oñsum est non solū q̄tum ad spēm ipsius: sed et̄ q̄tum ad hoc q̄ sit alioz cā: sic at̄ tendunt res in similitudinem dei sicut effectus in similitudinem agentis: intendunt igitur res naturaliter assimilari deo in hoc q̄ sūt cāe alioz. ¶ Pre. tunc maxime perfectum est unūquodq̄: quando potest alterū sibi simile facere: illud enī perfecte lucet quod alia illuminare potest: unūquodq̄ autem intendens in suam perfectionem tendit in diuinam similitudinem: per hoc igitur unūquodq̄ tendit in diuinaz similitudinē: q̄ intendit alioz causa esse. ¶ Quia uero causa i quantum h3 modi superior: est causato: manifestū est q̄ tendere i diuinā similitudinē per hunc modū ut sit alioz cā est superior perfectio in entibus. ¶ Itē prius est unūquodq̄ i se perfectuz q̄ possit alterū cāe ut dictum ē: hec igitur perfectio ultimo accidit rei ut alioz causa existat: cum igitur per multa tendat res creata in diuinam similitudinē: hoc ultimuz ei restat: ut diuinam similitudinē querat per hoc q̄ sit alioz cā. vnde Dio dicit. iij. ca. cele. ierar. q̄ oium diuinius est dei cooperatores fieri: scdm q̄ ap̄s dicit. i. Cor. iij. Dei adiutores sumus.

Liber

Quo diu'simode res ordinat i suos fines. XXII.

Ex premissis autē manifestū esse pot q̄ ultimū per qd̄ vnaq̄q̄ res ordinatur ad fines ē eius opatio diuersimode tñ fz diuersitate operatiōis. Nā quedā opatio ē rei ut aliud mouētis sicut calefacere 7 secare: quedā uero ē operatio rei ut ab alio mote sicut calefieri 7 secari: qdam uero opatio ē pfectio operatiōis actu exēctis in aliud trāsmutandū non tendens: quoz̄ p̄ime differūt a passiōe 7 motu: secūde uero ab actiōe trāsmutatiua exterioris matie: h̄ modi at̄ opatio ē sicut itelligere scire 7 uelle: unde manifestū ē: q̄ ea que mouētur uel opantur tñ sine hoc q̄ moueāt uel faciāt tendūt in diuinam similitudinē quātuz ad hoc q̄ sint in se ipsis pfecta: que at̄ faciunt 7 mouent in q̄tum h̄ mōi tendūt in diuinā similitudinē i hoc q̄ sint alioz̄ cāe: que uero p hoc q̄ mouētur mouent: tendūt in diuinā similitudinē q̄tum ad utrūq̄z corpa at̄ inferiora fm̄ q̄ mouētur motibus nālībz̄ p̄siderantur ut mota tñ non at̄ ut mouentia nisi per accidens: accidit. n. lapidi q̄ descēdens aliqd̄ obuians ipellat: 7 silr̄ est in alteratiōe 7 alijs motibus: vñ finis motus eoz̄ ē: ut cōsequātur dinaz̄ similitudinē q̄tum ad hoc q̄ sint in se ipsis pfecta vtpote h̄ntia p̄p̄iam formā 7 p̄p̄ium ubi: corpa uero celestia mouent mota: vñ finis motus eoz̄ ē p̄sequi dīnam similitudinē quātū ad utrūq̄z q̄tum quidē ad p̄p̄iā p̄fectionē in q̄ruz̄ corpus celeste sit in aliquo ubi i actu in quo prius erat i potentia: nec p̄pter hoc minus suā p̄fectionē cōsequitur: q̄tus ad ubi i quo prius erat actu: remaneret in potentia. Silr̄. n. 7 mā prima i suam p̄fectionē tendit: per hoc q̄ acquirit in actu formā quā prius hēbat in potētia: lz̄ et aliā hēre definat quā prius actu hēbat: sic. n. successiue mā oēs formas suscipit ad quas ē i potentia: vt tota eius potentia reducatur in actum successiue: qd̄ sil fieri n̄ poterat: vnde cum corpus celeste sit potentia ad ubi sicut materia prima ad formam: p̄fectionem suā cōsequitur: per hoc q̄ eius potentia tota ad ubi reducitur in actum successiue: quod sil nō poterat fieri. In q̄tum uero mouēdo mouent est finis motus eoz̄ consequi diuinā similitudinē i hoc q̄ sint cāe alioz̄: sunt at̄ alioz̄ cāe: p hoc q̄ cānt generationem 7 corruptionē 7 alios motus i istis inferioribus: motus igitur eoz̄ celestiu in q̄ruz̄ mouent: ordinātur ad generationē 7 corruptionē que est in istis inferioribus. Non ē at̄ inconueniētia q̄ corpa celestia moueant ad generationē horum inferiorum: quauis hec inferiora corpa sint celestibus corpibus indigniora: cum tñ finem o3̄ esse potiorē eo q̄ est ad finem: generans aut̄ agit ad formam generati: cū tñ generatū non sit dignius

generante: sed i agētib̄ uniuocis sit eiusdē sp̄ei cū ipso: intēdit. n. generas formā generati q̄ est generatiōis finis nō q̄ ultimū finē lz̄ similitudinē cē dīni i p̄petuatione sp̄ei 7 i diffusionē bonitatis sue: per hoc q̄ alijs formā sp̄ei sue tradit 7 alioz̄um sit cā. Silr̄ at̄ corpa celestia lz̄ sint digniora inferioribus corpibus: nō tñ itēdūt generationē eoz̄ 7 formas generatorum i actum educere per suos motus q̄i ultimū finem: sed per hoc ad diuinam similitudinē intendentes quasi ad ultimū finem i hoc q̄ cause alioz̄um existant. Considerandum tñ q̄ unūquodq̄ in quantum participat similitudinē diuine bonitatis que ē obiectum uoluntatis et̄ in tñ participat de similitudine diuine uoluntatis per quam res producuntur in esse 7 conseruātur superiora autem diuine bonitatis similitudinē participant simplicius 7 uniuersalius: inferiora uero particularius 7 magis diu'sim: unde et inter corpa celestia et inferiora non attenditur similitudo secundum equiparantiam: sicut in his que sunt unius speciei: sed sicut uniuersalis agentis ad particularem effectum: sicut igitur particularis agentis in istis inferioribus intentio contrahitur ad bonum huius speciei uel illius: ita intentio cōpōris celestis fertur ad bonum commune substantie cōpōralis: que per generationē conseruatur 7 multiplicatur 7 augetur: cum uero ut dictum est quelibet res mota in quantum mouetur tēdit in diuinam similitudinē: ut sit in se perfecta: perfectum autem sit unūquodq̄: in quantum sit actu: oportet q̄ intentio cuiuslibet in potentia existens sit ut per motum tendat in actum: quanto igitur aliquis actus est posterior: 7 magis perfectus: tanto principalius in id ipsum appetitus materie fertur. vnde oportet q̄ in ultioz̄em 7 perfectissimum actum: quem materia consequi potest: tendat appetitus materie: quo appetit formam: sicut in ultimū finem generationis: in actibus autem formarum gradus quidam inueniuntur: nam materia prima est in potentia primo ad formam elementis: sub forma uero elementis existens est in potentia ad formas mixti: propter quod elementa sunt materia mixti: sub forma autē mixti considerata est in potentia ad animam uegetabilem: nam talis cōpōris anima actus est. Itemq̄ anima uegetabilis est in potentia ad sensitiuam: sensitiuā uero ad intellectiuam: quod processus generationis ostendit. Primo enim in generatione est fetus uiuens uita plante: postmodum uero uita animalis: demum uero uita hominis. Post hanc autem formam nō inuenitur in generabilibus 7 corruptibilibus posterior forma et dignior. Ultimum igitur generationis totius gradus est anima humana: et in hanc tendit materia sicut in ultimam formā: sunt ergo elemēta p̄pter

coffera mīta: be uero p̄pter uita
plante sit p̄pter aialia: aialia p̄pter b
i finis totius generatiōis. Quia uero
neratur 7 mouetur in cē fm̄ ordinem
generatiōis rē: ē et ordo i cōseru
rādē: vñ uidetur q̄ corpa mixta uer
dōm cōgruas qualitates: plāte uer
copibus nutritur: aialia et plantis
bit: 7 quedā ē p̄fectiora 7 uirtuosiora
dā ip̄fectioribus 7 infirmioribus: hō
diūm rez̄ generibus ad sui uilitatē
de ad dīam: q̄uidā uero ad uilitatē
das ē infirmior utpote potēt et ali
p̄ferat: sicut ē nullum libi p̄gruū
nā p̄p̄are nā lac: vt et diuersis rē
p̄quirit: quibūdā uero ad uilitatē
res celeritate 7 in fortitudine ad iū
res multas aialibus infirmis: inueniunt
aialibus ad auulz̄: sicut p̄p̄are: 7 iū
bos cōstitūbz̄ uirtutē ad intellectū
p̄fectionē: vñ 7 de hōie in sp̄e dīna de
lemone. Oia substantiā sub pedibus
dicit in p̄mo politico: q̄ hō h̄ nāle
oia aialia: si igitur motus ipsius celi
generatiōis generatiō at̄ tota uolū
sicut in ultimū finem h̄ generatiō: ma
finis motus celi ordinat ad h̄ oio
mum finē i genere generatiōis: 7 m
q̄ dicitur. nā. dī. q̄ dicitur cōpōra c
misterium cunctis generibus.

Quod mouetur et alioz̄
actuali substantia. XXII.

Ex premissis autē manifestū esse pot primū motū
li esse aliquid intellectū
p̄p̄iam ip̄m agens intendit formam
formam intendit. n. de agens sibi sicut
sicut hōie q̄ agit p̄ motum suū intendit
mā: q̄ intellectus hōie uirtutē q̄ dicitur
ni forma: n. q̄ p̄p̄iā p̄p̄iā p̄p̄iā p̄p̄iā
agit ad conseruatiōem sibi p̄p̄iam: sicut
p̄p̄iā p̄p̄iā sicut hōie sicut hōie sicut
intellectus agit ad q̄ hōie sicut hōie
ad agens p̄p̄iā agit ad cōm ad
sicut q̄ mouetur mouetur igitur
ad aliā uolūctatē substantiā
ne qd̄ mouetur nō ē ad alioz̄ me
potatū ē cōpōris igitur celi ad aliā
sicut ergo illud sicut est oia sicut
et et uniuersita q̄ cōpōris 7 cō
catur mouere se ipsam in ip̄m ut
mouens 7 alia motū: si sic ē
sicut est unū 7 aialia: cōpōris q̄

Tertius.

corpora mixta: hec uero ppter uiuētā: in quibus plante sūt ppter aialia: aialia ppter hoiez: hō. n. ē finis totius generatiōis. Quia uero eadē res generatur 7 pseruatur in eē fm ordinem pmissum i generatiōibus rerū: ē et ordo i cōseruatiōibus ea rūdem: vñ uidemus qz corpa mixta sustētantur p eorum cōgruas qualitates: plāte uero ex mixtis corpibus nutriūtur: aialia ex plantis nutrimentuz hñt: 7 quedā ē pfectiora 7 uirtuosiora ex quibus dā iperfectioribus 7 infirmioribus: hō uero utitur oīum rez generibus ad sui utilitatē. qbusda qui dē ad esum: qbusdā uero ad uestitū: vñ 7 a nā nudus ē institutus utpote potens ex alijs sibi uestitū prestare: sicut ē nullum sibi pgruū nutrimentuz nā preparauit nisi lac: ut ex diuersis rebus sibi cibū pquireret: quibusdā uero ad uehiculum: nā i motus celeritate 7 in fortitudine ad sustinēdos labores multis aialibus infirmior iuenitur quasi alijs aialibus ad auxiliuz sibi pparatis: 7 super hoc oībus sensibilibus utitur ad intellectualis cognitiōis pfectionē. vñ 7 de hoie in ps dī: ad deum directo sermone. Oia subiecti sub pedibus eius: 7 Az. dicit in pmo politicoz: qz hō h3 nāle dñium sup oia aialia: si igitur motio ipsius celi ordinatur ad generationē: generatio at tota ordiatur ad hoiez sicut in ul: imū finem h3 generis: manifestū est: qz finis motiōis celi ordinat ad hoie sicut in ultimo finē i genere generabiliū 7 mobiliū. Hinc ē qz Deutro. iij. dī qz deus cōpora celestia fecit i misterium cunctis gentibus.

Qz celum mouetur ex aliqua intellectuali substantia. XXIII.

Et premissis etiā oñdī pōt primum motiū motus celi esse aliquid intellectuū. Nihil. n. h3 ppiam spem agens intendit formam altiorē suā formā: intendit. n. de agens sibi sile: corpus at celeste scōm qz agit p motum suū intendit ultimā formā qz ē intellectus hūanus: qz qdem est altior omni formā: ut ex premissis p3: corpus igitur celi nō agit ad generationē scōm ppiam: spem sic agens pncipale sed scōm spem alicuius supioris agentis intellectualis: ad qd se h3 corpus celeste sicut istūm ad agens pncipale: agit at celum ad generationē scōm qz mouetur: mouetur igitur corpus celeste ab aliqua intellectuali substantia. Ad hec. omne qd mouetur necē ē ab aliquo moueri: ut sup3 pbatum ē: corpus igitur celi ab aliquo mouetur aut ergo illud aliud est oīo separatū ab eo: aut est ei unitū: ita qz cōpositū ex celo 7 mouēte dīcatur mouere se ipsum: in q̄tum una pars eius ē mouens 7 alia mora: si at sic ē: de at mouens se ipsum est uiuū 7 aiatum: sequitur qz celus sit aiatū:

non at alia aia q̄ intellectuali: non. n. nutritiua: cum i eo non sit generatio 7 corruptio: neqz sensitiua cū non hēat organoz diuersitatē: sequitur qz qz moueatur ab aia intellectuali. Si at mouetur a motore extrinseco: aut illud erit corporeū aut icorporeum: 7 si quidē corporeū non mouet nisi motū: ut ex superiorib3 p3: oportebit ergo 7 illud ab alio moueri: cū at non sit pcedere i infinitum i corpibus: oportebit deuenire ad primum mouēs icorporeum: qd at est penitus a corpore separatū o3 esse itellectuale: ut ex superioribus p3: mot' igit' celi qd est primum corporeū ē ab itellectuali substantia. Itē corpora 7 leuia mouētur a generāte 7 remouēte. phibens: ut pbat in. viij. phisicoz non. n. pōt esse qz forma in eis sit mouens 7 materia mora: nihil. n. mouetur nisi corpus: sicut autē eorum corpora sunt simplicia: 7 nō ē in eis cōpō nisi māe 7 forme: ita 7 corpora celestia sūt simplicia: si igitur mouētur sic grauiā 7 leuiā: o3 qz mouētur a generāte p se 7 a remouēte. phibens per accōs: hoc at ē ipossibile: nā illa corpa igenerabilia sūt: utpote non hñtia p̄trietatem: 7 motus eoz ipediri non pñt: o3 igitur qz moueāt illa corpa a mouētib3 p apprehensionē: non at sensitiua: ut oñsum ē: ergo itellectiua. Amp. si pncipium motus celi est sola nā absqz apprehensiōe aliqua: o3 qz pncipiū motus celi sit forma celestis corpis sicut 7 in eis: h3. n. forme simplices nō sūt mouentes: sūt tñ pncipia motuum: ad eas. n. psequitur motus nāles sicut 7 oēs alie nāles proprietates: non at pōt esse qz motus celestis sequat formā celestis corpis sicut pncipium actiū: sic n. forma est pncipium motus localis in quantū alicui corpi scōm suam formam debetur aliquis locus in quem mouetur ex ui sue forme tendētis in locuz illum: quem qz dat generans dicitur esse motor: sicut igni fm suā formā cōpctit eē sursuz: corpi at celesti fm suā formā non magis cōgruit unum ubi qz aliud: non igitur motus celestis pncipium est sola natura: oportet igitur qz pncipiū motus eius sit per apprehensionem mouētis. Ad hec. natura semper ad unum tendit: vñ qz sunt a natura sēper sunt codē mō: nisi ipediatur: quod ē in pauciorib3: qd igitur ex sui rōne h3 difformitatem: impossibile est qz sit finis in quem tendit natura: motus at scōm suam rōnem est h3 mōdi: quod. n. mouetur in quātum huiusmodi diffimiliter se h3: 7 nunc 7 prius: impossibile est igitur qz natura intendat motum propter se ipsum: intendit igitur quietem per motū que se h3 ad motum sicut unum ad multa: quiescit enim quod si militer se habet nunc 7 prius: si enim motus celi sit a natura tñ: esset ordinatus i aliquam quietē: cuius contrarium apparet: cum sit continuus: nō ē igitur mot' celi a natura sicut a pncipio actiū

sed magis a substantia intelligente. Item si motus est a natura sicut a principio actiuo o3 qd si accessus ad aliquid est naturalis: qd recessus ab eodem sit innaturalis et non naturalis: sic graue accedit deorsum naturaliter: recedit autem inde non naturaliter: si igitur motus celi esset naturalis cum tendat ad occidentem naturaliter: non naturaliter ab occidente recedens in orientem rediret: hoc autem est impossibile: in motu. n. celesti nihil est uiolentum et non naturam: impossibile est igitur qd principium actiuum celestis sit natura: est igitur principium actiuum celestis qua uis apprehensua et per intellectum: ut ex predictis patet: mouetur igitur corpus celeste a substantia intellectuali. Non tamen est negandum motum celestem esse naturalem: dicitur enim esse aliquis motus naturalis non solum propter actiuum principium sed et propter passiuum: sic patet in generatione simplicium corporum: quod quidem non potest dici naturalis ratione principij actiuum: mouetur enim naturaliter a principio actiuo cuius principium actiuum est intra natura. n. est principium motus in eo in quo est principium aut actiuum generatione simplicis corporis est extra: non est igitur naturalis ratione principij actiuum: sed solum ratione principij passiuum: quod est materia cui inest naturalis appetitus ad formam naturalem: sic ergo motus celestis corporis quantum ad actiuum principium non est naturalis sed magis uoluntari et intellectualis: quantum uero ad principium passiuum est naturalis: nam corpus celeste habet naturalem aptitudinem ad tale motum: hoc autem manifeste apparet si hitudo consideretur celestis corporis ad suum ubi: patet enim et mouetur unumquodque secundum quod est in potentia: agit uero et mouetur secundum quod est actu: corpus autem celeste secundum suam substantiam consideratum inuenitur ut in potentia indifferenter se habens ad quodlibet ubi: sic materia prima ad quolibet formam sicut predictum est: aliter autem est de corpore graui et leui: quod in sua natura consideratum non est indifferens ad omnem locum sed ex ratione sue forme determinat sibi locum: natura igitur corporis grauis et leuis est principium actiuum motus eius natura uero corporis celestis est motus ipsius passiuus principium. unde non dicitur alicui uideri quod uiolenter moueatur sic corpora grauia et leuia que a nobis mouentur per intellectum: corporibus enim grauibus et leuibus inest naturalis aptitudo ad contrarium motum ei quo mouentur a nobis: et ideo a nobis mouentur per uiolentiam: sed motus corporis aialis quo mouetur ab aia non sit ei uiolentus in quantum est aiatum: et si sit ei uiolentus in quantum est graue quoddam: corpora autem celestia non habent aptitudinem ad motum contrarium: sed ad illum in quo mouentur a substantia intellectuali: unde si est uoluntarius quantum ad principium actiuum: et naturalis quantum ad principium passiuum. Quod autem motus celi est uoluntarius secundum actiuum principium non repugnat unitati et conformitati celestis motus: ex hoc quod uoluntas ad multa se habet: et non est determinata ad unum: quod sicut natura determinatur

ad unum per suam uirtutem: ita uoluntas dei minatur ad unum per suam sapiam: qua uoluntas dirigatur infallibiliter ad unum finem. Patet et ex predictis qd in motu celesti non est contra naturam neque accessus ad aliquod ubi neque recessus ab eo: hoc enim accidit in motu grauium et leuium propter duo: primo quidem quod intentio nature est determinata in grauibus et leuibus ad unum locum: unde sicut naturaliter tendit in ipsam: ita contra naturam recedit ab eo. Secundo quod duo motus quorum uno accedit ad medium: et altero recedit sunt contrarij. Si autem accipiatur in motu grauium et leuium non ultimus locus sed medium sicut ad ipsum acceditur naturaliter: ita ab ipso naturaliter receditur: quod totum stat sub una intentione nature: et non sunt motus contrarij sed unus et continuus: ita autem est in motu celestium corporum: quod nature intentio non est ad aliquod: ubi determinatum ut iam dictum est: motus est quo recedit corpus circulariter motum ab aliquo signo non est contrarius motui quo illuc accedit: sed est unus motus et continuus: unde quodlibet ubi in motu celi est sicut medium: et non sicut extremum in motu recto. Non differt autem quantum ad principium intentionem utrum corpus celeste moueatur a substantia intellectuali iuncta que sit aia eius: uel a substantia separata: et utrum unumquodque corpus celestium moueatur a deo uel nullum immediate sed mediatis substantijs intellectualibus creatis: aut principium tamen immediate a deo: alia uero mediatis substantijs creatis: dummodo habeatur quod motus celestis est a substantia intellectuali.

Quia appetunt bonum et que cognitione carent. XXIII.

Sicut autem corpus celeste a substantia intellectuali mouetur: ut ostensum est: motus autem corporis celestis ordinatur ad generationem inferioribus: necesse est quod generationes et motus inferiorum procedat ex intentione substantie intelligentis. In idem enim fertur finis et intentio principalis agentis et instans: celum autem est causa inferiorum motuum secundum suum motum que mouetur a substantia intellectuali: sequitur ergo quod sit sic instans intellectuali substantie: si igitur forme et motus inferiorum corpus a substantia intellectuali cetera et itere sic a principali agente: a corpore uero celesti sicut ab instrumento: oportet autem quod species eorum que causantur et intenduntur ab intellectu agere persistant in intellectu ipsius sicut forme artificiariorum preexistunt in intellectu artificis et ex eis deriuantur in effectus: omnes igitur forme que sunt in istis inferioribus et omnes motus deriuantur a formis intellectualibus que sunt in intellectu alicuius substantie uel aliquarum: et propter hoc dicit Boetius in libro de trinitate quod forme que sunt in materia uenerunt a formis que sunt sine materia: et quantum ad hoc uisificat dictum philosophi

quod forme leguntur in principia forme que sunt
potentia eas per se habentes et causant
formas inferiores non uo ponunt eas
creantur et causant formas inferiores per
Quia uo de ipso mouet ab aliquo per se
originate ab eo in fine sui motus: corpore
mouetur a substantia intellectuali et
in istis inferioribus: motus
habet originem in fine sui motus per substantiam
autem per omnia inferiora corpora in p
Sic igitur non est difficile uideat qualiter na
gulatione carnis mouetur et agant
tendunt. n. in finem sicut directa in fur
tia intelligente per modum que sagitta ten
directa a sagittatore: sicut enim sagitta per
tione ad lignum sine ad finem determi
pulsionem sagittatoris: ita corpora naturaliter
clinationem in fines naturales et mouentur
ex istis formis inferioribus: sicut enim uirtu
tus: ut patet per se: quod operatur nature est
hanc intelligit: nam effectus principaliter
tur primo mouet orientem in fine quod in
ab eo directus: et propter hoc operatio de
tur ordinate procedit ad finem sicut opera
tio: Planis igitur sit quod ea que cognoscit
per operatur sine et appetere bonum
appetit et appetere diuinam similitudinem
perfectionem non in ista forma: hoc sicut
na per hoc tendit in sua perfectionem:
nam: cum unumquodque in tantum bonum
est perfectum: sicut uero quod tendit ac
nam tendit in diuinam similitudinem: de
aliquid in quantum bonum est bonum
particulare: sed quod sit appetibile: in quantum
sine bonitate: propter hoc igitur tendit
bonum: quod tendit in diuinam similitudinem et
bonum per omnia appetit diuinam similitudinem
sine: bonum autem sua causa: ubi per
placet. Uno quidem modo finem quod est diuina
indivisibile: sic appetit aialium bonum
tu bonum quo in eis plerumque. Alio mo
quod diuina forme: sic appetit proprium
autem in quantum appetit generationem plus
tritionem: sed in diuinam similitudinem operatur ad
ne uel desiderium: diuina forme: sic sicut. Tu
mo ratione generatur: sic appetit proprium bonum
agere equiuocum sicut omnia. Quarto
similitudinis analogie principiorum: ad
pium: sic diuina que est extra generatur per
num ordinem rebus dat est. Ex quo patet
quid est perfectio diuina: et emendat
natura: tanto appetit bonum diuina
tibus a se bonum quod in operatur
ta ad solus bonum per se: in quantum
uero ad bonum similitudinis uero

Tertius:

q' foze sepate sūt pncipia fo'az: que sūt in mā : lz posuerit eas p se subsistētes 7 causantes imediate formas sensibillū: nos vō ponim' eas i intellectu exntes 7 causātes formas inferiores p motū celi. Quia vō oē qd mouet ab aliquo p se 7 fm accōis dirigitur ab eo i finē sui mot': corp' autez celeste mouetur a substātia intellectuali 7 cāt per sui motū oēs mot' in istis inferiorib': nccūz ē q' corp' celeste dirigit in finē sui mot' p substātiā intellectuālē. 7 p pns oia inferiora corpa in p'rios fines. Sic igit nō ē difficile vidē qualiter nālia corpa cognitiōne carētia moueātur 7 agant ppter finem: tendunt. n. i finem sicut directa in finem a substātia intelligente p modū q' sagitta tendit ad signū directa a sagittate: sicut. n. sagitta p'ceditur inclinationē ad signum siue ad finē determinatum ex impulsione sagittaris: ita corpa nālia psequūtur i clinationem in fines nāles ex mouētib' nālibus ex q'bus foriuntur suas formas et uirtutes 7 motus: vñ ē p' q' qdlibet opus nature est opus substātie intelligentis: nā effectus pncipaliter attribuitur primo mouēti dirigitū in finē q' instrumentis ab eo directis: 7 ppter hoc operatiōes nāe iueniūtur ordinate pcedere ad finē sicut opatiōes sapientis. Planū igitur sit q' ea ēt que cognitiōne carēt pnt opari ppter finē 7 appetere bonū naturalē appetitu 7 appetere dinam silitudinē 7 p'riāz pfectionē non ē at dīa siue hoc siue illud dicatur nā per hoc tendūt i suā pfectionē: q' redūt ad bonum: cum unūquodq' in tantū bonum sit: i q'ntū est perfectum: fm uero q' tendit ad hoc q' sit bonum tendit i diuinā silitudinē: deo. n. assilatur aliquid in q'ntum bonū est: bonū at hoc uel illud p'iculare h'z q' sit appetibile: i q'ntum est silitudo p'ne bonitatis: ppter hoc igitur tendit i p'rium bonū: q' redit in diuinā silitudinē 7 non econuerfo: vñ p' q' oia appetūt dinā silitudinē q' ultimū finē. Bonū at suū cuiuslibet rei pōt acapī multā plicif. Uno quidē mō fm q' est eius p'rium rōne indiuidui: 7 sic appetit aīal suum bonū: cū appetit cibum quo in eē pseruatur. Alio mō secundū q' est eius rōne spci: 7 sic appetit p'rium bonum aīal: in q'ntum appetit generationē plis 7 eius nutritionē: uel si aliquid aliud opetur ad pseruationē uel defēsiōne indiuiduoz suc spci. Tertio uero mō rōne generi: 7 sic appetit p'riū bonū i cādo agens equiuocum sicut celi. Quarto at mō rōne silitudinis analogie pncipiatōz ad suum pncipiū: 7 sic deus qui ē extra genus ppter suūz bonum oibus rebus dat eē. Ex quo p' q' quāto ali quid est pfectioris uirtutis 7 eminent' i gradu bonitatis: tanto appetitū boni cōiozem h'z 7 magis i distātib' a se bonū querit 7 opatur: nāz i perfecta ad solū bonum p'riū indiuidui redunt: pfecta uero ad bonum spci: pfectiora uero ad bonūz ge

neris: deus at qui est perfectissimus i bonitate ad bonū totius entis: vñ nō imerito dī a quibusdam q' bonū in q'ntum h' mōi est diffusiuū: q' q'ro ali qd inuenitur melius: tāto ad remotiora bonitate suā diffūdīt: 7 q' i q'libet genere qd ē pfectissimū ē exēplar 7 mēsurā oīum q' sunt illius generis: o'z q' de' q' est i bonitate pfectissim' 7 suā bonitatem cōiūtime diffūdēs: in sua diffusiōe sit exēplar diūz bonitate diffundentiū: i quātū. n. unūquodq' bonitatem diffundit in alia sit altior cā: hinc ēt p' q' unūquodq' tendēs ad hoc q' sit altior cā tendit in diuinā silitudinē: 7 nihilominus tendit in suum bonū. Non ē ergo icōueniens: si motus cor porū celestium 7 actiones motorū eorum dicant eē aliq'liter ppter hec corpa que generātur 7 cor rūpūtur: q' sunt eis indigniora: non. n. sunt ppter hec sicut ppter ultimū finem: sed intendentes horum generationē intendūt suū bonum 7 diuināz silitudinē tanq' ultimū finē.

Intelligere deum ē finis omnis intellectualis substātie. XXV.

Am at oēs creature ēt intellectu carentes ordinētur in deū sicut in finem ultimū: adhūc at finem ptingāt oia in quātum de silitudine ei' aliquid pncipāt: intellectuales create aliq' spaliōz mō ad ipsūm pertingūt. s. per suam p'riam operationē itelligendo ipsū: vñ o'z q' hoc sit finis itel lectualis creature. s. intelligere deum: ultimus. n. finis cuiuslibet rei est deus: ut oīsum est: intendit igitur unūquodq' sicut ultimo fini deo coniūgi q'ro magis sibi possibile est: uicinius at coniūgit aliquid deo per hoc q' ad ipsam substātiā ei' aliquo modo pertingit quod sit duz aliquid quis cognoscit de diuinā substātia q' duz consequitur eius aliq'ā silitudinē: substātia igitur intellectu alis tendit i dinā cognitiōne sicut i ultimū finē. Itē p'ria opatio cuiuslibet rei ē finis eius: ē. n. se cūda pfectio ipsi'. vñ quod ad p'riā opationem hñ se h'z dī uirtuosū 7 bonū: itelligere at ē p'ria opatio substātie intellectuali: ipsa igit ē finis ei': qd igit ē pfectissimū i hac opatiōe hoc est ultimus finis 7 pncipue i opatiōibus q' non ordinātur ad ali qua opata: sicut ē itelligere 7 sērire: cū at h' opati ones ex obiectis spem recipient: p q' ēt cognoscūt o'z q' tāto sit pfectior aliq' istarum opationū: quā to ei' obiectū ē pfecti': 7 sic itelligere pfectissimū itelligibile quod deus est: ē perfectissimūz in gene re h' operationis que est itelligere: cognoscere igitur deū itelligendo ē ultimus finis cuiuslibet in tellectualis substātie. Pōt at aliq'is dicere itellectualis quidem substātie ultimūz finem consistere i itelligendo optimum itelligibile: nō tamen

unum p'riū sicut dicitur: ita uoluntate dei... aut corpus ce... appetit bonū... aut corpus ce... appetit bonū... aut corpus ce...

illud qđ ē optimū intelligibile h^o uel illius intellec
tualis substantie ē optimū intelligibile simplr: sed
quāto aliqua intellectualis substantia ē altior: tanto
suū intelligibile optimū ē altius: 7 iō sup: ema i
tellectualis substantia creata h3 p intelligibili optio
id qđ est optimū simplr: vñ eius felicitas erit i in
telligendo deū: cuiuslibet uero inferioris substantie
intellectualis felicitas erit intelligere aliqđ infer^o in
telligibile: qđ est tñ altissimū eoz q ab ipsa intelli
gūtur 7 p̄cipue intellectus hūani vñ q non sit itel
ligere optimū intelligibile simplr: ppter eius debili
tatem: h3. n. se ad cognoscendū illud quod est ma
xime cognoscibile: sicut oculus noctue ad solem.
Sed manifeste apparet q finis cuiuslibet substā
tie intellectualis ē it̄ime ē intelligere deū: oñsum ē
n. supra: q̄ oīum entiu3 ultimū finis i quē rēdūt
est deus: intellect^o at hūanus r̄si sit infimus i ordie
intellectualiū substantia: est tñ supior oibus itelec
tu carētibz: cū ergo nobiliois substantie non sit
ignobilior finis: erit et intellectus hūani finis ipse
deus: unūqđqz at̄ intelligens p̄sequitur suū finē ulū
mum: p hoc q̄ ipsū intelligit: ut oñsum est: intelli
gēdo igitur ptingit intellectus hūanus ad deū sicut
ad finem. **Ad** hec. sicut res intellectu carentes
tendūt in deū sicut in finē p uiam affilationis: ita
substantie intellectuales p uiam cognitionis: ut ex p̄
dictis p̄: res at̄ intellectu carentes 7 i tendāt in si
militudinē p̄ximorū agentiu: n̄ tñ ibi quiescit na
ture intētio: sed h3 p fine affilationē ad sumū bo
num ut ex dictis p̄: r̄si ipsefectissime ad hanc silu
dinem possint ptingere: intellectus igitur quārcū
qz modicū possit de diuina cognitione p̄cipere: il
lud erit sibi p̄ ultio sine magis q̄ p̄fecta cognitio
inferioz intelligibiliū. **Amp.** vñ qđqz maxie
desiderat suum vltimū finē: intellectus at̄ hūan^o
magis desiderat 7 amat 7 delectatur in cognitiōe
dinorū q̄uis modicū quidē de illis p̄cipere possit
q̄ in p̄fecta cognitione quā h3 de rebus infimis: ē
igitur vltimus finis hoīs intelligere quoquo mō
deū. **Ad** hec. vñ qđqz rēdit in diuinā silitudi
nē sicut in p̄p̄riū finē: illud igitur p̄ qđ unūqđqz
maxime deo affilatur ē vltimus finis eius: deo at̄
affilatur maxime creatura intellectualis: p hoc q̄
intellectualis est: hanc. n. silitudinem h3 p̄ ceteris
creaturis: 7 hoc icludīt oēs alias: in genere aut̄ h^o
silitudinis magis affilatur deo secūdū q̄ intelligit
actu q̄ fm q̄ itelligit i hitu uel potentia: q̄ deus
sp̄ actu intelligens ē: vt i p̄mo p̄batum est: 7 i hoc
q̄ itelligit actu maxime affilatur deo fm q̄ intel
ligit ipsū deū: nam ipse deus intelligendo se intelli
git oia alia ut in p̄mo p̄batum est: intelligere igit̄
deū est vltimus finis oīs intellectualis substantie.
Ite qđ est tñ ppter aliud diligibile: est ppter
illud qđ ē tñ ppter se diligibile: non. n. ē abire in
infinitū i appetitu nāc: qz desiderium nāc frustra

retur: cū non sit possibile pertransire infinita: oēs
at̄ scie 7 artes 7 potētie practice sūt tñ ppter ali
ud diligibiles: nā in eis finis non est scire sed opa
ri: scie at̄ speculative sunt propter se ipsas diligibi
les: nā finis earū est ipsū scire: nec iuenitur aliqua
actio i rebus hūanis q̄ non ordinetur ad aliū finē
nisi cōsideratio speculatiua: nā et ipse actiones lu
dicre q̄ uidentur absqz sine fieri hnt aliquem finē
debitum. s. vt per eas quodaz mō mente releuati
magis sumus p̄ modū potentes ad studiosas opa
tiones: alias esset sp̄ ludendū: si ludus ppter se q̄
reretur: quod ē incōueniens: ordinatur igitur ar
tes practice ad speculatiuas: 7 s̄lr oīs hūana ope
ratio ad speculationē intellectus sicut ad finem: in
oibus at̄ sciētis et artibus ordinatis ad illā vñ p̄ti
nere vltimus finis q̄ est p̄ceptiua 7 architectoni
ca aliarū: sicut ars gubernatoria ad quā pertinet
finis nauis: qui est vsus ipsius est architectonica 7
p̄ceptiua respectu nauis factiue: hoc at̄ mō se h3
phia prima ad alias scias speculatiuas: naz ab ip
sa oēs alie dependent: vtpote ab ipsa accipientes
sua p̄cipia 7 directionē 7 negantes p̄cipia: ip
saz p̄ma phia tota ordinatur ad dei cognitionē
sicut ad vltimū finē: vñ 7 scia diuina noiatur: ē
ergo cognitio dina finis vltimus oīs hūane cog
nitionis 7 opationis. **Ad** hec. in oibus agētibus
7 mouētibz ordinatis o3 q̄ finis p̄mi agentis 7
mouētis sit vltimus finis oīū: sic finis ducis exer
citus est finis oīum sub eo militatium: iter oēs at̄
hoīs p̄tes intellectus inuenitur supior motor: nam
intellectus mouet appetitū pponendo ei suum ob
iectū: appetitus at̄ itellectiuis q̄ est uoluntas mo
uet appetitus sc̄sitiuos: q̄ sunt irascibilis 7 concu
piscibilis: vñ 7 cōcupiscētie nō obedimus nisi uo
luntatis ipeum adsit: appetitus at̄ sensitiuus ad
ueniente consensu uoluntatis mouet iam corpus:
finis igitur intellectus ē finis oīum actionum hu
manarū: finis at̄ 7 bonum intellectus ē uerum: 7 p̄
p̄ns vltimus finis p̄mum uerū: est igitur vltim^o
finis totius hoīs et oīum opationum 7 desiderio
rum eius cognoscere p̄mū uerū: quod est deus:
Amp. nāliter inest oibus hoībuz desiderium co
gnoscendi cās eorum que uidentur: vnde propter
admirationem eoz que uidebantur quoqz cāc la
tebant hoīs p̄mo p̄hari ceperunt: inuenientes
at̄ cām quiescebant: nec sistit inquisitio quousqz
perueniatur ad primam cām: 7 tunc perfecte nos
scire arbitramur qñ primam cām cognoscimus:
desiderat igitur homo naturaliter cognoscere p̄
mam cām quasi vltimū finem: prima at̄ oīum
cā deus est: est igitur vltimus finis hominis cogno
scere deum. **Pre.** cuiuslibet effectus cognitū na
turaliter homo causam scire desiderat: intellect^o
autem humanus cognoscit ens vñ: desiderat igit̄
naturaliter cognoscere causam eius que solū de^o

est in fo p̄p̄riū est. non est aū
tas sine vltimū quousqz nāle desider
sufficiat igitur ad felicitatē humanā
finis: quousqz intelligibilis cognitio
quousqz ad nāle desiderū quiete
finitur igitur vltimus finis hoīs ip̄a
Amp. corpus qđ nāli appetitū
tuo vobemēntis 7 uoluntatis mou
magis appropinquat fini. vnde p̄ob
de celo: q̄ mō nāli rec^o nō pot̄ est
q̄ nō magis mouetur postea q̄ p̄
vobemēnti: i alioqz tendit postq̄ p̄
infinitū (sed ad aliqđ vobemēntis
aut̄ inueniuntis in desiderio sc̄ditū
plura sūt tanto maiori desiderio
dit igitur desiderū nāle hoīs i sc̄ditū
determinatū finē: hoc aut̄ nō pot̄ est
bilissimū labile: qđ dicitur: est igitur
vltimū finis vltimū hoīs vltimū at̄ finis
intellectus intellectualis sub̄ felicitas su
nomiat: hoc. n. est qđ oīs sub̄ intellec
tu at̄ vltimū finē 7 ppter sc̄ditū
tudo 7 felicitas vltima consistit in
sc̄ditū cognoscit oīs. Vnde est qđ vñ
n mundo coe: qm̄ ip̄i oīs uidebūt
De: et vna eterna ut cognoscāt: vñ
Vnde est emēntis. **Amp.** vltimū est
vbi vltimū hoīs felicitatē dicit est
quantū ad speculationē optimū
**Ultimū felicitas consistit in actu
uel in actu intellectus.**
Quia uero
Qualis substantia sua opatione
non solum intelligendo
voluntatis desiderando 7 amando
voluntatis desiderando: p̄oī aliu vid
finis 7 vltima hoīs felicitas nō sit in
vñ: magis i amado 7 alio actu
le: vñ ad p̄cipue cū obiectū vo
nā vñ p̄p̄riū finis: vñ est qđ ē obiectū
nō vñ p̄p̄riū finis: vñ in q̄to 7 ipse ē bo
hō cōsequi vltimū finē q̄ vltimū
p̄ actu vltimū. **Postea** vltimū p̄p̄riū
delectatio q̄ p̄cipue opationem suam p̄p̄ri
tū vñ in. 7 est. p̄oī vñ: igitur p̄p̄riū
vltimū finis vñ q̄ vltimū finis magis
voluntatis q̄ intellectus. **Ad** hec. n.
tur ita propter se desiderat q̄ nō
aliquid: sicut enim est appetitū
vel delectari. hoc autem est appetitū
niscur solū: ppter se appetitū igitur
gis in opatione voluntatis q̄ vltimū
dem. in appetitū vltimū finem magis
am sit naturalis: plures aut̄ opat

Secundus.

est ut in fo probati est. non est autem aliquis affectus finis ultimus quousque nāle desiderium descat: nō sufficit igitur ad felicitatem humanā que est ultimus finis: qualiscūque intelligibilis cognitio nisi diuina cognitio ad sit quā nāle desiderium quietet sicut ultimus finis: est igitur ultimus finis hominis ipsa dei cognitio.

Amp. corpus quod naturali appetitu tendit in suum ubi tanto vehementius et velocius mouetur quanto magis appropinquat fini. vnde probat **Az.** i. pro de celo: quod motus naturalis rectus non potest esse ad infinitum: quod non magis moueretur postea quam prius: quod igitur vehementer et aliquid tendit postquam prius non mouet ad infinitum sed ad aliquid determinatum intendit. hoc autem inuenimus in desiderio sciendi: quanto enim aliqd plurā scit tanto maiori desiderio affectat scire: tendit igitur desiderium nāle hominis i sciendo ad aliquem determinatum finem. hoc autem non potest esse aliud quam nobilissimum scibile quod deus est: est igitur cognitio diuina finis ultimus hominis. ultimus autem finis hominis et cui iussit intellectus subest felicitas siue beatitudo nominat: hoc enim est quod omnia subest intellectualis desiderat tanquam ultimum finem et propter se terminat: est igitur beatitudo et felicitas ultima cuiuslibet subest intellectu alis cognoscere deum. Hinc est quod dicitur **Math. v. Beati mundo corde: quoniam ipsi deum videbunt: et Io. xvij. Dec est vita eterna ut cognoscant te solus deus verus.** Hinc et sententia **Az.** i. ultimo ethicorum concordat ubi ultimam hominis felicitatem dicit esse speculationem quantum ad speculationem optimi speculabilis.

Ceterum felicitas consistat in actu voluntatis vel in actu intellectus. **XXVI.**

Quia vero intellec

tuus subest sua operatione pergit ad deum non solum intelligendo sed per actum et voluntatis desiderando et amando ipsum et in ipso delectatione habendo: potest alicui videri quod ultimus finis et ultima hominis felicitas non sit in cognoscendo deum sed magis in amando et alio actu voluntatis se habendo ad ipsum: precipue cum obiectum voluntatis sit bonum quod habet rationem finis: verum est quod est obiectum intellectus non habet rationem finis nisi in quantum et ipse est bonum: vnde non videtur habere consequentiam ultimum finem per actum intellectus: sed magis per actum voluntatis. **P**reterea vltima perfectio operationis est delectatio quod per se operationem sicut pulchritudo iuuventur ut in x. eth. philosophus dicit: si igitur perfecta operatio est vltimus finis: verum est quod vltimus finis magis sit secundum operationem voluntatis quam intellectus. **A**d hec delectatio videtur ita propter se desiderari quod nunquam propter aliud: stultum enim est querere ab aliquo quare velit delectari. hec autem est conditio vltimi finis: ut scilicet propter se queratur: est igitur vltimus finis magis in operatione voluntatis quam intellectus ut videtur. **I**tem in appetitu vltimi finis maxime omnes concordant cum sit naturalis. plures autem querunt delectationem

quam cognitionem. magis igitur videtur esse finis delectatio quam cognitio. **A**mp. voluntas videtur esse altior potentia quam intellectus: nam voluntas mouet intellectum ad finem. intellectus enim actu considerat quod hitu tenet cum aliquis voluerit. actio igitur voluntatis videtur nobilior quam actio intellectus. magis igitur videtur vltimus finis quod est beatitudo consistere in actu voluntatis quam in actu intellectus. **H**oc autem est impossibile manifeste ostenditur. **C**um enim beatitudo sit proprium bonum in intellectualis nature oportet quod secundum id intellectualis nature conueniat quod est sibi proprium. appetitus autem non est proprium intellectualis nature sed omnibus rebus inest licet sit diuersimode in diuersis que tamen diuersitas procedit ex hoc quod res diuersimode se habent ad cognitionem que enim omnia cognitione caret habent appetitum naturalem terminatum. que uero habent cognitionem sensitivam et appetitum sensibilem habent sub quo irascibilis et concupiscibilis continentur. que uero habent cognitionem intellectuam et appetitum cognitioni proportionatum habent. scilicet voluntatem. voluntas igitur secundum quod est appetitus non est proprium intellectualis nature: sed solum secundum quod ab intellectu dependet. intellectus autem secundum se proprius intellectualis nature beatitudo igitur uel felicitas in actu intellectus consistit subalterne et principaliter magis quam in actu voluntatis. **A**d hoc in omnibus potentibus quod mouetur a suis obiectis. obiecta sunt naturalis potentia actibus illarum potentiarum sicut motor naturaliter potest esse quod moueri ipsius mobilis. talis autem potentia est uoluntas. appetibile enim mouet appetitum. obiectum igitur voluntatis est prius naturaliter quam actus eius. primum igitur eius obiectum precedit omnem actum ipsum: non potest ergo actus voluntatis primum volitum esse: hoc autem est vltimus finis que est beatitudo: impossibile est igitur quod beatitudo siue felicitas sit ipse actus voluntatis. **P**reterea in omnibus potentibus que possunt conueniri in suos actus prius quam actus illius potentie feratur in obiectum aliquid et postmodum ferat in suum actum: si enim intellectus intelligit se intelligere prius oportet ponere quod intelligat res aliquam et prius quam intelligat se intelligere: nam ipsum intelligere quod intellectus intelligit alicuius obiecti est: vnde oportet quod uel procedatur in infinitum: uel si est deuenire ad primum in intellectum hoc non erit ipsum intelligere sed aliquid res est intelligibilis. similiter oportet quod primum volitum non sit ipsum velle sed aliquid aliud bonum: primum autem volitum intellectualis nature est ipsa beatitudo siue felicitas: nam propter hoc volumus quousque uolumus: impossibile est igitur felicitatem essentialiter in actu voluntatis consistere. **A**mp. vnde quod quod secundum ea que constituunt substantiam eius habet nature sue virtutem: differt enim uerus homo a picto per ea que substantiam hominis constituunt: uera autem beatitudo non differt a falsa secundum actum voluntatis: nam eodem modo se habet uoluntas in desiderando uel amando uel delectando quicquid

Liber

illud quod sibi pponitur ut sūmū bonū siue v̄e siue falsū: vtz at v̄e sit sūmū bonum qd ut tale pponitur uel falso hoc differt ex parte intellectus beatitudo igitur siue felicitas i intellectū essentialit magis quā i actu volūtatis p̄sistit. ¶ Item: si alī quis actus volūtatis esset ipsa felicitas: hīc actus esset aut desiderare aut amare aut delectari: iposibile ē aut qd desiderare sit vltim⁹ finis ē enim desiderū fm quod volūtas rēdit in id qd nōdū hz: hoc autē p̄trahatur rōni vltim⁹ finis: amare etiā nō pōt esse vltim⁹ finis: amatur enim bonū non solū qn̄ hētur: sed etiā quādo nō habetur: ex amore. n. ē quod nō habitū desiderio queratur: et si amor iā habitū perfectio: sit hoc catur ex hoc qd bonū habetur amatur: aliud est igitur hīc bonū qd ē finis quā amare qd an̄ habere ē imperfectum p̄ habere perfectū: similiter autē nec delectatio est vltim⁹ finis: ipsū. n. hīc bonū cā ē delectationis. uel dū bonū nunc habitū sentim⁹: uel dū prius habitum memoramus: vel dū i futuro habendum speram⁹: non est igitur delectatio vltim⁹ finis: nullus ḡ act⁹ volūtatis pōt eē substantiālis ipa felicitas. ¶ A hcc: si delectatio eēt vltim⁹ finis. ipsa fm se ipsā eēt appetēda: hoc autē ē falsum refert. n. q̄ delectatio appetatur ex eo ad quod consequitur delectatio. nā delectatio que p̄sequitur bonas et appetendas operationes bona est et appetenda. que autē malas mala ē et fugiēda. hz igitur quod sit bona et appetēda ex alio nō ē igitur ipsa vltim⁹ finis quod est felicitas. ¶ Ad hec rectus ordo rerum conuenit cum ordine nature: nam res nāles ordinantur in suum finē absq; errore in nālibus aut est delectatio propter opatōem et n̄ ecōuerso. videmus. n. qd nā illis opatōibus aīaliū delectationē appositur que sūt manifeste ad fines nēcios ordīnate: sicut in usu ciboz qui ordinat ad cōseruatōnem indiuidui et in usu v̄neroz qui ordinatur ad p̄seruatōnem sp̄s: nisi. n. adesset delectatō aīalia a p̄dicti usib⁹ necessarijs abstinerēt: impossibile ḡ ē qd delectatio sit vltimus finis. ¶ Item delectatio nō hīc aliud eē videt qd q̄eratio voluntatis in aliquo bono conuenienti: sicut desiderū est inclinatio voluntatis in aliquod bonū p̄sequēdū. sicut autē hō per voluntatem inclinā in finē et quietatur illo: ita corpa nālia hnt inclinatioes nāles in fines p̄prios que quidē quietant sine iam adeptis. Ridiculū autē ē dicere qd finis motus corpori grauis nō sit eē in loco propo: sed q̄eratio inclinationis qua in hoc tendebat: si. n. hoc p̄ncipaliter nā itenderet ut inclination quietaret nō daret eā. dat autē eā vt per hoc in locū propriū tendat: quo consecuto q̄i sine seq̄t inclinationis q̄eratio: et sic quietatio tal nō ē finis sed p̄comitans finē: nec igit delectatio ē finis vltim⁹ sed p̄comitans ipsum: multo igit magis nec aliq̄s voluntatis actus ē felicitas. ¶ Ad hec si alicuius

rei sit aliqua res exterior finis: illa eius operatio dicitur et finis vltimus per quā p̄io p̄sequit rē illāz sicut hīs quib⁹ pecunia ē finis: dicitur et possidere pecuniā finis: nō aut amare neq; p̄cupiscē. finis aut vltimus subē intellectualis est de: illa igit operatio hōis est subālr eius beatitudo vel felicitas p quā p̄io attingit ad deū. hoc autē ē intelligere. nā velle non possum⁹ qd non intelligim⁹: ē igit vltima felicitas hōis in cognoscēdo deū per intellectū subālr et nō in actu voluntatis. ¶ Itā igitur per ea q̄ dicta sūt p̄ solutio i p̄riū obiectoz. Nō. n. si felicitas p hoc qd hz rationē sūmi boni ē obiectū voluntatis propter hoc necesse est qd sit subālr ipse actus voluntatis ut p̄ima rō procedebat: imo ex hoc ipso qd est p̄imū obiectū sequitur qd nō sit actus ei⁹ ut ex dictis apparet. Nec et oportet qd oē id quo res quocūq; mō perficitur sit finis illius rei sicut secūda rō p̄cedebat: est. n. aliquid perfectio alicui⁹ dupliciter. vno mō ut hnt iam specie alio mō ut ad sp̄m hndaz: sicut perfectio domus fm qd iam hz sp̄m nō est id ad qd sp̄s domus ordinatur. s. hntatō nō. n. domus fieret nisi propter hoc. vñ et in diffinitione domus o3 hoc ponit si debeat diffinitio eē perfecta: perfectio vō ad sp̄m domus est tam id quod ordinatur ad sp̄m constituendam sicut p̄ncipia substantiālia ipsius qd id quod ordinatur ad sp̄m cōseruationē sicut appodiacula que fiunt ad sustentationem domus qd etiam illa que faciunt ad hoc qd vsus domus sit conuenientior: sicut pulchritudo domus: illud igitur quod est perfectio rei fm qd iam hz sp̄m est finis ipsius: ut hntatō ē finis dom⁹: et similiter p̄p̄ia operatio cuiuslibz rei que ē quasi vsus eius ē finis ipsius. que aut sunt p̄fectiones rei ad sp̄m non sūt finis rei imo res ē finis ipsarum: mā. n. et forma sūt p̄pter sp̄m: licet n. forma sit finis gnationis nō tñ est finis iam generati et sp̄m habētis imo ad hoc q̄rit forma ut sp̄s sit cōpleta: similiter cōseruatia rē i sua specie: vt sanitas et vis nutritiua licet perficiat aīal nō tñ sūt finis aīalis sed magis ecōuerso: ea etiā quibus aptatur res ad p̄p̄ias opationes sp̄s p̄ficiendas et ad debitum finem p̄gruētius cōsequendum non sūt finis rei sed magis ecōuerso: sicut pulchritudo hominis et robur corporis et alia hndō: de q̄bus dicit phus in p̄mo ethicoz qd organice deseruiūt felicitati: delectatio autē ē p̄fectio opationis nō ita qd ad ipsam ordinat opatio p̄ suā sp̄m sed ordinat ad alios fines sicut cōestio ordinat ad p̄seruationē indiuidui sed est similis p̄fectioni que ordinat ad sp̄m rei: nam p̄pter delectationē attētius et decentius opationi iustitiam in qua delectamur: vnde in x. ethico. phus dicit qd delectatio p̄ficit opationē sicut decor iuuetutem: qui q̄des ē p̄pter eū cui in est iuuetus et nō ecōuerso. Neq; autē qd delectationem nō p̄pter aliud volunt homines sed p̄pter se

ipsum: et sufficiens signū qd delectatio
finis licet rema so p̄cedebat: nam
nō sit vltim⁹ finis est tñ vltimū finē
ex ad p̄p̄ie: finis delectatio p̄seruatō
plurimū delectationes q̄ ē i cog
noscēdo deū qui querit
nōc sed plures sūt qui querit
p̄tione et intellect⁹ delectationē ip̄s
que extēdit sūt: magis nota plus
q̄ a sensibilib⁹ ip̄s hōiana cognitiō
ta vō p̄p̄ie volūtatis ē alio: ē i
motus: sicut ē manifestū est nā p̄
lect⁹ mouet volūtatis: volūtatis. n. in
mōdi mouetur a suo obiecto qd ē
sū volūtatis: mouet intellectum qd ē
tū. s. intelligere ip̄s apprehendit
desiderat a volūtatis: ex quo sicut
tas act⁹ intelligit et in hoc ip̄s vol
nūq; n. voluntas desiderat in
p̄io delectatō ip̄s intelligit app
bonam: et tñ volūtatis mouet iust
porandum i actu p̄ modum quo ag
tatur: intellectus autem voluntatis
que finis mouet: nō bonū intellect⁹ ē
egre aut et posteriori mouendo q
agens non mouet nisi p̄p̄ finem: v
lectum simpliciter est alio: vñ
tatem iō intellecta per actiō et finē

Et felicitas bona nō con
tationibus corporalibus.

Et p̄missa

app̄t qd possibīle ē h
nā consistere in delectatō
libus quā p̄cipue sūt in cibis et
sunt. n. qd fm nature ordinem del
operationē et nō ecōuerso si igitur
hnt vltimus finis delectatōe p̄
sū vltim⁹ finis neq; p̄comitans vlt
sua qd operationes quas p̄sequit
lectatōe sūt vltim⁹ finis ordinatū
quod finis nō dicitur hōi conuictio ad
corporeā sūt ad operationē plus
igitur p̄mū nō sūt vltim⁹ finis neq;
p̄comitans nō dicitur hōi p̄comitans
hoc volūtatis: sicut ip̄s appetit
uct. n. ip̄s sicut ip̄s vltim⁹ finis dicitur
tatis nō p̄mū felicitas licet tñ
multo igitur minus in dicitur hōi
sunt in appetitū iustitiam. ¶ Item
dam bonū hōis p̄cipue nō n. hōi
felicitas nisi ab ip̄s: delectatio aut
cōcō hōibus et tñ tñ dicitur
tas. ¶ Itē vltimus finis est nō
ad rē pertinent: hō. n. rōm opatō

Secundus.

ipsam: e sufficiens signū q̄ delectatio sit vltimus finis sicut tertia rō cludebat: nam delectatio r̄si nō sit vltim⁹ finis est tñ vltimū finē r̄cōitans cum ex adeptiōe finis delectatio r̄surgat. Non autem p̄les querūt delectationez q̄ e i cōgscendo q̄ cognitionē r̄ intellect⁹ delectatōnē ipsam r̄sequere: q̄ ea que exterius sūt: magi nota plurib⁹ existūt. eo q̄ a sensibilib⁹ icipit hūana cognitio. Qd̄ at̄ quinta rō p̄ponit volūtatē eē altiorē intellectu q̄ eius motus: falsū eē manifestū est nā primo r̄ p̄ se intellect⁹ mouet volūtatē: volūtas. n. in quantū huius modi mouetur a suo obiecto qd̄ e bonū apprehē sū volūtas at̄ mouet intellectum q̄ p̄ accēsū quātū .f. intelligere ipsū apprehenditur ut bonū: r̄ sic desideratur a volūtatē ex quo sequitur q̄ intellectus actu intelligit r̄ in hoc ipso volūtatē p̄cedit nunquā .n. voluntas desideraret intelligere nisi prius intellectus ipsum intelligere apprehendēt ut bonum: r̄ iterū voluntas mouet intellectum ad operandum i actu p̄ modum quo agens mouere dicitur: intellectus autem volūtatē per modū quo finis mouet: nā bonū intellectū e finis volūtatē agens aut̄ est posterior: i mouendo quam finis nā agens non mouet nisi p̄ finem: vñ apparet intellectum simpliciter esse altiorē volūtatē: volūtatē vō intellectu per accēsū r̄ fm̄ qd̄.

¶ Felicitas hūana nō consistit in delectationibus corporalibus. XXVII.

¶ **P**remissis autem apparet q̄ impossibile e felicitatē hūana consistere in delectationibus corporalibus quarū precipue sūt in cibis r̄ vneris. Ostē sum e. n. q̄ fm̄ nature ordinem delectatio e p̄pter operationē r̄ nō exuero si igitur opationes non fuerint vltimus finis delectatōes p̄ntes eas neque sūt vltim⁹ finis neque r̄cōitantes vltimū finē: constat aut̄ q̄ operationes quas r̄sequūtur p̄dicte delectatōes nō sūt vltim⁹ finis: ordinātur autē ad alios quos fines manifestos sic comestio ad p̄seruatōnē corpis: coit⁹ aut̄ ad generatōnē. plis: delectatōes igitur p̄misse nō sūt vltim⁹ finis neqz vltimū finē r̄cōitantes nō e igitur i his ponēda felicitas. Ad hec volūtas e supior: quā appetitus sensitivus mouet. n. ipsū sicut super⁹ dicitur: in actu aut̄ volūtatē nō p̄sistit felicitas sicut iam supra onisū est multo igitur minus in delectatōibus p̄dicte que sunt in appetitu sensitivo. **¶** Amp̄. felicitas e qd̄dam bonū hoīs propriū. nō. n. bruta possūt dicī felicia nisi abusive: delectatōes aut̄ p̄misse sunt cōdes hoīb⁹ r̄ brutis: nō est igitur in eis ponēda felicitas. **¶** Itē vltimus finis est nobilissimū corū q̄ ad rē pertinent: h̄z. n. rōem optimi. he aut̄ delecta

tiones non cōueniunt hoī fm̄ id qd̄ e nobilissimū in ipso qd̄ e intellect⁹ s̄z fm̄ sensum: nō est igitur i talibus delectatōibus ponēda felicitas. **¶** Amp̄. sūma perfectio hoīs esse nō pōt in hoc q̄ cōiūgit rebus se inferioribus: sed per hoc q̄ r̄iūgit alicui rei altiori: finis. n. e melior eo qd̄ est ad finē. delectationes aut̄ p̄misse cōsistunt in hoc q̄ hō fm̄ se sū cōiūgit aliquibus se inferioribus. .f. sensibilib⁹ quibusdā: nō est igitur in talibus delectatōibus felicitas ponēda. **¶** Amp̄. quod non est bonū nisi fm̄ q̄ est moderatū nō est fm̄ se bonū sed accipit bonitatē a moderante. vsus aut̄ p̄dicte delectationū non est bonus hoī nisi sit moderatus. alie enī delectationes he se inuicem ipedirent: nō sunt igitur delectatōes fm̄ se bonū hoīs. qd̄ aut̄ e sūmū bonū: est per se bonū: qz qd̄ per se bonū est: meli⁹ est eo qd̄ per aliud: nō sunt igitur tales delectationes sūmū hoīs bonū qd̄ est felicitas. **¶** Item i oīs bus que per se dicūt sequit magis ad magis si simpliciter sequat ad simpliciter: sicut si calidū calefacit: magis calidū magis calefacit: r̄ maxime calidū maxime calefacit: si igitur delectatōes p̄misse essent fm̄ se bone: oportet q̄ maxime vti eis e s̄z optimū. hoc at̄ p̄ esse falsū. nam minus vsus eorū reputatur in vitiū: r̄ est et̄ corpori noxius r̄ silius delectationū ipeditiōes: nō sūt igitur per se bonū hoīs: in eis igitur nō cōsistit hūana felicitas. **¶** Preterea actus virtūū sunt laudabiles ex hoc qd̄ ad felicitatē ordinant: si igitur in delectationibus p̄missis cōsisteret hūana felicitas: actus virtūū magis esset laudabilis in accedendo ad has delectationes q̄ in abstinendo ab eis. hoc at̄ p̄ esse falsū. nā actus r̄perantie maxime laudat in abstinendo a delectationibus. vnde ab hoc denoiatur: nō est igitur i delectatōibus p̄missis hoīs felicitas. **¶** Amp̄. finis vltimus cuiuslibet rei deus est vt ex p̄missis p̄: illud igitur oī vltimū finē hoīs poni per quod maxime appropinquet ad deum p̄ p̄dicatas autem delectationes hō ipeditur a maxima appropinquatōe ad deū que fit per r̄tēplationē quā maxime p̄dicte delectatōes ipediunt vtpote ad sensibilia maxime hoīez imergentes: r̄ per r̄ns ab intelligibilib⁹ retrahētes: nō est igitur in delectationibus corporalibus felicitas hūana ponēda. **¶** Per hoc autē excluditur error epicuriōz in his voluptatib⁹ felicitatem hoīs ponentium ex quo r̄ persona dicit Salomō Ecclastes. v. Hoc itaqz visū est mihi bonū ut comedat quis r̄ bibat r̄ fruatur leticia ex labore suo: r̄ hec est pars illius: r̄ Sap. fo. Ubique relinquamus signa leticie: qm̄ hec est pars nostra r̄ hec est fors nostra. Excluditur etiā error cherintianoz: q̄ in vltima felicitate post resurrectionem mille annos in regno christi fm̄ carnales ventris voluptates fabulantur futuros. vnde r̄ chiliastes quasi millenarij sūt appellati. **¶** In greco chilia idē

Liber

est quod mille. Excluduntur etiam iudeorum et sarracenoꝝ fabule: qui retributiones iustorū in pdicti voluptatibꝫ ponūt: felicitas. n. vltimū ē pmiū

Q felicitas hoīs n̄ p̄sistit in hōne:ibꝫ. XXVIII.

EX predictis patet

q̄ et nec in honoribus ē summū hoīs bonū qd̄ est felicitas. f̄nis. n. vltimū hoīs 7 sua felicitas est eiꝫ perfectissima opatio vt ex superioribus p̄z. honor at̄ hoīs nō p̄sistit in sua operatione sed alterius ad ipsū qui ei reuerentiā exhibet: non est igitur felicitas hoīs in honoribus ponenda. Ad hec qd̄ ē ppter alterū bonū 7 d̄ siderabile non est vltimus finis. tale autem est honor: n. n. aliquis recte honorat nisi ppter aliqd̄ aliud bonū in eo existens: 7 ppter hoc hoīs honorari querunt quasi boni alicuius qd̄ in eis ē testimoniū h̄e volentes. vñ 7 magis gaudent hoīes a magnis 7 sapientibus honorari: non est igitur in honoribus felicitas hoīs ponenda. Amp. ad felicitatem per v̄tutem peruenitur. opatioes aut̄ v̄tutū sūt voluntarie: aliter. n. nō essent laudabiles oꝝ igitur felicitatē eē aliquod bonū ad qd̄ homo sua voluntate perueniat. hoc at̄ q̄ honorē assequē nō est in potestate hoīs: magis i p̄ate honorat̄: non ē igitur in honoribus felicitas humana ponenda. Itē oē dignū honorē nō p̄t nisi hoīs iesse: honorari at̄ n̄ p̄t et mali: meliꝫ est igitur fieri honore dignū q̄ honorari: nō ē igitur honor summū hoīs bonū. Preterea summū bonū est perfectū bonū. perfectū at̄ bonū nō p̄patitur aliqd̄ malū. cui aut̄ inest aliqd̄ malū ipossibile ē esse malū: ipossibile est igitur esse malū cui adest summū bonū. p̄t aut̄ aliquis malus honorem p̄sequi: nō est igitur honor summū hoīs bonum.

Q felicitas hoīs nō p̄sistit i gl̄ia mūdana. XXIX.

EX quo et apparet

q̄ nec i gl̄ia q̄ ē i celebritate f̄ae p̄sistit summū hoīs bonū. Est. n. gl̄ia f̄m Tullii frequens de aliquo fama cū laude. et f̄m Ambrosii: clara cū laude noticia ad hoc aut̄ volūt hoīes inotescē cū laude 7 claritate quadā ut ab eis quibus innotescūt honorētur: est igitur gl̄ia p̄p̄ honorē q̄sita si igitur honor non est summū bonū multo minus gl̄ia. Ad hec laudabilia bona sunt f̄m que aliquis onditur ordinatus ad finē qui autēz ordinatur ad finē nōdum ē vltimū finē assecutus nō attribuitur ei qui iam ē vltimū finē assecutus s̄z magis honor ut p̄ba dicit i p̄mo ethicorū: non p̄t igitur gl̄ia eē summū bonū cū p̄ncipiū i laude

p̄sistat. Amp. cognoscere nobilius ē quam cognosci: nō. n. cognoscūt nisi que sūt nobilioꝝ i rebus: cognoscūt aut̄ etiā infima non p̄t igitur summū hoīs bonum esse gloria que p̄sistit in hoc q̄ aliquis cognoscatur. Itēz. cognosci aliquis non desiderat nisi in bonis i malis aut̄ querit late re: cognosci igitur bonū ē 7 desiderabile ppter bona que in aliquo cognoscūtur: illa igitur sunt melioꝝ: nō ē igitur gl̄ia que in hoc p̄sistit q̄ aliqd̄ cognoscatur: summū hoīs bonū. Preterea summū bonum oportet esse p̄fectum cum quiesceret appetitum: cognitio aut̄ fame i q̄ gloria humana p̄sistit ē imperfecta: est. n. plurimū incertitudinis 7 erroris habens: nō p̄t igitur talis gloria esse summū bonum. Item. id qd̄ est summū hominis bonū oꝝ eē stabilissimum in rebus hūanis: naturaliter n. desideratur diuturna boni cōstantia: gl̄ia autem que in fama cōsistit ē instabilissima: nihil. n. ē mutalius opinione 7 laude hūana: non est igitur talis gl̄ia summū hominis bonum.

Q felicitas hoīs nō cōsistit i diuitijs. XXX

EX hoc autē apparet

q̄ nec diuitie sūt summū hoīs bonū. Non enim appetuntur diuitie nisi ppter aliud p se enim nihil boni iferūt sed solum vtimur eis uel ad corpus sustentationem uel ad aliquid huiusmodi. qd̄ aut̄ est summum est ppter se desideratum 7 non ppter aliud: nō sūt igitur diuitie summū hoīs bonū. Ad hec eorū possessio v̄ p̄seruatio non p̄t esse summum hoīs bonum q̄ maxime cōferunt hoī in hoc q̄ emittuntur: diuitie aut̄ in hoc maxime conferunt q̄ expendunt. hoc eīz eaz usus ē: n̄ potest igitur diuitiaz possessio esse summū hoīs bonū. Amp. act̄ v̄tutis laudabilis est f̄m q̄ ad felicitatem accedit. magis autē est laudabilis act̄ liberalitatis 7 munificentie que sunt circa pecunias ex hoc q̄ pecunie mittuntur quā ex hoc qd̄ conseruantur: vnde 7 ab hoc noīa harū virtutū sumunt: non consistit igitur hoīs felicitas in possessione diuitiaz. Itē illud i cuius cōsecutione summū hoīs bonū ē oꝝ esse hominē melius. diuitijs at̄ hō est melioꝝ cum sint res qd̄az ad v̄sū hoīs ordinate: non ē igitur in diuitijs summū hoīs bonum. Preterea summū hoīs bonū fortune non subiacet. nam fortuita absq̄ studio roīs eueniunt. oꝝ at̄ q̄ per rōem hō propriū sinez consequat. in cōsecutione autē diuitiaz maximū locum h̄z fortuna: non ē igitur in diuitijs humana felicitas p̄stituta. Amp. hoc euidentis fit p hoc q̄ diuitie iuoluntarie amittūt 7 q̄ malis euenire possunt quos necesse est summo bono carere et qd̄ i stabiles sunt 7 alia huiusmodi que ex superioribꝫ rationibꝫ colligi possunt.

Q felicitas humana non est in potestate mundana. X

Similiter a

In modana potestate p̄t cum i ca ob...
volūta 7 p̄teritꝫ malis adueni...
reprograt ut ex p̄missis p̄z. Itē dicitur b̄nōm f̄m qd̄ ad summū bonū qd̄ habet potestatem nō dicitur malis: non. n. est bonus oīs qui neq̄ malis ē aliqd̄: ex hoc quo summū igitur bonum nō p̄sistit t̄c̄. Ad hec omnis potestatis autem bonū est ad alqd̄. novit summum hominis bonum. Amp. quis p̄t i hōne 7 male: vñ p̄t eē nam: mal' n. est quo nullus male na autem aliquis bene et male ut potestates rōales ad opposita sunt p̄tatas humana summū hoīs bonū si aliqua potestas est summū bonū f̄ctissima: p̄as autem huana ē in dicitur enim i hoīum voluntate in quō ē maxima inconstantia 7 repugnat potestates rōis a plur etiam ad eius debilitatem p̄tē dependet dicitur multipliciter in p̄ate humana summū hominis igitur hominis i nullo bono eē omnia ceteris bona q̄ dicitur d̄ predictis conueniant.

Q felicitas nō p̄sistit i boīs corpore

Quod autē

corpore bonis cuiuslibet p̄t...
p̄t...
mōvni p̄t...
bonis: vnde cū sūt i instabilia f̄...
nō libuunt. Preterea n̄a qd̄ non rōem p̄tata bona h̄z nō igitur sūt instabilia: 7 alia d̄...
l' q̄ bonū cōsequitur est igitur...
ma hoīs bonū. Ad hec h̄z...
alijs aītibꝫ cōsistat: sicut ē p̄...
non est igitur in p̄tate bonū...
Amp. multa aīalia quāsi ad hoīe potestates: quāsi n. sūt rōi...
sobrietas 7 sic: de alijs igitur hoīs bonū non est h̄z opatiū...
sūt: n̄ ē igitur felicitas humana i bo

Tertius.

Quod felicitas humana non consistit in potentia mundana. XXXI.

Similiter autem nec in mundana potentia summum hominis bonum esse potest cum in ea obtinenda plurimum fortuna possit et instabilis sit et non subiaceat hominis voluntati et plerumque malis adueniat quam summo bono repugnat ut ex premissis patet. Item homo maxime dicitur bonus secundum quod ad summum bonum attingit. secundum autem quod habet potentiam non dicitur bonus neque malus: non enim est bonus omnis qui potest bona facere neque malus est aliquis ex hoc quod potest mala facere summum igitur bonum non consistit in hoc quod est potentia. Ad hec omnis potentia ad alterum est summum autem bonum est ad alterum. non est igitur potentia summum hominis bonum. **A**mplius. illud quo quis potest et bene et male uti non potest esse summum hominis bonum: melius enim est quo nullus male uti potest. potentia autem aliquis bene et male uti potest. nam potestates rationales ad opposita sunt. non est igitur potestas humana summum hominis bonum. **P**reterea si aliqua potestas est summum bonum igitur illa esse perfectissima: preterea autem humana est imperfectissima. radicatur enim in hominum voluntatibus et opinionibus in quibus est maxima inconstantia. et quanto magis reputatur potestas tanto a pluribus dependet quod etiam ad eius debilitatem pertinet cum quod a multis dependet destrui multipliciter possit. non est igitur in parte humana summum hominis bonum: felicitas igitur hominis in nullo bono exteriori consistit cum omnia exteriora bona que dicuntur bona fortune sub predictis contineantur.

Quod felicitas non consistit in bonis corporis. XXXII.

Quod autem nec in corporis bonis cuiusmodi sunt sanitas pulchritudo et robur sit hominis summum bonum per similia manifeste apparet. hec enim est bonis et malis corporis sunt instabilia sunt et voluntati non subiacent. **P**reterea anima est melior corpore quod non vivit: nec predicta bona habent nisi per animam: bonum igitur anime sicut intelligitur et alia huiusmodi est melius quam bonum corporis: non est igitur corpus bonum summum hominis bonum. **A**d hec. hec bona sunt homini et alijs animalibus communia. felicitas autem est proprium hominis bonum: non est igitur in premissis bonis hominis felicitas. **A**mplius. multa animalia quantum ad bona corporis sunt homine potiora: quedam enim sunt velociora homine: quedam robustiora et sic de alijs: si igitur in his esset summum hominis bonum non esset homo optimum animalium: quod patet esse falsum: non est igitur felicitas humana in bonis corporis consistens.

Quod felicitas humana non consistit in preteritis. XXXIII.

Per eadem etiam apparet quod neque summum hominis bonum est in bonis sensitivis partibus. nam hec et bona sunt homini et alijs animalibus communia. **I**tem intellectus est melior sensu: bonum igitur intellectus est melius quam bonum sensus non igitur summum hominis bonum in sensu consistit. **A**d hec maxime delectationes secundum sensum sunt in cibis et venereis in quibus oportet esse summum bonum si in se suum esset. nihil est autem in his: non est igitur in sensu summum hominis bonum. **A**mplius. sensus diligunt propter utilitatem et propter cognitionem. tota autem utilitas sensuum ad corporis bona refertur. cognitio autem sensus ad intellectus ordinatur. unde animalia intellectu carentia non delectantur in sentiendo nisi propter comparationem ad utilitatem ad corpus pertinentem secundum quod per sensus cognitionem consequuntur cibos vel venereas: non est igitur in preteritis summum hominis bonum quod est felicitas.

Quod ultima hominis felicitas non consistit in actibus virtutum moralium. XXXIII.

Apparet autem quod nec in operationibus moralibus consistit ultima felicitas hominis. Felicitas enim humana non est ad ultimum finem ordinabilis si sit ultima omnes autem operationes morales sunt ordinabiles ad aliquid aliud quod patet ex his que inter eas sunt precipue operationes. nam fortitudinis que sunt in rebus bellicis ordinantur ad victoriam et ad pacem: stultitiam enim esset propter se in bellare: similiter operationes iusticie ad servandam pacem inter homines ordinantur per hoc quod unusquisque quiete quod suum est possidet: et similiter patet in omnibus alijs: non est igitur in operationibus moralibus ultima hominis felicitas. **A**d hec virtutes morales ad hoc sunt ut per eas constructur medium in passionibus intrinsecis et exterioribus rebus. non est autem possibile quod modificatio passionum vel rebus exteriorum sit ultimus finis humane vite cum ipse passiones et exteriores res sint ad aliud ordinabiles: non est igitur possibile quod in actibus virtutum moralium sit ultima hominis felicitas. **A**mplius. cum homo sit homo ex eo quod est ratione habens: oportet quod proprium eius bonum quod est felicitas sit secundum id quod est proprium rationis: magis autem est proprium rationis quod ipsa in se habet quam quod in alio facit: cum igitur bonum moralis virtutis quiddam a ratione in rebus alijs a se constitutum non poterit esse optimum hominis quod est felicitas sed magis bonum quod est in ipsa ratione situm. **I**tem omnium est supra quod finis omnium rebus ultimum est assilari ad deum: illud igitur secundum quod homo maxime assilatur deo erit eius felicitas. hoc autem non est secundum actus morales cum tales actus deo attribui non possunt nisi metaphorice.

non. n. oes puenit habere passiones vel aliq huiusmodi que sut circa act' morales: n' e' igit' vltia felicitas hois q' e' vltim' ei' finis p'sistens i actib' moralib'.

Q' vltia felicitas no' sit i actu prudencie. XXXV.

Hoc et apparet

q' neq' i actu prudentie est vltia hois felicitas. Actus. n. prudentie e' solum circa ea que sut moralium virtutum non e' autez in actibus moralium virtutum vltima hois felicitas: neq' igit' in actu prudentie.

Ad hec vltima felicitas hois e' in optia hominis opatione. optia aut' hois operatio fm id qd est propriu hois e' in p'p'at'oe ad perfectissima obiecta. operatio aut' prudentie no' est erga obiecta perfectissima intellect' vel rois: non. n. est erga nccia s' erga p'ungentia opabilia: no' e' igit' in ei' operat'oe vltima hois felicitas.

Q' felicitas no' consistit i operat'oe arti. XXXVI.

At et q' neq' in

operat'oe arti q' e' arti cognitio practica est i ita ad finem ordinat' i ita ipa n' e' vltim' finis.

Q' vltia felicitas hois consistit i p'teplatoe di. XXXVII.

Igitur vltima felicitas hois no' p'sistit in exterioribus

que dicuntur bona fortune neq' in bonis corpori neq' i bonis aie q'ntu ad sensitivam partem neq' q'ntu ad intellectivam fm actus moralium virtutum neq' fm intellectuales que ad actionem pertinent. s. artem i prudentiam: relinquif q' vltia hois felicitas sit in cot'eplatoe veritatis. hec. n. sola operatio hois est sibi p'pria i qua nullo mo' aliqd alioz co'icat: s' e' ad nihil aliud ordinat' sicut ad finem: cu' cot'eplatio veritatis p'pter se ipsam querit: per hanc etiaz operationem ho' subst'at'is superioribus iungitur per similitudinem: q' hoc tm de operat'oisibus humanis in deo i subst'at'is separatis e' hac etiam operat'oe ad illa superiora contingit cognoscendo ipsa quocunq' modo: ad hac e' operationem ho' sibi magis est sufficiens utpote ad ea i p'p'auxilio exterioru rez egens: ad hanc etiaz oes alie operat'oes humane ordinari videntur sicut ad finem. Ad perfectionem. n. p'teplatois requiritur incolumitas corporis ad qua ordinant' artificialia oia que sut nccia ad vitam: requiritur et' quies a perturbat'ois' passio nu ad qua pervenitur per virtutes morales i per prudentiam: i quies ab exterioribus passionibus ad qua ordinatur totum regimen vite civilis vt sic si recte considerent oia humana officia seruire vident' cont'eplantibus veritatem. non e' at' possibile qd vltima hois felicitas consistat in p'teplatoe que est fm intellectum p'ncipioz q' e' imperfectissima sicut maxime vltis rez cognitionem i potentia co'itens: i est principium non finis humani studij a na nobis pueniens non fm studium virtutis neq' e' fm scias que sunt de reb' infimis: cu' oporteat felicitatem esse in operatione intellectus per cop'ationem ad nobilissima intelligibilia: relinquif igitur qd in cot'eplatione sapie vltima hois felicitas consistat fm diuinorum co'siderationem. Ex quo et' p' iducationis via qd supra roibus est p'batu: qd vltima felicitas hois no' p'sistit nisi i p'teplatoe dei.

Q' humana felicitas no' p'sistit in cognit'oe dei q' co'it' h'et a pluribus. XXXVIII.

Inquirendum aut'

relinquit in quali dei cognit'oe vltima felicitas sube intellectual consistit. Est enim quedam co'is i p'fusa dei cognitio que q'si omnibus hoib' adest siue hoc sit per hoc qd deus esse sit per se notu sicut alia demonstrat'ois principia sicut quibusda vi ut i p'mo lib. e' dictu: siue q' magis veru vi: q'a nali roe statim ho' in aliquale dei cognitionem pervenire potest: videntes. n. hoies res nales fm ordinem certu currere cu' ordinatio absq' ordinatore no' sit percipiunt ut in plibus aliqez esse ordinatore rez quas videmus. Quis autem vel qual v' si vnus tm est ordinator n'c: nodum

statim ex hac co' siderat'oe h'et si
boni i motu i alia opera agi
quandam cum h'et opationi q' alia
i h'et cum aiam nominam' nodu
na i h'et op' ul' q'it opat'ois p'dic
e' ai' possibile h'ac cognit'oe ad
felicitas. n. opatione e' q' absq' d
cognit'oe e' multoz erroru ammu
Quid. n. rerum mudana: no' e'
e' crederent q' co'p' celestia: v'
ita deos e' d'p'unt. Quid. n. ve
que et' eis generant' quasi ctima
e' ones nales quas h'et no' ab alio
e' h'et ab eis alia ordinari. Quid.
actus no' alia' ordinat'ois sub
h'et nales hois qui alioe ordinat'ois
ista igitur dei cognit'oe non sufficit
Temp. felicitas e' finis humanorum
e' ai' cognit'ois no' ordinatur h'et
ad finem immo quasi statim a p'ncipio
e' nos igit' in hac dei cognit'oe
Ite nullus p' hoc v'it'perabil' a
tam careat: q' n'no carentes ea i
ludat. q' hoc at' q' p'cedit' dei co'
ret magis v'it'perabil' apparet: oel
maxie hois nobilitas q' via man
percipi: sicut nobilitas reputat'
eum h'et aiam cu' no' co'p'cedit'
Dicit' insipiens in corde suo no' e'
dei cognit'oe q' ad felicitatem su
gnit'oe que h'et de re tm i co'i n'
p'p'at' e' imperfectissima: sic cognit'
ex hoc q' mouet' i. n. h'et n'oi
res cognit'ois i potentia tm: p'p'at'
na p'ncipio felicitas aut' e' opera
na hois boni q' e' fm id qd e'
q' e' potentia tm. na potentia p'
boni rois: no' est igit' p'milla dei
v'it' nostru iustitiam.
Q' felicitas humana no' consistit in co'
h'et q' v'it'perabil' ad bonum.

Certius.

statim ex hac cōsideratōe hēt: sicut cū videmus hominē moueri ⁊ alia opera agē: p̄cipim⁹ enī icē quandā cām hāz opationū q̄ alijs reb⁹ non ics⁹ ⁊ hāc cām aiām nominam⁹ nodū tñ sciētes qd sit aia si ē corp⁹ ul' q̄lit opatōes p̄dictas efficiat. Non ē autē possibile hāc cognitionē ad felicitatē sufficē felicitas. n. opationē eē oꝝ absq; defectu: hec autē cognitio ē multoz erroꝝ ammixtioꝝ su'cipiens. Quidā. n. rerum mūdānez nō aliuz ordinatoꝝ eē crediderunt q̄ corpa celestia: vnde corpa celestia deos eē dixerunt. Quidā vero vltē: ipsa ela que ex eis generātur quasi estimātes motus ⁊ opationes nāles quas hnt nō ab alio ordinatore eis i esse s; ab eis alia ordinari. Quidā; vō humanos actus nō alicui⁹ ordinatiōi subesse credētes nisi humane: hoies qui alios ordināt deos eē dixerūt ista igitur dei cognitio non sufficit ad felicitatem.

Amp. felicitas ē finis hūanorum actū: ad p̄dictā autē cognitionē nō ordinantur hūani actus sicut ad finē: immo quasi statim a principio oibus ad est: non igit in hac dei cognitione felicitas cōsistit. **I**tem nullus p hoc vituperabil apparet qz felicitate careat: q̄nimo carentes ea ⁊ in ipsā tendētes laudā. ex hoc at qz p̄dicta dei cognitio aliq; caret maxie vitupabil apparet: designat. n. per hoc maxie hois stoliditas qz tā manifesta dei signa nō percipit: sicut stolidus reputaret qz hoicem videns eum hie aiām eū nō cōprehēdet. **U**n ⁊ in ps. oꝝ. Dixit insipiens in corde suo nō ē de⁹: nō ē igit hec dei cognitio q̄ ad felicitatē sufficiat. **A**mp. cognitio que hēt de re tñ i cōi non fm aliquid sibi p̄pū: ē imperfectissima: sic cognitio que hēt o hoie ex hoc qz mouet: ē. n. huiusmōi cognitio per quā res cognoscit i potētia tñ: p̄pria. n. i cōibus potētia p̄tinent felicitas autē ē operatio perfecta: ⁊ sūmū hois bonū oꝝ esse fm id qd est actu ⁊ non fm qz est potētia tñ. nā potētia per actū p̄fecta hz boni rōnē: nō est igit p̄missa dei cognitio ad felicitatē nostrā sufficiens.

Q felicitas hūana nō cōsistit in cognitione dei que hēt per demonstrationem. **XXXIX.**

Resus ē quedam

Ralia dei cognitio altior q̄ p̄missa que de deo per demonstratōne hēt: p quā magis ad propriā ipsi⁹ cognitionē accedit: cū p demonstrationē remoueat ab eo multa per quoz remotionē ab alijs discretus intelligit. **O**ndit. n. demonstratio deū esse immobile: eternū incorporeū: oio simplicē. vñ ⁊ alia huiusmōi q̄ i li. primo de deo oñdum. **A**d propriā at alicui⁹ rei cognitio nē peruenitur nō solū per affirmatōes sed et p negationes: sicut. n. p̄prium hois est esse animal rationale: ita proprium eius est non esse iaiatū neq;

irrōnale: sed hoc inter est inter vtrūq; cognitōis p̄prie modū qz per affirmatōes propria cognitōe o re habita scit qd est res ⁊ quō ab alijs sepat: p negatōes autē habita p̄pria cognitōe de re scit qz est ab alijs discreta: tñ quid sit remanet ignotū. talis autē est p̄pria cognitio que de deo hēt p demonstratōes. **N**ō ē aut nec ista ad vltimā hois felicitatem sufficiens: ea. n. que sunt alicui⁹ sp̄ei perueniūt ad finē illi⁹ sp̄ei ut in plurib⁹: ea vō que sūt a nā sunt semper vlt i pluribus. deficiūt aut i pauciorib⁹ ppter aliquā corruptiōne. felicitas at est finis hūane sp̄ei cū oēs hoies ipsi⁹ nālit desiderant: felicitas igit est quoddā cōe bonū possibile puenire oibus hoib⁹ nisi accidat aliquibus impedimentū quo sint orbatī. **A**d p̄dictā at cognitōne de deo hūda per viā demonstrationis pauci perueniūt ppter impedimēta h⁹ cognitōis que in p̄ncipio libri tetiginus: nō est igit dei tal cognitio essentialiter ipsa hūana felicitas. **A**d huc esse in actu est finis exītie i potētia vt ex p̄missis p̄: felicitas igit que est vltim⁹ finis est actus cui nō adiungit potētia ad vltiorē re actū. tal aut cognitio per viam demonstratōis o deo habita remanet adhuc i potētia ad aliquid vltioris de deo cōscendum vlt eadē nobiliori mō posteriores. n. conati sūt aliquid ad diuā cognitōne pertinens adiungē his que a prioribus inueniunt tradita: non ē igit tal cognitio vltima hois felicitas. **A**mp. felicitas oēm miserā excludit: ne mo. n. sūt miser ⁊ felix esse potest. deceptio aut ⁊ error magna pars miserie ē. hoc ē. n. qd oēs nālit sciunt. p̄dicte aut cognitio que de deo habetur multiplex error adiungi potest: qd p̄ in multā q̄ aliqua vā de deo p viā demonstratōis cognouerūt qui suas estimatōes sequētes oū demonstratio eis decesset in erroꝝ multiplices inciderūt. si aut aliqui fuerunt qui sic de diuis veritatē inuenerūt demonstratōis viā qz eoz estimatōi nulla falsitas adiungeret patet eos fuisse paucissimos: quod non p̄gruit felicitati que ē cōis finis: non igit est in hac cognitōe de deo vltima hois felicitas. **P**reterea felicitas in operatōe perfecta consistit ad p̄fectionē aut cognitionis requiritur certitudo. vñ scire aliter non dicimur nisi cognoscam⁹ qd ipossibile est aliter se hē: vt patet in primo posteriorū. cognitio aut p̄dicta multū incertitudis hz qd de monstrat diuersitas sciaz de diuinis eoz qui hoc per viam demonstratōis inuenire conati sunt: non est igitur in tali cognitione vltima felicitas.

Item voluntas cum consecuta fuerit vltimum finem quietatur eius desiderium. vltimus autē finis ois cognitōis humane est felicitas: illa igitur cognitio dei essentialiter est ipsa felicitas q̄ habita non restabit alicui⁹ scibil desideranda cognitio. tal at non est cognitio quā p̄hi per demonstratōnes de deo habē potuerūt: qz adhuc illa cognitōe

Liber

habita alia desideramus scire que per hanc cognitione nondum sciuntur: non est igitur in tali cognitione dei felicitas. ¶ Ad hec finis cuiuslibet in potentia existens est ut ducatur in actum. Ad hoc enim tendit per motum quo mouetur in finem. tendit autem unumquodque ens in potentia ad hoc quod sit actu secundum quod est possibile: aliquid enim est existens in potentia cuius tota potentia potest reduci in actum: unum huiusmodi finis est ut totaliter in actu reducat: sic graue extra medium existens est in potentia ad proprium ubi aliquid vero cuius potentia tota non potest simul in actu reduci sicut patet de materia prima: unde per suum motum appetit successiue in actu diuersarum formarum exire que sibi propter earum diuersitatem simul inesse non possunt: intellectus autem videtur esse in potentia ad omnia intelligibilia ut in secundo dictum est: duo autem intelligibilia possunt simul in intellectu possibili existere secundum actum primum que est scientia licet forte non secundum actum secundum que est consideratio: ex quo patet quod tota potentia intellectus possibilis potest reduci simul in actum: hoc igitur requiritur ad eius ultimum finem qui est felicitas: hoc autem non facit predicta cognitio que de deo per demonstrationem haberi potest: quia ea habita adhuc multa ignoramus: non est igitur talis cognitio dei sufficiens ad ultimam felicitatem.

¶ Felicitas humana non consistit in cognitione dei que est per fidem. .XII.

Est autem et alia dei cognitio quantum ad aliquid superior cognitione predicta qua scilicet deus ab omnibus per fidem cognoscitur que eadem quantum ad hoc cognitionem que de deo per demonstrationem habet excedit: quia quedam de deo per fidem cognoscimus ad que sui propter eminentiam ratio demonstras puenire non potest sicut in principio huius operis dictum est: non est autem possibile neque in hac dei cognitione ultimam hominis felicitatem consistere: felicitas enim est perfecta humani intellectus operatio sicut ex dictis patet: in cognitione autem fidei inuenitur operatio intellectus imperfectissima quantum ad id quod est ex parte intellectus quantum maxima perfectio inueniatur ex parte obiecti: non enim intellectus capit illud cui assentit credendo. non est igitur neque in hac dei cognitione ultima hominis felicitas. ¶ Item ostensum est supra quod ultima felicitas non consistit principaliter in actu voluntatis. in cognitione autem fidei principaliter habet voluntas. intellectus autem assentit per fidem his que sibi proponuntur quia vult.

non autem ex ipsa veritatis euidencia necessario tractus: non est igitur in hac cognitione ultima hominis felicitas. ¶ Adhuc qui credit: assensum prebet his que sibi ab alio proponuntur: que ipse non videt. Unde fides magis habet cognitionem auditui similem quam visioni non autem crederet aliquis non visis ab aliquo propositis nisi estimaret eum perfectiorem cognitionem habere de propositis quam ipse habeat qui non videt: aut igitur estimatio credentis est falsa: aut oportet quod proponens habeat perfectiorem cognitionem propositorum: quod nisi ipse non solum cognoscit ea sed quasi ab aliquo alio audiens: non potest hoc in infinitum procedere: esset enim vanus et absque certitudine fidei assensus: non enim inueniretur aliquod primum ex se certum quod certitudinem fidei credentium afferret: non est enim possibile fidei cognitionem esse falsam neque vanam ut ex dictis patet in principio libri: et tamen si esset falsa et vana: in tali cognitione felicitas non possit consistere: est igitur aliqua hominis cognitio de deo aliorum cognitione fidei siue ipse homo proponens fidem immediate videat veritatem sicut christo credimus: siue a vidente immediate accipiat sicut credimus apostolis et prophetis: cum igitur in summa dei cognitione felicitas hominis consistat: impossibile est quod consistat in fidei cognitione. ¶ Amplius per felicitatem cum sit vltimus finis naturale desiderium quietatur. cognitio autem fidei non quietat desiderium: sed magis ipsum accendit: quia vnusquisque desiderat videre quod credit: non est igitur in cognitione fidei vltima hominis felicitas. ¶ Preterea cognitio de deo dicta est finis in quantum vltimo fini rerum: scilicet deo coniungit per cognitionem autem fidei non sit res credita intellectui presens perfecte: quia fides de absentibus est non de presentibus. Unde et apostolus dicit secundo Corinthio. quinto. quod quoad per fidem ambulamus peregrinamur a domino: sit tamen per fidem deus presens affectui: cum voluntarie credens deo assentiat: secundum quod dicitur Ephef. tertio habitare christum per fidem in cordibus nostris: non est igitur possibile quod in cognitione fidei vltima felicitas humana consistat.

¶ Utrum in hac vita homo possit intelligere substantias separatas per studium et inquisitionem scientiarum speculatiuarum. .XIII.

Habet autem et ad

hoc aliam cognitionem: de deo in
substantia. ¶ Dicitur enim in se
quod intellectus substantia separata cognoscitur
per intellectum et quod est supra se et quod est
substantia separata quod proprie necesse est
dicitur substantia quod proprie necesse est
per ipsam cum eius oporteat in
ratione inueniri cause: unde cum de
substantia intellectuali creaturam
habet necesse est quod intellectus substantia
separata sit a creatura cognoscatur per
causam ipsam deus. n. illa per in
natura modo cognoscatur cum similitudo
creaturam: sicut et similitudo rei corporalis
seruatur videtur: quod est intellectus a
stantiam separata cognoscitur de
deum alio modo quod alio predictum
quia si quidam poluerunt in omni felicitate
et in hac: ita per hoc quod cognoscitur
ratur: videtur et in omni homo in
substantia separata cognoscitur hoc a
intellectus in se in statu presens nihil u
similitudo quod ita se habet ad intellectum
quod intelligitur sicut se habet colores ad
et huius in se tractata sicut igitur
non videtur quod est intellectus
nec aliquem ad intelligendum
ratur possibile erit quod alio in hac
substantia separata: et per hanc
stantiam separata participat mo
ontis: quo substantia separata intelli
dicitur autem per cognitionem quod est
lo modo possit peruenire ad intelli
tias separatas non erit possibile quod
huiusmodi predicti modi sine cognitione
¶ autem cognitio que est per faciem
quod substantia separata peruenit
qui ratione poluerunt. Alioquin
per studium speculatiuarum scientiarum possit
videtur quod per sanctamata cognoscitur
et intelligitur substantia separata
secundum intellectus certabere quiddam
bet hanc quiddam quod non est in
intellectus nam cognoscitur quantilibet
et in quantum quiddam in intellectu
secundum quod quod est in se illud quod
intellectus possibile intelligitur et alioquin
tatem possunt per intellectum possit
quiddam illius primo intellectus
habet quiddam possibile erit
dicitur illi quiddam et cum sit per
os quod sit alioquin possit igitur
via resolutionis ad cognoscendum
stantiam separata non habent alium quod
autem quod dicitur substantia separata
tamen nosse per cognitionem que est

Certius.

huc aliam cognitionem: de deo intellectualis substantia. **D**ictum est enim in secundo libro quod intellectualis substantia separata cognoscendo essentiam suam cognoscit et quod est supra se et quod est sub se et secundum modum sue substantie quod precipue necesse est si illud quod est supra ipsam sit causa eius cum oporteat in effectibus similitudine iueniri cause: unde cum deus sit causa omnium substantiarum intellectualium creaturarum ut ex superioribus patet necesse est quod intellectuales substantie sepe cognoscendo suam essentiam cognoscant per modum visionis cuiusdam ipsam deum: res. n. illa per intellectum visionis modo cognoscitur cuius similitudo in intellectu existit: sicut et similitudo rei corporaliter vise est in sensu videns: quicunque ergo intellectus apprehendit substantiam separatam cognoscendo de ea quid est videt deum alio: modo quod aliquid predictarum cognoscatur quia quodam posuerunt ultimam felicitatem hominis esse in hac vita per hoc quod cognoscunt substantias separatas considerandum est utrum homo in hac vita possit substantias separatas cognoscere hoc autem quod non habet intellectus. n. nisi secundum statum presentem nihil intelligit sine fantasmate quod ita se habet ad intellectum possibilem quod intelligimus sicut se habent colores ad visum ut patet ex his quod in secundo tractata sunt si igitur per cognitionem intellectiuam que est ex fantasmatibus possit peruenire aliquis nostris ad intelligendas substantias separatas possibile erit quod aliquis in hac vita intelligat ipsas substantias separatas precipue modum illius cognitionis: quo substantia separata intelligens se intelligit deum: si autem per cognitionem que est ex fantasmatibus nullo modo possit peruenire ad intelligendas substantias separatas non erit possibile quod homo in statu huius vite predicti modum diuine cognitionis assequatur. **Q**uod autem ex cognitione que est per fantasmata ad intelligendum substantias separatas peruenire possimus aliqui omnimode posuerunt. **A**uereperere namque posuit quod per studium speculatiuum sciatur possumus ex his in intellectu que per fantasmata cognoscimus: peruenire ad intelligendas substantias separatas: possumus. n. actione intellectus extrahere quidditatem rei cuiuslibet habentis quidditatem que non est sua quidditas est. n. intellectus natus cognoscere quantumlibet quidditatem in quantum est quidditas cum intellectus proprii obiectum sit quod quid est sit autem illud quod primo per intellectum possibile intelligitur est aliquid habens quidditatem: possumus per intellectum possibile abstrahere quidditatem illius primo intellectui: et si illa quidditas habeat quidditatem: possibile erit iterum abstrahere quidditatem illius quidditatis et cum non sit procedere in infinitum quod scilicet alicubi: potest igitur intellectus nisi peruenire via resolutionis ad cognoscendam quidditatem substantie separate non habere aliam quidditatem talis autem est quidditas substantie separate: potest igitur intellectus noster per cognitionem que ex fantasmatibus

accipitur peruenire ad intelligendas substantias separatas. **P**rocedit autem ad ostendendum idem per aliam similem viam. **P**onit. n. quod intellectum unius rei ut puta equi apud me et apud te multiplicatur solum per multiplicationem spiritus spiritualis que sunt diuerse in me et in te: igitur quod intellectum quod non sustinetur in aliqua huiusmodi specie: sit idem apud te et apud me: sed quidditas intellectui quam intellectus natus est abstrahere: ut probatum est non habet aliam quam spiritum spiritalem et indiuidualem cum quidditas intellectui non sit quidditas indiuidui neque spiritualis neque corporalis: cum intellectum in quantum est huiusmodi sit vltimus: intellectus igitur natus est intelligere quidditatem cuius intellectus est vnus apud omnes. talis autem est quidditas sub se separate: est igitur intellectus natus cognoscere substantiam separatam. **S**i autem diligenter consideretur: vix iste frivole inuenitur. **L**u. n. intellectum in quantum huiusmodi sit vltimus. igitur quidditas intellectui sit quidditas alicuius vltimi scilicet generis vel spiritus. quidditas autem generis vel spiritus: horum sensibilium cuius cognitionem intellectualem per fantasmata accipimus: comprehendit in se materiam et formam: est igitur omnino dissimilis quidditati substantie separate: que est simplex et immutabilis: non est igitur possibile quod per hoc quod intelligitur quidditas rei sensibilis per fantasmata intelligatur quidditas substantie separate. **P**reterea non est eiusdem rationis forma que secundum se non potest separari ab aliquo subiecto: eum illa que separatur secundum esse a tali subiecto: habet vtraque secundum considerationem accipiat absque tali subiecto: nisi. n. eadem ratio magnitudinis et sub se separate nisi ponamus magnitudines separatas medias inter species et sensibilia sicut aliqui peripatetici posuerunt. quidditas autem generis vel spiritus rerum sensibilium non potest separari: secundum esse ab hac indiuiduali materia nisi forte secundum platonicos ponamus res species separatas quod est ab Aristotele improbatum. est igitur omnino dissimilis quidditas predicta substantie separate que nullo modo est in materia: non igitur per hoc quod he quidditates intelliguntur: sub se separate intelligi potest. **A**d hec si quidditas sub se separate datur esse eiusdem rationis cuius quidditate generis vel spiritus illorum sensibilium: non poterit dici quod sit eiusdem rationis secundum species nisi dicamus quod species horum sensibilium sunt ipse substantie separate sicut platonici posuerunt: remanet igitur quod non erunt eiusdem rationis nisi quantum ad rationem quidditatis in quantum est quidditas. **H**ec autem est ratio communis generis: scilicet et speciei et substantie: non igitur per has quidditates de substantiis separatis aliquid intelligi poterit nisi remotum genus ipsarum. cognitio autem genere non propter hoc cognoscitur species nisi in potentia: non poterit igitur intelligi substantia separata per intellectum hanc quidditatem.

um in hac vita homo
intelligere substantias
separatas per studium et in
inonem scientiarum spe
culationum. **XLI**

Habet autem et ad

Amb. maior est distantia sub separte a sensibilibus quam unus sensibilibus ab alio: sed intelligere quidditatem unius sensibilibus non sufficit ad intelligendam quidditatem alteri sensibilibus: cecus. n. natus per hoc quod intelligit quidditatem soni nullo modo potest pervenire ad intelligendam quidditatem coloris: multo igitur minus per hoc quod intelligat quis quidditatem sensibilibus substantie potest intelligere quidditatem substantie separate.

Item si etiam ponamus quod substantie separte orbem moueant ex quorum motibus causatur forme sensibilibus: hic modus cognitionis substantie separte ex sensibilibus non sufficit ad sciendam quidditatem ipsarum: nam per effectum scitur causa: uel ratio similitudinis que est inter effectum et causam uel in quantum effectus demonstrat virtutem cause: ratione autem similitudinis ex effectibus non poterit sciri de causa quid est nisi sit agens unius species: sic autem non se habent substantie separte ad sensibilia ratione autem virtutis hoc etiam non potest esse nisi quando effectus adque virtute cause: tunc. n. per effectum tota virtus cause cognoscitur: virtus autem rei demonstrat substantiam ipsam hoc autem in proposito dici non potest: nam virtutes substantiarum separtarum excedunt effectus sensibiles omnes quos intellectu comprehedimus: sicut virtus visus effectum particularem: non est igitur possibile quod per sensibilibus intellectum deuenire possimus ad intelligendum substantias separtas.

Adhuc omnia intelligibilia in quorum cognitione deuenimus per inquisitionem et studium: ad aliquam scientiarum speculatiuam pertinent: si igitur per hoc quod intelligimus naturas et quidditates istorum sensibilibus pervenimus ad intelligendas substantias separtatas oportet quod intelligere substantias separtatas contingat per aliquam scientiam speculatiuam: hoc autem non videmus non esse. n. aliquid speculatiua scientia que doceat de aliquibus substantiarum separtarum quod est: sed solum que sunt: non est igitur possibile quod per hoc quod intelligimus naturam sensibilibus perveniamus ad intelligendas substantias separtatas. Si autem dicatur quod est possibile esse aliquam talem scientiam speculatiuam quamvis adhuc non sit inventa: hoc nihil est: quod non est possibile per aliquam principia nobis nota ad intelligendas substantias predictas deuenire: omnia. n. propria principia cuiuscumque scientie dependent ex principijs primis idem demonstrabilibus per se notis quorum cognitionem a sensibilibus accipimus: ut patet in fine posteriorum: sensibilia autem non sufficienter ducunt in cognitionem rerum unalium ut per superiora rationes est probatum: non est igitur possibile aliquam scientiam esse per quam ad intelligendas substantias separtatas pervenire possit.

Quoniam non possumus in hac vita intelligere substantias separtatas sicut posuit Alexander. .XII.

Quia vero Alexander posuit quod intellectus possibilis est

generabilis et corruptibilis ut pote quedam preparatio humane nature sequens mixturem elementorum ut in quibusdam: non est autem possibile ut talis virtus supra materia eleuetur: posuit quod intellectus possibilis non nunquam possit pervenire ad intelligendas substantias separtatas: posuit tamen quod nos secundum statum presentis vite possumus substantias separtatas intelligere. Quod quidem ostendere nitentur hoc modo. Unquam quod quando pervenerit ad complementum in sua generatione et ad ultimam perfectionem sue substantie: plebis operatio propria sua siue actio siue passio: sicut. n. operatio substantiam sequitur: ita operationis perfectio perfectionem substantie: unde animal cuius fuerit ex toto perfectum poterit per se ambulare: intellectus autem habitualis quod nihil est aliud quam species intelligibiles facte per intellectum agentem extrinsecum in intellectu possibilem operatio est duplex: una ut faciat intellecta in potentia esse intellecta actu: quam habet ex parte intellectus agentis: secundum quod est intelligere intellecta in actu: hec. n. duo homines non potest facere per habitum intellectualem: quoniam igitur completur generatio intellectus in habitu completur in ipso utraque premissarum operationum: semper autem accedit ad complementum sue generationis dum novam species intellectas acquirat: et sic necesse est quod quandoque generatio completur nisi sit impedimentum: quod nulla generatio est ad infinitum tendens: completur igitur quoniamque utraque operationum intellectus in habitu per hoc quod omnia intellecta in potentia facit in actu quod est complementum pre operationis: et per hoc quod intelligit omnia intelligibilia separtata et non separta. Quia autem intellectus possibilis non possit intelligere substantias separtatas in se secundum eius opinionem ut dictum est intendit quod intelligimus per intellectum in habitu substantias separtatas in quantum intellectus agens quod ab ipso ponitur sub separte fieri forma intellectus in habitu et in nobis ipsis: ita quod per eum intelligimus sicut nunc intelligimus per intellectum possibilem: et cum de virtute intellectus agentis sit facere omnia intellecta in actu que sunt intelligibilia potentia etiam intelligere substantias separtatas: in statu illo intelligimus omnes substantias separtatas: et omnia intelligibilia non separtata. Et secundum hoc per hanc cognitionem que est ex fantasia tibus pervenimus in cognitionem sub separte: non quod ipsa fantasmata intellecta per ea sint medium aliquod ad cognoscendas substantias separtatas: prout accidit in scientijs speculatiuis sicut posuit opinio superior: sed in quantum species intelligibiles sunt quedam dispositiones in nobis ad talem formam que est intellectus agens: et hoc est primum in quo differunt he due opiniones. unde quando intellectus in habitu fuerit perfectus per huiusmodi species intelligibiles in nobis factas ab intellectu agente sicut ipse intellectus agens nobis forma: ut dictum est. Et nominat ipsum intellectum adeptum: de quo dicuntur

[Marginal notes on the right side of the page, written in a smaller hand.]

Tertius

Az. dico qd sit ab extrinseco: et sic in scientiis speculatiuis non sit perfectio vltima humana sicut superior ponebat opinio per eas tñ homo disponitur ad vltimā perfectionē pñdam: et hoc ē secundum in quo differt secūda opinio a prima: tertio autē differt p hoc qd fm pñmā opinionē intelligere intellectum agētem ē causa qd p̄tinuetur nobiscū: fm vō hāc secūda opinio ē ecōuerso. nam ppter hoc qd nobiscū p̄tinuetur ut forma intelligimus ipsū et alias substantias separatas. **H**ec at irrationabiliter dicuntur: Intellectus. n. i habitu sicut intellectus possibilis ponitur ab Alexandro eē gnābilis et corruptibilis: eternū at nō pōt fieri foia gnābilis et corruptibilis fm eū. ppter hoc. n. ponit intellectum possibile quī vnitur nobis ut forma esse gnābilis et corruptibilis: intellectum vō agētem qui ē incorruptibilis eē substantiam separata: cum igitur intellectus agens fm Alexandrū ponatur eē quedam substantia separata eterna: impossibile erit qd intellectus agens fiat forma intellectus i habitu. **P**reterea foia intellectus in quārum ē intellectus ē intelligibile sicut forma sensus ē sensibilis: nō. n. recipit intellectus aliquid p se loquendo nisi intelligibile sicut nec sensus nisi sensibiliter: si igitur nō pōt intellectus agēs esse intelligibile p intellectum i habitu: vñ possibile erit qd sit foia ei? **I**tem intelligere aliquid tripliciter dicimur. vno modo sicut intelligimus intellectum qd ē vñus a qd egreditur talis operatio. vñ et ipse intellectus intelligere dicitur: et ipsum intelligere intellectus fit intelligere nīm: alio modo sicut spē intelligibili: qd quidē dicitur intelligere non quasi ipsa intelligat s3 quia vis intellectiua p̄ficatur per eam i actū sicut vis visiva per spēm coloris. tertio mō sicut medio p cuius cognitionē d̄uenim in cognitionē alterius: si igitur hō quādo que p̄ intellectum agētem intelligat substantias separatas: o3 aliquo modo d̄ictorum hoc dici: nō aut dicitur hoc modo tertio quia non concedit Alexander qd intelligat intellectum agentem vel intellectus possibilis vel intellectus i habitu: nec etiā scōo modo: quia intelligere per spēm intelligibilez attribuitur vñtū intellectiue cui? illa species intelligibilis est forma. **N**ec autē cōcedit Alexāder qd intellectus possibilis vel intellectus i habitu intelligat substantias separatas. vñ non pōt eē qd sic intelligamus substantias separatas p̄ intellectum agentem sicut intelligimus aliqua p spēm intelligibilem: si autem sicut per virtutem intellectiua: oportet qd ipsum intelligere intellectus agentis sit intelligere hois hoc autem eē nō pōt: nisi ex substantia intellectus agentis et substantia hominis fiat vñum fm eē impossibile ē enim si sint due subē fm esse diuerse qd operatio vnius sit operatio alterius: erit igitur intellectus agens vñum fm eē cū homine: non autē fm esse accñtale: qz iā nō esset intellectus agens subā: sed accñs: sic. n. ex colō

re et corpore sit vñum fm esse accñtale: relinquat igitur qd intellectus agens sit cū hoie vñum fm esse subāle erit igitur vñū aia hūana vñū ps ei? et nō aliq subā separata sicut Alexander ponit. nō igitur fm opinionē Alexandri pōt poni qd hō intelligat subas separatas. **A**mp. si intellectus agens quicquid fiet foia ista hois: ita qd per ipsū intelligere possit: eadē rōe poterit fieri foia alius hois per ipsū sūm intelligendū. seq̄t ego qd duo hoies sūm per intellectū agentē intelligēt sic per formā suā. hoc autē est ita qd ipsū intelligere i intellectus agentis sit intelligere intelligendū per ipsū vt iā dictū ē: erit igitur idē intelligē duoz intelligentiū qd est i possibile. **R**ō ēt sua friuola est oio. pmo qdē quia quī p̄ficat gnātio alicui? generi: o3 qd p̄ficiatur sua operatio: sed tñ fm modū sui generi: nō aut scōm modum generi aliorū: cū. n. p̄ficat gnātio aeris: h3 gnātionē et motū cōpletū sursū: nō tñ vt moueat ad locū ignis. similit̄ at cū cōplet gnātio intellectus in hitu: cōpletur ei? operatio qd ē intelligē f3 suū modū. nō at fm modū qd intelligunt subē separe: vt. s. intelligat subas separatas. vñ ex gnātionē intellectus in hitu nō pōt cōcludi qd hō quicquid intelligat subas separatas. scōo qz eiusdē virtutis ē cōplementum operationis cuius est operatio ipsa: si igitur intelligē subas separatas sit complementum operationis intellectus in habitu: sequetur qd intellectus i habitu intelligat quicquid subas separatas: qd Alexander non ponit: sequeretur enim qd intelligere substantias separatas contingeret per scientias speculatiuas que sub intellectu in habitu comprehenduntur. tertio qz eorū que generari incipiunt cōpletur generatio vt in pluribus: cum omnes generatiōes rerum sunt a causis determinatis que p̄sequuntur effectus suos vel semper vel in maiori parte: si igitur ad completionem generationis sequitur etiā complementum actionis: oportet etiā qd operatio completa consequatur ea que generantur vel semper vel in maiori parte: intelligere autem substantias separatas non consequuntur qui ad generationem intellectus in habitu student neqz in pluribus neqz semper: quinimo. nullus profusus est se ad hanc perfectionem peruenisse: non ē igitur complementum operationis intellectus in habitu: intelligere substantias separatas.

Quod non possumus intelligere in hac vira substantias separatas sicut posuit Auerrois. **XIII.**

Quia vero maxima difficultas est in opinione Alexandri ex hoc qd ponit intellectum possibilem in habitu totaliter corruptibilem. Auerrois faciliorem viam se estimauit adinuenisse

Libet

ad ostēdēdū q̄ q̄nq̄ intelligam̄ substantias sepa-
ratas ex hoc q̄ ponit intellectum possibile incozu-
pibilem ⁊ a nobis fm esse separatu sicut ⁊ intelle-
ctum agentē: ostēdit. n. p̄mo q̄ necesse ē ponere q̄ i-
tellect⁹ agēs se hēat ad principia nālīter cognita a
nobis uel sicut agēs ad instm̄ uel sicut forma ad
māz: intellect⁹ .n. i habitu q̄ intelligim⁹ nō soluz hz
hāc actionē q̄ est intelligere sed etiā hanc que ē facē
intellecta i actu: vtrunq̄. n. exp̄imur in nā p̄tate
existere: hoc autē qd̄ ē facere intellecta i actu magi
p̄p̄ie notificat intellectū i habitu q̄ intelligē: quia
p̄us est facere intellecta i actu q̄ intelligē: sunt. n.
quedā i nobis facta intellecta in actu nālīter nō ex
studio aut ex nā volūtate: sicut p̄ma intelligibilia
hoc autē facere intellecta actu nō p̄tingit p̄ intellectū
in habitu per quē fuit intellecta in actu ea q̄ scim⁹
ex studio sed magis sūt inītiū intellect⁹ i habitu:
vnde ⁊ hitus hōz intelligibiliū ab **Az.** i. vi. et hi-
corum intellectus dicit: fuit autē intellecta i actu per
solū intellectū agentem: p̄ hoc autē fuit intellecta in
actu alia que ex studio scimus: facē igitur hec cō-
sequētia intellecta i actu: est actio ⁊ intellect⁹ i bitu
q̄tum ad p̄ma p̄ncipia ⁊ ip̄i intellectus agentis:
vna autē actio nō ē duorū nisi vnū eoz compes-
ad alterū sicut agēs ad instm̄ ul sicut foza ad ma-
teriā: o3 igit q̄ intellectus agēs p̄petur ad p̄ma
p̄ncipia intellectus i habitu vel sicut agēs ad instm̄
vel sicut foza ad mā. Quod q̄dem q̄līter possit
eē sic ostēdit. Intellectus possibilis cū sit fm ei⁹ po-
sitionē q̄dam subā sepata intelligit intellectū agentē
⁊ alias substantias sepatas ⁊ et p̄ma intellecta spe-
culatiua: ē igitur subiectū vtrorūq̄: q̄cunq̄ autē
p̄ueniūt in vno subiecto: alterū eoz ē sicut forma
alterius: sicut cū color ⁊ lux sint i diaphono sicut
in subiecto: o3 q̄ alterū. s. lux sit quasi foza alteri⁹
s. coloris: hoc autē necesse est quādo hnt ordinē ad in-
uicem nō in his que p̄ accōs p̄iungūt in eodem
subiecto sicut albedo ⁊ musica: sūt autē intellecta
speculatiua ⁊ intellectus agēs ordinē ad inuicēz ha-
bētia: cū intellecta speculatiua sint facta intellecta
in actu p̄ intellectū agentē: hz se igit intellect⁹ agēs
ad intellecta speculatiua q̄i foza ad materiā: oportet
et igit q̄ cū intellecta speculatiua sint nobis copu-
lata p̄ fantasmata que sunt q̄i q̄dam subiectum
ipsorū: q̄ etiam intellect⁹ agēs cōtinuetur nobis
scū in q̄tū ē forma intellectozū speculatiuozū q̄n
igitur intellecta speculatiua sūt i nobis soluz i po-
tentia: intellect⁹ agēs cōtinuetur nobiscū solum i
potentia: q̄n at aliq̄ intellecta speculatiua i sūt i no-
bis in actu ⁊ aliqua in potētia: p̄tinuatur nobis p̄
tū in actu ⁊ p̄tī i potētia ⁊ tūc dicimur moueri ad
p̄tinationē p̄dictam: q̄ quāto plura intellecta i
actu fuerūt in nobis facta: p̄fectius intellect⁹ agēs
cōtinuatur in nobis: hic autē p̄fectus motus ad cō-
tinationē sit p̄ studium in sciētis speculatiuis p̄

quod vā intellecta acq̄rimus: ⁊ false op̄niōes ex-
cludūtur que sūt extra ordinē huius motus sicut
mōstruosa extra ordinē nālīs operatōis. vñ ⁊ ad
hunc perfectum iuuant se hoīes sicut iuuant se in-
uicem in sciētis speculatiuis: q̄n q̄ oia intellecta
in potentia fuerint in nobis facta in actu: tunc in-
tellectus agēs perfecte copulabitur nobis vt for-
ma: et intelligemus per ipsum perfecte sicut nunc
perfecte intelligim⁹ per intellectum in habitu.
vnde cum ad intellectum agentem pertineat intel-
ligere substantias separatas: intelligemus tunc sub-
stantias separatas: sicut nunc intelligimus intelle-
cta speculatiua: ⁊ hoc erit vltima hominis felici-
tas in qua homo erit sicut quidam deus. Huius
autem positionis destructio ex premissis sufficien-
ter apparet: procedit enim i suppositione multo-
rum que in superioribus sunt improbata. primo
quidem supra ostensum est q̄ intellectus possibi-
lis non est aliqua substantia separata a nobis fm
esse. vnde non oportebit q̄ sit subiectū substantia-
rum separatarum: precipue cum **Az.** dicat q̄ in-
tellectus possibilis est in quo est omnia fieri. vñ
videtur q̄ sit subiectum solum illorum que sunt
facta intellecta. **I**tem de intellectu agente etiā
supra ostensum est q̄ non est aliqua substantia se-
parata: sed pars anime cui **Az.** attribuit hāc opa-
tionem: scilicet facere intellecta in actu que est in
nostra potestate. vnde non oportebit q̄ intelligere
per intellectum agentem sit nobis causa qd̄ possu-
mus intelligere substantias separatas: alias semp̄
intelligeremus eas. **A**d hec si intellectus agēs
est substantia separata: non copulatur nobiscum
nisi per species factas intellectas in actu secundū
eius positionem sicut nec intellectus possibilis: li-
cet intellectus possibilis se habeat ad illas species
sicut materia ad formam. intellectus autem agēs
econuerso: sicut forma ad materiam. species au-
tem facte intellecte in actu copulantur nobis tecū
eius positionem per fantasmata: que ita se
habēt ad intellectum possibilem sicut colores ad
visum: ad intellectum vero agentem sicut colo-
res ad lucem ut ex verbis **Aristot.** in tertio de
anima patet. non autem lapidi in quo est color
potest attribui neque actio visus ut videat neque
actio solis vt illuminet: ergo secundum positio-
nem predictam homini non poterit attribui ne-
que actio intellectus possibilis vt intelligat neque
actio intellectus agentis vt intelligat substantias
separatas uel vt faciat intellecta in actu. **A**m-
plius secundum positionem predictam intellec-
tus agēs non ponitur cōtinuari nobiscum ut
forma nisi per hoc qd̄ est forma speculatiuorum
intellectorum: quorum etiam ponitur forma:
per hoc q̄ eadem actio est intellectus agentis et
illozū intellectozū. s. facere intellecta in actu.

nō igitur poterit ei forma nobis nisi
in actione eius intellecta speculatiua:
maneat in actione ei⁹ que ē intelligere
vt se i sui ip̄e rerum se fibiliter
ad op̄ationē. Accipere q̄ quiddam
nam igitur posuit cognosci p̄ ea
de illis intellectibus: nulla igit mo p̄
poterimus intelligere substantias sepa-
ra intellect⁹ agēs fm alium ordinē
intellecta speculatiua quozū est facta
separata q̄m nō est factus sed co-
fm eius positione: nō igitur oportet
nobis p̄ hoc q̄ est factus intellectus
ram q̄ copulatur nobis fm q̄ est cog-
noscitur separata: sed in tali positi-
one sicut scim⁹ scim⁹. **A**d hoc si p̄
tem cognoscimus substantias sepa-
tas intellectus agēs ē forma bu⁹ ad illa
speculatiua sed in q̄tū sit forma nobis
ip̄am possum⁹ intelligere autēz foza
p̄ prima intellecta speculatiua scim⁹ q̄
q̄ sunt a principio homo p̄t p̄ in-
tem intelligere substantias sepa-
tas q̄ nō sit nobis effecte forma per que
speculatiua intellectus agēs ut p̄
intelligere substantias sepa-
ta: ipsa intellecta speculatiua nō adeo
intellectus agēs in intelligēdo su-
ta: sed nec omnia intellecta specu-
cepta adeo q̄ illa p̄fectio nem in
fm q̄ intelligit substantias sepa-
tas: sunt intelligibilia nisi in q̄tū sit
illa foza intelligibilia scim⁹ scim⁹
p̄ hoc q̄ oia speculatiua intelligibilia
sunt q̄ ita p̄tate intellectus agēs
q̄ p̄ ip̄am intelligamus substantias
hoc nō requiritur oportebit dicere
liba intelligibile intelligimus substantias

Quoniam felicitas hominis nō p̄t
haberi in separatarum qual-
tione sicut.

Non est autē p̄
tione substantiarum
ponere sicut p̄tēti p̄tēti
quod est ad finē quez nō p̄tēti
nis hominis sit felicitas in quam
desiderium nō p̄tēti felicitas
quod homo p̄tēti nō p̄tēti
bō esset in vanū ⁊ nālē ⁊ desider-
q̄ est impossibile q̄ sui intelligere
bō sit impossibile fm p̄tēti

Tertius

nō igitur poterit eē forma nobis nisi fm q̄ cōicāt
in actione eius intellecta speculatiua: hoc aut̄ com
municāt in actione ei⁹ que ē intelligere subās sepa
ratas cū sint spēs rerum sēsibilium: nisi redeamus
ad opinionē Auenpere q̄ quidditates substātia
rum separarū posuit cognosci p̄ ea q̄ intelligimus
de istis sensibilibus: nullo igit̄ mō p̄ viam p̄dictāz
poterimus intelligere substātiāz separatas. ¶ Prete
rea intellect⁹ agēs fm alium ordinē p̄paratur ad
intellecta speculatiua quorū est factiuus: ⁊ subās
separatas q̄rum nō est factiuus sed cognoscitiu⁹ tm̄
fm eius positionē: nō igitur oportet si copuletur
nobis p̄ hoc q̄ est factiuus intellectoz speculatiuo
rum q̄ copulet nobis fm q̄ est cognoscitiuus sub
stātiarū separataz: sed in tali p̄cessu ē deceptio ma
nifeste scdm̄ accūs. ¶ Ad hec si p̄ intellectuz agē
tem cognoscimus subās separatas: hoc nō est i q̄tū
intellectus agens ē forma hui⁹ uel illius intellecti
speculatiui sed in q̄tūz sit forma nobis: sic. n. per
ipsum possum⁹ intelligere: sit autē forma nobis ē
p̄ prima intellecta speculatiua scdm̄ q̄ ip̄e dicit: er
go statim a principio homo pōt p̄ intellectū agen
tem intelligere substātiāz separatas. Si autē dicat̄
q̄ nō sit nobis p̄fecte forma per quedā intellecta
speculatiua intellectus agens ut p̄ ipsuz possum⁹
intelligere substātiāz separatas: hoc nō est nisi quia
ipsa intellecta speculatiua nō adequāt p̄fectionem
intellectus agētis in intelligēdo substātiāz separa
tas: sed nec omnia intellecta speculatiua simul ac
cepta adequāt illaz p̄fectionem intellectus agentis
fm q̄ intelligit substātiāz separatas: cuz oia hec n̄
sunt intelligibilia nisi in q̄tūz sūt facta intellecta:
illa vō sunt intelligibilia scdm̄ suā naturā: nō igit̄
p̄ hoc q̄ oia speculatiua intelligibilia sciēm⁹: oport
ebit q̄ ita p̄fecte intellectus agens fiat nobis foīa
q̄ p̄ ipsum intelligamus substātiāz separatas: vel si
hoc nō requiritur oportebit dicere q̄ intelligēdo qd̄
liber intelligibile intelligimus subās separatas.

¶ Q̄ vltima felicitas hominis nō p̄sistit i cognitōe
substātiarū separatarū qualem predicte
opinionēs figunt. XLIII.

Non est aut̄ possibi
le neq̄z felicitatem humanā in tali co
gnitione substātiarū separatarū
ponere sicut p̄dicti phi posuerūt. Vanum. n. est
quod est ad finē quez nō pōt p̄sequi: cum igitur fi
nis hominis sit felicitas in quam tēdit naturale ip̄i⁹
desiderium: nō pōt poni felicitas hominis in eo ad
quod homo puīre nō pōt: alioq̄n sequeretur q̄
hō esset in vanū ⁊ nāle ei⁹ desideriu⁹ esset inane:
qd̄ est impossibile. q̄ aut̄ intelligere subās separatas
hōi sit impossibile fm predictas pōnes: ex dictis

est manifestum: non est igitur in tali cognitione
subāz separataz felicitas hoīs p̄stituta. ¶ Preica
ad hoc q̄ intellectus agens vniat nobis vt forma:
ita qd̄ per ipsum intelligam⁹ subās separatas: requirit̄
q̄ gnatio intellect⁹ in habitu sit cōpleta fm Alexā
drū: vt q̄ oia intellecta speculatiua sint facta i no
bis in actu fm Auerroim: que duo in idē redeūt.
nā fm hoc intellect⁹ in habitu generat in nobis se
cūdu⁹ q̄ intellecta speculatiua fiunt in nobis i ac
tu. oēs aut̄ species rez sensibilibū sūt intellecte i pō
tentia: ad hoc igitur q̄ intellectus agēs copuletur
alicui oīz q̄ intelligat i actu per intellectum specu
latiuū oēs nās rez sensibilibū ⁊ oēs vtutes ⁊ opera
tōes ⁊ mot⁹ eoz: qd̄ nō est possibile alicuē hoīem
scire per p̄ncipia sciaz speculatiua: per q̄s moue
mur ad p̄tinationē intellectus agentis: vt ipsi di
cunt. cū ex his que n̄is sensibus subsunt: ex q̄bus
sumuntur p̄ncipia scientiarū speculatiua: n̄ pos
sit perueniri ad oia p̄dicta cognoscenda: est igitur
impossibile q̄ alicui hō ad illā p̄tinationē pue
niat per modū ab eis assignatū: non est igit̄ possi
bile q̄ i tali cōtinatione sit hoīs felicitas. ¶ Ad
hec dato q̄ talis p̄tinatione hoīs ad intellectū agē
tē sit possibilis qualē ipsi describunt: planū est qd̄
tal p̄fectio paucissimis hoīz aduenit in tm̄ q̄ nec
ipsi nec alicui quātūcūq̄ in scientiis speculatiuis
studiosi ⁊ p̄ti auri sunt talē perfectionē de se proffi
teri: q̄nimo oēs plurima a se asserunt igrata: sicut
A. quadraturā circuli: ⁊ rōes ordinis corporuz
celestiū in quibus ut ip̄semet dicit in .ij. de celo: nō
nisi topicas rōes reddē pōt: ⁊ quid sit in is n̄ciuz
et eorum motoribus alijs reseruat in vndecimo
methaphisice. felicitas autem est quoddam com
mune bonum ad quod plures peruenire possunt
nisi sint orbari ut Aristot. dicit in primo ethico
rum: et hoc etiam verum est de omni fine natura
li alicuius speciei: quia ipsū consequentur ea que
sunt illius speciei vt in pluribus: non est ergo pos
sibile qd̄ vltima hominis felicitas in cōtinatione
ne predicta consistat: patet autem qd̄ nec Arist.
cuius sententiam sequi conantur predicti philo
sophi in tali cōtinatione hominis vltimam fe
licitatem opinatus est esse: probat enim in primo
ethicorum qd̄ felicitas hominis est operatio ipsi
us secundum virtutem perfectam. vnde necesse fu
it qd̄ de virtutibus determinaret quas diuisit in
virtutes morales ⁊ intellectuales. Ostendit autēz
in decimo eiusdem libri qd̄ vltima felicitas ho
minis est in speculatione. vnde patet qd̄ non est
in actu alicuius virtutis moralis nec prudentie:
nec artis. que tamen sunt intellectuales: relinqui
tur igitur quod sit operatio secundum sapien
tiam que est precipua inter tres residuas intel
lectuales: que sunt sapientia: scientia: et intel
lectus: vt ostendit in sexto ethicorum. ¶ Unde

Liber

vn. de 7 in. x. ethicoz: sapientē indicat esse felicem
sapientia autē fm ipsum est vna de scientijs specu
latiuis caput aliarum ut dicit in. vi. ethicoz. 7 in
pncipio metaph. sciam quā in illo libro tradere i
tendit: sapiam noiat. Patet ergo q opinio Az.
fuit q vltima felicitas quā hō i hac vita acquirē
pōt sit cognitio de rebus diuinis qualis per scientias
speculatiuas haberi pōt: ille aut posterior modus
cognoscendi res diuinis nō per vias sciarum spe
culatiuarum sed quodā generationis ordine nali
est confictus ab expositorib' qbusdam.

**Non possumus in hac vita intelligere sub
stantias separatas.** .XLV.

Quia igitur secun

Qum modos pdictos substantie sepa
te nō possūt cognosci a nobis in vita
ista: inquirendum restat vtrū aliquo modo in vita
ista substantias ipsas separatas intelligē possumus.
Q aut hoc sit possibile nititur ostendere **Themi
stius** p locum a miōri. **Substātie**. n. separate sūt
magis intelligibiles q materialia: hec enī sūt intel
ligibilia in q̄tum sūt facta intellecta in actu p intel
lectum agentem: illa vō sunt fm se ipsa intelligibi
lia: si ergo intellect' noster pprehēdit hec materia
lia: multo magis natus ē intelligē illas substantias
separatas. **Hec** aut ratio fm diuersas opiniones
de intellectu possibili diuersimode iudicāda ē. **Si**.
n. intellectus possibilis nō sit vrus a materia depē
dens 7 sit iterū scōm se a corpe sepatus ut **Auer
rois** ponit seq̄tur q nullum ncūz ordinez ad res
materiales habeat: vnde q̄ sunt magis intelligibi
lia in se ipsis: erūt ei magis intelligibilia: sed tūc se
qui videtur q cū nos a principio p intellectu 7 pos
sibilem intelligamus: q a principio intelligam' sub
stantias separatas: quod patet esse falsum. **Sed** hoc
incōueniēs euitare **Auerrois** nititur fm ea q̄ d' ei'
opinione dicta sūt: que patet eē falsa ex premissis.
Si aut intellectus possibilis nō est a corpore sepa
tus scōm eē ex hoc ipso q̄ ē tali corpore vnit' fm
esse: habet quēdam necessariū ordinem ad mate
rialia ut non nisi p illa ad aliorū cognitionē puē
re possit: vnde non seq̄tur si substātie sepe in se
ipsis sint magis intelligibiles q ppter hoc sint ma
gis intelligibiles intellectui nostro: 7 hoc demon
strant vba **Az.** in. ij. metaph. dicit. n. ibidem q̄
difficultas intelligendū res illas accidit ex nobis
non ex illis: nam intellectus nē se habet ad mani
festissima rerū sicut se habet oculus vesperilionis
ad lucez solis: vnd per materialia intellecta nō pnt
intelligi substātie sepe ut supra ostēsum ē: seque
tur q̄ intellectus possibilis nē nullo mō possit in
telligere substantias separatas. **Hoc** etiāz apparet

ex ordine intellectus possibilis ad agentem. **Potē
tia**. n. passiuā ad illa solum ē in potētia i que pōt
pprium eius actiuū: oī. n. potētia passiue rīdet
potētia. actiuā in nā: alias potētia passiuā esset
frustra cū nō possit reduci i actum nisi per actiuā
vñ videmus q̄ visus non est susceptiuus nisi colo
rū qui illuminantur per lucem. intellectus autem
possibilis cū sit virtus quodā modo passiuā habz
pprium agens sibi respondens. s. intellectū agen
tem: qui ita se hz ad intellectū possibilem: sicut se
hz lux ad visum: nō ē igit intellectus possibilis i po
tētia nisi ad illa intelligibilia que sunt facta per i
tellectū agētē. vñ **Az.** i. ij. d' aia dicitur vtrūqz
intellectū dicit q̄ itellec' possibil' ē q̄ ē oia fieri: agē
vō quo ē oia facē: ut ad eadē vtriusqz potētia iter
ri intelligatur h' actiuā: illius passiuā: cū q̄ subē se
parate nō sunt facte intellecte i actu p itellecū agē
tē: s; solū mālia: ad hec sola se extendit possibil' in
tellect' nō igit per ipm possum' itelligē subās sepa
tas. **Propē** qd **Az.** 2gruo exēplo visus est. nā oca
lus vesperilionis nunq̄ pōt vidē lucez sol: q̄uis **A
uerrois** hoc exēpiū depraue nitat dicens q̄ sile nō
est de intellectu nostro ad subās separatas 7 oculo
vesperilionis ad lucez solis quātū ad impossibilitatez
sed solū q̄rū ad difficultate: qd tali rōe pbat ibi
dē: q; si illa q̄ sūt intellecta fm se. l. subē sepe eēt
nobis impossibiles ad itelligendū: frustra eēt: sicut
si esset aliqd visibile qd a nullo visu videri possit.
Que qdē rō q̄ frivola sit apparet. **Et** si. n. a nobis
nunquā ille substantie intelligerētur: tamen intel
gerentur a se ipsis. vnde nec frustra intelligibiles
essent: sicut nec sol frustra visibilis est: vt **Az.** exē
plum psequamur: quia non potest ipsum vidē
vesperilio: cum possit ipsum videre hō 7 alia aia
lia: sic ergo intellectus possibilis si ponitur corpo
ri vnitus scōm esse non potest intelligere substan
tias separatas. **Interest** tamen qualiter de substā
tia ipsius sentiat. **Si**. n. ponatur esse quedam v
tus materialis generabilis 7 corruptibilis: vt quī
dam posuerunt: sequitur q̄ ex sua subā determī
atur ad intelligendum materia. vnde necesse est q̄
nullo modo possit intelligere subās separatas: q; im
possibile erit ipm esse separatū. **Si** autem in
tellectus possibilis quāuis sit cōpori vnitus: est ta
men incorruptibil' 7 a materia non dependens se
cundum suum esse sicut supra ostendimus: sequit
q̄ obligatio ad intelligendas res māles accidat ei
ex vnione ad corpus. vnde cū anima a cōpore talī
fuerit separata: intellectus possibil' intelligere po
terit ea que secūdm se sunt intelligibilia scilicet
substantias separatas per lumen intellectus agent
que est similitudo in anima intellectual' luminis
qd est in substantijs separatis. **Et** hoc est **līnā** nē
fidei de intelligendo substantias separatas a nobis
post mortē 7 non in hac vita.

Quia i hac vita nō intelligit se ipsa p se

Uadetur at d
nas qdā 7 pdicta affert
Aug. vbi que colligit
lit. dicit. n. in. viij. de trini. q. mens
arū rez noticias per sensus corpori
composcat rez per somes ipsa. ergo nō
ipsa nouit qm ipsa ē icōporea. **Et**
q̄ mens nouit a se p se ipsa intelligat
intelligat subās separatas: qd ē 7 pd
q̄ qd qdō aia nā per se ipsa intelligat
et aut vici q̄ per se ipsa intelligat o
hoc. n. sit potētia cognoscitua act
q̄ in ea id quo cognoscitur: 7 si quidē
tia: cognoscit i potētia: nō aut in actu
actu: si aut medio mō: cognoscit habet
aia sep adit sibi actu 7 nōq̄ in potē
bia nō: si igitur p se ipsa aia se ipsa c
et siper actu intelligat de se quid est
līa. **Ad** hec si aia per se ipsa cognos
et vñ aut hō aiam hōis igit hō co
quid est: qd p se se fā. **Am** p. cog
alibā nōit nobis indim ē nōit sū p
strādū q̄ cognoscit p lumen intellect
nos de aia cōmō quid est per ipm
nōit nobis in hō aut que nōit
pōt errare: in cognoscē. n. pncipio
lū nullas erat: nullas igitur errar
est: si hoc aia per se ipsa cognoscit
sūt: cum multi opiat' sint animi
corpore: 7 aliqui nūmep: vel armoni
per se ipsa cognoscit de se quid est. **Ad**
liber ordine qd est per se ē p' eo qd
p' vāpū nō: quod q̄ ē p se notū est p
q̄ per aliud cognoscit: 7 pncipio
sicut pncipio pncipio: adū: sicut: sicut
sicut de se cognoscit qd est. hoc erit
q̄ pncipio notū 7 pncipio cogno
sicut: sicut: sicut: sicut: sicut: sicut
i lōi: quid notū: sicut: sicut: sicut: sicut
non igit aia nōit: sicut: sicut: sicut: sicut
sam. **Py** q̄ nōit: sicut: sicut: sicut: sicut
in. x. li. de trini. q. aia nōit: sicut: sicut
absentē se quere certē: sicut: sicut: sicut
nē: nō vt cognoscit se quā nōit: sicut
ab eo q̄ aliter nouit. **Et** quo nōit
per se cognoscit se ipsa quā pncipio
sicut: sicut: sicut: sicut: sicut: sicut
distinguerunt ab illa que sūt ab ipsa
q̄ sicut de se dicit: sicut: sicut: sicut: sicut
ea. vñ 7 dicitur q̄ sicut: sicut: sicut: sicut
tū ab oibus alijs non igitur volū
de se cognoscit quid ē p se ipsa. **Ad**

Tertius.

Quia in hac vita non intelligit se ipsam per se ipsam. XLVI.

Uidetur autem difficul

tas quodammodo predicta afferri ex quibusdam Aug. vbiis que diligenter tractanda sunt. Dicit enim in viii. de trini. quod mens sicut corpore arum reze noticias per sensus corpori colligit: sic in corpore reze per semet ipsam: ergo et se ipsam per se ipsam nouit: quoniam ipsa est incorporea. Ex his enim vbiis videtur quod mens nostra se per se ipsam intelligat et intelligendo se intelligat subas separatas: quod est predictum. Inquire ergo quomodo anima nostra per se ipsam intelligat se: impossibile est autem dici quod per se ipsam intelligat de se quod est: per hoc enim fit potentia cognoscitiua actu cognoscens quod est in ea id quo cognoscitur: et si quidem sit in ea potentia: cognoscit et potentia: si autem in actu cognoscit in actu: si autem medio modo: cognoscit habitu. ipsa autem anima sepe adest sibi actu et nunquam in potentia vel in habitu tamen: si igitur per se ipsam anima se ipsam cognoscit quod est sepe actu intelligit de se quid est: quod per se esse falsum. Ad hec si anima per se ipsam cognoscit de se quod est: omnis autem homo animam habet: omnis igitur homo cognoscit de anima quid est: quod per se esse falsum. **A**mplius cognitio que fit per aliquid naturaliter nobis indita est naturaliter sic principia idem ostabilia que cognoscunt per lumen intellectus agentis: si igitur nos de anima scimus quid est per ipsam animam. hoc erit naturaliter notum. in his autem que naturaliter nota sunt nullus potest errare: in cognitione enim principiorum idem ostribiliu nullus erat: nullus igitur erraret circa animam quod est: si hoc anima per se ipsam cognosceret: quod per se esse falsum: cum multi opinati sint animam esse hominem vel illud corpus: et aliqui numerum vel armoniam: non igitur anima per se ipsam cognoscit de se quid est. **A**mplius in quo libet ordine quod est per se esse prius eo quod est per aliud et principium est: quod ergo est per se notum est prius notum omnino quod per aliud cognoscunt: et principium cognoscendi ea: sicut prime propositionibus: si igitur anima per se ipsam de se cognoscit quod est. hoc erit per se notum et per prius primo notum et principium cognoscendi alia. hoc autem per se esse falsum. nam quid est anima non supponit in scia quasi notum: sed supponitur ex alijs inquirendum: non igitur anima de se ipsa cognoscit quid est per se ipsam. **P**robat autem nec ipse Aug. hoc voluit. Dicit enim in x. li. de trini. quod anima cum sui noticia querit: non velut absentem se querit cernere: sed presentem se curat discernere: non ut cognoscat se quasi non norit sed ut dinoscat ab eo quod aliter nouit. Ex quo dat intelligere quod anima per se cognoscit se ipsam quasi presentem que ab alijs distincta. unde in hoc dicit alios errare quod animam non distinxerunt ab illis que sunt ab ipsa diversa: per hoc autem quod scit de re quod est: scit res quod est per se esse ab alijs distincta. unde et distinctio que signat quod est res: distinguit distinctum ab omnibus alijs: non igitur voluit Aug. quod anima de se cognoscat quid est per se ipsam. **N**ec Aug. hoc vo-

luit. Dicit enim in. iij. de anima quod intellectu possibile intelligit se sicut alia: intelligit enim se per se ipsum intelligibile que fit actu in genere intelligibili in se. non considerat est solus in potentia ad esse intelligibile. nihil autem cognoscit finem quod est in potentia sed finem quod est in acta. unde sub sepeate quibus sub se sunt ut aliquid actu ens in genere intelligibili: de se intelligit quod sunt per suas subas: intellectus vero possibile non per se ipsum intelligibile per quam fit actu intelligens. unde et Aug. i. iij. de anima ex ipso intellectu demonstrat nam in intellectu possibile. s. quod sit imixtum et incorruptibile: ut ex premissis patet. Sic igitur secundum intentionem Augustini mens nostra per se ipsam nouit se ipsam in quantum de se cognoscit quod est: ex hoc enim ipso quod percipit se agere percipit se esse. agit autem per se ipsam. unde per se ipsam de se cognoscit quod est. Sic ergo et de substantijs separatis anima cognoscendo se ipsam cognoscit: quia sunt non autem quid sunt: quod est earum substantias intelligere cum enim de substantijs separatis hoc quod sunt intellectuales quedam sub se cognoscamus vel per demonstrationem vel per fidem: neutro modo hanc cognitionem accipere possumus nisi hoc ipsum quod est intellectuale anima nostra ex se ipsa cognoscet unde et scientia de intellectu anime oportet uti ut principio ad omnia que de substantijs separatis cognoscimus. Non autem oportet quod si per scientiam speculatiuam possumus peruenire ad sciendum de anima quid est: quod possumus ad sciendum quod quid est de substantijs separatis per huiusmodi scientias deuenire. nam intelligere nostrum: per quod peruenimus ad sciendum de anima nostra quid est: multum est remotum ab intelligentia substantie separate. potest tamen per hoc quod scitur de anima nostra quid est: perueniri ad sciendum aliquod genus remotum substantiarum separatarum: quod non est eorum subas intelligere. Sicut autem de anima scimus quod est per se ipsam in quantum eius actus percipimus. quod autem sit inquirimus ex actibus et obiectis per principia scientiarum speculatiuarum. Ita etiam de his que sunt in anima nostra scilicet potentijs et habitibus scimus quidem quia sunt in quantum actus percipimus. quid vero sint ex ipsorum actuus qualitate inuenimus.

Quia non possumus in hac vita videre deum per essentiam. XLVII.

Uidetur autem alias substan

tias separatas in hac vita intelligere non possumus propter naturalitatem intellectus nostri ad factas materias: multo minus in hac vita omnino essentiam videre possumus: que transcendit omnes subas separatas. Dicit autem signum hinc est accipi potest. Quia quanto magis mens nostra ad contemplanda spiritualia eleuatur: tanto magis abstrahit a sensibilibus. ultimus autem imminuit quo

Tertius

ut onsum est: oportet aut in aliqua dei cognitione
felicitate vltima pot ut supra pbati e: impossibile
est q in hac vita sit vltima hominis felicitas. **I**tem
vltimus finis hois terminat e? naturale appetitu
ita q eo habito nihil aliud qritur: si. n. adhuc mo
uetur ad aliud: nodum habet fine in quo qescat:
hoc aut in hac vita accidere non pot: quanto eniz
plus aliqd itelligit: tato magis in eo desideriu itel
ligendi auget qd e oibus naturale: nisi forte aliqd
sit qui oia itelligat: quod in hac vita nulli vno
accidit qui eet solu homo: nec e possibile accide:
cum in hac vita substantias sepatas que sunt ma
xime itelligibilia cognoscere no possum? ut osten
su est: n e igit possibile vltima hois felicitate i hac
vita esse. **A**dhuc: o e q mouet in fine: desiderat
naturaliter stabiliri 7 quiescere i illo: vnde a loco
quo co: p? naturalit mouet non recedit nisi p mo
tu violentum qui cotrariat appetitui: felicitas aut
est vltimus finis que homo naturaliter desiderat
est igitur hominis desideriu naturale ad hoc q i fe
licitate stabiliat nisi igitur cu felicitate pariter im
mobilitate stabilitatem psequat: nodum est felix:
eius desiderio nali nodum quiescere. **A**um igitur
aliquis felicitate psequitur: pariter stabilitate et
quiete psequitur: vnde 7 oium hec e de felicitate co
ceptio q de sui rone stabilitate requirat: ppter
quod phus dicit in. i. ethicor q no estimam? feli
cem camaleonta quedam: in vita aut ista no e ali
qua certa stabilitas: cuiuslibet enim qntu cuq felix
dicatur possibile est infirmitates 7 ifortunia acci
dere qbus ipeditur ab opatione quecuq sit illa i
qua ponitur felicitas: no igitur e possibile in hac
vita ee vltima hois felicitate. **A**mp. inconue
niens videtur 7 irrationabile q ipus generatiois
alicui? rei sit magnum: tempus aut durationis ip
sius sit paruu: sequeretur. n. q natura in maiori
tepoze suo fine puaretur: vnde videm? q aialia q
paruo tepeze viuut: paruum etiaz tepus ad hoc
q pficiatur habet: si aut felicitas psistat in pfecta
opatione fm vtutez pfectam uel intellectualem uel
moralalem: impossibile est eam aduenire ho i nisi p
tempus diuturnum: 7 hoc maxime i speculatiuis
apparet i quib? vltima felicitas hominis ponitur ut
ex predictis patet: na vix in vltima etate ho ad p
fectam speculatione sciaru puenire potest: tuc au
tem ut plurimu modicu restat humane vite: non
e igitur possibile in hac vita vltimaz hominis felici
tate esse pfecta. **P**retea. felicitate pfecta qda
bonum oes psitentur: alias appetitu no quietaret
pfectum aut bonuz e quod omnino caret admix
tione mali: sicut pfectu albu e quod e omnino im
mixtu nigro: non e aut possibile q homo in sta
tu istius vite omnino sit imunis a malis no soluz
corporalib? siue carnalibus que sut fames sitis fri
gus 7 alia huiusmodi: sed etiaz a malis aic: nullus

n. inuenit q non aliqn inordinatis passionib? in qe
tetur: qui non aliqn pretereat mediu in quo vtus
consistit uel in plus uel in minus: qui non etiam
in aliquibus decipiatur uel saltem ignoret que sci
re desciderat: aut etiam debili opinione concipiat
ea de quibus certitudinem habere uellet: non est
igitur aliquis in hac vita felix. **A**dhuc ho na
naturaliter refugit morte 7 tristatur de ipa no solu
ut nuc cu eam sentit 7 ea refugit: sed etiam cu ea
recogitat: hoc autem q non mouatur ho no pot
assequi in hac vita: non est igitur possibile q ho i
hac vita sit felix. **A**mp. felicitas vltima no psistit i
habitu sed in opatione: habitus. n. ppter act? su
sed impossibile est in hac vita continue agere qn
cuq actione: impossibile est igitur in hac vita ho
minem totaliter ee felicem. **I**tem quanto aliquid e
magis desideratum 7 dilectiu: tanto eius amissio
maiozem dolorem 7 tristitia affert. felicitas autem
maxime desideratur 7 amatur. maxime igitur ei?
amissio tristitia habet: sed si sit in hac vita vltima
felicitas: certu e q amittet saltu per morte. 7 no e
certum utrum diuturna sit usq ad morte: cu
cuiuslibet homini possibile sit in hac vita accidere
morbos quibus totaliter ab opatione vtutis im
peditur sicut frenesim 7 alia hmoi in quibus ipe
ditur rois usus: semper igitur talis felicitas habet
tristitiam naturaliter annexa: no erit igitur perfe
cta felicitas. **P**ot at aliquis dicere q cuq felicitas
sit bonum intellectualis nature: perfecta 7 va feli
citas est illorum in quibus natura intellectual p
fecta inuenitur. i. in substantijs sepatis: in hominibus
at inuenitur imperfecta per modum participato
nis cuiusdam: ad ueritatem enim itelligenda ple
ne non nisi per quendam inquisitionis motum p
tingere possunt: 7 ad ea que sunt fm natura ma
xime itelligibilia omnino deficiunt sicut ex di
ctis p: vnde nec felicitas fm suam perfectam rati
onem potest omnibus hominibus ad ee sz aliqd
ipius picipiant etiam in hac vita. 7 hec uidetur
fuisse snia. **A**z. de felicitate. unde i primo ethico.
ubi inquit utrum ifortunia tollant felicitatem
ostenso q felicitas sit in operationibus uirtutis q
maxime permanentes in hac vita ee uidentur: p
cludit illos quibus talis perfectio in hac vita qui
dem adest ee beatos ut homines quasi non simpli
ter ad felicitate pertingentes sed mo humano. **A**
autem predicta responsio rationes premissas
non euacuet ostendendu est: homo enim et si nae
ordine substantijs sepatis sit inferior: creatur? n
irrationabilibus superior est: perfectiori igitur mo
suum finem vltimum consequitur q illa: illa vo
sic perfecte suum finem vltimu consequitur qd
nihil aliud querunt. graue enim cum fuerit i suo
ubi quiescit: animalia etiam cu fruuntur delectati
onibus fm sensum. eorum naturale desiderium

quietatur: oportet igitur multo fortius quod cum homo puenit ad suum finem ultimum: naturale eius desiderium detetur: sed hoc non potest fieri in vita ista: ergo homo non sequitur felicitatem. put est finis proprius eius in hac vita ut ostensum est: oportet ergo quod sequatur post hanc vitam. Adhuc impossibile est naturale desiderium esse inane: natura enim nihil facit frustra: ceterum aut inane nature desiderium si nunquam posset impleri: est igitur implebile desiderium naturale hominis: non autem in hac vita ut ostensum est: igitur quod impletur post hanc vitam: est igitur felicitas ultima hominis per hanc vitam. **Amp.** quod diu aliquid mouet ad perfectionem: nodum est in ultimo fine: sed omnes homines cognoscendo vitam sepe se habent ut mori et tendentes ad perfectionem: quia illi quod se querunt sepe inveniunt alia ab illis que a prioribus inuenta sunt sicut deus in .ij. metallis. non igitur homines in cognitione vitatis sic se habent quasi in ultimo fine extrinsecus: cum igitur in speculatione per quam queritur cognitio vitatis maxime videatur ultima hominis felicitas in hac vita consistere sicut etiam ipse **Az.** probat in .x. ethicorum: impossibile est dicere quod homo in hac vita ultimum finem suum consequatur. **P**reterea omne quod est in potentia intendit exire in actum: quod diu igitur non est ex toto factum in actu non est in suo fine ultimo: intellectus autem noster est in potentia ad omnes formas rerum cognoscendas: reducitur autem in actum cum aliquas earum cognoscit: ergo non erit ex toto in actu nec in ultimo suo fine nisi quando omnia saltem ista materialia cognoscit: sed hoc non potest homo assequi per scientias speculativas quibus in hac vita vitam cognoscimus: non est igitur possibile quod ultima felicitas hominis sit in hac vita. **P**ropter has autem et huiusmodi rationes **Alexander** et **Auerrois** posuerunt ultimam felicitatem hominis non esse in cognitione humana que est per scientias speculativas sed per continuationem cum substantia separata quam esse credebant possibile homini in hac vita. **Q**uia vero **Az.** vidit quod non est alia cognitio hominis in hac vita quam per scientias speculativas: posuit hominem non consequi felicitatem perfectam sed suo modo. **I**n quo satis apparet quam angustiam patiebatur hinc inde eorum preclara ingenia: a quibus angustie liberabimur si ponamus finem probationes premissas homines ad veram felicitatem post hanc vitam puenire posse anima hominis immortalis existere: in quo statu anima intelligit per modum quo intelligunt substantie separate sicut in secundo huius operis ostensum est. **E**rit igitur ultima felicitas hominis in cognitione dei quam habet humana mens per hanc vitam per modum quo ipsi cognoscunt substantie separate. **P**ropter quod **Math.** v. omnes mercedem in celis nobis promittit: et **Math.** xxij. dicit quod sancti erunt sicut angeli. **Q**ui videt deum spiritus in celis ut dicit **Math.** xvij. **Q** substantie separate non vident deum per esse

tiam ex hoc quod cognoscunt eum per suas essentias. XLIX.

Oportet autem inquirere utrum hec ipsa cognitio que substantie separate et anime post mortem cognoscitur deus per suas essentias sufficiat ad ipsarum ultimam felicitatem. **A**d cuius vitatis indagandum primo ostendendum est quod per tale modum cognitionis non cognoscitur diuina essentia: contingit enim ex effectu causam cognoscere multipliciter. **U**no modo scilicet quod effectus sumitur ut mediuz ad cognoscendum de causa que sit et quod talis sit: sicut accidit in scientiis que causam demonstrant per effectum. **A**lio modo ita quod in ipso effectu videatur causa in quantum similitudo cause resultat in effectu: sicut homo videtur in speculo propter suam similitudinem. **E**t differt hic modus a primo: nam in primo sunt due cognitiones effectus et cause: quarum una est alterius causa. nam cognitio effectus est causa quod cognoscatur causa eius. in modo autem foris una est visio utriusque simul enim omnia videtur effectus videtur et causa in ipso tertio modo ita quod similitudo cause in effectu sit forma qua cognoscit causam suam effectus: sicut si architecta hanc et intellectum. et per formam suam cognosceret arte a qua talis forma velut eius similitudo processit. nullo autem istorum modorum per effectum potest cognosci causa quid est nisi sit effectus cause adequatus in quo tota vitas cause exprimitur: substantie autem separate cognoscunt deum per suas substantias sicut causa cognoscitur per effectum: non autem primo modo sic eorum cognitio esset discursiva: sed foris modo in quantum una videt deum in alia: et modo tertio in quantum quelibet eorum videt deum in se ipsa: nulla autem eorum est effectus adequatus virtutem dei: ut in secundo libro ostensum est: non est igitur possibile quod per hunc modum cognitionis ipsam diuinam essentiam videant. **A**mp. similitudo intelligibilis per quam intelligit aliquid finem suam substantiam omniaque sit eiusdem speciei vel magis speciei eius sicut forma domus que est in mente artificis est eiusdem speciei cum forma domus que est in materia: vel potius speciei eius: non enim per speciem hominis intelligitur de asino vel equo quid est: sed ipsa natura substantie separate non est idem spiritus cum natura diuina quinimmo nec generis: ut in primo libro ostensum est: non est igitur possibile quod substantia separata intelligat diuinam substantiam per propriam naturam. **I**tem omne creatum ad aliquod genus vel speciem terminat: diuina autem essentia est infinita prebendens in se omnem perfectionem totius esse ut in primo libro ostensum est: impossibile est igitur quod per aliquid quod creatum diuina substantia videatur. **P**reterea omnis intelligibile species per quam intelligit quidditas vel essentia alicuius rei comprehendit in repraesentando rem illam: unde rationes signantes quod quid est

terminatio et rationes et definitiones vocantur
 tale est autem quod aliqua similitudo creata
 non representat quilibet similitudo
 cuius generis determinati: non autem de
 ostensum est non igitur possibile quod per
 tudine creati una substantia intellectiva
 diuina substantia esse ut in primo
 esse substantie separate est aliud quod
 vna substantia potest esse essentia igitur
 potest esse sufficientis medium quo
 sua videtur potest: cognoscitur in substantia
 suam substantiam de deo quod est et quod
 et terminis omnibus et remotus ab omnibus
 quod sit sed etiam que inter creatura concipi
 quam enim cognitione de deo non ut
 possumus per effectus. n. de deo cognoscitur
 et quod causa alioquin est et alius supponitur
 remotus: et hoc est vltimum et perfectissimum
 nonis in hac vita ut **Dr.** dicit in libro
 theologice deo quasi ignota cognoscitur
 quod contingit cum de eo quod non sit
 quod sit potius manet ignota: vnde
 substantie cognitionis ignorantia de
 de mole dicitur **Az.** .xx. quod accipit ad
 que erat deus. **Q**uia vero natura in se
 non est nisi ad infinitum superioris naturae
 quod hoc cognitio ipsa sit omnino in
 atque in nobis quod per linguam psy
 pinquior et expressior alicuius cause
 scitur ratio evidentior apparet de
 substantie autem separate per se ipsam
 sicut sunt proportionales effectus et app
 litudine generis quod effectus per quo
 scimus: cum ergo scit substantiam se
 quod nos per deum. **R**ationes autem per nega
 tiam cognitionem rei quod modo per
 liqua dictum est quod plura et magis
 remota et cognouit tanto magis a
 quibus ipsius accedit: sicut magis a
 quam hinc cognitionem quod scit cum no
 aium magis intelligibilem: quod scit
 de substantia nature sciat de homine
 stantia in se quod plura cognoscunt quod
 sit deo magis propinquior et per consequens
 etia plura et magis propinqua a deo rem
 magis igitur accedit ad propriam ipsi
 nem quam noscitur nec ipse per hoc quod
 legitur diuinam essentiam videtur. **I**n
 alicuius altitudines magis notat: quod
 sit cum est prelatum: et si rationes
 mo est in regione: tam non cognoscitur
 regni illius officiales cum quibus ali
 quod: non ita cognoscitur regem: minister
 qui omnium principum regni dignitate
 regem esse prelatum quibus nonne al

terminos et rōes et diffinitiones vocamus: impossi-
 bile ē autē q̄ aliqua similitudo creata totaliter de
 um representet: cū quelibet similitudo creata sit ali-
 cuius generis determinati: nō autē deus ut in p̄io
 ostēsum ē: nō igitur possibile q̄ p̄ aliquam simili-
 tudine creatā oīna substātia intelligat. **Amp̄.**
 diuina subā est suū esse ut in primo oñiuz ē: plus
 autē esse substātie separe est aliud q̄ sua substātia
 ut in secūdo pbatum ē: eēntia igitur substātie se-
 pate nō est sufficiens medium quo deus p̄ eēntiam
 suā videri possit: cognoscit tñ substātia separe p̄
 suam substātiāz de deo q̄a est et q̄ est oīum causa
 et eminēs oibus et remotus ab oīibus nō solum
 q̄ sūt sed etiaz que mēte creata concipi possūt: ad
 quam etiā cognitionē de deo nos uticūq̄ p̄tingere
 possumus. p̄ effectus. n. de deo cognoscimus q̄a ē:
 et q̄ causa alioz et alijs supereminēs et ab oibus
 remotus: et hoc ē vltimū et p̄fectissimuz nō cogni-
 tionis in hac vita ut **Dyo.** dicit i libro de mystica
 theologia: cū deo quasi ignoto cōiūgimur: quod
 q̄dem cōtingit dum de eo quid nō sit cognoscim⁹
 quid vō sit penitus manet ignotum: vñ et ad hui⁹
 sublimissime cognitionis ignorantiā demonstrandā
 de moīse dicitur **Exo. xx.** q̄ accessit ad caliginēz i
 qua erat deus. Quia vō natura in serūo in sui sū-
 mo nō nisi ad infimū superioris nature attingit oꝝ
 q̄ hec cognitio ipsa sit eminētior in substātijs sep-
 aratis q̄ in nobis. quod p̄ singula p̄z: nam quāto p̄-
 pinquior et expressor alicuius cae effectus cogno-
 scitur tāto euidētior apparet de causa eius q̄ sit
 substātie autem separe q̄ per se ipas deum cogno-
 scunt sūt p̄pinq̄ores effectus et expressus dei simi-
 litudinē gerentes q̄ effectus p̄ quos nos deus co-
 scimus: certi ergo sciūt substātie separe et clari⁹
 q̄ nos q̄ deus ē. **Rursus** cū p̄ negationes ad p̄-
 priam cognitionē rei quoq̄ modo perueniatur ut
 supra dictum ē: quāto plura et magis quis ab aliq̄
 remota eē cognouerit tanto magis ad p̄priam co-
 gnitionē ipsius accedit: sicut magis accedit ad pro-
 priam hoīs cognitionē q̄ scit eum nō esse: neq̄ in-
 aiatum: neq̄ insensibilem: q̄ qui scit solū eum non
 eē inaiatū: licet neuter sciat de hoīne quid sit: sub-
 stantie autē separe plura cognoscunt q̄ nos: et que
 sūt deo magis p̄pinq̄ua: et p̄ consequēs suo intelle-
 ctu plura et magis p̄pinq̄ua a deo remouēt q̄ nos
 magis igitur accedūt ad p̄priam ipsius cognitio-
 nem quā nos: licet nec ipse per hoc q̄ se ipas itel-
 ligūt: diuinam essētiāz videat. **Item** tāto aliq̄s
 alicuius altitudiez magis nouit: quāto altioribus
 scit eum eē prelatū: sicut et si rusticus sciat regē sū-
 mū eē i regno: quia tamē nō cognoscit nisi q̄sdā
 regni ifimos officiales cū quibus aliq̄id h̄z nego-
 cū: nō ita cognoscit regis eminētiā sicut aliquis
 qui oīum p̄ncipiū regni dignitatē nouit q̄bus scit
 regem eē prelatūz quāuis neuter altitudinē regie

dignitatis p̄p̄hendit: nos autē si scim⁹ nisi quada-
 infima entium: l̄ ergo sciamus deum oibus entī-
 bus em̄nere. nō tñ ita cognoscimus eminentiam
 diuinam sicut substātie separe quibus altissimi
 rerū ordines noti sūt: et eis oibus superiorē deū eē
 cognoscūt. **Uterius** manifestū est q̄ cālitās alic⁹
 cae et virtus eius tanto magis cognoscitur quāto
 plures et maiores eius effectus innotescunt. **Ex q̄**
 manifestū sit q̄ substātie separe cālitātē dei: et ei⁹
 uirtutē magis cognoscūt q̄ nos: l̄ nos oīum entī-
 um eū esse cām sciamus.

**Q̄ i naturali cognitione quā h̄nt substātie separe
 o deo n̄ q̄scit eoz naliū desiderū**

Non pōt autē esse
 q̄o in tali dei cognitione q̄scat natūa
 le desiderū substātie separe. **Ome. n.**
 q̄o est ip̄fectū in aliqua specie: desiderat consec̄
 p̄fectionem illius speciei: qui. n. habet opinionez
 de re aliqua q̄ imp̄ecta illius rei ē notitia: ex hoc
 ipso incitatur ad desiderādū illius rei scientiaz: p̄
 dicta ā cognitio quā substātie separe h̄nt de deo
 nō cognoscētes ipsius subām plene est imperfecta
 cognitionis spēs: nō. n. arbitramur nos aliq̄d co-
 gnoscere si subām eius nō cognoscamus: unde et
 precipuum in cognitione alicuius rei ē scire de ea
 quid est. ex hac igitur cognitione quā h̄nt substā-
 tie separe o deo non quiescit nāle desiderū sed
 incitatur magis ad diuinam subām uidendam. **Itē**
 ex cognitione effectuum incitatur desiderium ad
 cognoscendū cām. vnde et hoīes phari in ceperūt
 causas rerum inquirentes: non quiescit igitur sciē-
 di desiderū naturaliter omnibus substātijs itel-
 lectualibus inditū nisi cognitio substātijs effectuum
 etiā si subām cause cognoscant: per hoc igitur q̄o
 substātie separe cogitūt oīuz rez quaruz substā-
 tiās uidēt eē deum cām: n̄ q̄scit nāle desiderūz
 in ipsis nisi ēt ipius dei subām uideāt. **Adhuc**
 sicut se habet questio p̄pter quid ad questionem
 q̄. ita se h̄z questio quid est ad questionē an ē: nā
 questio p̄pter quid q̄rit mediū ad demonstrandūz
 q̄: est aliquid puta q̄ luna eclipsat: et s̄l̄r q̄stio q̄
 est querit mediū ad demonstrādū an est s̄m doctri-
 nā traditā. in s̄o posteriorū: videm⁹ autē q̄o vidēt
 tes naturalr q̄ ē aliquid scire desiderāt quid ē ip-
 sum: quod est intelligere eius substātiā: non igit̄ q̄
 etatur naturale sciendū desiderium in cognitione
 dei qua scitur de ipso solū q̄ est. **Amp̄.** nihil fi-
 nitū desiderū intellectus q̄tare potest: quod ex i
 de oñditur q̄o. intellectus quolibet finito dato ali-
 quid ultra molitur apprehendere: vnde qualibet
 linea finita data aliqua maiore molitur ap̄hen-
 dere et s̄l̄r in nūris: et hec est rō infinite additiōis
 in nūris et lineis mathematicis: altitudo autēz et
 v̄tus est finita cuiuslibet substātie create. non igit̄

itur intellectus substantie sepe quiete per hoc quod cognoscit subas creatas quantūcūq; eminentes: sed adhuc naturali desiderio tendit ad intelligendū substantiam quā est altitudinis infinite ut in primo libro omnium est de subā diuina. ¶ Prefea sicut naturale desiderū inest oibus intellectualib' naturis ad sciendū: ita inest eis naturale desiderium ignorātiā seu nescientiā pellendū: substantie aut sepe sicut iam dictū est cognoscunt predicto cognitionis modo subām dei eē supra se et supra oē id quod ab eis intelligit: et per pñs sciūt diuinam substantiaz sibi eē ignotam: tendit igit nāle ipso: ut o' desiderū ad intelligendā diuinam subām. ¶ Item quāto aliquid est fini ppiquius ex maiori desiderio tendit ad finē: unde uidem' quod mot' naturalis corporū in fine intendit: intellectus aut subā: ut sepeatarum ppiniores sūt dīne cognitōi quā nō intellectus: intensius igit desiderāt dei cognitionem quā nos: nos aut quantūcūq; sciam' deū esse et alia quā supradicta sunt: nō desicimus desiderio sed adhuc desideram' deū p eēntiā suā cognoscere: multo igit magis substantie sepe hoc naturalr desiderāt nō igit in cognitione dei predicta eoz desiderū quā etat. Ex quibus cōcludit' quod ultima felicitas substantie sepe nō est in illa cognitōe dei quā deus cognoscit p suas subās: cū adhuc eozū desiderū ducat eos usq; ad dei subām. In quo etiā satis appz quod in nullo alio q' rēda est ultima felicitas quā in opatione intellectus cū nullū desiderū tā in sublimē ferat sicut desiderū intelligende vitatis: oia nanq; desideria nostra uel delectationis uel cuiuscūq; alterius quod ab hoie desideratur in alijs rebus quiescere possunt: desiderū autē predictū non quiescit nisi ad sūmū rez cardinē et factorem prouenerit: ppter quod cōuenient' sapientia dicit Eccl' xxiij. Ego in altis ha. et thron' me' i co. nu. Et puer. x. d' quod sapia p acillas suas uocat ad arcē. Erubescat igitur qui felicitatē hois taz altissime sitam in infimis rebus querunt.

Quomodo deus per essentiam uideatur. LI.
Quam aut impossibile sit naturale desiderū eē inane: quod quidem esset si nō esset possibile puenit ad diuā subām intelligēdam quod naturalit' oēs mētes desiderant: necesse ē dicere quod possibile est substantiam dei uideri p intellectū et a substantijs intellectualib' sepeatis et aiabus nostris. Modus aut huius uisionis satis iam ex dictis qlis esse debeat apparet: omnium. n. ē supra quod diuina substantia nō potest uideri p intellectū in aliqua spē creata: un opōtz si dei eēntia uideat quod p ipammet eēntiā diuinam intellectu ipam uideat ut sit in tali uisione diuina eēntia sit et quod uideat et quo uideatur. Cum aut intel

lectus subām aliquā intelligere non possit nisi fiat actu fm aliquā spē informātē ipsū quod sit similitudo rei intellecte: impossibile potest uideri alicui quod per eēntiā diuā intellectu creat' possit uide ipsā diuā subām quā p quādam spē intelligibile: cū diuina essetia sit quōda p se ipsū subsistēs: et in primo omnium sit quod de' nullius potest esse forma. ¶ Ad hmoi igitur intelligētiā vitatis cōsiderādū ē quod substantia que est p se ipsā subsistens ē uel forma tñ uel cōpositū ex mā et forma: illud igit quod ē ex materia et forma cōpositū nō potest alteri eē forma: quia forma in eo iam ē ptracta ad illā materiā ut alterius rei forma esse nō possit: illud aut quod sic ē subsistēs ut solū tñ sit forma: potest alteri eē forma dūmodo esse suuz sit tē quod ab aliquo alio picipari possit sic in secundo omnium dīmus de aīa hūana: si uo eē suuz ab altero picipari nō possit nulli' rei forma eē posset: sic. n. p suū esse deimaret in se ipso sic quod sūt materialia p materiā: hoc aut sicut in esse subali uel nāli inuenitur: sic et in esse intelligibili cōsiderādū ē: cum. n. intellectus pfectio sit uerū: illud intelligibile erit ut forma tñ in gñe intelligibiliū quod ē uitas ipsa: quod cōuenit soli deo: nā cum uerum sequat ad eē: illud in sua uitas ē quod est suum eē: quod est ppiū soli deo ut in secundo omnium ē: alia igitur intelligibilia subsistētia nō sunt ut pura forma in gñe intelligibiliū sed ut formā in subiecto aliquo hntel: est. n. unū quod eoz uerum nō uitas sicut et est eoz nō aut et ipsū esse: manifestū ē igitur quod eēntia diuina potest pparari ad intellectū creatum ut spē intelligibilis quā intelligit: quod nō ptingit de eēntia alicui' alterius substantie sepe: nec tñ potest esse forma alteri' rei fm esse naturale: sequetur. n. quod simul cum aliq' unita pstitueret unā naturā quod esse nō potest: cum essetia diuina in se pfecta sit in sui natura: spē autem intelligibilis unita intellectui nō pstituit aliquam naturā sed pfectit ipsum ad intelligēdū: quod per se tōni diuine eēntie nō repugnat. Hec igitur uisio imediata dei reprōmittitur nobis in scriptura. i. Cori. xij. Videmus nunc p speculū in enigmate tunc aut facie ad faciem: quod corporali modo nephās est intelligere ut in ipsa diuinitate corporales facie imaginemur cum omnium sit deū incorporeum esse: neq; etiam sit possibile ut nra corporali facie deū uideamus: cū uisus corporalis qui in facie nostra residet nō nisi rerum corporaliū eē possit: sic igitur facie deū uidebimus: quod imediate eū uidebim': sic homiez quē facie ad faciem uideamus. Scōm aut hanc uisionē maxime deo assimilamur et eius beatitudinis picipes sumus: nam ipse deus per suā essentiam suam subām intelligit. et hec ē felicitas: unde dicitur. i. Joā. iij. Lū aut apparuerit: similes ei erimus. et. vi. eū si. est. Et Luce. xxij. dñs dicit. Ego dispono uobis sicut disposuit mihi p meum regnū ut edatis et bibatis super mēsa meā in regno

mondo quidē de corporeali cibo uel
 intelligit de eo q' i mēsa sapiētie sum
 pōtē dī prouer. xij. Comedete pan
 hōe mēsa q' mēsa uobis. Sup mē
 car et bibatis q' eadē felicitate fruāt q'
 dēns in illo mō q' ipse uidet se ipm.
 Quia creata subā pot' sua nāli u
 uideat deū p eēntiam.
Non est autē
 Nōle quod ad istū uisionē d
 qua creata subā ex uita
 utinē. Quod. n. ē supiorē nature
 reit' psequi natura dīuina nō p
 nature eū' est pōtē: sicut aqua non p
 nōli pacionē ignis: uideat aut deū
 eēntiam ē ppiū nature diuine: quā
 pōt' formā ē ppiū nature diuine: quā
 igitur intellectus substantia pot' u
 sam diuā eēntiam nisi deo hoc facit
 forma alicui' ppiā non sit alteri' nō
 eēntia. n. facit sibi similit' i quā forma
 uideat aut subām dei ipso: ut
 uita eēntia sit forma intellectus d
 pōtū ē: impossibile ē igitur quod alic
 creata ad illā uisionem pueniat nisi
 nam. ¶ Ad hoc aliquid uo de
 copulari quoz unū sit formale
 quod copulatio eoz copuletur p
 eius quod ē formale nō aut per ac
 materialē: forma. n. ē pncipiū a gendū
 pcedit ad hoc aut quod intellectus
 subā: quod ipsa diuina eēntia copul
 ut forma intelligibilis sit pōtū ē:
 ule ad hoc per rōnē pueniri ad
 uo uo nō p actionē diuina. ¶
 fici est eius quod est per aliud: intel
 pe se ipsā diuina eēntiam uideat:
 uita ē ipsa eēntia diuina qua uel sit
 ut uita pmo pōtū ē intellectus
 de diuina substantia p eēntiam dei
 se hoc igitur uisio nō potest aduenire
 ato nō p uisioē pōtū ē. ¶ Pterea dicit
 limites uisual' uis non pot' sibi aduen
 dōnē alterius: ita uis non pot' sibi
 aliq' alio modo: uideat aut deū
 mites ois nature creatę: nam uisio
 uali eēntie ppiū est ut intelligat
 substantie: substantia aut uisio nō p
 gi ut supra ois est impossibile est
 ab aliq' intellectu creato ad uisionē
 nisi p actionē dei qui ois creaturā
 uideat et quod. Jo. vi. dicitur. Erunt
 In ipsa. n. diuina uisione cōstanti

Tertius

meo: qđ quidē de corpōali cibo uel potu nō pōt
irelligi: sed de eo qđ i mēla sapiētie sumit: de qđ a sa
piētia dē prouer. viiij. *Comedite panes meos et bi
bite uinum qđ miscui uobis. Sup mēsa qđ dei mādu
cāt et bibūt qđ eadē felicitate fruūt qđ de^o felix ē. uī
dētes eū illo mō qđ ipse uidet se ipm.*

Quella creata subā pōt sua nālī vtute puēite ad
uidēdū deū p eēntiam. **LII**

Non est autē possi

ble qđ ad istū uisionis diuine modū ali
qua creata subā ex vtute ppria possit
attingē. *Quod. n. ē supioris nature pprius: nō po
test psequi natura inferior nisi pactionē superior na
ture cui⁹ est pprius: sicut aqua non pōt esse calida
nisi pactionē ignis: uidere autē deum p ipam diuā
eēntiam ē ppriū nature diuine: opari autē scōm p
pria formam ē ppriū cuiuslibet opantis: nulla
igitur intellectualis substantia pōt uidē deū p ip
sam diuinā eēntiam nisi deo hoc faciēte. **Amp.**
forma alicui⁹ ppria non fit alteri⁹ nisi eo agente:
agēs. n. facit sibi simile i qtu: formaz suam alteri
cōicat: uidere autē subām dei ipossibile ē nisi ipsa
diuina eēntia sit forma intellectus qđ intelligit ut
pbatum ē: ipossibile ē igitur qđ aliqua substantia
creata ad illā uisionem pueniat nisi pactionē diuī
nam. **Adhuc:** si aliqua duo debeant ad iūctez
copulari quoz vnuz sit formale et aliud māle: o3
qđ copulatio eoz copuletur pactionē qđ est ex pre
eius quod ē foiale nō aut per actionem ei⁹ quod ē
matiale: foia. n. ē pncipiū agendi: mā vō pncipiū
paciēdi: ad hoc aut qđ intellectus creat⁹ uideat dei
subāz o3 qđ ipa diuina essentia copuletur intellectu
ut foia intelligibil⁹ sicut pbatuz ē: nō ē igit possi
bile ad hāc per uisionē pueniri ab aliquo intellec
tu creato nisi p actionē diuinā. **Item** quod ē p
se: cā est eius qđ est per aliud: intellectus aut diuin⁹
per se ipsā diuinā essentiam uidet: nam intellectus
diuin⁹ ē ipsa essentia diuina qua dei substantia uid
tur ut in pmo pbatum ē: intellectus autē creat⁹ vi
det diuināz substantiam p eēntiam dei qđ p aliud a
se: hec igitur uisio nō potest aduenire intellectui cre
ato nisi p actioez dei. **Preterea** qđquid excedit
limites alicui⁹ nāe non pōt sibi aduenire nisi p ac
tionē alterius: sicut aqua non tēdit sursum nisi ab
aliqđ alio mota: uidere autē dei subāz transcēdit li
mites oīs nature create: nam cuilibet nāe intellec
tuali create ppriū est ut intelligat fm modum sue
substantie: substantia autē diuina nō potest sic intelli
gi ut supra oīsū est: ipossibile est igitur pueniri
ab aliqđ intellectu creato ad uisionē diuine substantie
nisi p actionē dei qui oēm creaturā trāscēdit. **Hinc** ē quod **Ro. vi.** dicitur. *Gratia dei uita etna*
In ipa. n. diuina uisione ostendim⁹ eē hoīs beati*

tudinez qđ uita etna dicit: ad quā sola dei grā duci
mur et dicimur peruenire: qđ talis uisio oēm crea
ture facultatē excedit: nec ē possibile ad eam per
uenire nisi diuino munire: qđ aut sic adueniūt creatu
re: dei gratie deputantur. **Et Job. xiiij.** dñs dicit.
Ego manifestabo ei meipm.

Intellect⁹ creat⁹ indiget aliqđ iūctētia diuini lu
minis ad hoc qđ deū p essentia uideat. **LIII.**

Dortet autem qđ

ad tam nobilez uisionē intellect⁹ crea
tus p aliquam diuine bonitatis iūctētia
eleuetur. **Ipossibile. n. est** qđ id quod est forma
alicui⁹ rei ppria fiat alterius rei forma nisi res illa
picipet aliquā similitudinem illius cui⁹ ē forma.
ppria: sicut lux non fit actus alicui⁹ corpis nisi ali
quid participet de diaphono: eēntia autē diuina ē
ppria forma itell gibilis intellectus diuini et ei ppōti
onata: nam hec tria in deo sūt vnū: intellectus quo
intelligit: et qđ intelligitur: ipossibile ē igitur qđ ipsa
eēntia dei fiat intelligibilis foia alicui⁹ intellectus
creati nisi per hoc qđ aliqua diuina similitudinem
intellectus creat⁹ participat: hec igitur diuine similitudi
nis participatio necessaria ē ad hoc qđ dei substā
tia uideatur. **Adhuc** nihil ē susceptiuū forme
sublimior⁹ nisi per aliquam dispositionē ad illā
capacitatem eleuef. pprius. n. actus i ppria potē
tia fit: eēntia autem diuina est forma altior omī i
tellectu creato. **Ad hoc** igitur qđ essentia diuina fi
at intelligibilis species alicuius intellectus creati
qđ requiritur ad hoc qđ diuina subā uideatur. ne
cesse est qđ intellectus creatus aliqua dispōc subli
miori ad hoc eleuetur. **Amp.** si aliqua duo p
uoc fuerunt nō vnita et postmodū uniantur o3 qđ
hoc fiat per mutationem utriusqz uel alterius tā
tū: si at ponatur qđ intellectus aliquis creat⁹ dō no
uo incipiat dei subām uidere: o3 fm pmissa qđ di
uina essentia copuletur ei de nouo ut intelligibil⁹
spēs. ipossibile est autē qđ diuina essentia mouca
tur sicut supra oīsū est: o3 igitur qđ talis unio i
cipiat eē per mutationē itellect⁹ creati: que qđdem
mutatio alit eē nō pōt nisi p hoc qđ intellectus crea
tus aliquam dispositionē de nouo acquirat. **Idē**
autē sequitur si dei qđ a principio sue creationis
tali uisione aliquis intellectus creatus potiat. nam
si talis uisio facultatē nature create excedit ut p
batum est. potest intelligi quis intellectus creat⁹ i
specie sue nature consistere absqz hoc qđ dei sub
stāntiam uideat. unde siue a principio siue postmo
dū deū uidere incipiat: o3 eius nature aliquid su
per addi. **Item** nihil potest ad altiore opati
onē eleuari nisi per hoc qđ eius uirtus fortificat: et
contingit autem dupliciter alicuius uirtutem for
tificari. vno mō p simplicē ipsius vtutē itentionē

sicut virtus actiua calidi augetur per intensiorem caloris ut possit efficere vehemētiorem actionē in eadez spē: alio modo per noue forme appositionē sicut diaphoni virtus auget ad hoc ut possit illuminare per hoc quod fit lucidū actu per formā lucis receptam in ipso de nouo: et hoc quod dē virtutis augmentum requirit ad alterius spē operationē p̄ndam: virtus autē intellectus creati naturalis nō sufficit ad dinam substantiāz videndā ut ex p̄dictis patet: ergo oportet quod augeat ei virtus ad hoc quod ad talem visionē pueniat: nō sufficit autē augmentum per intensiōnez nālez virtutis: quia talis visio nō est eiusdē rōnis cū visione naturali intellectus creati: quod ex distātia visorū patet: oportet igitur quod fiat augmentū virtutis intellectiue per alicuius noue dispositionis adeptiōnē. Quia vō in cognitiōne intelligibiliū ex sensibilibus puenim⁹: etiam sensibilibus cognitiōnis noia ad intelligibiles cognitiōnē trāsumim⁹ et p̄cipue quod p̄tinent ad visum quod in ceteros sensus nobilior est et sp̄ualior ac per hoc intellectui affini⁹. et inde est quod ipsa intellectualis cognitiō noiatur visio: et quia corporalis visio nō p̄pletur nisi per lucez: ea a quibus intellectualis visio p̄ficitur lucis nomē assumit: vnde et *Az. in. iij. de aia intellectum agentē luci assimilat ex eo quod intellect⁹ agēs facit intelligibilia in actu: sic lux quod dāmodo facit visibilia in actu: illa igitur dispositio quod intellect⁹ creatus ad intellectualē diuine substantiē visionē extollitur: congrue lux glorie dicitur nō propter hoc quod faciat intelligibile in actu sicut lux intellectus agētis sed per hoc quod facit intellectū patientē actu intelligere. Hoc autē est lūmē de quo in ps. dicitur. In lumine tuo vidēbim⁹ lūmē. s. diuine substantiē: et Apoc. xxi. dicitur. Ciuitas. s. beatorū nō eget sole neqz luna: nam claritas dei illuminabit illaz: et Isa. lx. dicitur. Non erit tibi aliud sol ad lucendū per diem: neqz splendor lune illuminabit te: sed erit tibi dñs in lucem sempiternam: et deus tuus in gloria tuā. Inde est etiam quod deo est idēz eē quod intelligere et est oibus cā intelligēdi quod dicitur esse lux Jo. i. Erat lux v̄a que illu. oēm ho. veniētem in hunc mūdum: et i. Jo. i. Deus lux est: et in ps. Amictus lumine sic vestimento: et propter hoc etiam tam de⁹ quod āgeli in sacra scriptura in figuris igneis describuntur propter ignis claritatem.*

Rationes pbare volentis quod absqz diuini luminis influenza videri potest ab intellectu creato diuina essentia: et solo earum. .IIII.

Obiiciet autē aliquis contra p̄dicta. Nullum. n. lumē adueniens visui potest visum eleuare ad vidēdū ea que naturalem facultatē visus corporalis excedūt: nō. n. potest visus uidere nisi colorata: diuina autē substantia excedit oēm intellectus creati ca-

pacitatem magis quod intellectus excedat capacitātē sensus: nullo igitur lumine supueniēte intellectus creatus eleuari poterit ad diuinā substantiā vidēdā. **P**reterea lumen illud quod in intellectu creato recipitur creatū aliquid est: ipsum ergo in infinitū a deo distat. non sic igitur per hōmō lumē intellectus creatus ad diuinē eētē visionē eleuari potest. **I**tem si hoc quidē potest facere lūmē predictū propter hoc quod est diuine substantiē similitudo: cū omnis intellectualis substantia ex hoc ipso quod intellectualis est dinam similitudinem gerat: ipsa natura cuiuslibet intellectus alio substantiē ad uisionē diuinā sufficit. **A**d hoc si lūmē illud creatū est: nihil at prohibet quod est creatū alicui rei create cōnaturale eē: poterit alicuius intellectus creatus esse qui suo cōnaturali lumine dinam substantiā uidebit: cuius rōnis ostensum est. **A**mp. infinitū in quod hōmō incognitum est: ostensū at est in ipso deū eē infinitum. nō igitur potest diuina substantia per lumen predictum uideri. **A**d hoc oportet esse proportionem intelligentis ad rem intellectam: non est autem aliqua proportio intellectus creati in lumine predicto perfecti ad substantiā diuinā cū adhuc remaneat distantia infinita: nō potest igitur intellectus creatus ad diuinā substantiā uidendam per lumen aliquod eleuari. **E**x hōmō autem rationibus aliqui moti sunt ad ponendum quod diuina substantia nunquam ab aliquo intellectu creato uidetur. que quidēz positio et ueram creature rationalis beatitudinē tollit que non potest eē nisi in uisione diuine substantiē: ut ostensum est: et auctoritati sacre scripture: dicitur ut ex superioribus patet: vñ tāqz falsa et heretica abiicienda est. **R**ōnes autem predictas non difficile est soluere. Diuina. n. substantia non sic est extrascultatem intellectus creati quasi aliquid omnino extraneū ab ipso sicut est sonus a uisu uel substantia imaterialis a sensu. nam ipsa diuina substantia est primū intelligibile et totius intellectualis cognitiōnis p̄ncipiū: sed est extrascultatē intellectus creati: sicut excedēs virtutē eius: sicut excellētia sensibiliū sūt extrascultatē sensuū: vñ et philosophus in 1o meta. dicit quod intellectus noster se habet ad res manifestissimas sicut oculus noctue ad lucē solis: id igitur confortari intellectus creatus aliquo diuino lumine ad hoc quod diuinā eētē uidere possit: per quod prima rō soluitur. **D**iuini modi autem lumen intellectū creatum ad dei uisionem exaltat non propter eius indistantiam a diuina substantia: sed propter uirtutem quam a deo sortitur ad talem effectum: licet secundum suum eē a deo in infinitū distet ut supra rō proponebat. non enim hoc lūmē creatum intellectū deo coniungit secundum eē sed secundum intelligere solum. **Q**uia uero ipsius dei propriū est ut suam substantiā perfecte cognoscat: lūmē predictum dei similitudo est quod ad hoc quod ad dei substantiā uidēdā pducit:

hoc autem nō nulla intellectualis substantia esse potest: cum n. nullius substantiē creatas sit equali diuine. impossibile est quod creaturam creatā subā habeat in eō p̄tentiā ad id in ipso ostensum est quod si intelligens et beatus: igitur quod aliud intellectualis creatā lumen quo o diuina uisus est aliud. quod dicitur lumen quod in actu et aliud. proportionaliter sua substantia potest solutio tertia rōis. **Q**uarta rōis quod visio diuine substantiē oēm naturam excedit ad ostēdā est: vnde et lumen creat⁹ p̄tenti ad diuine substantiē uisionem naturalem. **N**eque autē diuine substantiē uidere potest quod oēs oēs est: diuinitas ut ponēdū: nō. n. oēs infinitas p̄tentiā: eas: hōmō. n. infinitū rōnabiliter et igitur est quod materia carnis forma quod est p̄ncipiū: n. r. terminus et forma: sed oēs quod forma per se substantiē nō lūmē recipiōm: vñ quod sic est infinitū: maius est hōmō. **P**roportio autē intellectus ad oēs intelligēdū nō sicut p̄ncipiū: aliquid p̄ncipiū: ex parte sed sicut p̄ncipiū: nō habundantia vñ ad alterū ut materia ad effectum: sic. n. nihil. p̄ncipiū creaturē ad deum secundum habundantiam ad intellectum licet secundum habundantiam: vnde patet solutio sexta.

Intellectus creatus non potest diuinam substantiam.

Quia uero ob actionis modum sed actionis p̄ncipiū: magis. n. oēs infinitū: eoz quod oēs modus creatur creati p̄ncipiū cognoscēdi: lūmē creati diuine cognitiōnis p̄ncipiū: ipso licet intellectus creatus ad oēs uiam uisus: et igitur quod modus diuine uisionis: vñ quod lūmē: autem diuine uisionis: a claritate diuine claritatis: oēs intellectus in infinitū: lūmē creati recipitur: vñ quod lūmē: quod per hōmō lūmē ita p̄tenti oēs lūmē: sicut ea uidet intellectus diuinus: ita lūmē substantiā illā uidet ita p̄tenti: sicut est: uisus. n. diuine substantiē: et uisus diuini sūt oēs: ita magis sicut est igitur quod intellectus creatus per se uidet diuinā substantiā ita p̄tenti: sicut est: uisus: oēs autē quod p̄ncipiū: p̄ncipiū cognoscēdi: ad id ita p̄tenti:

Tertius

hoc autem modo nulla intellectualis substantia similitudo dei esse potest: cum enim nullius substantie create simplicitas sit equalis diuine. impossibile est quod tota suam perfectionem creata substantia habeat in eodem: hoc enim est proprium dei ut in primo ostensum est quod secundum idem est ens intelligens et beatus: igitur oportet aliud esse in substantia intellectuali creata lumen quod diuina visione beatificatur et aliud quodcumque lumen quod in specie sue nature completur et proportionatur suam substantiam intelligit: ex quo patet solutio tertie rationis. Quarta vero soluitur per hoc quod visio diuine substantie omnem naturalem virtutem excedit ut ostensum est: unde et lumen quod intellectus creatur perficitur ad diuine substantie uisionem oportet esse super naturale. Neque autem diuine substantie uisionem impedire potest quod deus dicitur esse infinitus ut contra ratio proponerat: non enim deus infinitus priuatiue sicut quantitas: huiusmodi enim infinitum rationabiliter est ignotum: quia est quod materia carens forma quod est principium cognitionis: finis enim et terminus est forma: sed deus infinitus negatiue quod forma per se subsistens non limitata per materiam recipientem: unde quod sic est infinitum maxime cognoscibile est secundum se. Proportio autem intellectus creati est quidem ad deum intelligendum non secundum proportionem aliquam proportionem ex parte sed per proportionem signatam quod cumque habitudine unius ad alterum ut materie ad formam uel cause ad effectum: sic enim nihil prohibet esse proportionem creature ad deum secundum habitudinem intelligentis ad intellectum sicut et secundum habitudinem effectus ad causam: unde patet solutio sexte obiectionis.

Intellectus creatus non comprehendit diuinam substantiam. LV.

Quia uero cuiuslibet actionis modus sequitur efficaciam actiui principij: magis enim calefacit cuius calor virtuosior est: oportet quod etiam modus cognitionis sequatur efficaciam principij cognoscendi: lumen autem predictum est quoddam diuine cognitionis principium cum per ipsum eleuetur intellectus creatus ad diuinam substantiam uideendam: oportet igitur quod modus diuine uisionis commensuret uirtuti predicti luminis: lumen autem predictum multum deficit in uirtute a claritate diuini intellectus: cum claritas diuini intellectus sit infinita: lumen autem istud finitum quod recipitur in substantia finita: impossibile est igitur quod per huiusmodi lumen ita perfecte diuina substantia uideatur sicut ea uidet intellectus diuinus: intellectus autem diuinus substantiam illam uidet ita perfecte sicut perfecte uisibilis est: uitas enim diuine substantie et claritas intellectus diuini sunt equalia immo magis sunt unum: impossibile est igitur quod intellectus creatus per lumen predictum uideat diuinam substantiam ita perfecte sicut perfecte est uisibilis: omne autem quod comprehenditur ab aliquo cognoscete cognoscitur ab eo ita perfecte sicut cognoscibile est: qui enim nouit quod triangulus habet tres angulos equaliter duobus rectis quod opinabile quoddam probabile ratione quod sic a sapientibus dicitur: nondum hoc comprehendit: sed solus ille qui nouit hoc quasi quoddam scibile per medium quod est causa: impossibile est igitur quod intellectus creatus diuinam substantiam comprehendat. Adhuc uero finita non potest adquare in sua operatione obiectum infinitum: substantia autem diuina quoddam infinitum est per operationem ad omnem intellectum creatum: cum omnis intellectus creatus sub certa specie terminetur: impossibile est igitur quod visio alicuius intellectus creati adequetur uidentem diuinam substantiam. Ita perfecte ipsa uidetur sicut uisibilis est: nullus igitur intellectus creatus ipsam comprehendere poterit. **Item** omne agens in tantum perfecte agit in quantum perfecte participat formam que est operationis principium: forma autem intelligibilis quod diuina substantia uel ipsa diuina essentia: que et si fiat forma intellectus creati: non tamen intellectus creatus capit ipsam secundum totum posse: non igitur ita perfecte ipsam uidet sicut ipsa uisibilis est: non ergo comprehendit ab intellectu creato. **Item** nullum comprehendit excedit terminos comprehendens: si igitur intellectus creatus diuinam substantiam comprehendit: diuina substantia non excederet limites intellectus creati: quod est impossibile: impossibile est igitur quod intellectus creatus diuinam substantiam comprehendat. Non autem sic deus diuina substantia ab intellectu creato uideatur: non tamen comprehenditur: quod aliquid eius uideatur et aliquid non uideatur: cum diuina substantia sit simplex omnino sed quod non ita perfecte ab intellectu creato uideatur sicut uisibilis est per quem modum deus opinans conclusionem demonstratiuam cognoscere sed non comprehendit: quod non perfecte ipsam cognoscit. scilicet per modum scientie: sed nulla pars eius sit quam non cognoscat.

Nullus intellectus creatus uidentem deum uidet omnia que in ipso uideri possunt. LVI.

Et hoc autem apparet quod intellectus creatus et si diuinam substantiam uideat non tamen omnia cognoscit quod per diuinam substantiam cognosci possunt. Tunc enim solum necesse est quod cognitio aliquo principio omnia eius effectus cognoscantur per ipsum quod principium comprehendit intellectus: sic enim principium aliquod habet suam totam uirtutem cognoscitur: quod omnes eius effectus cognoscunt qui cantur ex ipso. per diuinam autem essentiam alia cognoscunt sicut cognoscitur effectus ex causa: cum igitur intellectus creatus non possit diuinam substantiam cognoscere sic quod ipsam comprehendat: non est necessarium quod uidentem ipsam omnia uideat que per ipsam cognosci possunt. **Item** quanto aliquis intellectus est altior: tanto plura cognoscit uel secundum rerum multitudinem uel secundum earundem rerum plures rationes: intellectus

Liber

ante omnia excedit omnem intellectum creatum: plura igitur
cognoscit quam intellectus aliquis creatus: non autem cognoscit
aliquid nisi per se quod sua essentia uidet ut in primo omnium
suis est: plura igitur sunt cognoscibilia per essentiam diuinam quam
aliquis intellectus creatus per ipsam uidere possit. ¶
Adhuc quantitas virtutis attenditur secundum ea in que
potest: idem igitur est cognoscere omnia in que potest aliqua virtus
et ipsam virtutem comprehendere: diuina autem virtus cum sit in
finita non potest aliquis creatus intellectus comprehen-
dere sicut nec essentia eius ut probatum est: neque igitur in-
tellectus creatus potest cognoscere omnia in qua diuina vir-
tus potest: omnia autem in que diuina virtus potest sunt per essenti-
am diuinam cognoscibilia: omnia. n. cognoscit deus et
non nisi per essentiam suam. non igitur intellectus crea-
tus videns diuinam substantiam uidet omnia que in dei sub-
stantia videntur. ¶ **A**mplius. nulla uirtus cognoscitiua co-
gnoscit rem aliquam nisi secundum rationem propriam obiecti: si
n. visu cognoscimus aliquid nisi in quantum est colora-
tum: proprium autem obiectum intellectus est quod quid est. i. sub-
stantia rei ut dicitur in i. de anima: igitur quicquid intellectus
de aliqua re cognoscit cognoscit per cognitionem
substantie illius rei. unde in qualibet demonstratioe per
quam innotescunt nobis propria accidentia principium accipi-
mus quod quid est ut dicitur in li. posteriorum: si autem substantiam alicuius
rei intellectus cognoscit per accidentia: sicut dicitur in primo
de anima quod accidentia magna parte conferunt ad cognoscen-
dum quod quid est: hoc est per accidentia in quantum cognitio intellectus
oritur a sensu: et sic per sensibilibus accidentibus cognitioe
ad substantiam intellectum peruenire: propter quod hoc non
habet locum in mathematicis sed in naturalibus tantum. quicquid
igitur est in re quod non potest cognosci per cognitionem
substantie eius: oportet intellectui ignotum: quicquid autem
velit aliquis volens non potest cognosci per cognitionem
substantie ipsius. nam uoluntas non tendit in sua uolita omnia
naturaliter: propter quod uoluntas et non duo principia actiua
ponitur. non potest igitur aliquis intellectus cognoscere
quid uolens nisi forte uelit cognoscere per aliquos ef-
fectus: sicut cum uidemus aliquem uoluntarie operantem sci-
mus quid uoluerit: aut per causam: sicut de uoluntates
nostras sicut et alios suos effectus cognoscit per se
quod est nobis causa uolendi: aut per hoc quod aliquis alii sua uo-
luntate insinuat: ut cum aliquis suum loquendo affectum exp-
mit: cum igitur multa ex simpliciter dei uoluntate depen-
deat: ut patet ex superioribus partibus. et adhuc erit amplius
manifestum. intellectus creatus: et si dei substantiam uide-
at non tamen omnia cognoscit quod deus per suam essentiam uidet. Potest
autem aliquis per predicta obiecta quod dei substantiam est aliquid magis
quam omnia que ipse facere uel intelligere uel uelle potest
propter se ipsum: uel si intellectus creatus dei substantiam uidet
potest: multo magis possibile est quod omnia cognoscit quod
us pro se ipsum uel intelligit uel uult uel facere potest. ¶
Si diligenter consideret non est eiusdem rationis aliquid cognos-
sci in se ipso: et in sua causa: quedam. n. in se ipsis de facili co-
gnoscibilia sunt: quod tamen in suis causis non de facili cogno-
scunt: uel est igitur quod maius est intelligere diuinam substantiam

quam quicquid aliud: preter ipsam: quod in se ipso cognosci po-
test perfectioris autem cognitionis est cognoscere diuinam
substantiam et in ea effectus uidere quam cognoscere diuinam
substantiam sine hoc quod uideatur effectus in ipsa: et hoc quod
dem quod diuina substantiam uideatur absque comprehen-
sione ipsius fieri potest: quod autem omnia per ipsum
intelligi possunt et cognoscantur: hoc absque comprehensione
non potest accidere ut ex predictis apparet.

¶ **Q**uod omnis intellectus cuiuscumque gradus particeps esse
potest diuine uisionis. **LXVII.**

Quoniam autem ad ui-
sionem diuine substantie intellectus cre-
atus quodam supernaturali lumine sub-
limetur ut patet ex dictis non est aliquis intellec-
tus creatus ita secundum naturam infimus qui
non ad hanc uisionem possit eleuari. **O**stentum
est. n. quod lumen illud non potest esse alicui creatu-
re connaturale sed omnem creaturam excedit secundum
uirtutem: quod autem sit uirtute super naturali
non impeditur propter nature diuersitatem cum
diuina uirtus sit infinita: unde in sanatione infir-
mi que fit miraculose non differt utrum aliquis pa-
rum uel multum infirmetur: diuersus igitur gra-
dus nature intellectualis non impedit quin infir-
mum in tali natura ad illam uisionem perducere pos-
sit predicto lumine. ¶ **A**dhuc distantia intellec-
tus secundum ordinem nature supremi ad deum
est infinita: in perfectione et bonitate: et autem distantia ad intel-
lectum infimum est finita finiti autem est ad finitum non potest esse
infinita distantia: igitur distantia que est inter infir-
mum intellectum creatum et supremum est quasi
nihil in comparatione ad illam distantiam que est
inter supremum intellectum creatum et deum: quod
autem est quasi nihil non potest uariationem sen-
sibilem facere: sicut distantia que est inter centum
terre et uisum est quasi nihil in comparatione ad
distantiam que est inter uisum nostrum et speram
octauam ad quam tota terra comparata obtinet
locum puncti. et propter hoc nulla sensibilis uari-
atio fit per hoc quod astrologi in suis demonstratio-
nibus utuntur visu nostro quasi centro terre: ni-
hil ergo differt quicumque intellectus sit qui ad dei
uisionem per lumen predictum eleuetur utrumque su-
mus uel infimus uel medius. ¶ **I**tem: supra pro-
batum est quod omnis intellectus naturaliter deside-
rat diuine substantie uisionem: naturale autem de-
siderium non potest esse inane: quilibet igitur
intellectus creatus potest peruenire ad diuine
substantie uisionem non impediante inferioritate
nature. **H**inc est quod **Matth. xxij.** dominus homini-
bus repromittit gloriam angelorum. **E**rant inquit
de hominibus loquens sicut angeli dei in celo. **E**t
apud **x.** eadem mensura hominis et angeli esse per

libetur: propter quod et fere in lo-
gum in forma hominum describuntur
sicut patet de angelis qui apparuerunt
in similitudine uirorum **Gen. xviij.**
et patet de animalibus **Eccl. i.**
et manus hominis erant sub potestate
hoc autem excluditur error quod
dicitur quod anima humana quicumque
potest ad equalitatem superiorum intel-

¶ **Q**uod alio modo uel uidet potest

Quia uero
operatioe conueniunt
est operatioe pmo
autem qua intellectus creatus libet
uidet principium quoddam est lumen pro-
prio **ps. nccc. i.** quod finem modum huius
modis uirtute uisionis possibile est
mens uirtute esse participatione
vnde eo perfectus illustratur quod alio
igitur quod uirtute uidentium imp-
uidet: quoniam uirtute uidet eius
Ad hoc in quocumque genere est alio
excedit: uia: est enim uirtute ma-
maiorum propriam uirtute uel ob-
sicut aliqua sunt magis et minus
gis et minus appropinquat ad
me calidus. deus autem suum suum
uidet: propter quod solus est compo-
sibilem est igitur et cum uidentium
gis uel minus eius substantiam uidet
minus et appropinquat. **A**mplius
et hoc ad uisionem uisionem: et uia
de quodam intellectu dimini: sicut
contingit autem aliquid magis uel
possibile est igitur aliquid perfectum
hanc uisionem substantiam uidet. **A**mplius
proprietate respondet his que
et quod aliqua diuersimode ppar-
ita uirtute uirtute: sicut: uirtute
uirtute substantie: et uirtute uirtute
et uirtute uirtute uel uirtute uirtute
autem substantie non omnia equalitate
ad finem: quedam enim sunt maiores
quam minores: uirtute uirtute est uirtute
igitur quod in uirtute diuina su diuersi-
fector et quod uirtute uirtute uirtute
est quod ad hanc substantiam uirtute uirtute
dicit **Jo. iij.** Ina domo parua m-
per hoc autem excluditur error quod
fium omnia promissa et equalitate
omnis apparet diuersimode gradus
et quod uidetur apparit uirtute

Tertius.

habetur: propter quod et fere in scriptura sacra a
geli in forma hominum describuntur: vel in toto
sicut patet de angelis qui apparuerunt Abrahe
in similitudine uorum Gen. xviij. uel in parte si
cut patet de animalibus Ezech. i. de quibus dicit
q̄ manus hominis erant sub pennis eorum. Per
hoc autem excluditur error quorundam qui dice
bant q̄ anima humana q̄ruicunq; eleuetur non
potest ad equalitatez superioru; intellectuū puenire.

¶ Q. vn^o alio pfecti^o deū uidē pōt. LVIII.

Quia uero modus
operationis consequitur formaz que
est operationis principium: uisionis
autem qua intellectus cratus substantiam diuina
uidet pncipiū quoddam est lumē predictū ut ex di
ctis p3. necesse ē q̄ fm modum huius luminis sit
modus diuine uisionis: possibile est autē hui^o lu
minis diuersos esse participationis gradus ita q̄
vnus eo pfectius illustretur q̄ alius: possibile est
igitur q̄ vnus deū uidentium imperfectius alio
uideat: quāuis uterq; uideat eius substantiam //
Aduz in quocūq; genere est aliqd sūmū quod
excedit alia: est etiā inuenire magis et minus fm
maiorē propinquitatem uel distantiam ab ip̄o
sicut aliqua sunt magis et minus calida fm q̄ ma
gis et minus appropinquant ad ignem qui est sū
me calidus. deus autem suam subām perfectissime
uidet utpote qui solus eā comprehendit ut supra
ostensum est: igitur et cum uidentū vnus alio ma
gis uel minus eius subām uidet fm q̄ magis uel
minus ei appropinquat. ¶ Amp. lumen glorie
ex hoc ad diuinam uisionē eleuat q̄ est similitu
do quodam intellectus diuini sicut iam dictus ē:
contingit autē aliquid magis uel min^o assilari dō
possibile est igitur aliquid perfectius uel minus p
fecte diuinam subām uidere. ¶ Item cum finis
pproportionaliter respondeat his que sunt ad finē:
o3 q̄ sicut aliqua diuersimode pparant ad finem
ita diuersimode picipent finem: uisio autem di
uine substantie est ultimus finis cuiuslibet intelle
ctualis substantie ut ex dictis patet: intellectuales
autem substantie non oēs equaliter preparātur
ad finē. quedam enim sunt maioris virtutis et que
dam minoris: virtus autē est uia ad felicitatem: o3
igitur q̄ in uisione diuina sit diuersitas q̄ qdaz p
fecti^o et qdā min^o pfecte diuina subām uideat. Hic
est q̄ ad hāc felicitatis diuinam designandam. dñs
dicit Jo. xiiij. Inā domo patrie m. man. m. sunt.
Per hoc autem excluditur error quorūdā dicen
tium oia premia eē equalia: sicut at ex modo uisi
onis apparet diuersus gradus glorie in beatis ita
et eo qd uidetur apparet glia eadez. nā cuiuslibz

felicitas ex hoc est q̄ dei subām uidet ut pbatū ē
idem ergo est q̄ omnes beatos facit: non tam ab
eo omnes equaliter beatitudinem capiunt. Unō
predictis non obuiat qd dominus Math. xx. oī
bus laborantibus in uinea licet non equaliter la
borauerint: idem tamen premium reddere docet
s. denarium: q̄ idem est quod omnibus datur in
premium ad uidentium et ad fruendū. s. deus. In
hoc etiam considerandum est q̄ quodamō dñs
est ordo corporalium et spiritualiu motuum: om
nium enim corporalium motuum est idēz nūero
primū subiectū. fines uero diuersi: spiritualiu uo
motuū. s. intellectualiu apphensionū et uolūtatiū
sūt qdē oīa subiecta pma. finis uo nūero idē.

**¶ Q. uidentes diuinam substantiam
omnia uideant.**

LIX

Quia uero uisio di
uine substantie est ultimus finis cuius
libet intellectualis substantie ut patz ex
dictis. oīs at res cū peruenerit ad ultimū finēz q̄
escit appetitus eius naturalis: o3 q̄ naturalis ap
petitus substantie intellectualis diuinam subām uidē
tis oīo q̄scat. est at appetitus naturalis intellect^o
ut cognoscat oīuz rerū genera et spēs et virtutes et
totū ordinē uniuersi: qd demōstrat hūanū studū
um erga singula predictorum: quilibet igit diuina
subām uidentū cognoscit omnia supradicta.
Amp. i hoc sensus et intellectus differūt ut patz i
tertio de aīa q̄ sensus a sensibilibus excellēb^o cor
rūpitur uel debilitatur ut postmodū minora sen
sibilia p̄cipere nō possit: intellectus at q̄ nō corrū
pitur nec impeditur a suo obiecto sed solum per
ficatur postq̄ intellexit maius intelligibile non mi
nus poterit alia intelligibilia intelligere sed ma
gis: summum autem in genere intelligibile est
diuina subā: intellectus igitur qui per lumē diuī
eleuatur ad uidentium dei substantiam mltō ma
gis eodem lumine perficitur ad omnia alia intelli
genda que sunt in rerum natura. ¶ Aduz esse
intelligibile non minoris ambitus est q̄ esse natu
rale sed forte maioris: intellectus. n. natus est oīa
que sūt in rez natura intelligere. et quedā intelligit:
q̄ nō hnt eē naturale sicut negationes et puatiōes
quecūq; igit requirūtur ad pfectionē eē naturalē
requiritur etiā ad pfectionē eē intelligibilis uel etiā
plura: pfectio at esse intelligibilis ē cū intellectus
ad suū finē ultimū peruenerit: sicut pfectio eē na
turalis in ipsa rerum constitutione consistit: om
nia igitur q̄ deus ad pfectionē uniuersi produ
xit intellectui se uidentū manifestat. ¶ Itēz q̄ uis
uidentium deus vnus alio perfectius cum uideat
ostensum est: quilibet tamen ita pfecte eū uidet q̄

Libet.

impletur tota capacitas nalis: qnimo ipa uisio oez
capacitate naturalē excedit ut ostensū est: o3 igit
q qlibet uidēs oīnā subām i ipa diuina substantia
cognoscat oīa ad que se extendit sua capacitas
naturalis: capacitas at naturalis cuiuslibet itel
lectus se extendit ad cognoscēda oīa genera 7 spe
cies 7 ordinē rez: hic igitur qlibet deū uidētuz
i diuina subā cognoscat. **D**inc est q dñs Moisi
petenti diuine substantie uisionem respōdit **Exo.**
xxxij. Ego ostēdā tibi oē bonū 7 **Reg.** Quid est
qd nesciāt q sciētē oīa sciūt. **S**i at pmissa diligēt
cōsiderent p3 q qdāmō uidētes dinā subām oīa
uidēt: qdā vō mō nō. si. n. p oīa illa itelligāt q ad
uniuersi perfectionē ptinēt. manifestū ē ex dictis
q uidentes dinā subām oīa uidēt ut rōes mō in
ducte ostendūt: cū. n. intellectus sit qd mō omnia
quecūq3 ad perfectionē nature ptinēt. oīa ēt per
tinēt ad perfectionē eē itelligibil. ppi qd scōm
Aug. sup **Gen.** ad liam quecūq3 facta sūt per dei
vba ut in pma natura substiterūt: fiebāt etiā i in
telligentia angelica ut ab angelis itelligerētur: d
pfectione at nalis eē sūt nature spēz 7 earū pro
prietates 7 vīutes: ad naturas. n. spērū intētio na
ture fert: idiuīdua. n. sunt pp spēm: ptinet igitur
ad perfectionē intellectual substantie ut oīuz spe
ciez nās 7 vīutes 7 ppria accētia cognoscat: hoc
igit in finali beatitudine pseqt p oīne eētē uisioez
Der cognitionē at naturaliu speciey: 7 idiuīdua
sub speciebus hmoi exētia cognoscat ab intellec
tu deū uidente ut ex his que dicta sūt supra d co
gnitione dei 7 angeloz pōt eē manifestū: si vō p
oīa itelligātur oīa q de^o suā eētē uidēdo cog
scit: nullus itellect^o creat^o oīa i dei subā uidet. ut
supius ostensum est. **H**oc at p considerari pōt qm
ad pla: pmo qdē qm ad ea q de^o facē potest sed
nec fecit nec factur^o ē vnq. oīa. n. hmoi cognosci
nō possunt nisi ei^o vītus pprehenderet: qd non est
possibile alicui itellectui creato ut supra oīsuz ē
Dic est qd dī **Job. xi.** Foris itā uestigia dei ppre. et
usq3 ad p. oīpo. rep. ex celo est. 7 qd fa. 7 pfi. in
fer. 7 vnde cog. lon. terra mē. ei. 7 la. mari. nō. n.
hec dicūt qī dīmētionib^o qntitatis de^o sit magn^o:
sz qz ei^o vītus non limitatur ad oīa q magna esse
uidēt qn possit etiā maiorā facē: fo qm ad rō
nē rerū factarū: qz oēs cognoscere nō pōt itellect^o
nisi diuinam bonitātē comprehendat: rō. n. cuius
libet rei facte sumitur ex fine quem faciens inten
dit. finis at oīum a deo factorū oīna bonitas est:
rō igit rez factarū est ut dina bōitas diffūdatur
i rebus: sic igit aliqs oēs rōes rez creatarū cogno
scēt si cognosceret oīa bōa q in reb^o creatis sz or
dinē oīne sapie puenire possūt: qd eēt diuinā bo
nitātē 7 etiā sapiam pprehendē qd nullus intelle
ctus creatus pōt. **H**ic est quod dī **Ecclā. viij.** Intel
lexi q oīum operū dei non possit hō inuenire rō

nē. tertio qm ad ea q ex sola dei uoluntate depē
dent sicut pdestinatio: electio: 7 iustificatio: 7 hu
iusmodi que ad sanctificationē pertinet creatur.
Dinc est qd dī pmo. **Coz. ij.** Que hōis sūt nō no
uit nisi spūs hominis qui in ipso ē: ita 7 q sūt dei
nemo nouit nisi spūs dei.

Q uidentes deū oīa sūt uidēt i ipso

LX.

Im autē ostensū

Q sit q intellectus creatus dinam sub
stantiam uidens i ipsa dei subā omēs
species rerum itelligat. quecūq3 autē una specie
uidentur o3 simul 7 una uisione uideri: cuz uisio
pncipio uisionis respondeat: neesse est q intelle
ct^o qui diuinam substantiam uidet non successi
ue sed simul oīa cōtemplet. **I**te sūma 7 perfecta
felicitas intellectualis nature in dei uisione consi
stit ut supra ostensū ē: felicitas at non est fm habi
tum sed fm actum cum sit ultima perfectio 7 vl
timus finis: ea igitur que uidentur per uisionem
oīne substantie q beati sumus oīa fm actū uidēt
non ergo vnū prius 7 aliud posterius. **A**dhuc
unaqueq3 res cum uenerit ad suum ultimum finē
quiescit. cum omnis motus sit ad acquirendum
finem: vltimus autem finis intellectus est uisio di
uine substantie ut supra ostensum est. intellectus
igitur diuinam substantiam uidens nō mouetur
de uno itelligibili in aliud: omnia igitur que p
hanc uisionem cognoscat: simul actu considerat
Amplius in diuina substantia intellectus om
nes rerum species cognoscat: ut ex predictis pa
ter: quorundam autem generum sunt species in
finite: sicut numerorum 7 figurarum 7 proporti
onum: intellectus igitur in diuina substantia uidet
infinita: non autem omnia ea uidere posset nisi si
mul uideret: quia infinita non est transire: oport
et igitur q omnia que intellectus in diuina subā
uidet simul uideat. **H**inc est q **Augu. in. xv.** d trī
ni. dicit. **N**on erunt tunc uolubiles nostre cogita
tiones ab alijs in alia euntes et redeuntes sed
omnem scientiam nostraz vno simul conspectu
uidebimus.

Q per uisionem dei aliquis
sit princeps uite etne.

LXI.

Hoc autē appa

Hret q per uisionem predictam intelle
ctus creatus uite eterne sit particeps.
In hoc enim eternitas a tpe differt q tpus i qdaz
successione habet esse: eternitatis uero eē est totū
simul: iam autem ostensū ē q in pdicta uisioe nē

aliqua successio: sed omnia que per
uno intuitu uidentur: illa ergo uisio
nitas pncipioe pificat. est at illa ui
uina: actio. n. intellect^o est uita qdā. f
uisione illius creat^o uite eterne
p oīnā actus specificat: obiectū at
oīs ē oīna substantia fm se ipam
uisione creatā ut supra ostensum
uine substantie i eternitate ē uel mag
uine: ergo uisio predicta i pncipatū
est. **A**dhuc si aliqua actio sit in
erit uel ppter pncipio actiois qd ē
tiones rez: nullū sūt tpeales uel ppe
mōis sicut subāz (spāliū que sūt i
exerēt i res tēpōi substantie: uisio at
ē in tpe ex tpe et qd uidet cū hoc
nōz etiā ex tpe et qd uidet at sub
etia ex tpe uidentis qd est itellectus
facit tpe cū sit in cōtempōe ut supra
est igitur uisio illa fm eternitatis pnc
pōt oīo transcēdēs tpe. **A**mpl
us ē creatā p pncipio eternitatis 7 tpe
ei. 7 ex pmissis pōt eē manifestū: qz
oīne uellectus: 7 in eius subā et d
mā compositū nō dependens ab ipa
fm quā cōiūgū interuolū^o que sūt i
q actio et sz quā cōiūgū (supra) uolū
tpe eternitatis pncipatū: talis at ē
subām diuinam uidet: ergo p hmoi
cipatōe eternitatis hī: 7 eadē rōe q
tellectus creatus deū uidet. **H**ic ē
an. xvij. hēc est uita etna ut cognos
um uerum.

Q uidentes deū i pncipio cū uidebūt

Hoc autē

Hret q illi q uisioe felicitatis
et uisione diuina nōq3 ab
oīa q qm ē 7 qm nō est: tēpōe m
pīuā pncipio: nullū at pdicta q itelle
ctus i uita diuina nō est i tpe sed i cō
sibole tēpōe qz qd pncipio alioquin
amittat. **A**dhuc creatura itellectus
ad ultimā finē nō qm nō dīdētū nāle
nālī desiderat felicitatis nāle dēdētū
et perpetuātē: cū. n. illa subā sit ppe
pp se desiderat 7 nō ppe aliud dēdētū
bā dī: nō igit eēt felicitas vltim^o finē
pmanēt. **A**mpl. oē illud qd cū am
si sciat q qm amittat tēpōi uita
q beatorū facit cū sit merito dēdētū
desiderata a possidētū: cū merito am
possidētū eēt cōs nō tritari si sciat

Tertius.

aliqua successio: sed omnia que per illā vidēt sil
 z uno intuitu videntur: illa ergo uisio i qdā eter
 nitatis picipatōe pficit. est at illa uisio quedam
 uita: actio. n. intellect^o est uita qdā. fit ergo p illā
 uisione intellectus creat^o uite eterne piceps. Item
 p obiecta actus specificat: obiectū at predictē uisi
 onis ē oīna substantia fm se ipam nō fz aliqūa ei^o
 similitudinē creatā ut supra ostensum est: eē autē di
 uine substantiē i eternitate ē uel magis est ipa eter
 nitas: ergo uisio predicta i picipatōe eternitatis
 est. ¶ **A**dhuc si aliqua actio sit in tempore hoc
 erit uel ppter picipiū actōis qd ē in tpe sicut ac
 tiones rez nālū sūt tpales: uel ppter opationis ter
 minū sicut subāz spū aliū que sūt supra tps qā
 exercēt i res tēporū subditas: uisio at predicta nō
 ē in tpe ex pte ei^o qd uidet cū hoc sit subā eīna:
 neqz etiā ex pte ei^o q vī: qd ē est subā eterna neqz
 etiā ex pte uidentis qd est intellectus cuius eē n sub
 iacet tpi cū sit incorruptibilis ut supra pbatū est:
 est igitur uisio illa fm eternitatis picipationē ut
 pote oīo transcendēs tps. ¶ **A**mp. aīa intellecti
 ua ē creatā i pinto eternitatis z tps ut i li. de cōs
 di. z ex premissis pot eē māifestū: qz est ultima in
 ordine intellectuū: z tñ eius subā est eleuata supra
 mām corporalē nō depēdens ab ipa: sed actio ei^o
 fm quā cōiūgit inferiorib^o que sūt i tpe est tpalis
 g actio ei^o fz quā cōiūgitur superiorib^o q sūt supra
 tps eternitatis picipat. talis at ē maxie uisio q
 subām dinam uidet: ergo p hmoi uisione i parti
 cipatōe eternitatis sit: z eadē rōe quicūqz alius in
 tellectus creatus deū uidet. **Hic ē q dñs dicit Jo
 an. xvij. hec est uita etna ut cognoscāt te soluz de
 um uerum.**

Uidentes deū i perpetuū eū uidebūt. .XII.

Et hoc autē appa
 ret q illi q ultimā felicitatē cōsequūt
 ex uisione diuina nūqz ab illa decidēt
 dē. n. qz qnqz ē z qnqz n est: tēpore mēsuratur ut
 pz i. iij. phicoz. uisio at pdicta q intellectuales cre
 aturas facit beatas nō est i tpe sed i cōnitate: ipof
 sibile ē ergo q ex q illi^o piceps alius sit: ipam
 amittat. ¶ **A**dhuc creatura intellectual n pūcīt
 ad ultimū finē nisi qn ei^o dōsideriū nāle qetāt sic at
 nālī desiderat felicitatē: ita nālī desiderat felicitā
 tī perpetuitatē: cū. n. i sua subā sit ppetua illō qd
 pp se desiderat z nō pp aliud desiderat ut semp
 hndū: nō igit eēt felicitas vltim^o finis nisi ppetuo
 pmanēt. ¶ **A**mp. oē illud qd cū amore possidet
 si sciat q qnqz amittat tristitia i fert: uisio at pdicta
 q beatos facit cū sit maxie delectabilis z maxime
 desiderata a possidētib^o eā maxie amat. ergo im
 possibile eēt eos nō trīstari si scirent se qnqz eam

amissuros: si autem non eēt perpetua hoc scirent
 iam uero ostensū est qz uidento diuinā subāz eti
 am alia cognoscūt que naturaliter sūt. vñ multo
 magis cognoscūt qllis illa uisio sit utz ppetua uel
 qnqz desitura: nō ergo talis uisio adcler eis sic tri
 stitia: z ita nō eēt vā felicitas q ab oī malo imūnē
 reddere dz ut supra oñsū est. Itē qd mouet natūa
 liter ad aliquid sicut ad finē sui motus non remo
 uetur ab eo nisi per uiolentiā sicut graue cū proij
 citur sursū: cōstat autem ex predictis qz oīs subā
 intellectualis nālī desiderio tendit ad illā uisione
 non igitur ab illa deficiet nisi p uiolentiā: nihil autē
 tollitur p uiolentiā alicuius nisi vrus auferēt
 sit maior uirtute causantis: uisionis autem dine
 cā est de^o ut supra pbatum est: ergo cum nulla v
 tus dinam vritem excedat ipossibile est qz illa vī
 sio per uiolentiā tollatur: in ppetuū g durabit.
 ¶ **A**dhuc si aliquis uidere desinat qd primo uī
 deat: aut hoc erit qz deficiet ei facultas uidentis:
 sicut cū aliqz morit^o uel cecatur uel aliquo aliter
 ter ipeditur: aut erit qz nō uult ampli^o uidere. sic
 cū aliqz auertit uisū a re quā pū uidebat: uel qā
 obiectū subtrahit: z hoc est cōiter uerū: siue de vī
 sione sensus siue de intellectuāli uisione loquamur
 substantiē at intellectuāli uidenti deū nō potest d
 eē facultas uidentis deum: neqz p hoc qz eē defiat
 cū sit perpetua ut supra oñsū est: neqz per dfectū
 luminis quo deū uidet: cū lumē illud icorruptibi
 liter recipiat fm cōditionē z recipientis z dantis:
 neqz pot ei dēe uolūtas tali uisione fruēdi ex quo
 picipit i illa uisione eē suā ultimā felicitatē. sic nō
 potest uelle nō eē felix: neqz etiā uidē desinet per
 subtractionem obiecti: quia obiectū illud quod ē
 de^o semp eodem mō se hz: nec elongatur a nobis
 nisi in qrtum nos elōgamur ab ipō: impossibile ē
 igitur qz uisio illa dei q beatos facit vnqz deficiat.
 ¶ **P**retea ipossibile ē qz aliqz a bono quo fruit
 uelit discedere nisi ppter aliqz malū qd in fruitiōe
 illius bōi estimat saltem propter hoc qz estimat i
 pedimētum maioris boni. sicut enim nihil deside
 rat appetitus nisi sub ratione boni: ita nihil fugit
 nisi sub ratione mali: sed in fruitiōe illius uisio
 nis non potest esse aliquid maluz cum sit optimū
 ad qd creatura intellectualis puenire pot neqz ē
 pot esse qz ab eo qui illa fruitur uisione estiet i ea
 eē aliquod malū uel aliquid eo melius cum uisio
 illius summe ueritatis omnem falsam estimatio
 nem excludat. impossibile est igitur qz substantia
 intellectualis que deum uidet vnquam illa uisio
 ne carere uelit. ¶ **I**tem fastidium alicuius quo p
 us aliquis delectabiliter fruebatur accidit propf
 hoc qz res illa aliquam immutationem facit in re
 corrumpendo uel debilitando uirtutem ipsius.
 z propter hoc uires sensibiles quibus accidit
 fatigatio in suis actionibus propter immutationes

corporaliū organorū a sensibilib' a qbus etiā si
 frerit excellētis corrupūt fastidiūt p' aliqd tēpū
 frui eo qd prius delectabiliter sentiebāt : 7 ppē
 hoc ēt intelligēdo fastidiū patimur p' longa ul'
 uehēmētē meditationē: qz fatigāt potentie vte
 tes corporalibus organis sine qb' p'sideratio itel
 lectus nostri p'pleri nō pōt: dīna āt subā non cor
 rūpūt s; marie pficit itellectū. neq; ad e' uisione
 cōcurrūt aliq; actus q' p' organa corporalia exer
 ceat: impossibile est igit' q' illa uisio aliqūē fastidiet
 q' prius ea delectabiliter fruebatur. **Amp.** ni
 hil qd cū amitatōe cōsiderat pōt eē fastidio sū: qz
 q' diu sub amitatōne est: adhuc desiderū manet
 dīna āt subā a q'libet intellectu creato sēp cū am
 imitatione vī: cū null' intellectus creatus eam cō
 prehēdat: impossibile est igitur q' subā itellectalia
 illā uisione fastidiat: 7 ita nō pōt eē q' per ppriā
 uolūtatem ab illa uisione desistat. **A**dhuc si
 aliqua duo fuerūt p'us unita 7 postmodū scēpēt
 o3 q' hoc accidat per mutationē alicuius corū: re
 latio. n. sicut non incipit eē de nouo abq; muta
 tiōe alius relatōū: ita nec absq; mutatione alte
 ri' de nouo eē desistit: itellect' āt creat' uidet de
 um p' hoc q' ei quodāmo vni'f: ut ex dictis p3. si q'
 visio illa desinat unione h' desinēte o3 q' hoc fiat
 p' mutationē diuine substātie uel intellectus ipsa
 uidentis: qz utrūq; est impossibile: nā dīna subā ē
 imutabilis ut i pmo li. oīsū est: subā ēt intellectu
 alis eleratur supra oēm mutationē cū dei subāz
 vider: impossibile est q' aliq; decidat ab illa felicitate
 q' dei subām uidet. **Ite** quāto aliquid ē deo p'
 p'inq; q' ē oio imobilis tanto ē minus mutabile
 7 magis p'feuerās: vñ quedā corpora ppi hoc q'
 longe distāt a deo nō possūt in ppetuū durare sic
 oī in fo de generatione: sed nulla creatura potest
 deo vicini' appropinquare q' q' eius subām uidet:
 creatura igitur itellectualis q' dei subām uidet sū
 mā imobilitatē consequit: nō igitur possibile est
 q' unq; ab illa uisione deficiat. **Dinc** est q' in p3.
 oī. Beati q' ha. i. do. t. d. in se. se. lau. te. 7 alibi: nō
 cōmouebit in eter. q' ha. i. i rlm. 7. **Ista**. xxxij. **Ocu**
 li tui videbūt i rlm ciui. opu. taber. qd ne. transf.
 po. nec auf. cla. e' in sem. 7 oēs sūi. ei' nō rū: quia
 so. ibi mag. oīs de' nī. 7 Apoc. iij. **Qui** uicerit fa
 ctū il. co. i. tem. d. m. 7 fo. n. egre' amplius. // **Per** h'
 āt excludit erro: p'lonicoz q' dicebat aias separaf
 postq' felicitatē ultimā adeptē fuisset itez ad cor
 pora icipe uelle redire 7 finita felicitate illi' uite
 itez miseris uite h' uoluit: 7 ēt erro: **Origenis** q'
 dixit aias 7 angelos post beatitudine 3 itez posse
 ad miseriam deuenire.

**Qualiter i illa ultra felicitate oē
 desiderū hoīs p'lect.** **LXIII.**

A premiffis at ap

paret q' i illa felicitate q' puenit ex uisioe dīna oē
 desiderū hūanū implet fm illō. ps. **Qui** replet in
 bōis: d. si. tu. 7 oē hūanūz studiū ibi suā p'uatōez
 accipit qd qdē p3 dīcurrētī p singula: est. n. qdā
 desiderū hōis i q'ntū itellectual est de cognitione
 uitae: qd qdē hoies psequūt p studiū p'p'latiue
 uite: 7 hoc qdē maxie in illa uisione cōsumabit:
 qn p uisione p'ue uitatis oīa q' itellect' nālī scire
 desiderat ei inotescēt ut ex supradicti app3. **Est** ēt
 qdā hōis desiderū h3 qd h3 rōz q' inferiora dispo
 nē pōt: qd qdē psequūt hoies p studiū actiue 7 ci
 uil uite: qd desiderūz pncipalē ad hoc ē ut tota
 hōis uita fm rōez dispoat: qd ē uiuē fm uirtutez
 cuiuslibet enim uirtuosi finis in operando ē pro
 prie uirtutis bonum sicut fortis ut fortiter agat.
 hoc autem desiderium tunc omnino complebit
 quando ratio in sūmo uigore erit diuino lumine
 illustrata ne a recto deficiere possit: consequuntur
 etiam ciuilem vitam quedam bona quib' homo
 indiget ad ciuiles operationes sicut honoris sub
 limitas quā homines inordinate appetentes sup
 bi 7 ambitiosi fiūt: ad summam autem honorū
 altitudinem per illam uisionem dei homines sub
 limātur in q'tum deo quodammodo uniant: ut
 supra ostensum est: 7 propter hoc sicut ipse deus
 rex seculorum est: ita 7 beati ei coniuncti reges di
 cuntur. **Apoc. xx.** **Regnabūt cum christo.** **Conse**
 quitur etiam ciuilem uitam aliud appetibile qd
 est fame celebritas. per cuius inordinatum appe
 titum homines inanis glorie cupidī dicuntur. be
 ati autem per illam uisionem redduntur celebres
 nō fm hōinū qui decipi 7 decipere possunt opio
 nem: sed fm uisūmag cognitionem 7 dei 7 oium
 beatorum: 7 ideo illa beatitudo i scriptura sacra
 frequentissime gloria nominatur sicut in ps. dicitur.
Exultabunt sancti in gloria. **Est** etiam et ali
 ud in ciuili uita appetibile scilicet diuicie p' cuius
 inordinatū appetitū 7 amorē hoies illiberales 7 i
 iusti fiūt: i illa āt britudine ē bonoz oīuz sufficien
 tia i q'ntū beati pfruūt illo qd p'phendit bonoz oī
 uz pfectōz: pp qd oī **Sap. viij.** **Uenerūt mi. o. bo.**
pit cū illa 7 i ps. oī. Gloria 7 diuici. i. do. e'. **Est** ēt ter
 tiū hoīs desiderū qd ē sibi 7 alijs aialib' cōe ut d'
 lectatōibus p'fruat: qd hoies maxie psequūt fm
 uitā uoluptuosā: 7 p eius imoderantiam intēpe
 rati 7 incontinentes fiunt. **In** illa uero felicitate
 est delectatio perfectissima tanto quidez perfecti
 or: ea que secunduz sensus est qua 7 bruta anima
 lia p'fruantur: quanto intellectus rft altior sen
 su: tanto etiam illud bonum i quo delectabimur
 maius est omni sēsbili bono 7 magis itimū 7 ma
 gis continue delectans: quanto etiā illa delectatō
 est magis pura ab oī p'mixtōe tristitatis aut solli
 citudis alicuius molestantis de qua dicitur in p3.
Inebriabuntur ab yber. do. t. 7 tor. yo. t. p. coe.

Et etiā naturale desiderū oibus
 inoderantū hōmīnū timidi reddi
 bonibus sibi parētē: qd qdōm de
 nino p'p'bi qn beati p'lecta sēp
 tur ad oī nocumēto securi fm ill
 Apoc. xxi. **Nō** clurient neq; sūi. a
 sel. ne. al. et. **Sic** igitur p3 p' oī
 quātū substātie itellectuales uera
 q' oīs desiderū queratur: 7 i quo
 oīs des. bonoz que fm **Ap.** ad se
 tur. unde **7** **Hoc** dicit q' beatitudo
 bonoz congregatiōe p'fectus. **7**
 te 7 ultime felicitatis in hac uita
 le sicut uita cōspiciant uitate fm
 in hac uita: 7 i oī pōi qui de illa fo
 plena notitiā habere non poterūt
 que est p'p'bi i hac uita uolū
 p'fruat. **ppor** hoc etiam inuē ali
 ptura diuina magis cōspiciant con
 oīs **Luce. x.** **Quis** optima p'rem
 planōne uisitat: que nō uoluerit ad
 iplano uisitat i hac uita s; i futura
 uo 7 ciuili uita b' p'ue terminos nō tr

Et sua p'uidētia gubernat uiuē
E his ante
 p'miffis si sufficiēt b'
 ē finē: q' haberi pō
 sua p'uidētia gubernat 7 regit u
 op. n. aliqua ordinatur ad aliquem
 pol' in omni illius labuāt ad que p'ne
 ner ite finē sicut in exercitu appare
 exercit' 7 cap. opa ordinat ad bonū
 uictoria sicut in uictū finē: 7 p'p'
 p'nat totū exercitū gubernare: sū
 sine operat. 7 uat lege arti q' cit de h
 ficat' ciuile militari: militari equi
 benatoia nauī factus. cū igit' oīa o
 uisitatōnā sicut in finē ut oīsū ē o
 qui p'p'bi illa dōitas p'inet sic i
 q' uolūta 7 amia sicut gubernator
Albu uisitatōnā aliquid p'p'f
 ad finē. oīsū ē ut supra q' oīa q' finē
 mō sūt effectus dicit: 7 q' deus oīa facit
 ē ipse: ipse igit' uisitat oīs d'rigido ea i
 ēt gubernare: est igit' de' per suā p'uidē
 gubernator. **Amp** oīsū est q' u
 uēs nō motu primū āt mouē nō m
 fa mouēt s; magis q' sine eo nō mo
 aūt q' mouēt mouēt p'p' sūi ut supra
 uet igit' de' oīa ad finē sicut 7 p'p' mō
 n. supra q' nō igit' p' necessitatē natu
 mō 7 uolūtatē. q' d' s' ēt regere 7 q'

Tertius.

Est etiā naturale desiderium oibus reb⁹ cōe p qd⁹ p
seruationē sui desiderat fm q⁹ possibile est: p cui⁹
imoderantiā homines timidi reddūt r nimis a la
boribus sibi parcētes: qd⁹ qdem desiderium tūc om
nino pplebit qn beati pfectā sēpīternitatē cōsequē
tur ab oi nocumēto securi fm illud *Isa. xlviii. et*
Apoc. xxi. Nō esurient neqz siti. am. ne. ca. su. il.
sol ne. ul. estus. Sic igitur p3 p oīnā uisionē conse
quūt substantie intellectuales ueram felicitatem. q
q oio desiderium quietatur: r i quo est plēa sufficie
tia oīuz bonoz que fm *Az. ad felicitatē requiri*
tur. vnde r Boe. dicit q⁹ beatitudo est stat⁹ oīum
bonozū congregatione pfectus. Dūius autē pfecte
r ultime felicitatis in hac uita nihil ē adeo sumi
le sicut uita contēplatiū uitarē fm q⁹ est possibile
in hac uita: r iō phi qui de illa felicitate ultima
plēnā notitiā habere non potuerūt. in pteplatoe
que est possibilis i hac uita ultimā felicitatē hoīs
posuerūt. ppter hoc etiam inter alias uitas i scri
ptura diuina magis cōtēplatiua comēdat dicitē
oīo *Luce. x. Maria optimā ptem elegit. s. ptem*
plationē uitaris: que nō auferet ab ea: incipit. n. cō
tēplatio uitaris i hac uita s3 i futura pstat. actiua
uō r ciuīl uita h⁹ uite terminos nō trāscēdūt.

De sua puidētia gubēnat uniuersa. **LXIII.**

Ex his autem que

pmīssa sē sufficiēt hī q⁹ de⁹ rez oīuz
r finis: ex q⁹ haberi pōt ulterius q⁹ ipse
sua puidētia gubēnat r regit uniuersa: qn cun
qz. n. aliqua ordinatur ad aliquem finē omia dis
positioni illius subiacēt ad quē pncipaliter perti
net ille finis sicut in exercitu apparet: oēs. n. ptes
exercit⁹ r eoz opa ordinat ad bonū ducis qd⁹ est
uictoria sicut in ultimū finē: r ppter hoc ad ducē
pntet totū exercitū gubernare: sicut ars que est d⁹
fine iperat r dat leges arti q⁹ est de his que sūt ad
finē: ut ciuīlis militaris: militaris equestri r ars gu
bernatoria nauis factiue. cū igit oīa ordinēt ad bo
nitate diuinā sicut in finē ut oīsū ē o3 q⁹ deus ad
quē pncipaliter illa bōitas pntet sic subāl r hita
r ipellecta r amata sicut gubernator oīum reruz
Ad huc quicūqz facit aliquid ppter finē ut illo
ad finē. ostensū ē at supra q⁹ oīa q⁹ hnt eē q⁹ cunqz
mō sūt effectus dei: r q⁹ deus oīa facit ppter fines q⁹
ē ipse: ipse igit utitur oib⁹ dirigēdo ea i finē: hoc autē
est gubernare: est igit de⁹ per suā puidētiā oīum
gubernator. **A**mp. oīsū est q⁹ de⁹ ē pmū mo
uēs nō motū: primū at mouēs nō min⁹ mouet q⁹
fa mouētia s3 magis q⁹ sine eo nō mouēt alia. oīa
autē q⁹ mouēt mouēt pp finē ut supra oīsū ē: mo
uet igit de⁹ oīa ad fines suos r p intellectū: oīsū est
n. supra q⁹ nō agit p necessitate nature sed p itelle
ctū r uolūtate. nihil at ē regere r gubernare p p

uidētiā q⁹ mouere p intellectū aliqua ad finē: de⁹
igit p suā puidētiā gubēnat r regit oīa q⁹ mouē
tur in finē siue moueant corporalr siue spūaliter
sicut desiderās dicit moueri a desiderato. **I**te3
pbatū est q⁹ corpora naturalia mouēt r opantur
pp finē s3 finē nō cognoscāt ex hoc q⁹ sēp ul frequē
ti⁹ accidit i eis qd⁹ meli⁹ est r nō alit fierēt per ar
tē: impossibile est at q⁹ aliq⁹ nō cognoscēt finē opent p
pter finem r ordinate pueniāt in ipm nisi sit mo
ta ab aliq⁹ hntē cognitionē finis sicut sagitta diri
gitur ad signū a sagittate: o3 q⁹ tota opatio nāe
ab aliq⁹ cognitione ordinē. r hoc qd⁹ mediate ul
immediate o3 reducē in deū: o3. n. q⁹ oīs iferior a3 r
cognitio a supiori pncipia accipiat: sicut i sciētis
opatiuis r speculatiuis appa: et: de⁹ igit sua pui
dētia mūdū gubēnat. **A**d huc ea q⁹ sūt scōm
suā nām distincta i unū ordinē nō cōueniunt nisi
ab uno ordinatē colligant in unū in uniuersitate
aut rerum sunt res distictē r drias naturas habē
tes q⁹ tñ oēs i unū ordinē cōueniūt cū quedā opa
tiones q⁹ rdam excipiūt qdā at a quibusdā iuuat
uel etiā opatur: o3 igitur q⁹ sit uniuersoz vn⁹ or
dinatō r gubernatō: **A**mp. eoz q⁹ circa cele
stiuū corpoz motus apparēt rō assignari nō pōt
ex necessitate nature cū quedā eozū hēant plēa q⁹
busdā r oīo difformes: o3 igit q⁹ illorū motuū or
dinatio sit ab aliqua prouidentia: r p oīs omniū
iferiorū motuū v operationum que per illos mo
tus disponuntur. **I**te3 quanto aliquid propinqu⁹
est cause: tanto plus participat de effectu ipsius:
vnde si aliquid tanto participatur perfectius ab
aliquibus quanto alicui rei magis appropinquat
signum est q⁹ illa res sit causa illius quod diuersi
mode participatur. sicut si aliqua sint magis cali
da secundum q⁹ magis appropinquat igni signū
est q⁹ ignis sit cā calorē: inueniuntur autem aliq⁹
tanto perfecti⁹ ordinata esse quanto sūt deo ma
gis ppiqua. nā in corporib⁹ inferioribus que sūt
maxie a deo distātia nature similitudine inuenit⁹
esse defectus aliquando ab eo quod est secunduz
cursum nature sicut patet in monstruosis r alijs
casualibus quod nunq⁹ accidit in corpozibus cele
stib⁹ q⁹ tñ sē aliq⁹ mō mutabilia: qd⁹ nō accidit i sub
stātijs intellectualib⁹ sepati: māifestū ē at q⁹ de⁹ ē cā
tot⁹ ordinis rerū: ē igit ipse p suā puidētiā guber
nator tot⁹ uniuersitatū rerū. **A**d hec sic supra p
batū ē de⁹ res oēs i eē pduxit nō ex nccitate nāe s3
p intellectū r uolūtate. intellect⁹ at r uolūtāt⁹ ipi⁹ nō
pōt eē ali⁹ finis ultim⁹ nisi bōitas ei⁹ ut. s. eā reb⁹
cōicaret sic ex pmīssis app3: res at picipat dina3
bōitate p modū similitudis i q⁹ tū ipse sē bone. id autē
qd⁹ est maxie bonū i reb⁹ creatis est bonum quod
est uniuersi ordinis maxime perfectū ut philoso
phus dicit. **C**ui ē consonat dina scriptura **Scn.**
i. cū dī. Uidit de⁹ c. q⁹ fe. r e. val. bōa: cū de singul

opib⁹ dixisset simpl^r qd erat bo^a: bonu^m igit^r ordi
nis rezz creataz a deo e id qd e p^rcipue uolunt^e et
creatu^m a deo: nihil at aliud e gubernare aliquam
re q^u ei ordinē iponē: ipe igit^r de⁹ oia suo intellectu z
uolūtate gubernat. **Amp.** vnūqdq^z intēdens
aliquē finē magis curat de eo qd est p^rpriū^m fini
vtio: qz hoc e etiā finis alioz. ultim⁹ at finis dīne
uolūtatis est bonitas ipsius cui p^rpriū^m i re
bus creatis est bonū ordi^s totius uniuersⁱ. cu^m or
dinetur ad ipm sicut ad finē oē p^rticulare bonum
h⁹ uel ill⁹ rei sicut min⁹ perfectū ordiat ad id qd
est perfect⁹. vnde q^ulibet p^r iuenit eē p^rp^r suū to
tū: id igit^r qd maxie curat de⁹ in reb⁹ creatis e ordo
vniuersⁱ. e igit^r gubernator ip^s. **Itē** quelz res crea
ta cōsequit^r suā ultimā p^rfectionē p^r opationē p^rp^r
am: nā o^z qd ultim⁹ finis z p^rfectio rei sit uel ipsa
opatio: uel opationis termin⁹ aut effect⁹. foia v^o
fm quam res ē: est p^rfectio p^rma ut p^r in fo de aia
ordo at rezz creataz fm distinctionē nārū z gradu
uz ipaz. pcedit ex oīna sapia sicut i fo oīsū est: q^u
z ordo opationis p^r quā res create magis appro
pquat ad ultimū finē ordiare at actiones aliqrū
rezz ad finē est gubernare ip^s: de⁹ igit^r p^r sue sapi
entie puidētiā rebus gubernationē z regimē p^r
stat. **Hic** est qd sacra scriptura deū dñz z regē p^r
fiet^r fm illud ps. Dñs ipse ē de⁹ z idē. **Rex** oīs tre
de⁹. **Regis**. n. est z oīs suo iperio regē z gubernāe
subiectos: vnde z rezz cursū sacra scriptura dīno
pcepto ascribit **Job**. viij. **Qui** p^rcipit soli z n⁹ oriz
z stel. clau. q^u sub signa: z ps. **Preceptū** po. z nō p^r
te. **Per** hoc at excludit error antiq^z nālū q^u dice
bāt oia ex nēitate māe pūēre ex q^u seqbat oia a
cāu accidē z n⁹ ex aliq^z puidētie ordine

Q deus conseruat res in esse **LXV.**

Hoc autē q^u de
us res sua puidētia regit seqt^r in eē
pseruet. **Ad** gubernationē. n. aliq^z uz
ptiet oē illō p^r qd suū finē psequit^r: s^z h. n. aliq^z re
glⁱ gubernari dicūt q^u ordināt i finē: i finē at ul^t
mū quē de⁹ itēdit. s. bōitatē oīnā ordināt res nō
solū p^r hoc q^u opātur s^z p^r hoc q^u sē: q^u i q^u sūt dī
uine bōitatē silūtudinē gerūt qd ē finis rezz ut su
pra oīsū ē: ad oīnā igit^r puidētiā p^riet q^u res gu
bernēt i eē. **Itē** o^z q^u idē sit cā rei z gubernationis
ip^s nā pseruatio rei nō ē nisi p^rtinuatio eē ipsius
oīsū ē at supra q^u de⁹ p^r suū intellectū z uolūtatez ē
cā essendi oib⁹ reb⁹. igit^r p^r suū intellectū z uolūtatez
pseruat res oēs i eē. **Itē** nullū p^rticulare agēs vni
uocū pōt simpl^r eē cā spēt: sicut hic hō nō pōt eē
cā spēt hūane: eēt. n. cā hoīs: z p^r p^rns sui ip^s: qd
ē ipossibile: est aut^r cā hō hō hoīs p^r se loquēdo:
hic at hō ē p^r hoc q^u nā humana est in hac matia
q^u ē indiuiduatōis pncipiū: hic igit^r hō nō ē cā hoīs
nisi i q^u nā est cā q^u foia hūana fiat i hac mā: h⁹ au

tē ē esse principiū generatiōis h⁹ hoīs: p^r ego q^u
nec hic hō nec aliquod aliud agens vniuocū i nā
est cā nisi generatiōis uel h⁹ uel illi⁹ rei. o^z: autēz
ip^s spēt humane eē aliq^ua p^r se cām agētē qd ip^s
pō oīdit z ordiatio p^rtiū q^u codē mō se h^z i oib⁹
nisi p^r accūs impediāt: z eadē rō ē de oib⁹ alijs spēt
b⁹ rezz nālū. hoc at cā est deus uel mediate ul^t im
mediate: oīsū ē. n. q^u ipē ē oīuz rezz cā p^rma. o^z q^u
q^u ipē se hoc mō hēat ad pseruationē spēz sicut
se h^z hoc generās in nā ad generatiōē spēz sicut
se cā: generatiō at cessat cessāte opatōe generandⁱ
q^u z oēs rezz spēs cessarēt cessāte opatōe diuina igit^r
tur ipē per suā opationē pseruat res in eē. **Ad**
huc h^z alicui exnti accidat mot⁹ tū mot⁹ est preter
eē rei. nullū aut^r corporeū est cā alicuius rei nisi in
q^u tū mouetur: q^u nullū corp^us agit nisi p^r motum
ut **Az**. pbat: nullū igit^r corp^u ē cā esse alicui⁹ rei i
q^u tū est esse s^z cā ei⁹ qd ē moueri ad esse qd est fi
eri rei. eē aut^r cuiuslibet rei est esse pncipiū cū n⁹
sit res aliqua p^rter deū suuz eē ut supra pbatū est
z sic o^z q^u ipē deus qui est suū eē sit primo z p^r se
cā oīs esse: sic igit^r se h^z ad eē rezz opatio diuina: si
cut motio corp^uis mouentis ad fieri z moueri te
rū factaz uel motaz: ipossibile at ē q^u fieri ul^t mo
ueri alic⁹ rei maneat cessāte motōe mouētⁱ ipos
sibile ē igit^r q^u eē alic⁹ rei māeat nisi p^r opatōez dīnā

Amp. sicut op⁹ artis p^rsupponit op⁹ nature ita
opus nature p^rsupponit op⁹ dei creatis: nā m⁹ matia
artificialiū ē a nā naturaliū v^o p^r creationē a deo
artificialia at pseruāt i eē vtute nālūm: sicut do
mus p^r soliditate lapidū: oia igit^r nālūa nō pseruāt
in esse nisi vtute dei. **Itē** ipressio agentⁱ non re
manet i effectu cessante actōe agentis nisi vtat in
nām effectus: foie. n. generatoz z p^rprietas ip
sorū remanēt in eis post generatiōē: q^u efficiunt^r
eis naturales z s^r habitus sūt difficile mobiles:
q^u vtūtur in naturā: dispōnes at z passiones siue
corporales siue animales manēt aliquantuluz p^r
actionē agentis: sed non semper q^u insunt ut i via
ad naturam: quod autem pertinet ad naturā su
perioris generis nullo mō post actionē agētis ma
net: sicut lumen non manēt in diaphono receden
te illuminante: eē aut^r nō ē natura uel essentia ali
cuius rei create sed solius dei ut i pmo oīsū ē: nul
la igit^r res manēt pōt in esse cessante opatōe diui
na. **Ad**huc circa rerum originē duplex ē posi
tio . una fidei q^u res de nouo fuerunt a deo produ
cte in esse: z positio quorundam philosophoz
q^u res ab eterno a deo fluxerunt: secundum autēz
utranq^z positionem oportet dicere q^u res cōseruē
tur a deo in esse. nā si res a deo producte sunt in
esse postq^u non fuerant o^z q^u esse rerū diuinaz uo
lūtatem consequat^r: z s^r nō eē quia permisit res
non esse quando uoluit z fecit res esse cum uolu
it: tandiu igit^r sunt quādiu deus eas esse uult:

haa igit oblatas seruari est rezz
no a deo fluxerunt non est dare ipse a
fimo a deo fluxerunt: aut igitur nūq^u
est sicut aut i q^u deo cop: ce pcedit q^u
sua igitur opatione res in esse con
qd oī: dñs. **Porās** oia uerbo vnu
qd oī: sup. **Sci.** ad hām. **Cr**
q^u oī: sup. **Sci.** ad hām. **Cr**
z oportente ang⁹ oīnentis vnu ca
di oīs creaturaz vnu si ab oīs que c
pōdīs aliq^z cessarēt: z s^r cessarēt
q^u natura cōcederēt. neq^z. n. sicut sicut
cū fabricauerit quis ab oī: sup. illi
q^u ab oī: sup. **Sci.** ad hām. **Cr**
re poterit si ei regimē de⁹ (subtra per
autē excluditur quotidā loquētū i
polūto qui ad hoc q^u sustine possent
seruatiōe indiget: pōt uerū oīs forma
z q^u nullū actū durat per duo instā
rerū formato cū in fieri q^u nō
agente nū dū ē in fieri: vnde z aliq^z
pōt q^u corpus indiuiduū ex quo
dū ē cōpositas q^u sola fm eos firmū
p^r ad hōa aliq^z remaneret: oīs s^r
nōt^r s^r subtra perit: quoq^z etiā quid
reuz n⁹ delūit nū dē i ipa actōe de
lar: que omnia patet eē absurdā.

Q nihil dat esse nisi in quant
tate diuina

Hoc autē
estū ē q^u omnia inferior
dane eē nisi in q^u agē
Nihil n. dat eē nisi in q^u est oīs actū
pseruat rei eē per suā puidētiā ut oī
q^u oīs eē q^u aliqd dat eē. **Amp.**
tū uerū s^r uno agēte ordināt nec
eē q^u ab oīs cōiter sūt sicut s^r q^u un
do motū z vtute ill⁹ agentⁱ: mō. n. p^r
nū igit^r unū sūt sūt p^r oēs q^u i exar
tū sūt uolūtatē cā dā quā cām fm q^u s^r
nōt^r eē: tūne p^rprietas effect⁹ uolūtatē
at in ipso q^u p^rmo agēte eē: cū igit^r eē
sectio oīs p^rprietas oīs agēte sicut eē a
hōc effectū p^rprietas oīs uolūtatē sūt p^r
z agūt in vno sūt. **Itē** oīs eē agēte
tū qd ē ultimū i q^u oīs i p^rmo i uolūtatē
vno p^rmo agēte sūt sūt sūt q^u p^rp^r
edificatiōis pōt^r p^rprietas q^u p^rp^r
p^ridū z lignoz: que sūt p^r arborē uolūtatē
sunt edificatiōis oīs at actōe ut i actu est
intenzō z uolūtatē i generatiōe nā oīs hōc
agēte actio z mō⁹ puidētiā igit^r eē p^rp^r
mī agēte sūt. **Sci.** ad hām. **Cr** ad hām. **Cr**
i uolūtatē dei. **Amp.** p^rprietas uolūtatē

Tertius.

sua igitur uoluntas seruatrix est rez: si at res ab ef no a deo fluxerunt non est dare tpus aut istans i q pmo a deo effluxerunt: aut igitur nup a deo pduc te sunt aut seper a deo eoz ee pcedit quadiu sunt: sua igitur operatione res in esse conseruat. Dic e qd di Deb. i. Portas oia uerbo vtutis sue z Au gu. dicit. iij. sup Gen. ad liam. Creatoris potetia z oipotentis atqz oitnentis vtus ca est subsisten di ois creature: q vtus si ab eis que creata sut re gendis aliqn cessaret: z silr cessaret eoz spes: ois qz natura coideret. neqz. n. sicut structurā ediu3 cū fabricauerit quis abscedit atqz illo cessante at qz abscedere stat op: ita mūd uel i icu oculi sta re poterit si ei regimē de subtraxerit. Per h autē excluditur quorūdā loquētiū i lege mauozz positio qui ad hoc q sustinē possent mūdū dei z seruatoē indigē: posuerūt oēs formas ee accntia: z q nullū accns durat per duo istātia: ut sic semp rerū formatio eet in fieri: quasi res nō idigeret cā agente nisi dū ē in fieri: vnde z aliqui eoz dicunt ponē q corpora indiuisibilia ex quib oēs subās dicit ee cōpositas q sola fm eos firmitatē habēt pnt ad ho: a aliquā remanere: si deus suā gubēna tionē reb subtraxerit: quozz etiā quidā dicunt q res ee n desinēt nisi de i ipa accns decisionis cau sare: que omnia patet ee absurda.

Q nihil dat esse nisi in quantum agit in v tute diuina. LXVI.

Hoc autem mai festu e q omnia inferiora agentia nō dant ee nisi in qtu agūt i virtute dina

Nihil. n. dat ee nisi in qtu est ens actu: deus autē z seruat res i ee per suā puidētā ut oñsū ē: ex vru te igit oia est q aliqd det ee. Amp. qñ aliq agē tia diuersa sub uno agēte ordināt necesse ē q effe ct q ab eis cōiter sit sit eoz hz q unū ē i picipā do motū z vtutē illi agent: nō. n. pla faciūt unū nisi i qtu unū sūt sic pz q oēs q i exercitu si opan tur ad uictoriā cāndā quā cānt fm q sūt sub ordi natiōe dud cuius ppus effect uictoria est. oñsū ē at in pmo q primū agens ē de: cū igit ee sit cōis ef fectus oiz agentū: nā oē agens facit ee actu: o3 q hūc effectū pducāt i qtu ordināt sub pmo agēte z agūt in vtute ipi. Itē i oib cāis agentib ordiā tis qd ē ultimū i gnātōe z pmi i itētōe ē pp effec tus primū agentis: sic foia dom q ē pprius effect edificatoris posteri puenit q ppatio cemētī z la pidū z lignoz que sūt p artifices iseriores q sub sūt edificatori: i oi at actōe ee i actu est picipalr intentū z ultimū i generatōe. nā eo habito qescit agent actio z mot patētis. ē igit ee ppus effect p mi agētis. f. dei: z oia q dat ee hoc hnt i qtu agūt i vtute dei. Amp. vltimū i bonitate z pfectiōe

ini ca in q pot agēs fm est illud i qd pot ex vtute agētis primi: nā cōplētū vtutis agentis fi ē ex vtute agentis primi: qd at est in oib agentib pfe ctissimū est ee: qz. n. natura uel forma pificiur p hoc q ee actu z ppat ad ee in actu sicut potentia ad actum ipsuz igitur esse ē qd agentia fa agūt i vtute primi agentis. Itē fm ordinē cāz est or do effectuum: pmi at i oib effectibus est ee. nam oia alia sūt determinationes ipi: igit ee ē ppi effect primū agentis z oia alia agūt ipm i qtu agūt in vtute primi agentis. fa at agētia q sūt qsi pūculātes z detmīnātes actōez primi agētis agūt sic ppius effect alia pfectōes q detmīnāt esse Preterea qd ē p cēntiā tale ē ppa cā ei qd ē p picipationē tale sic ignis ē cā oiz ignitoz: deus at sol ē ens p cēntiā suā: oia at alia sūt entia per picipationē. nā i solo deo ee est sua cēntia: ee igit cuiuslibet exntis ē ppi effectus ei: ita q oē qd p ducit aliqd i ee h facit i qtu agit i vtute dei. Dinc est qd di Sap. i. Creauit de ut cēt oia: z i plib scripture: locos dē q de oia facit: z i li. de cāis dē q nec itelligētia dat ee nisi in qtu ē dina. z i quātuz agit in uirtute dina.

Q de e ca opandi oib opantib. LXVII.

Hoc at apparet q de e cau sa oib opantib ut ope rent. Omne. n. opans ē aliq mō cā ef sendi uel fm ee subāle l accntale: nihil at ē cā cēndi nisi i quātū agit in vtute dina ut ostē sū ē: oē igit operās opaf p vtutē dei. Adhuc ois opatio q pfectur aliqua vtutē attribuit sicut cāe illi rei q dedit illā vtutē: sicut motus grauiū z leui um naturalis consequitur formā ipoz fm q sūt grauiā z leuiā: z ideo cā ipoz motus dicitur esse generans qui dedit formā. omnis autē vtus vni cuiusqz agentis ē a deo sicut a principio ois perfe ctionis: ergo cū ois operatio consequatur aliqua vtutez o3 q cuiuslibet operationis cā sit de. Am plius manifestū est q ois actio q nō pot pmācre cessante ipressiōe alicui agentis est ab illo agente sicut manifestatio colorum non posset ee cessante actione solis que aerem illustrat. vñ nō est dubiū quin sol sit cā manifestationis colorz. z similiter patet de motu uiolēto qui cessat cessante uiolētia ipellentis: sicut autē deus nō solū dedit esse rebus cū primo ee inceperūt sed quadiu sūt ee in eis cāt res i ee cōseruās ut oñsū est: ita nō solū cū res pri mo condire sūt eis uirtutes operatiuas indidit: sed semper eas in rebus causat. vnde cessante in tfluētia diuina: omnis operatō cessaret: omis igit rei operatio in ipsum reducitur sicut in causā Tem quicquid applicat uirtutem actiua ad agē dum dicitur esse causa illius actionis: artifex enī applicās vtutem rei naturalis ad aliquā actōz dē ee cā illius actionis: sicut cocus decoctionis que

est per ignem sed omnia applicatio uirtutis ad operationem est principaliter et primo a deo. applicatur enim uirtutes operatiue ad proprias operationes per aliquem motum uel corporis uel anime. primum autem principium utriusque motus est deus: est enim primum mouens omnia immobile ut supra ostensum est: et similiter omnis motus uoluntatis quo applicatur aliquae uirtutes ad operandum reducitur in deum sicut in primum appetibile et in primum uolentem omnis igitur operatio debet attribui deo sicut primo et principali agenti.

Ad huc in omnibus causis agentibus ordinatis semper oportet quod causae sequentes agant in uirtute causae primae: sicut in rebus naturalibus corpora inferiora agunt in uirtute corporum celestium: et in rebus uoluntariis: omnes artifices inferiores operantur secundum imperium supremi architectoris: in ordine autem carum agentium deus est prima causa ut in primo ostensum est: ergo omnes causae inferiores agentes agunt in uirtute ipsius. causa autem actionis magis est id cuius uirtute agitur quam etiam illud quod agit sic principale agens magis agit quam instrumentum: deus igitur principalis uis est causa cuiuslibet actionis quam etiam secundae causae agentes.

Item omne operans per suam operationem ordinatur ad finem ultimum: oportet autem quod uel operatio ipsa sit finis uel operatum quod est operationis effectus: ordinare autem res in finem est ipse deus ut supra ostensum est: oportet igitur dicere quod omne agens in uirtute diuina agat. ipse igitur est qui est causa actionis omnium rerum. Hinc est quod dicitur Isa. xxvi. omnia opera nostra operatus es in nobis domine. et Joan. xv. Sine me nihil potestis facere: et phil. ij. Deus est qui operatur in nobis uelle et perficere per bonam uoluntatem. Et hac ratione frequenter in scriptura nunc efficitur operatio diuina attribuitur: quod ipse est qui operatur in omni operante per naturam uel per uoluntatem sicut illud Job xi. Nonne sicut lac nulli. me. et si. ca. me coa: pel. et car. uel. me. ossi. et ner. cope. me. et in ps. itonuit de ce. dominus. et al. de uo. suam: gan. et carbo. ignis.

Deus est ubique.

LXVIII:

Et hoc autem apparet quod deus necesse est esse ubique et in omnibus rebus. Mouens enim et motum oportet simul esse ut probatur philosophis in vij. phisicorum: deus autem omnia mouet ad suas operationes ut ostensum est: igitur in omnibus rebus.

Item ostenditur quod est in loco uel in re quacumque: aliquo modo contingit ipsam. res enim corporata est in aliquo sicut in loco secundum contactum quantitatis dimensiuae. res autem incorporea in aliquo esse dicitur secundum contactum uirtutis cum careat dimensiuam quantitatem: sic igitur se habet res in corporata ad hoc quod sit in aliquo per uirtutem suam sicut se habet res corporata ad hoc quod sit in aliquo per

quantitatem dimensiuam: si autem esset aliquid corporis habens quantitatem dimensiuam infinitam oporteret illud esse ubique. si sit aliqua res incorporea habens uirtutem infinitam oportet quod sit ubique. ostensum est autem in primo deum esse infinite uirtutis est igitur ubique.

Ad huc sic se habet causa particularis ad particularem effectum: ita se habet causa uel ad uel effectum. oportet autem causam particularem proprio effectui particulari ad esse similem: sicut ignis per suam essentiam calefacit et aqua per suam essentiam uitam corporis confert: cum igitur deus sit causa uel totius esse ut in ij. ostensum est: oportet quod in quocumque est inuenire esse: ei adsit diuina presentia.

Amp. quodcumque agens est presens tantum uni suorum effectuum et actio non potest deriuari ad alia nisi illo mediate: eo quod agens et patiens oportet esse similem: sicut uis motiua non mouet alia membra nisi mediate ante corde: si igitur deus esset presens uni tantum suorum effectuum utpote primo mobili quod ab eo immediate mouetur: sequeretur quod eius actio non posset ad alia deriuari nisi illo mediate: hoc autem est inconueniens: si enim alicuius agentis actio non potest deriuari ad alia nisi mediate aliquid primo: oportet quod illud per proportionalem respondeat agenti secundum totam eius uirtutem aliter enim non posset agens tota sua uirtute uti: sic uidem quod omnes motus quos potest causare uirtus motiua expleri possunt per cor. non est autem aliqua creatura per quam posset expleri quicquid diuina uirtus facere potest: cum diuina uirtus excedat in infinitum quantumlibet re creatam ut apparet ex his que in primo ostensa sunt: inconueniens est igitur dicere quod diuina actio non se extendat ad alia nisi mediate uno primo: non est igitur pars in uno tantum suorum effectuum: sed in omnibus eadem. non ratione operabitur si quis dicat esse in aliquibus et non in omnibus: quod quicumque modo effectus diuini accipiant: non sufficienter explere poterunt diuina uirtutis executionem.

Preterea necesse est ut causa agens sit simul cum suo effectu. primo et immediato: in qualibus autem re est aliquis effectus proximus et immediatus ipsius dei: ostensum est in ij. quod solus deus creare potest. in quolibet autem re est aliquid quod per creationem datur: in rebus quidem corporalibus: prima materia: in rebus autem incorporeis simplices earum essentiae ut apparet ex his que in primo sunt determinata: oportet igitur simul deum adesse in omnibus rebus: presenti cum ea quod de non esse ad esse produxit continuo et semper in esse conseruet ut ostensum est. Hinc est quod dicitur Iere. xxij. Celum et terram ego impleo. et in ps. Si ascendero in celum tu illic es: et si descendo ad inferos ades. Per hoc autem excluditur error quorundam dicens deum in aliqua parte mundi determinatum esse puta in primo celo et in parte orientis. uerum est principium motus celi: quorum tantum dicitur sustineri posset si sane accipiat: ut. si non intelligam deum aliquo determinatum mundi parte esse conclusum sed quod omnium corporum motuum principium secundum naturam ordinem ab aliqua determinata incipit parte deo mouente propter quod et in sacra scriptura deus dicitur

formaliter esse in celo secundum illud...
 hi sedes esse in ipso. Celi celi dno...
 ter nature ordine ena i infinis corp...
 opatur quod uirtute celestis corpore...
 nullo ostendit eam non solum celest...
 imis rebus immediate adesse. Th...
 onis esse uirtus quod per locum ipa...
 si ma po eius sic hic et alia aliter...
 oca. n. us su omo simplex pridu...
 simplex est sicut pcurus qui est te...
 et ppter hoc determinat in in ca...
 non potest unum punctum nisi in v...
 boli esse: uis autem idem illis est q...
 cotinui existens: unde non determin...
 uel magnus uel paruus ex necessitate...
 oportet autem esse in aliquo loco ce...
 eterno ante omne locum sed in me...
 attingit eam quod sit in loco: cum sit...
 uo dicitur: sicut igitur ipse totus est...
 per simplicem suam uirtutem mouerit a...
 in determinanda quod sit in rebus qua...
 ostensum est enim in primo: quod nec m...
 aliquid sed est in operibus per mod...
 De operatione corpore et rebus nat...
 uoluntariis actiones.

Et premittitur...
 quod occasione error...
 natus quod nulla creatura...
 nec in productione effectuum natura...
 non caliditas deus caliditas plene...
 cum in omnibus aliis effectibus...
 ratione determinat sicut ostendit...
 nec substantiale nec accidentale...
 nomen primum in celo. n. primum solum...
 in terra: cum non debeat in parte...
 rationis quod sit in mundo quod est creatura...
 in actu est in in. ij. ostensum est...
 de in formae substantiales quod accidit...
 ut. Hinc autem potest patet quod quocumque...
 concordant. Quia enim deus quod per se...
 est per se uirtutum immensitas: uidetur quod...
 non sit per se conditio in ma pro...
 mis que per se sunt materia sunt q...
 extrinsecas sunt quod sunt principium...
 quod sine ma sit et per hoc ipso poss...
 billis esse quod sit in forma operans...
 di bis sensibus sicut in cas...
 na uero possit omnia formae substantia...
 ligentia agere sicut accidentales...
 necesse est in dispositione que et actio...
 nium in ma dispositionis primum...
 cia ordinat. Hinc autem ipso...
 uirtus actiua in actu est in omni corpo...
 talis forma sicut quatuor actiones.

Certius.

specialiter esse in celo fm illud *Isa. ultio. Celū mi*
hi sedes est: et in ps. Celū celi dño 7c. s3 ex hoc qd p
ter nature ordinē etiā i ifimis corpib^o de^o aliquid
opatur. qd vtrute celestis corporis carī nō pōt: ma
nifeste ostendit deū nō solū celesti corpori s3 etiāz
ifimis rebus imēdiatē adesse. Nō ē autē estimādū
deū sic esse vbiqz qd per locoz spaciā diuidatur q
si vna ps eius sit hic et alia alibi: s3 totus vbiqz est
deus. n. cuz sit oino simplex ptbody caret: neqz sic
simplex est sicut ptbody qui est terminus cōtinui:
et ppter hoc determinatū sitū in cōtinuo h3: vnde
non potest vnus punctus nisi in vno loco indiuisi
bili eē: deus autē indiuisibilis est qd oino extra gen^o
cōtinui existens: vnde nō determinatur ad locum
vel magnū vel parū ex necessitate sue essentie qd
oporteat eum eē in aliquo loco cuz ipse fuerit ab
eterno ante omnē locum sed inēsitatē sue vtrutis
attingit oia qd sūt in loco: cū sit vltia causa efficiēdi
vt dicitur est: sic igitur ipse totus est vbiqz est: qd
per simpliciē suā virtutē vniuersa attingit. Nō est
tñ estimādū qd sic sit in rebus quasi i reb^o mixtus
ostensum est enī in pmo: qd neqz mā neqz forma ē
alicuius sed ē in operibus per modū cause agētis.

De opinione eoz qd rebus naturalibus pbas
subtrahunt actiones. LXIX

Ex premissis autē
qdā occasionē errādī sūperunt pu
tates qd nulla creatura h3 aliq^o actio
nez in pductione effectū naturalū ita. s. qd ignis
nō calefacit s3 de^o cāt calorē p^o sente igne: et sicut di
cūt i oibus alijs effectib^o nālibus: Dūc autē errore
rōnib^o pfirmare conati sūt ostēdētes nullā formā
neqz substantiālē neqz accidētālē nisi per viā crea
tionis pducī in eē: nō. n. pnt forme et accidētia fie
ri ex mā: cū nō hēant mā partē sui: vnde si fue
runt: o3 qd fiāt ex nihilo qd ē creati: et qd creatio so
lius dei actio ē vt in. ij. ostensū ē: seq videt qd solus
de^o tā formas substantiāles qd accidētiales i nā pduc
cat. Dūc autē pōni p^otm ēt quozūdā phoz opio
concordauit. Quia. n. oē qd per se nō ē: ab eo qd
est per se deriuatū inuenit: videt qd forme rerū q
nō sūt per se existētes s3 in mā proueniant ex for
mis que per se sine materia sunt qsi forme in mā
existētes sicut quedā p^oicipatiōes illarū formarū
q sine mā sūt et p^o hoc p^olo posuit spēs rerū sēsi
bilū esse quasdā formas sepatas que sūt cāe essen
di his sensibilibus scōm qd eas p^oicipant. // Auicē
na vero posuit oēs formas substantiāles ab intel
ligentia agēte efficiē: accidētiales autē formas eē po
nebat māe dispōnes que ex actione inferioz agen
tium māe dispōnētū pueniebāt i qd a p^ore stultē
cia declinabat. Dūc autē signū eē videbat qd nulla
vtrus actiua inuenit eē i istis corporibus nisi accidē
talis forma: sicut q^oitates actiue et passiue qd nō vi

dēt eē ad hoc sufficētes qd substantiāles formas cā
re possunt: inueniunt ēt qdā in istis inferioribus qd nō
generāt ex silibus: sicut aialia ex putrefactione ge
nerata: vnde videt qd hoz forme ex aliorib^o pue
niāt pncipijs: et pari rōe alie forme quoz quedaz
sūt multo nobiliores. // Quidā vero ad hoc argu
mētū assumūt ex nāliū quoz ibecillitate ad agē
dū: nā ois corpis forma ē adiūcta quātitati: quā
titas autē ipedit et actionē et motū: cui^o signū po
nūt: qd quātū addit in quātitate alicui corpori: tā
to fit ponderosius et tardatur motus ei^o: vnde ex
hoc concludūt qd nullū corpus sit actiū s3 passi
uū tm. // Hoc etiā nitunt ostēdere per hoc qd oīe
patiēs ē subiectū agētis: et oīe agēs p^oter primūz qd
causat requirit subiectū inferius se: nulla autē sub
stantia ē inferior corpori: vnde videt qd nullū cō
pus sit actiū. // Addūt etiā ad hoc qd corporis sub
stantia ē in vltia distātia a pmo agēte: vñ nō videt
eis qd vtrus actiua pueniat vqz ad substantiā cor
poralem: s3 sicut de^o ē agēs tm: ita substantia corpa
lis cū sit ifima i genere rerū sit passiuā tm. // Propi
has igit rōnes ponit Anicebron i libro fontis vite
q nullū corp^o ē actiū: s3 vtrus substantie spūalis p
transiens p corpa agit actiones qd p corpa fieri vi
dent. // Quidā etiā loquētes in lege Mauroz di
cunt ad hoc rōnē inducē qd etiā accētia nō sint ex
actione quoz: qd accētis nō transit a subiecto in
subiectum: vñ reputāt ipossibile qd calor transeat
a corpe calido in aliud corp^o ab ipso calefactū: sed
dicūt oia huiusmodi accidētia creati a deo. // Ad
pmissas autē pōnes multa icōueniētia sequit. // Si
n. nulla inferior cā et maxie corporalis aliqd opat s3
deus opatur in oibus sol^o: deus autē nō variatur
per hoc qd opatur in rebus oīs: non sequet oīsus
effectus ex oīsitate rez in quibus opat: hoc autēz
ad sensuz apparet falsum: nō. n. ex appōne calidi
sequitur infrigidatio s3 calefactio tm: neqz ex semi
ne hominis sequitur gederatio nisi hoīs: nō ē cālī
tas effectū inferiorē ē ita attribuenda oīne vtrū
q subtrahat cālitas inferiorē agentū. // Item p
rōnez sapie ē vt sit aliquid frustra i opib^o sapiētis
sit aut res create nullo mō opent ad effect^o pducen
dos s3 solus deus opetur oia imēdiatē: frustra ef
sent adhibite ab ipso alie res ad pducendos effec
tus: repugnat igitur p^odicta positio diuine sapien
tie. // Ad hec: qd dat alicui aliqd pncipale dat ei
dem oia que psequūt ad illud: sicut cā que dat
corpi elari grauitatem dat ei motū deorsuz: facere
aut aliquid actu psequitur ad quod est eē actu vt
p3 in deo: ipse. n. est actus purus et est pma cā essen
di oibus vt supra oīsū est: si igitur comunicauit
alijs similitudinez suam q^orum ad esse in q^orum res
in esse pduxit pns est qd comunicauerit eis silitu
dinem suā q^orum ad agē vt etiā res create habeāt
pprias actiōes. // Amp. pfectio effect^o determinat

Liber

perfectionem cause: maior enim virtus perfectior est effectus inducit: deus autem est perfectissimus agens: igitur quod res ab ipso create perfectione ab eo consequantur: detrahatur ergo perfectioni creaturarum est detrahere perfectioni divine virtutis: si nulla creatura habet aliquam actionem ad aliquem effectum producendum multum detrahatur perfectioni creature: ex abundantia enim perfectionis est quod perfectione quam habet possit alteri communicare: detrahatur igitur hec positio divine virtutis. Item sicut est boni bonum facere ita summi boni est aliquid optime facere: deus autem est summum bonum ut in primo ostensum est: igitur eius est facere optime omnia: melius autem est bonum quod alicui collatum sit multo magis eodem quod quod sit per se: quod bonum eodem se inuenit esse divinum quod bonum vniuersum: si bonum vniuersum sit multis eodem si ab vno in alia deriuatur: quod non potest esse nisi in quantum diffundit ipsum in alia per primam actionem: si vero prima est non habet illud in alia transfundendi manet sibi ipsi per se: sicut igitur deus rebus creatis suam bonitatem communicauit ut vna res quod accepit posset in alia rebus transfundere: detrahatur ergo actiones proprias rebus creatis est divine bonitati derogare. Ad hec subtrahatur ordinem rebus creatis est eis subtrahatur id quod optatum habent: nam singula in se ipsa sunt bona: simul autem omnia sunt optima per ordinem vniuersi: si enim totum melius est partibus et finis ipsarum: si autem rebus subtrahatur actiones: subtrahatur ordo rerum ad iudicium rerum enim que sunt diuersa secundum suas naturas non est colligatio in ordinis vniuersitatis nisi per hoc quod quedam agunt et quedam patiuntur: inconueniens igitur est dicere quod res non habent proprias actiones. **Amp.** si effectus non producantur ex actione rerum creaturarum sed solus ex actione dei: impossibile est quod per effectum manifestetur virtus alicuius cause create: non enim effectus ostendit virtutes cause nisi ratione actionis que a virtute procedens ad effectum terminatur: nam autem cause non cognoscitur per effectum nisi in quantum per ipsum cognoscitur virtus eius que nam consequitur: si igitur res create non habent actiones ad producendum effectum: sequitur quod nunquam alicuius rei create poterit cognosci per effectum: et sic subtrahatur nobis omnis cognitio seie naturalis in quantum precipue demonstrationes per effectum sumuntur. Item apparet per inductionem in omnibus quod si se agat sui se: id autem quod generatur in rebus inferioribus non est forma terminata: sed oppositum ex materia et forma: nam omnis generatio ex aliquo est scilicet ex materia et ad aliquid scilicet ad formam: igitur quod generans non sit forma terminata sed compositum ex materia et forma: non igitur species rebus separata ut platonici posuerunt neque intelligentia agens ut posuit Auicenna: est causa formarum que si in materiam sed magis hoc compositum ex materia et forma. Item si agere sequitur ad esse in actu: inconueniens est quod actus perfectior actione destituatur: perfectior autem actus est forma substantialis quam forma accidentalis: si igitur forme accidentales que sunt in rebus corporalibus habent proprias actiones: multo magis forma substantialis habet aliquam propriam actionem non est autem eiusmodi actio disponere materia: quia hoc

fit per alterationem ad quam sufficit forme accidentales: igitur forma generantis est principius actionis ut forma substantialis introducat in generatum. **Rones** autem que inducuntur facile est soluere. **Quod** enim ad hoc aliquid fiat ut sit: sicut forma non dicitur ens que ipsa habeat esse: sed quod per ea compositum est: ita nec forma proprie fit sed incipit esse per hoc quod compositum sit reductum de potentia in actum que est forma. **Nec** est quod ut ostendit quod habet aliquam formam que participata recipiat eam immediate ab eo quod est essentialis forma sed immediate quod ab alio quod habet simile formam simili modo scilicet participata quod terminum agat in virtute illius forme separate si qua sit talis: sic enim agens simile effectum sibi producit. **Sicut** enim non omnis quod omnis actio inferiorum corporum sit per qualitates actiuas et passiuas que sunt accidentales: non producat ex actione earum nisi accione: quod ille forme accidentales sicut creantur a forma substantiali que simul cum materia est causa propriorum accidentium: ita agunt virtute forme substantialis: quod autem agit in virtute alterius producit effectum simile non sibi terminum sed magis ei in cuius virtute agit sicut ex actione instrumenti sit in artificio similitudo artis: ex quo sequitur quod ex actione forme rerum accidentaliu producantur forme substantiales in quantum agunt instrumentaliter in virtute substantialium formarum. **In** animalibus vero que ex putrefactione generantur catur forma substantialis ex agente corporeali scilicet corpore celesti quod est primum alterans: vnde omnia que omnia mouentia ad formam in istis inferioribus agunt in virtute illius: et propter hoc ad producendum aliquas formas imperfectas sufficit virtus celestis absque agente vniuerso. **Ad** producendum autem formas perfectiores sicut sunt anime animalium perfectiorum requiritur cum agente celesti agens vniuersum: talia enim animalia non generantur nisi ex semine: et propter hoc dicitur Aristoteles in libro primo philosophorum hoc generat hominem et sol. **Non** est autem verum quod quantitas inpediat actionem forme nisi per accidentem in quantum scilicet omnia quantitas continua est in materia: forma autem in materia extrinseca sit minor actualitatis est per rationem minoris virtutis in agendo: vnde corpus quod habet minimum de materia et plus de forma: sicut ignis est magis actiuus. **Suppositio** autem modo actionis quam formam in materia existens habere potest quantitas coauget magis quam minuatur actionem: nam quanto corpusculum fuerit maius supposita eque intensa caliditate tanto magis calefacit et supposita grauitate eque intensa quanto magis fuerit corpus graue tanto velocius mouebitur motu naturali: et inde est quod tardius mouetur motu innaturali quia igitur corpora grauia sunt tardioris motus innaturalis cum fuerint maioris quantitatibus non ostenditur quod quantitas inpediat actionem sed magis quod coauget ipsam. **Non** omnia enim que corpus omne careat actione proprie hoc quod in ordine rerum substantia corporalis est infima secundum suum genus: quia etiam inter corpora vniuersum est superior altero et formalius et magis actiuus: sicut ignis est respectu inferiorum corporum: nec tamen etiam infimum corpus excluditur ab agendo: manifestum est enim quod corpus non potest agere se toto cum sit

ispolini et ma que est em in potet
ama: agit n. maguodag fm q est
hoc ont corpus agit fm sua formā
alios corpus f. patiens fm sua mām
in quā materia eius est in potetia
re: si aut eoborio: ad forma corpore
in potetia materia composita agens
potetia ad iudicē sicut accidit i duob
dubio: in aut erit vni tm agēs
potetia re potetia illius: sicut est copat
letia ad corpus dare: sic igitur co
subiectū nō rōne totius compositi s
agit. **Nō** est etiā verū q corpus sint
one a deo: n. deus sit actus pur
magis vel mī: ab eo distat fm q
mī: in actu vel in potetia: illud et
ex parte distat a deo qd est potetia
ma. vnde dicitur in 1o p. 1o q. 1o q. 1o
composita ex materia et forma accidit
nō dicitur in quā hōt formā quā **Ar**
nō dicitur dicit q. 1o dicit: ppter hoc
nō agit fm vō q hōt materia pati
nō dicit q. 1o corpus nō agit q. ac
se de subiecto in subiecto: nō n. hoc
pus calidus calefacere q. idē numer
in calefaciente corpore transeat
facium: sed quia virtute caliditatis
faciente corpore alius calor: nō
corpore caliditate quā prius erat
agens cui nō est traditio: ppter
rum subiectū sed reductio subiecti
tencia in actū: nō igitur autem
rebus creatis: quia omnis effectus
attribuamus q. in oib' operat.

Quo idē effect' sit a deo et a nō

Quibusda
difficile videtur ad int
fectus nōles attribuāt
li agi. **Quia** vna actio a duobus agē
ppter velle: igitur actio q. quā natura
pducit: potest a corpore nōle nō pce
qd pot fieri: sicut q. vniuersum
ta: videm' n. q. nō hōt actio q. duo
pōt facere per vniuersū: igitur nō dicit
sit ad producendum effectum naturā
adhibere ad colat effect' pōt
tute: vel si vna nōle sufficit p
cir: sicut q. q. dicitur vna ad colat
Potetia si dicit totū effectū naturā
bil relinquit de effecta naturā a
endum: nō videt igitur esse possibile
deus pducit dicit q. res naturā

Tertius.

cōpositū ex mā que est cns in potētia 7 forma q̄ ē
actus: agit. n. vnūquodq̄ fm q̄ est actu: 7 ppter
hoc dñe corpus agit fm suā formā: ad quā cōpat
aliud corpus. s. patiens fm suā mām vt subiectū
in quātū materia eius est in potētia ad formā agē
tis: si autē eōuerso: ad formā corporis patiens sit
in potētia materia corporis agentis erūt agētia 7
patētia ad iuicē sicut accidit i duobus corporib⁹
claribus: sin autē erūt vnū tm agēs 7 alterū tantū
patiens respectu illius: sicut ē cōpatio corporis ce
lestis ad corpus elare: sic igitur corpus agit scdm
subiectū nō rōne totius corporis s3 forme p quā
agit. Nō est etiā verū q̄ corpa sint in vltia remoti
one a deo: cū. n. deus sit actus purus: fm hoc aliq̄
magis vel min⁹ ab eo distat fm q̄ sunt plus vel
min⁹ in actu vel in potētia: illud etiā in entibus ē
extreme distās a deo qd̄ ē potētia tm. s. materia p
ma. vñ eius tm ē pati 7 nō agere: corpa vō cū sint
cōposita ex materia 7 forma accedūt ad dīnā sili
tudīnē in quātū hnt formā quā Ari. i pmo phico
rū noiat dīnū quoddā: 7 ppter hoc fm q̄ hnt for
mā agūt. fm vō q̄ hnt materiā patiunt. Ridiculū
autē ē dicē q̄ id corpus nō agat q̄ actūs non tran
sit de subiecto in subiectū: nō. n. hoc modo dē cor
pus caliduz calefacere q̄ idē numero calor qui est
in calefaciente corpore transeat ad corpus cale
factum: sed quia virtute caloris qui est in cale
faciente corpore alius calor numero sit actu in
corpore calefacto qui prius erat in eo in potētia
agens enī nāle nō est traducēs ppter formā in alte
rum subiectū sed reducēs subiectū qd̄ patit de po
tētia in actū: nō igit aufereamus ppter actiones
rebus creatis: quous oēs effectus rerū creatarū deo
attribuamus q̄ in oib⁹ operātū.

Quō idē effect⁹ sit a deo 7 a nālī agēte. LXX.

Quibusdam autē
difficile videtur ad intelligendū q̄ ef
fectus nāles attribuāt deo 7 natura
li agēti. Nā vna actio a duobus agētib⁹ nō videt
pcedi posse: si igit actio p quā naturalis effectus
pducitur pcedit a corpe nālī nō pcedit a deo. Itē
qd̄ pōt fieri sufficiēt p vnū: supflūū ē q̄ fiat p mul
ta: videm⁹. n. q̄ nā nō facit p duo instrumēta qd̄
pōt facere per vnū: cū igit v̄ tua diuina sufficiens
sit ad pducendos effectus naturales superflūū est
adhūbere ad eisdē effect⁹ pducēdos etiā nāles v̄
tutes: vel si v̄ tua nālīs sufficiens ppter effectū pdu
cit: supflūū ē q̄ dīna v̄ tua ad eūdem effectū agat.
P̄terea si de totū effectū naturalēz producit nī
hil relinquit de effectū naturali agentī ad produ
cendum: nō videt igit eē possibile q̄ eisdē effectus
deus pducē dicat q̄s res naturales pducūt. Dec

autē difficultatē nō afferūt si pmissa cōsiderēt. In
q̄libet. n. agēte ē duo cōsiderare. s. rē ipam q̄ agit:
7 v̄tutē q̄ agit sicut ignis calefacit per calorē: v̄tus
autē inferioris agētis depēdet a v̄tute superioris agē
tis i q̄tū supius agēs dat v̄tutē ipam inferiori agē
ti p quā agit vel cōseruat eaz aut etiā applicat eā
ad agendū: sicut artifex applicat instrumētū ad p
priū effectū cui tm interdū formā nō dat per quā
agit instrumētū nec cōseruat s3 dat ei solū modū:
o3 igit q̄ actio inferioris agētis nō soluz sit ab eo
p v̄tutē p̄pria s3 p v̄tutē oīuz supiorz agētū: agit
enī in v̄tute oīum: 7 sicut agēs ifimū iuenit imedi
atū actiū: ita v̄tū p̄mi agētis iuenit imediata ad
pducendū effectū: nā v̄tus ifimū agētis nō h3 q̄ p
ducat hūc effectūz ex se s3 ex v̄tute superioris proxi
mī: 7 v̄tus illius ex v̄tute superioris: et sic v̄tute sup
mi agētis inuenitur ex se pductiua effectus quali
cā imediata: sicut p3 i p̄ncipijs demonstratiōnū q̄z
p̄mū ē imediatū: sic igit nō ē ipueniēs q̄ vna actio p
ducat ex aliq̄ agēte 7 ex v̄tute ita nō ē ipueniēs q̄ p
ducat idē effect⁹ ab inferiori agēte 7 deo ab v̄totez
immediate licet alio 7 alio modo. Patet etiam q̄ si
res naturalis pducatur p̄prium effectū nō est super
flūū q̄ deus illū pducatur: quia res naturalis nō p
ducit ipsum nisi v̄tute dīna: neq̄ ē supflūū si deus
per se ipm pōt oēs effectus naturales pducere q̄
per quāsdā alias causas pducant: nō. n. hoc est ex
insufficiētia dīne v̄tutis sed ex imēsitate bonitatis
ip̄ius p quā suā similitudinē rebus cōicare voluit
nō q̄tum ad hoc q̄ essent sed etiam q̄tū ad hoc
q̄ alioz cause essent. Dis. n. duobus modis crea
ture cōiter oēs diuinam similitudinē consequunt
vt supra ostensum est: p hoc etiam decoz ordinis
in rebus creatis apparet. Patet autem q̄ non sic
idem effectus cause naturali 7 diuine virtuti attri
buitur q̄i partim a deo 7 partim a naturali agēte
fiat: sed totus ab v̄totez secundum alium modūz
sicut idem effectus: totus attribuitur instrumēto
7 p̄ncipali agentī etiam totus.

**De diuina prouidentia non excludit totaliter
malum a rebus. LXXI.**

Ex his etiā appa
ret q̄ dīna prouidentia que res guber
nat non impedit qn corruptio 7 defe
ctus 7 malum in rebus inueniatur. Diuina enim
gubernatio qua deus in rebus opatur nō exclu
dit operationem causarum secundarum sicut iaz
ostensum est: contingit autē puenire defectum in
effectū ppter defectum cause secūde agētis absq̄
eo q̄ sit defectus in primo agente: sicut cuz in effe
ctu artificis habentis perfecte artem contingit alī
quis defectus propter instrumenti defectum: 7 si

cut hominem cuius vis motiua est fortis cōtingit claudicare nō ppter defectū virtutis motiue sed ppter tibi curuitatē cōtingit igit in his que agunt & gubernant a deo aliquē defectū & aliq̄ malum inueniri ppter defectū secundō agentū lz in ipso deo nullus sit defectus. **Amp.** pfecta bonitas in rebus creatis nō inuenit nisi eēt ordo bonitatis in eis vt. s. quedā sint aliq̄ meliora: nō. n. iplerēt oēs gradus possibiles bonitatis: neq; etiā aliq̄ creatura deo assilaret q̄tū ad hoc q̄ alteri eminet: tolleret etiā sūmus decō: a rebus si ab eis ordo distinetur & dispariū tolleret: & qd̄ ē amplius tolleret multitudō a reb⁹ ineq̄litate bonitatis sublata: cū p differētias q̄bus res ab iuicē differūt vnū altero melius existat: sicut aiatū inanimato & rationale irrationali: & sic si eq̄litas oimoda esset in rebus nō eēt nisi vnū bonū creatū: qd̄ manifeste pfectio nī derogat creature: gradus autē bonitatis supior est vt aliquid sit bonū qd̄ nō possit deficere a bōitate: inferior: at eo ē qd̄ pōt a bonitate deficē: vt qz igit gradū bonitatis pfectio vniuersi requirit: ad puidentiā autē gubernātis p̄tinet pfectionē i rebus gubernatis cōseruare nō autē eā minuire: igit non pertinet ad diuinā puidentiā vt oīo excludat a rebus potētā deficientiā a bono: hāc autē potētiaz scq̄t malū: qz qd̄ pōt deficē q̄q; deficē: & ipse defect⁹ boni malū ē vt supra ostēdū ē nō est igit ad diuinā puidentiā pertinens vt oīo malū a rebus gubernatis phibeat. **Ad** hec optimū in gubernatione qualibet ē vt rebus gubernatis secundum modum suū prouideatur: in hoc enī regimī iusticia consistit: sicut igit esset cōtra rationē humani regimī si impedirent a gubernatore ciuitatis hoies agere secundum sua officia nisi forte q̄q; ad bonā ppter aliquaz necessitatem: ita esset contra rōnē diuinī regimī si nō sineret res creatas agere secundum modū pprie nature: ex hoc autē q̄ creature sic agūt sequitur corruptio & malū in rebus cum ppter contrarietate & repugnatiā q̄ ē in reb⁹ vna res sit alterius corruptiua: nō est igit ad diuinā puidentiā p̄tine: malū oīno a rebus gubernatis excludē. **Itē** impossibile ē q̄ agens opet aliquod malū nisi. p̄ hoc q̄ intendit aliq̄ bonū sicut ex superioribus apparet: phibe autē cuiuscūq; boni frētione vniuersaliter a rebus creatis nō p̄tinet ad puidentiā eius q̄ est oīs boni cā: sic. n. multa bona subtraherentur ab vniuersitate reruz: sicut si subtraheret igni intentio generandi sibi simile ad quā sequit hoc malū qd̄ est corruptio rerū cōbustibiliū: tolleret hoc bonū qd̄ ē generatio ignis & cōseruatio ipsius secundū suā speciē: non est itaq; diuinē puidentiē malum totaliter a rebus excludere. **Ad** hec multa bona sunt i rebus que nisi mala essent locū nō haberēt: sicut nō esset patētia iustoz: si nō eēt malignitas persequētū: nec es-

set locus iusticie vidicandi si delicta nō eēt: in rebus etiā nālibus nō eēt vni⁹ generatio nisi esset alteri⁹ corruptio: si ḡ malū totaliter ab vniuersitate rerū p diuinā prouidentia excluderet oporteret eēt bonoz multitudinē diminui: qd̄ esse non debet: quia virtuosius est bonum in bonitate q̄ in malitia malum sicut ex superioribus p̄: igitur non debet per diuinā prouidentiam totaliter malum excludi a rebus. **Amp.** bonum totius preminet bono partis: ad prouidū igit gubernatore pertinē negligere aliquē defectū bonitatis i pte vt fiat agnētū bonitatis in toto: sicut artifex abscondit sādamentū sub terra vt tota domus habeat firmitatē: sed si malū a quibusdā p̄tibus vniuersi subtraheret: multum deperiret pfectionis vniuersi & pulchritudo ex ordinata bonoz & maloz adunatione confurgit dum mala ex bonis deficientibus proueniunt: & tamen ex eis quedam bona consequuntur ex puidentiā gubernantis: sicut & silentij interpositio facit cantilenam esse suauem: non igitur per diuinā prouidentiam debuit malum a rebus excludi. **Ad** hec res alie & precipue inferiores ad bonum hominis ordinantur sicut ad finem: si autem nulla mala essent in rebus: multuz de bono hominis diminueretur & quatum ad cognitionem & quatum ad boni desiderium vltimam rem: nam bonum ex comparatione mali magis cognoscitur: & dum aliqua mala perpetratur: ardentius bona optamus: sicut quantum bonum sit sanitas: infirmi maxime cognoscunt: qui etiā ad eam magis exardent q̄ sani: non igitur pertinē ad diuinā prouidentiaz mala a rebus totaliter excludere. **Propter** quod dicitur **Ma. xlv. facies pacem & creans malum. Et Amos. iij. Non ē malum in ciuitate qd̄ deus non fecerit.** Per hoc autē excluditur quorundam error: qui propter hoc q̄ mala in mundo euenire videbant dicebant deum non esse sicut Boetius in primo de consolatione introducit quēdam philosophum querentem: si deus ē vnde malū est: esset autē e contrario argumentum: si malum est: deus est: non enim esset malum sublato ordine boni: cuius priuatio est malū hic autē ordo non esset si deus non esset. **Tollitur** etiā et erroris occasio per premissa illis q̄ diuinā prouidentiam, vsque ad hec corruptibilia extendi negabāt propter hoc quod in eis multa mala euenire conspiciēbant: sola autē incorruptibilia diuine prouidentie subdi dicebant i quib⁹ nullus defectus nec malum aliq̄ inuenitur. **Per** hoc etiā tollitur errandi occasio manicheis qui duo prima principia agentia posuerunt bonum et malum quasi malum sub prouidentia boni dei locum habere non posset. **Soluitur** etiā quorundam dubitatio vtrum scilicet actiōes male sint a deo. **Nam** cum ostensum sit oīe agens

actiōe sua p̄tinet in quatuor agit vniuersi
et hoc oīo ē oīam & effectus & etiā a
libz ostensū q̄ malū & defectū in
rebus diuinis regimī accidat ex cōditio
causari in quibus pōt eē defectus
q̄ actiōes male fecerūt q̄ deficientes
deo sed a causis p̄tibus deficientibus
oīo qd̄ de actiōe & de cōtate hūit oīz
sunt claudicatio est a virtute motiua
q̄ hō de motu: q̄tū vō ad id quod hō
est ex curuitate curia.

De diuina puidentiā non excludit
tiam a rebus.

Uent autē c
puidentiā non excludit
a rebus: ita etiam non ex
cludit nec necessitate rē
am enī ostensū ē q̄ operatio puidentiā
in rebus nō excludit causas secundas
ip̄tū in q̄tū agit virtute deo: ex cau
sā aliq̄ effectus dicitur necessariū
essē vō ex remotis causis nā fruct
te est effectus cōtingē ppter eam p
vis germinata q̄ pōt ip̄tū & de hō
mota. s. sol sit cā et necessitate acc
inter causas proximas multa su
possunt: nō oīs effectus q̄ puidentiā
necessarij s; plurimi sūt cōtingētes
diuinā prouidentia pertinet vt gra
possibiles sunt adimpleat vt ex supra
no autem diuiditur per contingens
et per se diuisio oīs: si igitur diu
excluderet omnē contingentiā: nō
dō enim cōseruarentur. **Amp.**
qua sine p̄p̄tione oīo tanto m
similitudine participans & quanto m
tanto magis a similitudine ipsius defici
que hōc bono p̄p̄tione similitudo sunt oī
bilia. **Substantia** immutabile que ma
militudinem accipit oīi est omnino i
es autem que sunt die proxima & mo
diare ab his que semper eodem modo
quandam immobilitatis speciem re
q̄ semper eodem modo mouentur
celestia: consequitur ergo q̄ ea que
ad ista & ab eis mota longius ab i
stant vt scilicet non semper eodem
tur: & in hoc ordinis pulchritudo ag
uaten necessarium in quādam vni
eodem modo se habet: reparet
puidentiā ad quam pertinet ad
futurē & cōseruare si omnia ex

Tertius.

actionē suā p̄ducē in quātū agit v̄tute diuina et ex hoc deū eē oīum ⁊ effectū ⁊ etiā actionū cām scēq; ostensū sit q̄ malū ⁊ defectū in his q̄ puidētia diuina regūtur accidat ex cōditiōne secundarū causarū in quibus pōt eē defectus: manifestū est q̄ actiones male secūdū q̄ deficientes sūt nō sunt a deo sed a causis primis deficientibus: q̄tū autē ad id qd̄ de actione ⁊ de entitate hnt̄ o3 q̄ sūt a deo sicut claudicatio est a virtute motiua q̄tū ad id qd̄ h3 de motu: q̄tū vō ad id quod h3 de defectu est ex curuitate cruris.

Q diuina puidētia non excludit contingētiam a rebus. LXXI.

Sicut autē diuina puidētia non excludit v̄lter malū a rebus: ita etiā non excludit contingētiam nec necessitatē rebus inōnit. Jam enī ostensū ē q̄ operatio puidētie q̄ de op̄atur in rebus nō excludit causas secundas sed p̄ eas impletur in q̄tū agit virtute dei: ex causis autē primis aliqui effectus dicuntur necessarij v̄l contingētes: nō autē ex remotis causis: nā fructificatio plantę est effectus cōtingēs p̄pter cām primā que est vis germiatua q̄ pōt impediri ⁊ deficere: q̄uis cā remota. s. sol sūt cā ex necessitate agens: cum igitur inter causas proximas multa sunt que deficere possunt: nō oēs effectus q̄ puidētie subdunt erūt necessarij s3 plurimi sūt cōtingētes. Ad hec ad diuinā puidētiam pertinet vt gradus entitū qui possibile sunt adimpleant vt ex supra dictis patet. ens autem diuiditur per contingens ⁊ necessariū ⁊ est per se diuisio entis: si igitur diuina puidētia excluderet omnē contingētiam: non omnes gradus entium conseruarentur. Amp̄: quanto alī qua sunt propinquoia deo tanto magis de eius similitudine participans ⁊ quanto magis distant tanto magis a similitudine ipsius deficient: illa autē que sunt deo propinquissima sunt omnino imobilis. s. substantie separate que maxime ad dei similitudinem accedūt qui est omnino immobilis: ea autem que sunt his proxima ⁊ mouentur imediante ab his que semper eodem modo se habent: quandam imobilitatis speciem retinent in hoc q̄ semper eodem modo mouentur: sicut corpora celestia: consequitur ergo q̄ ea que consequuntur ad ista ⁊ ab eis mota longius ab imobilitate distant vt scilicet non semper eodem modo moueantur: ⁊ in hoc ordinis pulchritudo apparet: omne autem necessarium in quātum huiusmodi semp̄ eodem modo se habet: repugnaret igitur diuine puidētie ad quam pertinet ordinem in rebus statuere ⁊ conseruare si omnia ex necessitate eue-

nirent. **P**reterea quod necessarium est esse: se per est: nullum autem corruptibile semper ē: si igitur diuina puidētia hoc requirit q̄ oīa sint necessaria: sequitur q̄ nihil sit in rebus corruptibile ⁊ per consequēs nec generabile: subtrahet ergo a rebus tota pars generabilis ⁊ corruptibilis: qd̄ pfectioni derogat vniuersi. Ad hec in omni motu ē quedā generatio ⁊ corruptio: nā in eo qd̄ mouetur aliquid incipit ⁊ aliquid desinit esse: si ergo omnis generatio ⁊ corruptio subtraheret subtracta contingētia rerū oīum vt ostensū est: cōsequēs ē q̄ ⁊ motus subtraheret a rebus ⁊ oīa mobilia.

Ite debilitatio v̄tutis alicuius substantie ⁊ eius impedimētū ex aliquo cōtrario agēte: est ex aliq̄ cōimutatio: si ergo diuina puidētia nō impedit motū a rebus: neq; etiā impedit debilitatio v̄tutis iparū aut impedimētū ex resistentia alterius: ex v̄tutis aut debilitate ⁊ eius impedimēto cōtingit q̄ res naturalis nō seper eodē mō opat: sed q̄q; deficit ab eo qd̄ cōpetit sibi secūdū suā naturā vt sic naturales effectus nō ex necessitate pueniāt: nō igitur pertinet ad puidētiam diuinā q̄ rebus p̄uisa necessitatem imponat. Amp̄. in his que puidētia debite reguntur non debet esse aliquid frustra: cum igitur manifestum sit cās aliquas esse contingentes ex eo quod impediri p̄nt vt non producant suos effectus patz quod contra rationem puidētie esset quod oīa ex necessitate contingerent: non igitur diuina puidētia necessitatem rebus imponit contingētiam a rebus v̄lter excludens.

Q diuina puidētia non excludit arbitriū libertatem. LXXII.

Hæ quo etiā p̄z quod puidētia diuina voluntatis libertati non repugnat. Cuiuslibet enim gubernantis puidētis gubernatio ad perfectionem rerū gubernatarum ordinatur: vel adipiscendam vel augendam vel conseruandā quod igitur perfectionis est: magis conseruandū est per puidētiam quam quod est imperfectio nis ⁊ defectus in rebus autem inaiatis cāz contingētiam ex imperfectioe ⁊ defectu est: secundum enim suam nām sunt determinata ad vnum effectum quem sp̄ consequuntur nisi sit impedimētū vel ex debilitate v̄tutis vel ex aliquo exteriori agente vel ex m̄e indispositione: ⁊ propter hoc cause nāles agentes non sunt ad vtrūq; s3 vt frequentē eodem mō suum effectum producant: deficient autem raro. Q̄ autem voluntas sit causa conitagens ex ipsius perfectione puenit: quia nō h3 virtutem limitatam ad vnum sed habet in p̄tate producere hūc effectum vel illum propter quem

est contingens ad vtrūlibet: magis enim pertinet ad prouidentiam diuinam cōseruare libertatem voluntatis quam cōtingentiam in nālibus causis.

Amp. ad prouidentiam diuinam pertinet vt rebus vtratur fm modū earū modus autē agēdi cuiuslibz rei cōsequit formā et q̄ est p̄ncipiū actionis: forma autē per quā agit volūtariē agēs nō est determinata agit enī volūtas p̄ formā apprehēsa ab intellectu nā bonū apprehensū mouet volūtatē vt ei⁹ obiectum: intellectus autē nō hz vnā formā effect⁹ determinat sed de rōne sua ē vt multitudinē formarū cōphendat: et ppter hoc volūtas multiformes effectus pducere pōt: nō igit ad rōnē prouidentie ptinet q̄ excludat libertatis volūtatē.

Ite per gubernationē cuiuscunqz prouidentis res gubernate deducit ad finē cōuenientē: vn̄ t̄ de prouidentia diuina Greg. nissenus dicit q̄ ē volūtas dei p̄ quas oīa q̄ sūt cōuenientē deductionē accipiūt: finis autē vltim⁹ cuiuslibet creature ē vt cōsequat diuinam similitudinē sicut supra ostensū ē: eēt igit diuine prouidentie repugnās si alicui rei subtraheret illud p̄ quod assequit diuinā similitudinē agēs autē volūtatē assequit diuinā similitudinē in hoc q̄ libere agit: ostensū ē. n. in p̄mo liberū arbitriū in deo esse: nō igit p̄ prouidentia subtrahit volūtatē libertas.

Ad hec prouidentia ē multiplicatiua bonoz in rebus gubernatis: illud ergo p̄ qd̄ multa bona subtraherētur a rebus nō pertinet ad prouidentia: si autē libertas volūtatē tolleret multa bona subtraherēt: tolleret enī laus vtutis hūane q̄ nulla ē si hō libere nō agat: tolleret etiā iusticia p̄miātis et punitis si nō libere hō ageret bonū v̄ malū: cessaret etiā circūscriptio i cōsilijs q̄ de his q̄ ex necessitate aguntur frustra tractarent: eēt igit cōtra prouidentie rōnem si subtraheret volūtatē libertas.

Hinc ē qd̄ dicit **Ecc. xv.** Deus ab initio constituit hominē et reliquit illū in manu consilij sui: et iterū. Ante hominē vita et mors bonū et malū qd̄ placuerit ei dabitur illi. Per hoc autē excludit erro: et opinio stoicorū que fm ordinē quēdā carū intransgressibilem que greci imarminū vocabāt: oīa ex necessitate dicebāt prouenire.

Q diuina prouidentia non excludit casum et fortunam. **LXXIII.**

E premiffis etiā apparet q̄ diuina prouidentia non subtrahit a rebus casū et fortunā. In his enī q̄ i miori pte accidūt dicūt eē fortuna et casus: si autē puenirēt aliqua vt in miori pte: oīa ex necessitate acciderēt: nā eā que sūt cōtingētia vt in plurius in hoc solo a necessarijs differūt q̄ p̄nt i miori pte deficere: eēt autē cōtra rōnē diuine prouidentie si

oīa ex necessitate cōtingerēt vt ostensū ē: igit et cōtra rōnē prouidentie diuine eēt si nihil fieret fortuitū et casuale in rebus.

Amp. cōtra rōnē prouidentie eēt si res prouidentie subiecte nō agerēt p̄pter sine: cū prouidentie sit oīa ordinare in finē: eēt etiā cōtra pfectionem vniuersi si nulla res corruptibilis eēt nec aliq̄ vtus deficē potēs vt ex supra dictis p̄: ex hoc autē q̄ aliqd̄ agēs ppter finē deficit ab eo qd̄ intendit sequit aliq̄ casu cōtingere: eēt igit cōtra rōnē prouidentie et pfectionis rerū si nō essent aliq̄ casualia.

Ad hec multitudo et diuersitas causarū ex ordine prouidentie diuine et dispōnis pcedit supposita autē carū dispōne oīa vnā alteri qnqz cōcurrēt p̄ quā ipediat vel iuuēt ad suū effectū pducendū: ex cōcursu autē duarum carū vel pluriū contigit aliquid casualiter euenire dū finis nō intentus et cōcursu alicui⁹ cause puenit: sicut iuētio debitorū ab eo q̄ ibat ad for̄ cā emēdi aliqd̄ puenit ex hoc q̄ debitor: etiā ad for̄ venit: nō est igit diuine prouidentie cōtrariū q̄ sint aliqua fortuita et casualia i rebus: **I**te quod nō est nō pōt esse alicuius cā: vnde oīa q̄ vniūquodqz sicut se hz ad esse: ita se hēat ad hoc q̄ sit cā: oīa igit q̄ fm diuersitatē ordinis in entibus sit diuersitas etiā ordinis i causis: ad pfectionē autē rerū requirit q̄ nō solū sint in rebus entia p se sed etiā entia per accēs: rea. n. q̄ nō hnt in sua substantia vltimā pfectionē oīa q̄ pfectionē aliq̄ psequat p accētia et tanto per plura quāto maiora dei simplicitate distant: ex hoc autē q̄ aliquod subiectū hz multa accētia sequit q̄ sit aliqd̄ ens p accēs: nā subiectū et accidens et etiam duo accētia vniū subiecti sunt vnū et ens sicut homo albus et musicū albū oīa igit ad pfectionē rerū q̄ sint etiā quedā cause per accēs: ea autē que ex causis aliq̄ pcedūt per accēs dicūt accidere a casu vel a fortuna: nō ē igit cōtra rōnē prouidentie q̄ pfectiones rerū cōseruat vt aliqua fiant vel casu vel fortuna.

Preterea ad ordinē diuine prouidentie pertinet ut sit ordo et gradus in causis: quāto autē ē aliqua superior: tanto est maioris virtutis vnde eius casualitas ad plura se extendit: nullius autem cause naturalis intentio se extendit vltra virtutē eius: cōset enim frustra: oīa ergo q̄ intentio cause particularis nō se extendat ad omnia que contingere pōt sunt: ex hoc autem contingit aliquid casualiter vt fortuito q̄ eueniunt aliqua p̄pter intentionē agentiu: ordo igit diuine prouidentie exigit q̄ sit casus et fortuna in rebus. **H**inc est qd̄ dicit **Ecc. ix.** Vidi nec velociū esse cursū et: sed tēpus casūqz in oib⁹ scilicet inferioribus.

Q prouidentia diuina sit singularium contingentium. **LXXV.**

E his autē ostēdit sicut manifestū est diuina prouidentia v̄ ad multa casualiter et fortuito eueniunt solū differēt ab incurruptibilitate p̄tibiū quoz dicit prouidentia cōtra rōnē rēpognat cōtingētia et casus et voluntariū vt ostensū est: nihil igit vidētia ē sicut incurruptibilitas si deus hōz fm gulariū prouidentia hoc ē q̄ nō cognoscit ea: aut q̄ n̄ vult hōz carū hōz nō aut pōt carū laria nō cognoscit: ostensū enī est eo: nōntā habere: etiā pōt dicere carū habere nō pōt: si autē pōt vt supra probatū est: hōz horum nōntis nō capaci sunt: cū v̄ horum rōnē indubita sicut patet naturalē intencō sicut patet in ap̄tibus bonis que quodā naturalē bonitate: etiā pōt dici q̄ deus bonitate: cū voluntas ipsius sit v̄ v̄ nō v̄t eo: que gubernat in ordē nō m̄t cōstitū: nō igit pōt d̄i gulariū carū nō habet.

Amp. hoc q̄ casu cōstitū diuinā similitudinē et supra dictis p̄uincitur sit pducendū aliqd̄ q̄ carū hōz: sicut alia n̄ntar nutritur carum hōz eo: q̄ cōstitū: om̄ itoz particulariū vt et supra eo carū. **I**te ostensū ē supra q̄ deus nō ex necessitate nature agit: si v̄ intencō: ea autē q̄ agunt p̄ v̄ carū prouidentia subditū: que in bono q̄ per intellectū aliq̄ dispōit q̄ prouidentia subditū: ea que ab ip̄o sunt sicut ignis operatiue: hoc finitū et operatiue ip̄o diuina prouidentia.

Preterea ita ē prouidentia alia ea sine q̄vō: ea que curat in p̄ntia oīa deficiēt particulari q̄ v̄ carū p̄nt: si igit deus v̄t fm carū: oīo p̄nt: q̄ v̄t carū: et ip̄fecta nā. **I**te dicit aliqd̄ q̄ hōz carū hōz v̄t ad hoc q̄ cōstruēt v̄t ad alia: hoc oīo est nō p̄nt: ea singularis accidit ad carū: cōstruēt rōnē ordinant: si ergo deus hōz

Tertius.

His autem que

ostēsa sūt manifestū sit q̄ dīna prouidētia puenit vsq̄ ad singularia generabilia et corruptibilia. Nō enī videt̄ horū nō esse prouidentia nisi ppter eorū contingentia et q̄ in eis multa casualiter et fortuito eueniūt. In hoc enīz solū differūt ab incorruptibilibus et vlibus corruptibilibus quorū dicit̄ prouidentia eē: prouidentie autē nō repugnat cōtingētia et casus et fortuna et neq̄ voluntariū vt ostensū est: nihil igit̄ phibet horū prouidentia eē sicut incorruptibilia et vliū. Ad hec si deus horū singulariū prouidentia non habet: aut hoc ē q̄ nō cognoscit ea: aut q̄ nō pōt: aut q̄ nō vult horū curā habē: nō aut̄ pōt dici q̄ deus singularia non cognoscat: ostensū enī est supra: q̄ deus eorū noticiā habet: nec etiā pōt dici q̄ deus eorū curā habere nō possit cū eius potētia sit infinita vt supra probatū est: neq̄ etiāz hoc singularia gubernationis nō capacia sunt: cū videamus ea gubernari rōnis industria sicut patet in hoibus et p naturalē instinctū sicut patet in apibus et multis animalibus brutis que quodā naturali instinctu gubernant: neq̄ etiā pōt dici q̄ deus nō velit ea gubernare: cū voluntas ipsius sit vliter ois boni: bonū autē eorū que gubernant in ordīne gubernationis marie cōsistit: nō igit̄ pōt dici q̄ deus horū singulariū curā nō habet. **A**mp. oēs cāe secūde i hoc q̄ cause existūt diuinā similitudinē cōsequūt vt ex supra dictis p̄: inuenitur aut̄ hoc cōit̄ i causis pducentibus aliqd̄ q̄ curā hnt̄ eorū que pducunt sicut animalia nāliter nutriūt fet̄ suos deus igit̄ tur curam hz eorū q̄z cā existūt: est autē causa etiā istoz particulariū vt ex supra dictis p̄: hz igit̄ eorū curā. **I**tē ostensū ē supra q̄ deus in rebus creatis nō ex necessitate nature agit sed per voluntatē et intellectū: ea aut̄ q̄ agunt p voluntatē et intellectū cure prouidentis subdunt: que in hoc consistere videntur q̄ per intellectū aliqua dispensent: diuine ergo prouidentie subdunt ea que ab ipso agunt: ostensum ē aut̄ supra q̄ deus opatur in oibus causis secundis et oēs rerū effectus reducunt in deū sicut in cām: et sic ōz q̄ ea que in istis singularibus agunt sint sicut ipsius opera: igit̄ hec singularia et motus et operatiōes ipoz diuine prouidentie subiacent. **P**reterea stulta ē prouidentia alicui q̄ non curat ea sine q̄bus ea que curat n̄ pnt̄ eē: stat aut̄ q̄ si oia deficerēt particularia q̄ vliā eorū remanē non pnt̄: si igit̄ deus vliā tñ curat: singularia vero ista oio derelinquit: stulta et imperfecta erit eius prouidentia. **S**i aut̄ dicat aliqd̄ q̄ horū singulariū deus curā hz vsq̄ ad hoc q̄ construēt in esse nō q̄tuz autē ad alia: hoc oio esse nō pōt: nā oia alia q̄ circa singularia accidūt ad eorū cōseruationē vel corruptionē ordinant: si ergo deus habet curā singu-

lariū q̄tū ad eorū cōseruationē: hz etiā curam diuinā circa ea contingentia. **P**otest autē aliquis dicere q̄ sola cura vlium sufficit ad particulariū cōseruationē in esse: puia sūt. n. cuiuslibz speciei ea p que quodlibet indiuiduū illius speciei pōt cōseruari in esse sicut data sunt animalibz organa ad cibū sumendū et digerendū et cornua ad prehendū se: vtilitates aut̄ horū nō deficiūt nisi i minori pte euz ea que sūt a natura pducūt effectus suos vel sēp vel frequent: et sic nō pnt̄ oia indiuidua deficere et si aliquod deficiat: sed scōm hāc rōne oia que circa indiuidua contingūt prouidentie subiacebūt sicut et cōseruatio eorum in esse: quia circa singularia alicuius speciei nihil pōt accidē qd̄ nō reducatur aliquo mō ad pncipia illius speciei: sic igit̄ singularia nō magis subiacent diuine prouidentie q̄tū ad cōseruationē in esse q̄ q̄tū ad alia. **P**reterea in cōpatione rerū ad finē talis ordo apparet q̄ accidētia sūt ppter substantias vt p ea pficiunt in substantie nature: materia ē ppter formā: p hanc enī participat diuināz bonitatē pp quā oia facta sūt vt supra ostensū ē. **E**x quo p̄z particularia sūt ppter naturā vlem: cuius signū ē q̄ in his in q̄b̄ pōt natura vniuersalis cōseruari p vnū indiuiduū nō sunt multa indiuidua vni speciei sicut p̄z luna et soleici aut̄ prouidentia sit ordinatiua aliquoz in finē iō ōz q̄ a 1 prouidentia p̄neāt et fines et ea q̄ sūt ad finē: subiacent. n. prouidentie nō solū vliā sed etiā singularia. **A**d hec: hec ē differētia inter speculatiua cognitionē et practicā q̄ cognitio speculatiua et ea q̄ ad ipam pertinet pficiunt in vli: ea vō que pertinet ad cognitionē practicā pficiunt in particulari: nā finis speculatiue ē vltas que pmo et p se et in imaterialibz consistit et i vlibus: finis vero practice ē operatio q̄ est circa singularia: vnde medicus nō curat hoīem in vli sed hūc hoīem: et ad hoc ē tota scia medicine ordinata: cōstat aut̄ q̄ prouidentia ad practicā cognitionē pertinet cū sit ordinatiua rerū in finē: eēt igit̄ imperfecta dei prouidentia si in vlibus consisteret et vsq̄ ad singularia nō pueniret. **I**tē cognitio speculatiua magis pficit in vli q̄ in particulari: q̄ magis sciūt vniuersalia q̄ particularia: et ppter hoc vniuersalissimoz pncipioz cognitio ē cōis: ille vō est pfectior in scia speculatiua qui nō solū vniuersalē sed ppriā cognitionem de rebus hz: nā qui cognoscit in vniuersali tñ: cognoscit rem soluz in potentia ppter quod discipulus de vli cognitione pncipioz reducitur in ppriam cognitionēz p̄conum per m̄gm qui vtranz cognitionem hz sicut aliquid reducitur de potentia in actum per ens actum: multo igit̄ magis in scia practica pfectior est qui non soluz in vli s̄z etiā in particulari res disponit ad actum: diuina igit̄ prouidentia que est perfectissima vsq̄ ad singularia se extendit. **A**mp. cum deus sit

ca entis in q̄tum est ens vt supra onsum est opot
ter q̄ ipse sit prouisor entis in quantum est ens:
prouidet enim rebus in q̄tu3 est causa earu: q̄cqd
ergo quocunq; mo e sub eius puidetia cadit: singu
laria aut sut entia 7 magis q̄ vlia qz vlia no subfi
sunt p se sed sut solu i singularibus: e igit dina pui
detia etiā singulariu. Itē creature diuine puiden
tie subdit put ab ipso i fine vltimū ordinant q̄ e
bonitas sua: p̄cipatio igit dine bonitatis a rebus
creatis e per dina puidetia: bonitate aut dinam
p̄cipant etiā singularia cōtingentia: o3 q̄ etiā3
ad ea dina puidetia se extendat. Hinc est qd dicit
Math. x. Duo passeret asse veneti: 7 vnus ex eis
no cadit in terrā sine patre meo: 7 Sap. viij. At
tigit a sine vsq; ad sine fortit. i. a p̄mis creatis vsq;
ad ifima eoz. Ezech. etiā. ix. arguit opio quorun
dā q̄ dicebat. Dereliquit dominus terrā: dñs no
videt: 7 Job. xxij. Circa cardines celi pambulat
nec nostra cōsiderat. Per hoc aut excludit opio
quorūdā qui dixerūt q̄ dina puidetia no se extē
dit vsq; ad hec singularia: quā quidē opionē qui
dā Ar. ponūt licet ex verbis eius haberi n̄ possit.

¶ Q̄ prouidentia dei sit singularium
mediate. XXXVI.

Quidā autē cōces
serūt puidetia diuinā vsq; ad hec si
gularia pcedē: sed quibusdā mediātī
bus causis. Posuit. n. pplo vt Greg. nissenus dicit
triplicē puidetia: quarū prima e sumi dei e p̄mo
7 p̄ncipaliter puidet pp̄q; i. oibus sp̄ualibus et
intellectualibus cōsequēter vō toti mūdo quātum
ad genera 7 spēs 7 vles causas q̄ sut corpora cele
stia. Secūda vō e qua puidet singularibus aialiu
7 plātaz et eoz generabiliū 7 corruptibiliū q̄tu
ad eoz generationē 7 corruptionē 7 mutationes
alias: quā quidē puidetia pplo attribuit dñs q̄
celū circueunt. Ar. vero hoz qualitātē attribuit
obliquo circulo. Tertiā vō puidetia ponit rerū
que ad humanā vitā p̄tinēt quā quidē attribuit
q̄busdā demonibus circa terrā existētibus q̄ fm
ipsū hūanarū actionū sunt custodes: s3 tñ secūdū
Platonem secūda 7 tertiā prouidentia a prima
depēdēt nā deus sūmus secūdos 7 tertios statuit
p̄uisores. Hec aut positio catholice fidei cōsonat
quātū ad hoc q̄ oium puidetia reducitur in deuz
sicut in primū actorē videt aut snie fidei repugna
re quātū ad hoc q̄ no oia p̄cularia dine puiden
tie dicit esse subiecta: quod ex predictis ostēdi pot

h3 eni deus imediatā singulariu cognitionē nō q̄
ea in sua causa cognoscere tantū sed etiā in se ip
sis sicut in p̄mo huius operis est ostensū: icōueni
ens aut videt q̄ singularia cognoscēs eoz ordinē
nō vel it in quo bonū precipuū rerū cōstat cū vō
lūtas sua sit totius bonitatis p̄ncipiū: o3 igit q̄ sic
mediate singularia cognoscit ita imediate eoz
ordinē statuat. ¶ Amp. ordo q̄ p puidetia in re
bus gubernatis statuit ex ordine illo puenit que3
prouisor i sua mēte disposuit: sicut 7 forma artis
que fit i materia ab ea pcedit q̄ e in mēte artificis
o3 aut vbi sut multi p̄uisores vnus sub alio q̄ or
dinē contentū supior inferiori tradat: sicut ars in
feriori tradat: sicut ars inferiori accipit p̄ncipia a
superiori: si igitur secūdi 7 tertij p̄uisores ponun
tur esse sub p̄mo p̄uisore q̄ e deus sūmus: o3 q̄ or
dinē statuendū i rebus a sūmo deo accipiāt: nō e
aut possibile q̄ iste ordo sit in eis p̄fectior q̄ in sū
mo deo: quūmo oēs p̄fectiōes p modū descensus
ab eo in alia pueniūt vt ex superioribus p3: o3 at
q̄ ordo rerū sit in secūdis p̄uisoribus non solū in
vniuersali sed etiā q̄tu ad singularia: alias n̄ pos
sent sua prouidentia in singularibus ordinē statuē
multo magis ordo singulariu e in dine puidetie
dispōne. ¶ Ad hec in his que hūana puidetia
regunt iuenit q̄ aliquis supior p̄uisor circa quedā
magna vlia p se ipm excogitat q̄liter sint ordinā
da: minoz v̄cro ordinē ipse nō excogitat sed alijs
iferioribus excogitādū relinq̄t: 7 hoc q̄dē cōtingit
per eius defectū in quātū vel singulariu minoz
cōditiones ignozat: vel nō sufficit ad omniū ordi
nē excogitādū p̄pter laborē 7 ip̄ia p̄licitatē q̄ req̄
reret: huiusmodi aut defectus longi sut a deo: nā
ipse oia singularia cognoscit: nec intelligēdo labo
rat aut tēpus requirit: cū intelligēdo seip3 oia alia
cognoscat sicut supra ostensū ē: ipse igit oium sin
gulariu ordinē excogitat: eius igit puidetia e oiu3
singulariu imediate. ¶ Itē i rebus hūanis iferio
res p̄uisores p suā industriā ordinē excogitant in
his quoz gubernatio eis a p̄sidēte cōmittit quā
quidē industriā a p̄sidēte h3e nō p̄nt nec vsū ipius
si vō a supiore eā haberēt iā ordinatio per superi
orē fieret ipsi aut essent illius ordinationis nō pro
uisores s3 executores: p̄stat aut per supra dicta q̄
ois sapia 7 intellectus a sūmo deo i oib̄ intellectū
bus causat: nec it̄llect̄ aliquis pot aliquid intelli
gere nisi v̄tute dinā: sicut nec aliq̄ agēs opat nisi
in quātū agit v̄tute ipsius: e igit ipse de' imediate
sua puidetia oia dispōsana: quicunq; vero sub ip̄o
p̄uisores dicunt sunt puidetie ipsius executores.
¶ Preterea superior puidetia dat regulas puidē
tie iferiori sicut politicus dat regulas 7 leges duci
exercitus qui dat regulas 7 leges cēturionibus et
tribunis: si igit sub p̄ma puidetia dei summi sunt

alio prouidentia q̄ deus illis secū
p̄uisoribus vt regulas sui regimie
regulas 7 leges vniuersales vel parti
oas eis m̄uistias regulas regimie
regale non possunt semper ad p̄nci
ri 7 maxime in rebus mobilibus
dī modo se habēt: oportet q̄ illi
cū vel tertij q̄tu p̄ter regulas sibi
rone de rebus sicut p̄uisoris subiecti
go iudiciū super regulas acceptas q̄
teret agere 7 q̄ eas p̄mittere opo
tē nō pot: q̄ hoc iudiciū ad superiorē
eius e interpretari leges 7 dispōsare i
cas condere: hoc igit iudiciū de reg
nis o3 q̄ fiat per sapientem p̄uisorē
dem est non potest si se ordinationi
imediate non imitaret: oportet igit
hoc q̄ sit hoc imediate p̄uisor: n̄ ve
torij p̄uisores a sūmo p̄uisore p̄ncipi
7 leges accipit: manifeste apparet q̄
larū ordinario sit imediate per p̄uidē
tam. ¶ Amp. sp̄ p̄uisor supior by iu
q̄ ab iferioribus p̄uisoribus ordinā
dore ordinata nec neci igit secūdi p̄ui
tū sicut vō deo primo p̄uisore: opo
iudicium habet de his que ab eis
qd quidē esse nō pot si hoc singula
cōsiderat: h3 igit ipse p̄ seipm carā
¶ Ad hoc si de' p̄ se ipm imediate
laria non curat hoc a deo est vel q̄
eius dignitas in h3e: vt quidē dicit
irrationabile ē nā dignitas e p̄uidē
tionē excogitare q̄ in eis oportet igit
opat sicut ipse ostensū ē: nec in hoc
dignitū derogat: quūmo p̄ncipē ad
sua v̄tute: nullo mō dēficiendū e
quāz cōmaculat: si circa hec singu
puidetiam beat. ¶ Itē oia sapie
sua v̄tute in agēdo moderat sicut
v̄tute ad opat 7 quātū pueniat: alia
dū legem nō interpretat: cōstat aut ex p̄
na v̄tute in opat v̄tute ad sūma rerū
igit dicit sapia 7 ordinationis ois: 7 quoz
ex eius v̄tute p̄p̄tatiō effect̄ in v̄tute
igit ipse imediate sua puidetia oia
excogitat. Dicit e q̄ dicit v̄tute. Quā
ordinata sūt: dicitur it. Tu sicut p̄
post illa cogitasti: hoc factū est q̄

¶ Excogitatio diuine prouidentie sit
bus causis secundis.

Tertius.

alie providente: o3 q̄ deus illis secundis vel tertijs
p̄uiforibus dat regulas sui regiminis: aut ergo dat
regulas 7 leges vniuersales vel particulares: si ac
dat eis vniuersales regulas regiminis cū vniuersales
regule non possunt semper ad particularia applica
ri 7 maxime in rebus mobilibus q̄ non semp̄ eo
dē modo se habēt: oporteret q̄ illi prouifores se
cūdi vel tertij q̄q̄ p̄ter regulas sibi datas ordina
rent de rebus sue p̄uiforis subiectis: haberēt er
go iudiciū super regulas acceptas q̄n̄ h̄z eas oport
eret agere 7 q̄n̄ eas p̄mittere oporteret: quod
cē nō pōt: q̄ hoc iudiciū ad superiorē pertinet: naz
eius ē interpretari leges 7 dispensare in eis: cui⁹ est
eas condere: hoc igit iudiciū de regulis vltibus da
tis o3 q̄ fiat per supremum prouiforem: quod q̄
dem esse non posset si se ordinationi singularium
mediate non imisceret: oportet igitur secundum
hoc q̄ sit hoz̄ immediate prouifor: si vero secūdi et
tertij prouifores a sumo prouifore pticulares reglas
7 leges accipiūt: manifeste apparet q̄ horū singu
lariū ordinario sit immediate per prouidentiam diui
nam. ¶ **Amp.** sp̄ prouifor superior h̄z iudiciū de his
q̄ ab inferioribus prouiforibus ordinantur vtrū sit
bene ordinata nec ne: si igit secūdi prouifores vl̄ ter
tij sint sub deo primo prouifore: oportet q̄ deus
iudicium habeat de his que ab eis ordinantur:
q̄d quidē esse nō pōt si hoz̄ singulariū ordinē nō
cōsiderat: h̄z igit ipse p̄ seipsū curā de singularib⁹
¶ **Ad** hec si de⁹ p̄ se ipsū immediate inferiora singu
laria non curat hoc a deo est vel q̄ ea despici vel
eius dignitas in̄fructur: vt quidā dicūt: hoc autēz
irrationabile ē: nā dignitas ē p̄uide aliquoz̄ ordina
tionē excogitare q̄ in eis opari: si igit deus in oib⁹
opari sicut supra ostensū ē: nec in hoc aliquid eius
dignitati derogat: quinmō p̄tinet ad eius vltm̄ 7
sumā vltm̄: nullo mō despiciendū ē ei vel eius di
gnitatē cōmaculat: si circa hec singularia imedia
te prouidentiam h̄eat. ¶ **Itē** ois sapiēs qui prouide
sua vltm̄ vltm̄ in agēdo moderat sue vltutis vltm̄
ordinās ad quid 7 quātū pueniat: alias vltm̄ i agē
do sapiam nō sequeret: cōstat autē ex p̄missis q̄ di
na virtus in operādo vltm̄ ad ifima rerū puenit:
igit dīna sapiā ē ordinatiua qui 7 quot 7 qualiter
ex eius vltute p̄grediant effect⁹ ēt i ifimis rebus: ē
igit ipse imediate sua prouidentia oīz rerū ordinem
excogitās. Dinc ē q̄d dicit Ro. xij. Que a deo sūt:
ordinata sūt: 7 Judith. ix. Tu fecisti priora: 7 illa
post illa cogitasti: 7 hoc factū est: q̄d ipse voluisti

**Executio diuine prouidentie fit mediant
bus causis secundis.**

LXXVII

Ostendendū est at
q̄ ad prouidentia duo requirūt: ordina
tio: 7 ordinis executio: quoz̄ p̄mūz
fit p̄ vltm̄ cognoscitiuā: vñ q̄ p̄fectioris cognitiōis
siue cogitationis sūt: ordinatores alioz̄ dicūtur:
sapiētis. n. est ordinare: secundū vero fit per vir
tutem operatiuā: ex p̄trario autē se h̄z i his duo
bus: nam tanto p̄fectior ē ordinatio: quanto ma
gis descendit ad mīma: mīmoz̄ autem executio
concedet inferiorē virtutem effectui p̄portiona
tam in deo autē q̄ratū ad vtrūq̄ sumā p̄fectio
inuenitur: est enim i eo p̄fectissima sapiā ad or
dinandum 7 virtus p̄fectissima ad operandum
o3 ergo q̄ ipse per sapiam suam oīum ordines dis
ponat etiam mīmoz̄: exequatur vō mīma siue in
sumā p̄ alias inferiores virtutes per quas ipse opa
tur: sicut virtus vltis 7 altior per inferiores 7 pticu
larem virtutem. conueniēs est igitur q̄ sint inferiorē
res virtutes agentes diuine prouidentie executores.
¶ **Item** oīsz est supra q̄ dīna operatio non exclu
dit op̄ationes cāz̄ secundaz̄: ea vō que ex opera
tionibus secundaz̄ cārum pueniunt dīne prouid
entie subiacēt cum deus oīa singularia ordinet p̄
seipsūz vt supra oīsum est: sūt igitur secunde cāe
dīne prouidentie executores. ¶ **Ad** hec. quanto
virtus alicuius agentis est fortior: tanto in magis
remotissimā operationem se extendit: sicut ignis
quanto est maior: tāto magis remotissima calefa
cit: hoc autē nō p̄tingit i agente q̄d non agit p̄ me
diū q̄a q̄libet in q̄ agit ē sibi p̄ximū: cū igit vltm̄
diuine prouidentie sit maxia p̄ aliqua media ad vlti
mam suam operationē producere debet. ¶ **Amp.**
ad dignitatem regentis pertinz vt habeat multos
ministros 7 diuersos sui regiminis executores:
quia tanto altius 7 magis suum dominium osten
detur quanto plures in diuersis gradibus et sub
duntur: nulla autem dignitas alicuius regentis ē
comparabilis dignitati diuini regiminis: conueni
ens igitur est q̄ per diuersos gradus agentium fi
at diuine prouidentie executio. ¶ **Preterea** con
uenientia ordinis perfectionem prouidentie demō
strat: cum ordo sit proprius effectus prouidentie
ad conuenientiam autem ordinis pertinet ut nē
h̄il inordinatum relinquatur: p̄fectio igitur di
uine prouidentie requirit vt excessum aliquarum
rerum supra alias ad ordinem conuenientem re
ducat: hoc autem fit cum ex superabundantia ali
quorum magis habentium prouenit aliquid bo
num minus habentibus: cum igitur p̄fectio vni
uersi requirat q̄ quedam alijs abundantibus di
uinā bōitatē participēt vt supra ostensū ē: exigit di
ne prouidentie effectio vt per ea q̄ pleniū diuinam
bonitatem participant executio diuini regiminis
minis compleatur. ¶ **Ad** hec nobilior est ordo

Tertius.

Quam autem corpo

Qualia per spiritualia regnant ut ostenditur: corporalia autem est quidam ordo: quod superiora corpora per superiores intellectuales substantias regantur: inferiora vero per inferiores: quod vero quanto aliquid substantia est superior: tanto virtus eius est uniuersalior: virtus vero intellectualis substantie est vltior virtute corporis: superiores quidem inter intellectuales substantias habent virtutes non explicabiles per aliquam virtutem corpoream: et ideo non sunt corporibus vnite: inferiora vero habent virtutes particulariter explicabiles per aliquam corpoream instrumenta: et ideo non sunt vnitate: sicut autem superiores inter substantias intellectuales sunt uniuersalioris virtutis: ita etiam et perfectius diuinam dispositionem ab ipso recipiunt in hoc quod vsque ad singularia ordinis rationem cognoscunt per hoc quod a deo accipiunt: hec autem diuine ordinationis manifestatio diuinitus facta vsque ad vltimas intellectuales substantias pertingit: sicut dicitur Job. xxv.

Quidam est numerus militum eius: et super quem non surget lumina eius: sed inferiores intellectus non in ea perfectione ipsam recipiunt quod per eam singula que ad ordinem diuine prudentie spectant ab ipsa exequenda cognoscere possunt: sed solum in quadam coitate: quantoque sunt inferiores tanto per primam illuminationem diuinam acceptam minus in speciali diuini ordinis cognitionem accipiunt: in tantum quod intellectus humanus est in se ipso finem naturalem cognitionem solum quousque datur vltimorum notitia habet. Sic igitur substantie intellectuales superiores perfectionem cognitionem predicti ordinis immediate consequuntur a deo: quam quidem perfectionem ideo quod alie inferiores per eas consequantur: sicut supra diximus quod vltis discipuli cognitio per cognitionem magistris que in speciali cognoscitur producit ad perfectum. Hinc est quod Dionysius de superioribus intellectualibus substantiis quas prime hierarchie. i. sacri principatus noiat. viij. c. cel. ierar. dicit quod non per alias substantias sanctificate sed ab ipsa diuinitate in ipsa imediate extendunt etiam ad imaterialia et inuisibilia pulchritudinem quantum fas est in contemplatione adducitur et ad diuina opera scibiles rationes: et per has dicitur suppositas celestium essentiarum dispositiones erudiri. Sic ergo altiores intellectus in altiori principio cognitionis perfectionem suscipiunt: in qualibet autem dispositione prudentie ipsa ordinatio effectuum ex forma agentium deriuatur: ideo enim effectus a causa secundum aliquam similitudinem procedit: quod autem agentis sue forme similitudinem effectibus coicet est propter aliquem finem: primum ergo principium in dispositione prudentie est finis: secundum forma agentis. tertium ipsa dispositio ordinis effectuum: supremum igitur in ordine intellectus est quod in fine ordinis rationem attendat secundum autem quod in forma: tertium vero quod ipsa ordinis dispositio in seipsa non in aliquid altiori principio cognoscat: vnde et ars que considerat finem est architectonica respectu eius

que considerat formam: sicut gubernatoria respectu nauifactiue: ea vero que considerat formam respectu eius que considerat solum ordinem motuum que ordinant ad formam: sic nauifactiua respectu manus artificis: sicut igitur inter illos intellectus que immediate in ipso deo perfecta cognitionem ordinis prudentie diuine percipiunt est quidam ordo: quod supremi et primi ordinis prudentie rationem accipiunt in ipso vltimo fine que est diuina bonitas. Quidam tamen eorum aliter clari: et isti dicunt seraphim que ardentes vel incendentes: quod per incendium solet designari intensio amoris vel desiderij que sunt de fine: vnde Dionysius dicit. viij. c. cel. ierar. quod ex hoc eorum nomine designatur et immobilitas eorum erga diuina seruicia et flexibilitas et reductio inferiorum in deum sicut in finem. Secundum autem rationem ordinis prudentie in ipsa forma diuina perfecte cognoscitur: et hi dicunt cherubi quod interpretatur scie plenitudo: scia enim per formam scibilibus perficitur: vnde dicit Dionysius quod talis notatio signat quod sunt contemplatiui in prima operatrice virtute diuine pulchritudinis. Tertium vero ipsa dispositio diuinorum iudiciorum in seipsa considerantur: et hi dicunt throni: nam per thronum patet iudicialia designat secundum illud. sedes super thronum qui in iusti. vnde dicit Dionysius quod per hanc denominationem designatur quod sunt deserti et ad omnes diuinas susceptiones familiariter apti. Non autem sic permixta intelligenda sunt que aliud sit diuina bonitas et aliud diuina essentia et aliud scia rerum dispositio continens sed quod secundum hoc alia et alia est eius consideratio. Inter inter potentias etiam inferioris spiritus que diuini ordinis per eos exequuntur perfectam cognitionem per superiores spiritus consequuntur ideo ordinem esse: nam que inter eos sunt altioris virtutis etiam sunt vltioris in cognoscendo: vnde cognitionem ordinis prudentie in principijs et causis magis vltibus adipiscuntur: inferiores vero in causis magis particularibus altioris. n. intellectus est homo que ordinem omnium naturalium considerare posset in corporibus celestibus que que indiget ad perfectam cognitionem ad inferiora prospicere: illi igitur qui in causis vltibus que sunt medie iter deum que est vltissima causa et causa particularis prout ordinem prudentie perfecte cognoscere: medij sunt in illos que in ipso deo rationem predicti ordinis considerare sufficiunt: et eos qui in causis particularibus necesse habent considerare: et hi a Dionysio ponuntur in media hierarchia: que sicut a summo dirigitur ita dirigitur in se ipsam ut dicitur in viij. c. cel. ierar. Inter has etiam intellectuales substantias ideo quod ordo quidam existit: nam ipsa vltis prudentie dispositio distribuitur quidem primo in multos exequutores: quod quidem fit per ordinem dominationum: deorum enim est precipere quid alij exequantur: vnde Dionysius dicit. viij. c. cel. ierar. quod nomen dominationis designat aliquid que anagogem suppositam omni seruituti et omni subiectioni superiorum. Sed deo autem ab operante et exequente distribuitur et multiplicatur ad varios effectus quod quidem fit per ordinem virtutum: quorum nomen ut dicit Dionysius ibidem significat quadam

Quam autem inter

Angloium ad

Libet

fortē virilitatem in oēs dei formes opationes nō relinquētem sui ibecillitate aliquem dei foiaz motum: 7 sic p3 q3 pncipium vltis opationis ad hunc ordinē pnter: vnde videt q3 ad hūc ordinem pertinet motus celestiu corpum ex qbus sic a qbusdā causis vltis psequitur pncipales effectus i natura: 7 ideo vtutes celozū nomiant **Lud. xxi.** vbi dicit q3 vtutes celozū monebūtur: 7 ad eos etiā spūs pnter videtur executio dnoiu operum que pnter nature ordinē fiunt: 7 iō ista sūt sublimissima in diuinis misterijs: ppter qd dicit **Greg.** q3 vtutes dicunt illi spūs p quos signa frequētius fiūt. Et si quid aliud vlt 7 pncipium ē in misterijs diuinis exequēdis pueniēs est ad hūc ordinem pertinere.

Tertio vo vltis puidētie ordo iā i effectibus istitus incōsufus custodit dū cohibēt ea q3 possēt hūc ordinē perturbare qd quidē pnter ad ordinē potestati. vnde **Dionys.** dicit ibidē q3 nomē pnter iportat quādā bene ordinatā 7 icōsufaz circa diuinā susceptiōes ordinationē: 7 ideo **Greg.** dicit q3 ad hūc ordinē pertinet pnterarias ptates arcē. In finit aut inter superiores intellectuales substātiās sunt qui ordinem diuine puidētie in particularib3 causis pgnosibilib3 diuinitus accipiūt: 7 hī imēdiāte rebus hūanis pponūt. vnde **Dio.** de eis dicit q3 ista tertia dīspō spirītuū hūanis ierarchijs p consequentiā pncipit: p res aut hūanas itelligēde sunt oēs inferiores nature 7 cāe pncipales q3 ad hoiez ordinē 7 in vltis hois cedūt sicut p3 ex pmissis. Inter has etiā qdā ordo existit: nā in rebus hūanis ē aliqd bonū cōe qd quidē ē bonū ciuitatis vel gēd qd videt ad pncipatū ordinē pnter: vñ dicit in eodē. c. q3 nomē pncipatū dīsignat qdā dominiū cū ordinē sacro ppter qd 7 **Daniel. x.** fit mentō de **Michaele** pncipe iudeoz: 7 pncipe persarū et grecoz: 7 sic dīspō regnozū 7 mutatio dominationis de gente in gentē ad ministeriū huius ordinis pertinere o3. Instructio etiā eoz q3 inter hoies existūt pncipes de his que administrationē sui regimīs pnter ad hūc ordinē spectare videt. Est etiā aliqd hūanū bonū qd nō incōicite consistit s3 ad vñū aliqū pertinet secūdū seipm: non tamen vñi soli sūt vtilia sed multis que sunt ab oibus 7 sigillis credenda 7 seruanda: sicut ea que sunt fidei: et cultus diuinus 7 alia huiusmodi: 7 hoc ad archāgelos pnter: de qbus **Greg.** dicit q3 sūma nūciant sicut **Sabrielē** archāgelū nominam? q3 vnigeniti vbi incarnationē nūciant ab oibus credēduz est. Quoddā vo hūanū bonū ē ad vñū quodq3 singularit pnter: 7 hoc ad ordinē pertinet angeloz: de qbus **Greg.** dicit q3 ifima nūciant: vnde 7 hoium custodes esse dicūt fm illud ps. Angelis suis mā. de te: vt cu. te in om. vi. tu. 7c. vnde 7 **Dio.** dicit q3 archāgelū medij sūt inter pncipatus 7 āgelos habentes aliquid cōmune cū vtrifq3: cū pncipatib3

quidē in quātū inferioribus angelis ducātū pstant nec imerito quia q3 sunt ppa i hūanis f3 ea q3 sūt pta dispēsari o3: cū archāgelis vo q3 annūciāt āgelis et p angelos nobis q3 ē manifestare hoibus q3 ad eos pnter f3 vnusquisq3 analogiā: ppter qd 7 cōe nomē vltim3 ordo q3 spale sibi assumit q3: s. officium h3 nobis imēdiāte nūciādū: 7 ppter hoc archāgelū nomē ppositū hnt ex vtroq3: dicūt .n. archāgelū q3 pncipes angeli. **Assignat** at 7 **Greg.** alit celestiu spiritūū ordinationē. Nā pncipatus inī medios spūs cōnumerat post dñatiōes imēdiāte: vtutes vo itel ifimos ante archangelos: s3 dīligēter ipncipatib3 vtraq3 ordinatione i modico differt: nā fm **Greg.** pncipatū dicūt nō q3 genitib3 pponūt sed q3 etiā ipsis bonis spiritib3 pncipatū q3 pexistētes i ministeriozū dnozū executione: dicit .n. q3 pncipari ē inī alios potē existere: hoc aut scdm assignationē añ dicitā diximus ad virtutū ordinē pnter: vtutes aut fm **Grego.** sūt que ad quasdā pncipales opationes ordinant cū in aliquo spali casu pnter cōm ordinē o3 aliqua miraculose fieri fm quā rationē satis puenienter cū ifimis ordinantur: vtraq3 aut ordinatione ex vbi apostoli auctozitatez hnt pot. dicit .n. **Eph. pmo.** Constituēs illū s. **Christū** ad dexterā suam in celestib3 supra dñez pncipatus 7 potestātē 7 virtutē 7 dñationē. In q3 p3 q3 ascendendo supra pncipatus potestates posuit 7 supra has vtutes: supra quas dominatiōes collocavit: quē ordinē **Dio.** obseruauit. Ad **Aof.** autem primo loquens de **Christo** dicit. **Sive** throni sive dominatiōes sive pncipatus sive potestates omnia per ipsum 7 in ipso creata sūt. In q3 patet q3 a thronis incipiēs descendēdo sub eis dominatiōes: sub quibus pncipatus: 7 sub his potestates posuit: quem ordinem **Gregorius** obseruauit. **De seraphin** autem fit mētio **Isa. vi.** de cherubin autem **Ezechielis** primo: de archangelis i canonica. **Jude.** cum **Michael** archāgelus cum diabolo disputans 7c: de angelis autem i ps vt dictum est. Est autem in omnibus ordinatis vtutibus hoc cōmune: quia in vi superioris virtutis omnes inferiores agunt. vnde id quod diximus ad seraphim ordinem pertinere: omnes inferiores ex virtute ipsius exequuntur: 7 similiter etiam in alijs ordinibus est considerandum.

De ordinatione hominum ad inuicem et ad alia. LXXXI.

Inter alias vero intellectuales substātiās hūane aie in finum graduz habent quia sicut supra dictū ē in sui institutione cognitio nē ordinis puidētie diuine i sola quādā vlti cognitio nē suscipiunt: ad pfectā vo ordinis fm sigulariū

cognitio o3 q3 et ipsa rebus in quib3 puidētie iā pncipaliter iustitias ē p...
oponit q3 habent organa coepta p...
cōpallibus cognitiōe baurit: et...
cōtēdit intellectuales lūmīs pfectā...
q3 ad bonū ē spectat ad ipō nō v...
supra spūs aduicēt hoc ex parte...
ne vt dicitur p superiores spūs pnter...
ne vt supra ostēdū est. Quia in ab...
lūmīe intellectuāli participat: ei f3 p...
ordinē subditāz nūciant bona q3 itell...
pncipat: vnde et **Sōi. i.** faciam3 bo...
gnitē 7 simi. no. **Licet** q3 intellectuāli...
ma. 7 vo. ce. 7 de. 2. Animalia vero...
lectu carēti: q3 in cognitio nē aliqū...
aliquē que cognitio nē carēti fm diuine...
dine pnter: mō dī. **Ecce** vult v...
ber. affe. se. la. ar. 7 vñ. h. q3 hnt in...
femore generis sūt: vt sūt nobis in dī...
animāzū terre. Inter ea vo q3 pnter...
ne carēti pnter subiacet alteri secūdu...
alio magis potētis in agēdo. nō...
quidē de dīspōne puidētie s3: sōlū de...
Quo vo hnt intellectuāli 7 sensū 7 co...
cōtēct: in ipō ad hūc ordinē fm diu...
dīspōne: ad hūc ordinē ordinis q3 in...
māz: nā vltis coepta subditē sicut...
vñ vñ vñ vñ vñ vñ vñ vñ vñ vñ vñ...
potētis intellectuāli subditē 7 sub dī...
tar. Et eadē rōne 7 in ipō hōies...
nā illi q3 intellectuāli pnter nūciant...
q3 sunt intellectuāli vltis coepta vñ...
vidēt in hūc ad seruātiōzū. **Ar...**
politicā. **Lut** etiā cōcordat fm **Sal...**
par. 2. **Qui** vltis est seruātis la p...
vñ dicit: **Prouide** de oñi ptece vñ...
7 imētes eam qui iudicent pplm...
vñ in operibus vñus hois et hoc in...
vñ q3 intellectuāli sicut vñ vñ vñ vñ...
vñ vñ ppter coepta indispōnem tr...
pnter vñ vñ in dīspōnib3 apparē...
gimētibus iudicatio pnter et co...
intellectus pnter vñ vñ vñ vñ vñ...
coepta dīspōnib3 vñ vñ vñ vñ vñ...
affectionē dīspōnib3 vñ vñ vñ vñ...
nationē nē: **Salomō** tacet qui dicit: **E...**
malum qd vñ vñ vñ vñ vñ vñ vñ...
facit pncipatū pnter vñ vñ vñ vñ...
Diuisiō aut iudicatio dīspōnib3 pnter...
dicit: pnter .n. pnter dīspōnib3 vñ...
p agmētū sūt 7 de alijs malis dicit: **I...**
mōi iudicatio nē totalitē nūciant...
tur: nā sicut dicit vñ vñ vñ vñ vñ...
silo roboret: vñ vñ vñ vñ vñ vñ...
roboretur 7 gubernabitur

Tertius.

cognitionē oꝝ q̄ ex ipsiſ rebuſ in quibꝰ ordo diuine
puidētie ſā p̄ticulariter iſtitutus ē p̄ducant: vnde
oportuit q̄ haberēt organa corpea p̄ que a rebuſ
corpaliſ cognitionē haurirēt: ex q̄buſ tñ p̄p̄
debilitatē intellectualiſ luminiſ p̄fectā noticiā corū
q̄ ad hominē ſpectat adipiſci nō valēt niſi p̄ lumē
ſuperioris ſp̄iſ adiuuēt hoc exigente diuina diſpō
ne vt inferiorē p̄ ſuperiorē ſp̄iſ p̄fectionem acq̄
rant vt ſupra oſtenſū eſt. Quia tñ aliquid hō de
lumine intellectualiſ participat: ei ſz puidētie diuine
ordinē ſubditur aialia bruta q̄ intellectu nullo mō
p̄cipiāt: vnde dī **Gen. j. Faciamꝰ hominē ad ima
ginē ⁊ ſimī. no. ſ. ſcōm q̄ intellectu hz: ⁊ p̄ſit. pi.
ma. ⁊ vo. ce. ⁊ be. te. Animalia vero bruta ⁊ ſi intel
lectu careāt: q̄ tñ cognitionē aliquā hñt: plāriſ et
aliſ que cognitionē carēt ſm diuine puidētie or
dinē p̄ferūt: vñ dī **Gen. j. Ecce dedi vobis omnem
her. aſſe. ſe. ſu. terrā: ⁊ vni. li. q̄ hñt in ſemet ipſiſ
ſementē generiſ ſui: vt ſint vobis in eſcā ⁊ cūctiſ
animātibꝰ terre. Inter ea vō q̄ penitꝰ cognitionē
ne carent vñ ſubiacet alteri ſecundū q̄ vnum ē
altero magis potētius in agendo: nō. n. p̄cipiant
aliqd de diſpōne puidētie ſz ſolū de executione.
¶ Que vō hñt intellectu ⁊ ſenſū ⁊ corpalem vtu
tē: hec in ipſo ad iudicē ordināt ſm diuine puidētie
diſpōnē ad ſimilitudinē ordinis q̄ in vniuerſo iue
nitur: nā vtuſ corpea ſubdit ſenſitiue ⁊ intellectiue
v̄tuti velut exequēſ earū iperū: ipſa vero ſenſitiua
potētia intellectualiſ ſubdit ⁊ ſub eiꝰ impio cōtine
tur. Ex eadē rōne ⁊ in ipſoſ hoieſ ordo iuenitur
nā illi q̄ intellectu p̄. minēt nālī domināt: illi vō
q̄ ſunt intellectuſ deficientēſ cope vō robuſti: a nā
vident iſtituti ad ſeruicūdū: ſicut **Art. dicit i ſua
politica. Qui etiā cōcordat ſnia Salomōiſ q̄ dicit
puer. xi. Qui ſtultuſ eſt ſeruiet ſapienti. Et exo.
xviij. dicit. Prouide de ōni plebe viroſ ſapienteſ
⁊ timenteſ deum qui iudicent p̄plm ōni tpe. Sic
autē in operibuſ vniꝰ hoieſ ex hoc inordinatio p̄
uenit q̄ intellectus ſenſualē v̄tutē ſequit: ſenſualis
vō vtuſ p̄pter corporiſ indiſpōnem trahit ad cor
poriſ motū vt in claudicantibꝰ apparet: ita ⁊ i re
gimine hūano iordinatio puenit ex eo q̄ nō p̄p̄
intellectus p̄minentia aliquiſ peſt ſed vel robore
corpaliſ dominiſ ſibi vſurpat vel p̄pter ſenſualeſ
affectiōneſ aliq̄ſ ad regēdū p̄ficiūt: quā quidē iordi
nationē nec **Salomō tacet qui dicit Ecclē. x. Eſt
malum qd vidi ſub ſole q̄ per errozē egrediens a
facie p̄ncipiſ: poſitū ſtultum in dignitate ſublimi.
Huiſmōi autē iordinatio diuina puidētia nō exclu
dit: puenit. n. p̄miſſione diuina ex defectu inferioriſ
⁊ agentiiſ ſic ⁊ de aliſ malis dictū ē: ſz neqꝰ p̄ hꝰ
mōi iordinatiōneſ totaliter naturalis ordo puer
titur: nā ſtultoz dñiuz infirmū ē niſi ſapientiū cō
ſilio roborēſ: vñ dī **puer. xx. Cogitatiōneſ cōſiliſ
roborabūt ⁊ gubernaculiſ tractanda ſūt bella**********

⁊. xliij. Vir ſapiēſ fortis eſt ⁊ vir doctuſ robuſtꝰ
⁊ validuſ: qz cū diſpoſitione initur bellum. ⁊ erit
ſaluſ vbi multa conſilia. Et quia conſiliariſ regit
eum qui conſiliū accipit ⁊ quodāmodo ei dñat
dicit **puer. xvij. q̄ ſeruſ ſapiēſ dominabitur ſi
liſ ſtultuſ. Patet ergo q̄ diuina puidētia omnibꝰ
rebuſ ordinem imponit vt ſic verum ſit qd dicit
ap̄tuſ **Ro. xij. Que a deo ſūt: ordinata ſunt.****

**¶ Inferiora corpora reguntur a deo p̄ corpora
celeſtia.** LXXXII.

Sicut autem i sub

stantiſ intellectualibuſ ⁊ ſuperiſ ⁊
inferiſ: ita etiā in ſubſtantiſ corpaliſ
buſ: ſubſtantię autē intellectualēſ regunt a ſuperi
oribuſ vt diſpoſitio diuine puidētie p̄portiona
liter deſcēdat vſqꝰ ad infima ſicut iā dictū ē: ergo
pari rōne inferiora corpora p̄ ſuperiora diſponuntur.
¶ Amp̄. quāto aliqd corpꝰ ē ſuperiꝰ loco: tāto
iuenit eſſe formalē: ⁊ p̄p̄ hoc rōnabiliſ locuſ ſu
perior ē locuſ inferioriſ: nā forme ē cōtineri ſicut
loci: aqua. n. ē formalior: ira: aer aqua: ⁊ igniſ ae
re: ſed corpora celeſtia ſūt oibꝰ loco ſuperiora. ipſa
igitur ſūt magis formalia oibꝰ aliq̄ſ: ergo magiſ
actiua: agūt ergo i inferiora corpora: ſic per ea infe
riora diſponuntur. Item quod eſt in ſua natura
perfectum abſqꝰ contrarietate: eſt vniuerſaliꝰ
virtutiſ q̄ illud quod in ſua natura non perficit
niſi in contrarietate: contrarietateſ enim eſt ex dif
ferentiſ determinantiſ ⁊ contrahentiſ ge
nuſ: vnde in acceptione intellectus quia ē vniuer
ſaliſ ſpecies contrariꝰ non ſunt contrarie cū
ſint ſimul: corpora autem celeſtia ſunt in ſuiſ na
turiſ abſqꝰ omni contrarietate perfecta: non ſunt
enim leuia neqꝰ ſunt grauiſ neqꝰ calida neqꝰ frigi
da: corpora vero inferiora non perficiuntur in ſuiſ
naturiſ niſi cū aliqua contrarietate: et hoc eti
am motuſ eꝝ demonſtrat: nam motuſ circū
lariſ corporuſ celeſtium non eſt aliquid contra
riū: vnde nec in eiſ violentia eſſe potēſ: motuſ
autem inferioruſ corporuſ contrarij ſunt ſcilicet
motuſ deorſum motuſ ſuſum: corpora ergo
celeſtia ſunt vniuerſaliꝰ virtutiſ q̄ corpora in
feriora: vniuerſaliſ autem virtuteſ ſunt motiue
particulariſ ſicut ex dictiſ patet: corpora ergo
celeſtia mouent ⁊ diſponunt corpora inferiora
¶ Ad hec oſtenſum eſt ſupra q̄ per ſubſtantiſ
intellectualeſ omnia alia reguntur: corpora autē
celeſtia ſunt ſimiliora ſubſtantiſ intellectualibuſ
q̄ alia corpora in quantum ſunt incorruptibilia
ſunt tamen eiſ propinquiꝰ in quantum ab eiſ
immediate mouent vt ſupra oſtenſū ē: p̄ ipſa igit

one hominum ad inuicem et ad
LXXXII
Inter alias uero
lectuales (substantias) habent ut
num gradus habent quod dicitur
a dicto in sui institutione capite
dicitur tunc in sola quod non
ad preta vō oculis in ipſa

reguntur inferiora corpora. **P**reterea o3 primum principiu3 motus esse aliquid imobile: que ergo magis accedunt ad imobilitate debet ee alio3 motu: corpa at celestia magis accedunt ad imobilitate pmi principij q3 inferiora: q3 no mouet nisi vna spe motu. s. motu locali: alia vo corpa mouet oib3 speciebus motus: corpa igitur celestia sunt motiua 7 tegitua omnium inferioru3 corpum. **A**mp: pmi in quolibet genere e causa eoz que sunt post: inf omnes autem alios motus pmius est motus celi. pmi mo quide q3 motus localis e pmius inter oes motus: 7 tpe quia solus pot esse perpetuus vt pbat i octauo phisicoz: 7 naturaliter: q3 sine ipso no pot esse aliquis alio3 motus: non eni augmentat aliquid nisi pexistente alteratioe p qua qd prius erat dissimile conuertatur 7 fiat simile: neq3 alteratio pot esse nisi pexistente loci mutatione quia ad hoc q3 fiat alteratio o3 q3 alterans sit magis propinquu3 alterato nunc q3 prius: est etiaz pfectione prior: q3 motus localis non variat rem scdm aliqd ei inhereans sed solu secundu aliquid extrinsecu: 7 ppi hoc est rei ia pfecte: Scdo q3 etia inf motus locales est motus circularis prior: 7 tpe q3 solus ipse potest esse perpetuus vt pbat in. viij. phisicoz: 7 naturaliter quia est magis simplex 7 vnus cu no distinguatur in principiu3 mediu 7 finē sed totus fit qsi mediu: 7 etia pfectione quia reflectit ad principiu3 Tertio quia solus motus celi iuenitur semper regularis 7 vniformis: in mot. bus. n. naturalibus grauiū 7 leuiū fit additio velocitatis in fine: i violentis autem additio tarditatis: o3 ergo q3 motus celi causa sit oium alio3 motuū. Ad hec sicut se habet imobile simplr ad motu3 simplr: ita se h3 i mobile secundu huc motu ad motu talē: id autez qd e imobile simpliciter e principiu ois motus: vt supra probatu e: qd q3 est imobile fm aliationē e principiu ois aliationis: corpa at celestia sola inter corpalia sunt ialriabilia qd demonstrat dispō eoz: q3 sp eadē iuenit: est ergo sp eoz celeste ca ois aliationis i his q3 alterat: alteratio aut i his inferioru3 e principiu ois motus: nā p aliationē puenit ad augmentu 7 generationē: generas at e moto: p se i motu locali grauiū 7 leuiū: o3 ergo q3 celū sit ca ois motus in istis inferioru3 corpibus. Sic ergo patz q3 corpa inferiora a deo p corpa superiora regunt.

Epilogus pdictoz. LXXXIII.

His que ostēsa sūt colligē possum? q3 q3tū ad ordinis excogitationē rebus iponēdi de oia p seipm dispōit. vñ sup illud Job xxxij. **Q**ue posuit aliū sup orbē quē fabricat? e: dicit Greg. **Q**uandū quippe per se ipsum regit: q3

per se ipsū cōdidit: 7 Boetius i. iij. de cōsolatione. **D**eus per se solū cūcta dispōit: sed q3tū ad executionē inferiora p superiora dispēsat: corpalia quide p spūalia: vñ Greg dicit in. iij. dialogi. **I**n hoc mūdo visibili nihil nisi p invisibile creaturā dispōni potest inferiora vo spūs per superiores: vñ dicit Diony. iij. c. cele. ierar. q3 celestes essetie intellectuales pmo i se ipsas dinā edūt illuminationē 7 i nos deserūt q3 supra nos sūt māifestatiōes: inferiora etiā corpa p superiora. vñ Diony. dicit. iij. c. de diui. no. q3 sol generationē visibiliū corpoz cōfert 7 ad vitā ipam mouet 7 nutrit 7 auget 7 pficit 7 mūdat 7 renouat. De his aut oibus sil dicit Aug. i. iij. d. trini. **Q**uēadmodū corpa grossiora 7 inferiora p subtiliora 7 potētiōra quodā ordine regunt: ita oia corpa p spiritū vite rationalē: 7 spiritū rationalis peccator p spiritū rōnalē iustū.

Corpa celestia non imprimāt in intellectus nostros. LXXXIII.

His autem que pmissa sūt i p̄mptu apparet q3 eoz q3 sūt circa intellectū corpa celestia cāe eē no pnt. Jā. n. ostēsa ē q3 dine puidētie ordo est vt p superiora regant inferiora 7 moueant: intellectus aut ordie nāe oia corpa excedit vt ex pdictis p3: i possibile ē igit q3 corpa celestia agent in intellectū directe: no igit possūt eē causa per se eoz q3 sūt circa intellectū. **A**d hec nullū corp⁹ agit nisi p motū vt pbat in. viij. phisicoz: q3 aut sunt imobilia no causant ex motu: nihil. n. catur ex motu aliē agētis nisi in q3tū mouer: passū aut mouet: q3 igit sūt oio extra motum no pnt eē cāta a corpib⁹ celestibus: sed ea que sūt circa intellectū sūt oio extra motum per se loquendo sicut patet per philosophum in septimo phisicoz: quoniam imo per quietem a motibus fit anima prudens 7 sciens vt ibi dem dicitur impossibile est ergo q3 corpa celestia sint per se causa eoz que sunt circa intellectum. **A**mp. si nihil causatur ab aliquo corpore nisi in quantum mouet dum mouetur oportz omne illud quod recipit impressionem alicuius corporis moueri: nihil autem mouetur nisi corp⁹ vt probatur in. vi. phisicoz: oportet ergo omne id quod recipit impressionem alicuius corporis esse corpus vel aliquam virtutem corpoream. ostensum est autem in secundo q3 intellectus neq3 est corpus neq3 virtus corporea: impossibile est igitur q3 corpa celestia directe imprimant in intellectum. **I**tem omne quod mouetur ab aliq3 reducitur ab eo de potentia in actū: nihil autem reducitur ab aliq3 de potentia i actū nisi p id qd e actu: o3 ergo oīe agens 7 mouens esse aliquo modo actu

respectu eorum ad que passum 7 m...
potentia: corpa autem celestia ne...
uelligibilia cum sint quedam lingu...
lia: cum igitur intellectus noster non...
nisi ad intelligibilia i actu: iposibilia...
celestia directe agent in intellectu...
operatio ra cōsequit nām ipsius q3 r...
tate per generationē acquirat simul cū...
necesse patet de grau 7 leui q3 hnt...
motū i omni h3 generationis nisi sit...
rōne cui⁹ generas: moues: illud q3...
um huc nāc n ē fabricatiō actionis? co...
noq3 fm opationē suā pot ei esse sub...
intellectua no catur ab aliq3bus p̄cip...
sed e oio ab extrinsecu vt supra p̄ba...
igit intellectus no directe subiacet coz...
bus. **A**mp. ea q3 catur ex motū o...
poti subdatur qd ē numerus: pmi mo...
tū oio abstrahunt a tpe no sūt celestib⁹...
subiecta intellectus aut i sua opatione...
a tpe licet 7 a loco. cōsiderat. n. vñ qd...
tū ab hic 7 nāc: no igit operatio intell...
ctus celestibus motibus: Ad hec nihil...
siam speciatim aut intelligere tr anō...
7 formā cuiuslibet cozpis agentis: qui...
cozpes est materialis 7 diuiduata: i...
q3 h3 spm a suo obiecto qd ē vñ 7 i...
lū cozpes per formā suā corporeā in...
multo igit minus pot qdāq3 cozpa...
intelligē i alio. **O**ie h3 alio q3 aliqd vñ...
inferioru3 fabricat: aut aut nāc fm q3...
substantijs intellectualib⁹ q3 sūt supiōres...
corporeu3 celestibus nāc. n. pot nāc nos...
nāc scdm q3 iam i intellectualē inde loc...
le igit q3 intellectualis operatio direc...
tēstibus subdat. **P**reter huc rā...
cōsiderat: ea q3 a phisicoz hoc dicit...
quia phisicū vt Democritus Empir...
mōd poluerit q3 intellect⁹ no differt a...
i. iij. metaphisice 7 i. iij. de aia: 7 dō sequi...
voluntas h3 opatia virtus cozpes seques...
trāsmutationis: iā dicitur q3 cū trāsm...
rio3 cozpis loquit trāsmutationē supiō...
poz intellectus nāc opatio loquit coz...
moue: fm illud Democ. **L** alia est...
daje 7 hōitū terrenis opati in die ind...
rū cozpōz. **L** sol vel magis iustū cū...
mō oia intelligit p ipm totū nāc vt p...
in libro de cūi oia. **N**on etiā p̄fiter...
q3 dicebat cogitationē intellect⁹ cū r...
nes cozpis nostris mentes ip̄munt...
lū quodāā imaginē 7 h3 p̄cipue recipi...
passas abiq3 hoc q3 aliquid agit vt...
rōi in. 7 de cōsolatione: fm quoz lō...
q3 maxime ex impressione cozpōz: cū

Tertius.

respectu eorum ad que passum et motu in est in potentia: corpora autem celestia non sunt actu intelligibilia cum sint quedam singularia sensibilia: cum igitur intellectus noster non sit in potentia nisi ad intelligibilia in actu: impossibile est quod corpora celestia directe agant in intellectum. Ad hec propria operatio rei consequitur nam ipsius que rebus generatis per generationem acquirunt simul cum propria operatio ne: sicut patet de graui et leui que habent statum proprium motum in fine sue generationis nulli sit aliud impedimentum ratione cuius generantur de mouens: illud quod finem principium sue nature non est subiectum actionibus corporum celestium neque finem operationem suam potest esse subiectum: pars autem intellectiva non caret ab aliquibus principijs corporalibus sed est oio ab extrinseco ut supra probatum est: operatio igitur intellectus non directe subiacet corporibus celestibus. **A**mp. ea que cantur ex motibus celestibus tempore subdatur quod est numerus primi motus celestis: que igitur oio abstrahunt a tempore non sunt celestibus motibus subiecta: intellectus autem in sua operatione abstrahit a tempore sicut et a loco. considerat. n. vlt. quod est abstractum ab hic et nunc: non igitur operatio intellectualis subditur celestibus motibus: Ad hec nihil agit ultra suam speciem: ipsum autem intelligere transcendit spiritum et formam cuiuslibet corporis agentis: quia ois forma corporea est materialis et indiuiduata: ipsum autem intelligere habet spiritum a suo obiecto quod est vlt. et imale: vni nullum corpus per formam suam corpoream intelligere potest: multo igitur minus potest quodcumque corpus care ipsum intelligere in alio. **P**ropter hoc quod aliud vni superioribus non est inferioribus subiectum: anima autem nostra finem quod intelligit vni substantijs intellectualibus que sunt superiores ordine nature corporum celestibus non. n. potest anima nostra intelligere nisi secundum quod lumen intellectuale inde sortitur: impossibile est igitur quod intellectualis operatio directe motibus celestibus subdat. **P**ropterea huic rei fide faciet si considerem ea que a philosophis circa hoc dicta sunt. **A**ntiqui: n. philosophi nature ut Democritus Empedocles et huiusmodi posuerunt quod intellectus non differt a sensu ut patet in. iij. metaphisice et in. iij. de anima: et id sequebatur quod intellectus sit quedam virtus corporea sequens corporum transmutationem: et id dixerunt quod cum transmutatio inferiorum corporum sequatur transmutationem superiorum corporum intellectualis etiam operatio sequetur corporum celestium motus: finem illud Homeri. **T**alis est intellectus in dijs et hominibus terrenis quale in die inducit per virorem deorum. i. sol vel magis Iupit que dicebantur summi dei intelligentes per ipsum totum celum ut patet per Augustinum. **I**n libro de ciui. dei. **H**inc etiam precessit stoicorum opinio que dicebat cognitionem intellectus carere ex hoc quod imagines corporum nostris mentibus imprimuntur sicut speculata quoddam imagines et sic pagina recipit litteras in prestat absque hoc quod aliquid agat ut Boetius narrat in. v. de consolatione: finem quoque sententiam sequebatur quod maxime ex impressione corporum celestium intel

lectuales notiones nobis imprimerentur. vnde et stoici fuerunt qui precipue necessitate quadam fatali hominum vitam posuerunt duci. **S**ed hec positio ide falsa apparet: ut Boetius ibidem dicit quod intellectus componit et diuidit et comparat suprema ad infima et cognoscit vniuersalia et simplices formas que in corporibus non inueniuntur. et sic manifestum est quod intellectus non est sicut recipiens tantum imagines corporum sed habet aliquam virtutem corporibus altiorum: nam sensus exterior qui solum imagines corporum recipit ad predicta se non extendit: omnes autem sequentes philosophi in intellectu a sensu discernentes causam nostre scientie non aliquibus corporibus sed rebus immaterialibus attribuerunt sicut Plato posuit causam nostre scientie esse ideas. **A**ristoti. autem intellectum agentem. **E**x his omnibus est accipere quod ponere corpora celestia esse causam nobis intelligendi est consequens opinionem eorum que ponebant intellectum a sensu non differre ut patet etiam per Aristotem. in libro de anima: hanc opinionem manifestum est esse falsam: igitur et manifestum est et ea esse falsam que ponit corpora celestia esse nobis causas intelligendi directe. **H**inc est quod sacra scriptura causam nostre intelligentie attribuit: non alicui corpori sed deo. **J**ob. xxxv. **U**bi est deus qui fecit me: qui dedit carmina in nocte: qui docet nos super iumenta terre: et super volucres celi erudit nos: et in psalms. **Q**ui docet hominem scientiam. **S**ciendum est tamen quod licet corpora celestia directe intelligentie nostre cause esse non possunt: aliquid tamen ad hoc operantur indirecte: licet enim intellectus non sit virtus corporea: tamen in nobis intellectus operatio compleri non potest sine operatione virtutum corporum earum que sunt imaginatio et vis memoratiua et cogitatiua ut ex superioribus patet: et inde est quod impeditis harum virtutum operationibus propter aliquam indispositionem corporum impeditur operatio intellectus: sicut patet in freneticis et litargicis et alijs huiusmodi: et propter hoc etiam bonitas dispositionis corporum humani facit aptum ad bene intelligendum in quantum ex hoc predicte vires fortiores existunt: vnde dicitur in secundo de anima quod molles carne aptos bene mente videmus: dispositio autem corporum humani subiaceret celestibus motibus. **D**icit enim Augustinus in. v. de ciui. dei: quod non vlt. quequaquam absurde dici potest ad solas corporum differentias afflatus quosdam valere sidereos: et Damasc. dicit in. ij. libro quod alij et alij planete diuersas complexionem et habitus et dispositiones in nobis constituunt: et ideo indirecte corpora celestia ad bonitatem intelligentie operantur: et sic sicut medici possunt iudicare de bonitate intellectus ex corporum complexionem sic ex dispositione propria ita astrologi ex motibus celestibus sic ex causa remota tal

disponis: et per hunc modum potest verificari quod Pto-
lomeus in centiloquio dicit. Cum fuerit Mercurius in
natiuitate alicuius in aliquo domo saturni: et ipse for-
tis in esse suo dat bonitatem intelligentie medullitus in
rebus.

¶ **Q** corpora celestia non sunt cause voluntatum
et electionum nostrarum. LXXXV.

Hoc autem ulterius

apparet quod corpora celestia non sunt volun-
tatum nostrarum neque electionum causa. Voluntas
n. in parte intellectiva anime est ut patet per philosophum in. iij. de anima
si igitur corpora celestia non possunt imprimere directe in intel-
lectum nostrum ut ostensum est: neque etiam in voluntatem no-
stram directe imprimere poterunt. ¶ **A**mplius. omnis electio
et actualis voluntas in nobis immediate ex apprehensione
intellectuali causatur: bonum n. intellectum est: obiectum volun-
tatis ut patet in. iij. de anima: et propter hoc non potest sequi per
uersitas in eligendo nisi intellectus iudicium deficiat
in particulari eligibili ut patet per philosophum in. vij. ethicorum:
corpora autem celestia non sunt cause intelligentie nostre: ergo
nec electionis nostre possunt esse causa. ¶ **I**tem quocumque ex impres-
sione corporum celestium in istis inferioribus eueniunt naturaliter
contingunt cum hec inferiora sunt naturaliter sub illis ordinata
nata: si ergo electiones nostre eueniunt ex impressione
corporum celestium: oportet quod naturaliter eueniant ut. scilicet sic homo naturali-
ter eligat operari suas operationes sicut naturaliter instinctu
bruta operantur et naturaliter corpora inanimata mouentur: non
ergo erunt opposita et non duo principia agentia sed unum tantum
quod est natura: cuius contrarium patet per Aristoteli in. ij. physicorum: non est
ergo verum quod ex impressione corporum celestium nostre ele-
ctiones pueniant. Preterea ea que naturaliter fiunt determinata
medie pducunt ad finem: unum spiritus et eodem modo contin-
gunt: natura n. determinata est ad unum: electiones autem humane
voluntatis diuersimodum tendunt ad finem tam in moralibus quam in artifi-
cialibus: non igitur electiones humane sunt naturaliter. ¶ **A**mplius.
etiam que naturaliter fiunt ut plurimum recte fiunt: natura n. non de-
ficiat nisi in paucis: si igitur homo naturaliter eligeret: ut
in pluribus electiones eius essent recte: quod patet esse fal-
sum: non igitur homo naturaliter eligit quod oportet si ex impul-
su corporum celestium eligeret. ¶ **I**tem ea que sunt eius-
dem spiritus non diuersificantur in operationibus naturalibus que naturam
spiritus consequuntur: unum omnia. Irregulariter facit nidum et omnia
homo similiter intelligit prima principia que sunt naturaliter nota:
electio autem est operatio contra spiritum humane: si igitur homo natu-
raliter eligeret oportet quod omnes homines eodem modo eligerent
quod patet esse falsum tam in moralibus quam in artificialibus.
¶ **A**d hec virtutes et vitia sunt electionum principia pro-
pria: nam virtuosus et vitiosus differunt ex hoc quod con-
traria eligunt: virtutes autem politice et vitia non sunt no-
bis a natura: sed ex assuetudine ut patet philosopho in. ij. ethicorum
ex hoc quod quales operationes assuescimus et maxime
a puero ad tales habitus habemus: ergo electiones nostre
non sunt nobis a natura: non ergo causantur ex impressione corpo-
rum celestium secundum quam res naturaliter procedunt. ¶ **A**d he-

corpora celestia non imprimunt directe nisi in corpora ut
ostensum est: si igitur sint causa electionum nostrarum: aut hoc
erit in quantum imprimunt in corpora nostra aut in quantum im-
primunt in exteriora: neutro autem modo sufficienter possunt esse
causa electionis nostre: non enim est sufficiens causa nostre
electionis quod aliqua corporalia nobis exterius presen-
tent: patet n. quod ad occursum alicuius delectabilis puta
cibi vel mulieris: temperatus non mouetur ad eligendum
ipsum in temperatus aut mouetur: similiter etiam non suffi-
cit ad nostram electionem quecumque imutatio possit
esse in nostro corpore ab impressione corporum celestium
cum per hoc non sequatur in nobis nisi quedam passi-
ones vel magis vel minus vehementes passionis
autem quantuncumque vehementes non sunt cau-
sa sufficienter electionis: quia per easdem passionis
incontinentis inducitur ad eas sequendum per electio-
nem: continens autem non inducitur: non potest igitur
dici quod corpora celestia sint cause nostrarum
electionum. ¶ **A**mplius. nulla virtus datur alicui rei
frustra: homo autem habet virtutem iudicandi
et consiliandi de omnibus que per ipsum operabi-
lia sunt siue in visu exteriorum rerum siue in admittendo
et repellendo intrinsecas passionis: quod quidem
frustra esset si electio nostra causaretur a corporibus
celestibus non existens in nostra potestate: non est
igitur possibile quod corpora celestia sint cause nostre
electionis. ¶ Preterea homo naturaliter est animal
politici vel sociale: quod quidem ex hoc apparet
quod unus homo non sufficit sibi si solus viuat: pro-
pterea quod non in paucis hominibus puidit sufficienter dantes ei ro-
nem per quam possit sibi necessaria ad vitam prepara-
re: sicut cibum: indumenta et alia huiusmodi ad
que omnia operanda non sufficit unus homo: unde na-
turaliter inditum est homini ut in societate viuat:
sed ordo prudentie non aufert alicui rei quod est
sibi naturale: sed magis unicuique prouidetur secun-
dum suam naturam ut ex dictis patet: non igitur
per ordinem prudentie sic est homo ordinatus
ut vita socialis tollatur: tolleretur autem si electio-
nes nostre ex impressionibus corporum celestium
prouentrent sicut naturalis instinctus aliorum ani-
malium. Frustra etiam darentur leges et precepta
uiuendi si homo electionum suarum dominus non
esset: frustra etiam adhiberentur premia et pene
bonis et malis ex quo non est in nobis hec vel illa
eligere: his autem desinentibus statim socialis vi-
ta corrumpitur: non ergo homo est sic secundum
ordinem diuine prudentie institutus ut electio-
nes eius ex motibus celestium corporum proue-
niant. ¶ **A**d hec: electiones hominum ad bona
et mala se habent: si igitur electiones nostre ex mo-
tibus stellarum prouenerent: sequeretur quod stelle
se essent causa malarum electionum: quod autem
est malum non habet causam in natura: nam ma-
lum incidit ex defectu alicuius cause et non habet

causam per se ut lapsus ostensum est
possibile quod dantes non directe et p-
ous celestium pueniant sicut ex ca-
aliquis boni non obuiare: dicens
si est illud dicitur adulterij puenit
ni dicitur quod est in ueneris: et
no est aliqua stella mouet: et hoc
ne ratione alicuius perfectionis nec
bona puenit: propter mali p-
dicitur hoc in ista digna malum. De
dicitur non est ponatur corpora celestia
tionum n-
et voluntatem: ipse pro se ipse
et secundum modum suum: effectus ergo
ad electionem que est in conuincio
generatione recipitur in quolibet
sibi proprium: sicut videmus quod
diuersa ipse et diuersos modos com-
p-
et hoc mala est quod non est secundum rationem
si corpora celestia essent causa electionis
vni in nobis electio mala. ¶ **A**mplius.
actus et extendit ad ea que sunt in
tota a natura: et de agentis agit per
ipsum uelle transmittit omnem spiritum
et ipsi intelligit: sicut n. intelligim-
luntate in aliquo dicitur: et per
de latronum genus: ut ipse dicit in
non igitur uelle si dicitur a corpora
ea que sunt ad finem prouentur: sicut
at dicitur ordinatur ad felicitatem: sicut
sunt que dicitur non colligit alicui
lone bonis: sed in hoc quod anima p-
luntate dicitur supra omnem
sicut quod p-
p-
et dicitur ad electionem n-
et dicitur ad nos: metate que tim-
et dicitur ad nos: metate que tim-
polito h-
et dicitur ad nos: metate que tim-
sponit: que in di-
qui apud iudeos p-
ra fuerunt: ut dicitur in libro de horribili-
opio antiquorum n-
tellectum non dicitur. ¶ **A**d hec: electiones
voluntas augetur i-
p-
et dicitur ad nos: metate que tim-
et dicitur ad nos: metate que tim-
et dicitur ad nos: metate que tim-

Tertius.

causam per se ut supra ostensum est: non igitur possibile quod electiones nostre directe et per se a corporibus celestibus pueniant sicut ex causis. **P**ot autem aliquis huic rationi obuiare: dicendo quod omnia mala electio ex alicuius boni appetitu puenit: ut supra ostensum est: sicut electio adulteri puenit ex appetitu boni delectabilis quod est in ueneris: ad quod quidem bonum uel aliqua stella mouet: et hoc necessarium est ad generationem aialium perficiendam nec debuit hoc coe bonum pretermitti propter malum particulare huiusmodi: quod ex hoc instinctu eligit malum. **D**ec autem ratio sufficiens non est: si ponantur corpora celestia per se causa electionum nostrarum: utpote per se instrumenta intellectus et uoluntatem: nam impressio uelis cause recipitur in uno quod secundum modum suum: effectus ergo stelle mouetis ad delectationem que est in coniunctione ordinata ad generationem recipietur in quolibet secundum modum sibi proprium: sicut uidemus quod diuersa aialia habent diuersa tempora et diuersos modos coniunctionis secundum congruentiam sue nature: ut **Az.** dicit in libro de historiis aialium: recipient ergo intellectus et uoluntas in impressionem illius stelle secundum modum suum: cum autem aliquid appetitur secundum modum intellectus et rationis: non accidit peccatum in electione: que quidem semper ex hoc mala est quod non est secundum rationem rectam: non igitur si corpora celestia essent causa electionum nostrarum: esset uel in nobis electio mala. **A**mp. nulla uirtus actiua se extendit ad ea que sunt supra speciem et naturam agentis: quod de agens agit per suam formam: sed ipsum uelle transcendit omnem speciem corporalem sicut et ipsum intelligere: sicut. n. intelligimus uel: ita et uoluntas nostra in aliquod uel fertur: puta quod odimus de latronum genus: ut philosophus dicit in sua rhetorica: nam igitur uelle non cadit a corpore celesti. **P**reterea que sunt ad finem proportionantur fini: electiones autem humane ordinantur ad felicitates: sicut ad ultimam finem: que quidem non consistit in aliquibus corporibus bonis: sed in hoc quod anima coniungatur per intellectum rebus diuinis: ut supra ostensum est: tam secundum finem fidei quam philosophorum opinionem: corpora igitur celestia non possunt esse causa electionum nostrarum. **H**inc est quod dicit **Iere.** **X.** **A** signis celi nolite metuere que timent gentes: quod leges prophetarum uane sunt. **P**er hoc autem excluditur positio stoicorum: qui ponebant omnes actus nostros et electiones nostras secundum corpora celestia disponi: que est de fuisse positio antiqua phariseorum qui apud iudeos prescilianiste huiusmodi erroris et rei fuerunt: ut dicitur in libro de heresibus. **D**ec et fuit opinio antiquorum naturalium qui ponebant sensum et intellectum non differre. **U**nde **Empedocles** dixit quod uoluntas augetur in hominibus sicut in alijs aialibus ad partem. **I.** **F**in parte momentum ex motu celi cante ipse: ut **Az.** introducit in libro de anima. **S**ciendum tamen est quod corpora celestia non sunt directe causa electionum nostrarum quasi directe in uoluntates nostras imprimen-

tia: indirecte tamen ex his aliqua occasio nostris electionibus prestatur: sicut quod habent impressionem super corpora: et hoc dupliciter. **U**no quidem modo sicut quod impressiones corporum celestium in exteriora corpora sicut nobis causa alicuius electionis: sicut cum per corpora celestia disponitur aer ad frigus intensum: eligimus calefieri ad ignem uel aliqua huiusmodi facere que congruunt tempore. **A**lio modo sicut quod imprimuntur in corpora nostra ad quorum inuentionem insurgunt nobis aliquid motus passionum: uel per eorum impressionem efficiuntur abiles ad aliquas passiones: sicut colerici sunt propter ad iram: uel sicut quod ex eorum impressione cadit in nobis aliqua dispositio corporalis que est occasio alicuius electionis: sicut cum nobis infirmitatibus eligimus accipere medicinam. **I**nterduum est ex corporibus celestibus actus humane cantur: in quantum ex indispotione corporis aliqui ametes efficiuntur usu rationis priuati in quibus proprie electio non est sed mouetur aliquo naturali instinctu sicut et bruta. **M**anifestum est autem et experimento cognitum quod tales occasiones siue sint exteriores siue interiores non sunt causa necessaria electionis: cum homo per rationem possit eis resistere uel obedire: sed plures sunt qui impetus tales naturales sequuntur: pauciores autem. **I.** **S**o' sapietes qui occasiones male agendi et naturales impetus non sequuntur: et propter hoc dicit **Protopolomeus** in centiloquio quod anima sapiens adiuuat operum stellarum: et quod non poterit astrologus dare iudicia secundum stellas nisi uim anime complexionem bene cognouerit: et quod astrologus non debet dicere rem specialiter sed uel: quod. **I.** **I**mpressio stellarum in pluribus sortitur effectum: qui non resistunt inclinationi que est ex corpore: non autem spiritus in hoc uel illo qui forte per rationem naturalem inclinationi resistit.

Quod corporales effectus in istis inferioribus non sequuntur ex necessitate a corporibus celestibus. **LXXXVI.**

Non solum autem corpora celestia humane electioni necessitate inferre non possunt: sed nec et corporales effectus in istis inferioribus ex necessitate ab eis procedunt. **I**mpressiones. n. carum naturalium recipiuntur in effectibus secundum recipientium modum: hec autem inferiora sunt fluxibilia et non semper eodem modo se habent propter materiam que est in potentia ad plures formas: et propter contrarietatem formarum et uirtutum: non igitur impressiones corporum celestium recipiuntur in istis inferioribus per modum necessitatis. **I**tem a causa remota non sequitur effectus de necessitate: nisi est sit causa media necessaria: sicut et in syllogismis ex maiori de necessitate et minori de contingenti non sequitur conclusio de necessitate: corpora autem celestia sunt causa remota: proxie autem causa inferiorum effectuum sunt uirtutes actiue et

et passivae in istis inferioribus quae non sunt causa necessariae: sed contingentes praesentantur. non deficiunt ut in paucioribus: non ergo corporibus celestibus sequuntur in istis inferioribus corporibus effectus de necessitate. **P**reterea motus celestium corporum spiritus est eodem modo: si igitur effectus celestium corporum in istis inferioribus corporibus ex necessitate provenirent: spiritus eodem modo se haberent que in inferioribus sunt: non autem semper eodem modo se habent: sed ut in pluribus: non igitur ex necessitate provenirent. **A**d huc ex multis contingentiis non potest fieri unum necessarium: quia sicut quodlibet contingentium per se deficere potest ab effectu: ita et omnia sunt: constat autem quod singula que in istis inferioribus sunt ex ipsa ratione celestium corporum sunt contingentia: non igitur confessione celestium corporum sunt necessaria: manifestum est enim quod quodlibet eorum impediri potest. **A**mplius corpora celestia sunt agentia naturaliter que requirunt materiam in quam agant: non igitur ex actione corporum celestium tollitur id quod materia requirit: materia autem in quibus agunt corpora celestia sunt corpora inferiora: que cum sunt corruptibilia secundum suam naturam: sicut deficiunt praesentantur ab esse ita ab operari: et sic eorum natura hoc habet: ut non ex necessitate producant effectus: non igitur ex necessitate proveniunt effectus celestium corporum in corporibus inferioribus. **S**i autem aliquis forte dicat quod necessarium est quod effectus corporum celestium compleantur: nec tamen per hoc tollitur possibilitas a rebus inferioribus eo quod quodlibet effectus est in potentia antequam fiat: et tunc dicitur possibilis: qui autem iam est in actu: transit a possibilitate in necessitate: et totum hoc subiacet celestibus motibus: et sic non tollitur quod aliquid effectus sit possibilis: sed necium sit effectus illius quod quodlibet produci: sic enim Albumasar in primo libro sui introductorij defendere nititur possibile. **N**on est autem possibile quod secundum hunc modum possibile defendatur possibile. non quoddam est quod ad necessarium sequatur: nam quod necesse est esse: possibile est esse: quod non possibile est esse: impossibile est esse: et quod impossibile est esse: necesse est non esse: igitur quod necesse est esse: necesse est non esse: hoc autem est impossibile: ergo impossibile est quod aliquid necesse sit esse: et tamen non sit possibile illud esse: ergo possibile esse sequitur ad necesse esse hoc autem possibile non est necessarium defendere: quia contra hoc effectus ex necessitate dari dicuntur: sed possibile quod opponitur necesse praesentantur dicitur possibile quod potest esse et non esse. **N**on autem dicitur aliquid per hunc modum possibile et contingens ex hoc solo quod quodlibet sit in potentia et quodlibet in actu: ut predicta ratio praesupponit: nam sic est in motibus celestium est possibile et contingens: non enim spiritus est coniunctio vel oppositio solis aut lune in actu: sed quodlibet quidem in actu: quodlibet autem in potentia: que tamen necessaria sunt: cum de his datur demonstrationes: sed possibile vel contingens quod opponitur necessario hoc in sua ratione habet quod non

sit necesse illud fieri quod non est: quod quidem est: quod non de necessitate sequitur ex causa sua: sicut enim dicimus forte secessurum esse contingens: ipsi autem esse motu tamen est necium: quia secundum horum ex causa sua de necessitate sequitur: non autem primum: si ergo ex motibus celestibus de necessitate sequitur quod eorum effectus sint quodlibet futuri: tollitur possibile et contingens: quod necesse opponitur. **S**ciendum est autem quod ad probandum effectus celestium corporum ex necessitate provenire **A**vicenna in sua metaphisica utitur tali ratione. **S**i enim effectus aliquis celestium corporum impeditur: oportet quod hoc sit per aliquam causam voluntariam vel naturalem: omnia autem causa voluntaria vel naturalis reducitur ad aliquid celeste principium: ergo impedimentum effectuum celestium corporum praesentantur ex aliquibus celestibus principijs: impossibile est ergo quod si totus ordo celestium corporum simul accipiatur: quod effectus eius unquam cesset. unde concludit quod corpora celestia faciunt necesse esse de bere effectus in istis inferioribus tam voluntarios quam naturales. **H**ec autem ratio ut **A**z. in ii. phisicorum dicit: fuit quorundam antiquorum: qui negabant casum et fortunam: per hoc quod cuiuslibet effectus est aliqua causa determinata: posita autem causa ponitur effectus de necessitate: et sic cum omnia de necessitate proveniant: non est aliquid fortuitum neque casuale. **H**anc autem rationem ipse **A**z. solvit in vi. methaphisica negando duas propositiones: quibus haec ratio utitur: quae una est: quod posita causa quacumque necesse sit eius effectum poni. **H**oc enim non oportet in omnibus causis: quia aliqua causa habet per se et propria causa et sufficiens alicuius effectus: potest tamen impediri ex concursu alterius causae: ut non sequatur effectus. **A**lia propositio est quae negat: quod non oportet quod est quocumque modo habet causam per se: sed solum ea quae sunt per se: que autem sunt per accidens non habent causam: sicut quod sit musicum habet aliquam causam in homine: quod autem homo sit sicut albus et musicus non habet aliquam causam: quae cumque sunt simul propter aliquam causam: ordinem habent ad invicem ex illa causa: que autem sunt per accidens non habent ordinem ad invicem: non igitur sunt ex aliqua causa per se agente sed solum per accidens hoc evenit: accidit enim docenti musicum quod doceat hominem album: est enim praeter eius intentionem sed intendit docere discipline susceptibilem. **S**ic ergo proposito aliquo effectu dicimus quod habuit aliquam causam ex qua non de necessitate sequebatur quod poterat impediri ex aliqua alia causa concurrente per accidens: et hanc causam concurrentem habet reducere in aliquam causam altiore: tamen ipsum concurrens qui impedit non est reducere in aliquam causam et sic non potest dici quod impedimentum habet effectus vel illius procedit ex aliquo celesti principio: unde non oportet dicere quod effectus corporum celestium ex necessitate proveniant in istis inferioribus. **H**inc est quod **D**amasius dicit in secundo libro quod corpora celestia non sunt causa generationis alicuius eorum que sunt neque

contingentibus esse que colliguntur
cessitate ex eis effectus proveniunt
de sono et igne: quod eorum que
significatio est celestium velut aqua
multa non conveniunt: si enim aliquis
toto illo accidit motus a quo fuerit
faciunt et multa consilia dei que
ostensa sunt propter alias dignitas
Ptolomeus et in quadripartito di
climare debemus quod superiora p
biliter: et ea que divina dispone
nulla tenentur utanda nec non
ex necessitate proveniunt. In celestibus
indicia que tibi tradito sunt medi
um et possibile.

et motus celestis corporis non sit causa de
ex parte autem motus ut quodammodo

Et tamen a
dum quod Avicenna vult quod
unum corpus sunt naturam
cie non quidem per occasionem tri
tum et sed per se: ponit enim corpora ca
te: unde quod cum motus celestis sit a
tas corporum sicut in quantum est n
habetur: non transmutandi corpore
ab alicuius virtute: improprie dicitur
motus celestis sit causa electionis n
tum: ad quod est redire: ut possit
primo sui introductorij. **H**ec autem p
est: omnia effectus qui est per in
ficiat: procedens ex causa propositam
agentem: non enim quodlibet in se unum
dicitur: modo illud non potest fieri
fratrum ad quod nullo modo se exte
ratio aut corporis nullo modo se exte
tationem intellectus et voluntatis: ut
dicitur: forte per accidens in quantum e
consequatur predictam et impossibile est
cedit: quod sit alicuius intellectum
tem quoniam mediantem motu celestis c
Amplius si agens particularis in agendo
gerit: est agens illud et est exemplum
sua humana in aliam: sicut humana
operationem corporum improprie
significationem vocem suam intellectu
actio corporalis que est ab una sua
ad aliam nisi mediantem corpus: ut
mutat: quod in anima dicitur: sic a fini
veritatis eius signatur: ut quod ad intellectu
celestis aliquid imprimat in alicuius
corporum: actio illa non provenit
tum nisi per mutationem corporis
dem non est causa naturam dicitur

Tertius.

corruptionis eorum que corrumpuntur: quod si non ex necessitate ex eis effectus proueniunt. **Az.** et dicit in ij. de sono et uigilia: quod eorum que in corporibus sunt signorum et celestium uelut aquarum et ventorum multa non eueniunt: si. n. aliquis alius uehementior isto accidat motus a quo futurum est signum non fit: sicut et multa consulta bene que fieri expediebat dissoluta sunt propter alias digniores ichoatiões. **Prolomeus** et in quadripartito dicit. **Rursus** nec estimare debemus quod superiora procedunt inuicibiliter: ut ea que diuina dispone contingunt: et que nullatenus sunt uitanda nec non que ueraciter et ex necessitate proueniunt. **In cetero** est dicit. **Hec** indicia que tibi trado sunt media inter necessariam et possibilem.

Quod motus celestis corporis non sit causa electionum nitarum: ex v. ure aie mouetis: ut quidam dicit. LXXXVII.

Et tamen attende

Edum quod **Auicena** uult quod motus celestium corporum sunt nitarum electionum cause non quidem per occasionem tantum: sicut supra dictum est sed per se: ponit. n. corpora celestia esse aia ta: unde oritur cum motus celestis sit ab aia et sit motus corporis: quod sicut in quantum est motus corporis huius uirtutem transmutandi corpora: ita in quantum est ab aia: habeat uirtutem imprimendi in aias nitas: et sic motus celestis sit causa electionum nitarum et uoluntatum: ad quod et redire uult positio **Albumasar** in primo sui introductorij. **Hec** autem positio irrationalis est: omnis. n. effectus qui est per instum aliquod ab efficiete procedens oritur esse proportionatum insto sicut et agenti: non. n. quolibet insto utimur ad quolibet effectum: unde illud non potest fieri per aliquod instrumentum ad quod nullo modo se extendit actio istius actio autem corporis nullo modo se extendit ad immutationem intellectus et uoluntatis: ut supra ostensum est: nisi forte per accidens: in quantum ex his imutatur corpus sicut predictum est: impossibile est ergo quod aia celestis corporis si sit aiatum intellectum et uoluntatem imprimat mediante motu celestis corporis. // **Amp.** causa agens particularis in agendo similitudinem gerit cause agentis vltis et est exemplum eius: si autem aia humana in aliam aiam humanam aliquid per operationem corporalem imprimere: sicut cum per significationem uocis suam intelligentiam pandit: actio corporalis que est ab una aia non peruenit ad aliam nisi mediante corpore: uox. n. prolata immutat organum a uditus: et sic a sensu percepta peruenit eius signatus usque ad intellectum: si igitur aia celestis aliquid imprimat in aias nitas per motum corporis: actio illa non peruenit usque ad aiam nitam nisi per mutationem corporis nostri que quidem non est causa nitarum electionum sed occasio tantum

sicut ex premissis patet: non igitur erit motus celestis causa nite electionis nisi per occasionem tantum. **Item** cum mouens et motum oportet esse: ut probatur in vij. phisicorum: oritur quod a primo mouente peruenit at motus usque ad ultimum quod mouetur quodam ordine: ut. s. mouens per id quod est sibi proximum moueat id quod est ab eo distans: corpora autem celestia quod moueri ponitur ab aia sibi coniuncta propinquius est corpus nostrum quam aia: que non habet ordinem ad corpus celeste nisi mediante corpore: quod ex hoc patet: quod intellectus separati nullum habet ordinem ad corpus celeste: nisi forte mouentis ad motum: immutatio igitur corporis celestis ab aia eius procedens non pertingit ad aiam nitam nisi mediante corpore: ad motum autem corporis non mouetur aia nisi per accidens: nec immutationem corporis sequitur electio nisi per occasionem: ut dictum est: motus igitur celestis non potest esse causa electionis nostre per hoc quod est ab aia. **Pre.** sicut ponem **Auicene** et quorundam philosophorum aliorum intellectus agens est quedam substantia separata: que quidem agit in aias nitas in quantum facit intellecta in potentia esse intellecta in actu: hoc autem fit per abstractionem ab omnibus materiis dispositibus: ut patet ex his que dicta sunt in secundo libro. quod igitur agit directe in aiam non agit in eam per motum corporis: sed magis per abstractionem ab omni corporeo: aia igitur celi si sit aiatum non potest esse causa electionum nitarum uel intelligentiarum per motum celi. **Per easdem** et rationes potest probari: quod motus celi non sit causa electionum nitarum per uirtutem substantie separate si quis ponat celum non esse aiatum sed a substantia separata moueri.

Quod substantie separate create non possunt esse causa directe electionum et uoluntatum nostrarum: sed solus deus. LXXXVIII.

Non est autem estimandum quod aie celorum si que sint uel quecunque alie substantie intellectuales separate create possunt directe uoluntatem nobis immittere aut electionis nostre causa esse. **Diuis.** n. creatorum actiones sub ordine diuine prouidentie continentur: unde preter leges ipsius agere non possunt: et autem prouidentie lex ut unumquodque immediate a proxima sibi causa moueatur: causa igitur superiorum creata tali ordine pretermisso nec mouere nec agere potest: proximum autem motuum uoluntatis est bonum intellectum: quod est suum obiectum: et mouetur ab ipso: sicut visus a colore: nulla igitur substantia creata potest mouere uoluntatem nisi mediante bono intellectu hoc autem est in quantum manifestat ei aliquid esse bonum ad agendum: quod est persuadere nulla igitur substantia creata potest agere in uoluntatem uel esse causa electionis nostre nisi per modum suadentis. **Item** ab illo

agente aliquid natum ē moueri 7 pati per cuius formam reduci potest in actum: nam de agens agit per formam suam: voluntas autem reducitur in actum per appetibile quod motum desiderij eius quietat: in solo autem bono diuino quietatur desiderium uoluntatis sicut in ultimo fine: ut ex supradictis patet: solus igitur deus potest mouere uoluntates per modum agentis. **A**d hoc sicut in re inaiata se habet inclinatio naturalis ad proprium finem que appetitus dei naturalis: ita se habet in substantia intellectuali uoluntas: quod desiderij appetitus intellectualis: inclinationes autem naturales dantur non est nisi illius qui naturalis instituit: ergo 7 uoluntatem inclinare in aliquid non est nisi eius qui est nature intellectualis causa: hoc autem solius dei est: sicut ex superioribus patet: ipse igitur solus uoluntatem naturalis in aliquid inclinare potest. **A**mp. violentum ut dicitur in iij. ethicoꝝ est cuius principium est extra nihil conferente uiz passo: si igitur uoluntas moueatur ab aliquo exteriori principio erit uoluntas motus: dico autem moueri ab extrinseco principio quod moueat per modum agentis 7 non per modum finis: uoluntas autem uoluntario repugnat: impossibile est igitur quod uoluntas moueatur a principio extrinseco quasi ab agente: sed oportet quod omnis motus uoluntatis ab interiori procedat: nulla autem substantia creata coniungitur anime intellectuali quantum ad sua interiora nisi solus deus qui solus est causa ipsius 7 sustinens eam in esse: a solo igitur deo potest motus uoluntarius dari. **A**d hoc uoluntas opponitur naturali 7 uoluntario motui: quod utriusque oportet quod sit a principio intrinseco: agens autem exterius sic solum naturaliter mouet in quantum dicitur in mobili intrinsecum principium motus: sicut generans quod dat formam grauitatis corpori graui generato mouet ipsum naturaliter: deorsum: nihil autem aliud extrinsecum mouere potest absque uolentia corporis naturalis nisi forte per accensum sicut remouens probum: bestia quod magis utitur motu naturali uel actione: quod causat ipsum: illud igitur solum agens potest curare motum uoluntatis absque uolentia: quod dicitur principium intrinsecum habet motus quod est potentia ipsa uoluntatis: hoc autem est deus qui animam solus creat: ut in secundo ostensum est: solus igitur deus potest mouere uoluntatem per modum agentis absque uolentia. **H**inc est quod dicitur puer. xxi. **L**os regis in manu dñi: et quocumque uoluerit inclinabit illud. **A**t Phil. ij. **D**eus est qui operatur in nobis et uelle 7 perficere pro bona uoluntate.

Quod motus uoluntatis datur a deo 7 non solum potentia uoluntatis. **LXXXIX.**

Quidam uero non intelligentes qualiter motus uoluntatis deus in nobis curare possit absque iudicio libertatis uoluntatis: conati sunt has aucto-

ritates male exponere: ut scilicet dicerent quod deus curat in nobis uelle 7 perficere: in quantum datur nobis uirtutem uolendi: non autem sic quod faciat nos uelle hoc uel illud: sicut Origenes exponit in iij. piarchon li. ar. defendens contra auctoritates predictas. **E**t ex hoc processisse uidetur opinio quorundam: qui dicebant quod prouidentia non est de his que subsunt libero arbitrio. scilicet de electionibus: sed prouidentia refertur ad exteriores euentus: non enim qui eligit aliquid proficere uel perficere puta edificare uel ditari sepe potest ad hoc peruenire: 7 sic euentus actionum nostrarum non subsistent libero arbitrio sed prouidentia disponuntur: quibus quidem auctoritatibus sacre scripture resistitur euidenter. **D**i. n. **I**sa. xxvi. **Q**uia opera nostra operatus es in nobis dñe: unde non solum uirtute uolendi a deo habemus sed et operationem. **P**re hoc ipsum quod Salomon dicit. **Q**uocumque uoluerit uertet illud: ostendit non solum diuinam causalitatem ad potentiam uoluntatis extendi sed et ad actum ipsius. **I**tem deus non solum datur rebus uirtutem: sed et nulla res potest propria uirtute agere: nisi agat in uirtute ipsius: ut supra ostensum est: ergo homo non potest uirtute uoluntatis sibi data uti nisi in quantum agit in uirtute dei: illud autem in cuius uirtute agens agit: est causa non solum uirtutis sed et actus quod in artifice apparet: in cuius uirtute agit instans est quod ab hoc artifice propria forma non accipit: sed solum ab ipso applicatur ad actum: deus igitur est causa nobis non solum uoluntatis sed et uolendi. **A**mp. perfectius inuenitur ordo in spiritualibus quam in corporalibus: in corporalibus autem omnis motus datur a primo motu: oportet igitur quod in spiritualibus omnis motus uoluntatis a prima uoluntate datur: que est uoluntas dei. **A**d hoc superius est ostensum quod deus est causa omnis actionis: 7 operatur in omni agente: est igitur causa motuum uoluntatis. **I**tem arguitur **A**z. in viij. eudimice ethice per hunc modum. **H**uiusmodi quod aliquis intelligit consiliatur et eligat 7 uelit: oportet aliquid esse causam: quod omne nouum oportet habere aliquam causam: si autem est causa aliud consilium 7 alia uoluntas precedens cuius non sit procedere in his in infinitum oportet deuenire ad aliquod primum: huiusmodi autem primum oportet esse aliquid quod est melius ratione nihil autem est melius intellectu 7 ratione nisi deus: est igitur deus primum principium nostrorum consiliorum 7 uoluntatum.

Electiones 7 uoluntates humane subdantur diuine prouidentie. **LXXX.**

Et quo patet quod oportet esse uoluntates humanas 7 electiones diuine prouidentie subditas esse. **D**i. n. que deus agit: ex ordine prouidentie sue agit: cuius igitur ipse sit causa electionis 7 uoluntatis nostre: et

electiones 7 uoluntates nostre d
subditas. **A**mp. oia corpora
ministrantur: sicut superius est
agere: corporalia per uoluntate
na 7 motus uoluntatis intellectu
ad da prouidentiam non pertinet
corporalia ipsius prouidentie sub
totaliter nulla erit prouidentia
qua sunt uoluntas in uoluntate
participat ostendit in quo bonum
sit. **A**z. in iij. ethicoꝝ arguitur
qui ponunt causam 7 fortunam
celestium corporum: non autem in uoluntate
stantie aut intellectuales sunt nobis
corporales: igitur subsistent co
sua substantia 7 actione: cadunt
denic: magis magis substantia
Pre. es que sunt propinquius finem
sub ordine qui est ad finem: nam
et alia ordinatur in finem: actione
intellectuum alium propinquius ordinatur
sicut in finem 7 actione aliarum
ostensum est: magis igitur cadunt
causas substantiarum sub ordine
deus oia in se ipsum ordinat: quod a
rerum. **A**d hoc gubernatio
re diuino procedit quod de res
in hoc n. precipue consistit am
to bonum uidet: quanto ergo d
amat: magis sub eius prouidentia
7 sacra scriptura docet in spe di
ois diligenti se: 7 a phas in
cens: quod deus maxime curat de
tellectum rang de suis amicis: ex
maxime substantias intellectuales
igitur prouidentia cadunt carum
nones. **A**mp. bona interiora
uoluntate 7 electione dependet:
uis quod illa que extra ipsum sit: u
rum uel si quid aliud est huiusmodi
ho si est bonum non autem per ista: si
humane 7 uoluntatis motus non ca
na prouidentia sed solum exterioris
rius erit quod re humane sunt extra
quod prouidentia subsistent: quod quidam
sematum uidetur Job. xxi. **L**i
li perambulatur: nec nostra confide
Deriditque dñs terram: 7 dñs non
lij. **Q**uia est iste qui dicit in terra
te: **U**idetur autem quedam in uoluntate
dum predicta inuiam sonare. **D**i.
ad inuio continentis huiusmodi: 7 r
consilij sui 7 infra. **A**pposuit autem
ad quod uoluntas: per se man
mitemi autem 7 motus bonum 7 m

Tertius.

electiones et uoluntates nostre diuine puidencie subduntur. **A**mp. oia corporalia p spualia am ministrantur: sicut superius est onsum: spualia at agunt i corporalia per uoluntate: si igitur electiones et motus uoluntatu intellectualiu substantiaruz ad dei prouidentiam no pertinet: sequitur q etia corporalia ipsius prouidentie subtrahantur: et sic totaliter nulla erit prouidentia. **I**te quanto aliqua sunt nobilioza in uniuerso: tanto o3 q magi participant ordinē in quo bonum uniuersi consistit. vñ **Az.** in. ij. phicozuz arguit antiquos phos qui ponebant casum et fortunam in constitutione celestium cozpoz: non at in inferioribus rebus: substantie at intellectuales sūt nobiliozes substantijs cozpalibus: si igitur substantie cozporales qtu3 ad suas substantias et actiones cadūt sub ordine puidencie: multo magis substantie intellectuales. **P**re. ea que sunt propinquiota fini: magis cadunt sub ordine qui est ad finem: nam eis mediantibus et alia ordinatur in finem: actiones at substantia intellectualium ppinquius ordinantur in deum sicut in finem q actiones aliarū reruz: sicut supra onsum est: magis igitur cadunt actiones intellectualiu substantiarum sub ordine puidencie: quia deus oia in se ipsum ordinat q actiones aliarum rerum. **A**dhuc gubernatio puidencie ex amore diuino procedit quo de res a se creatas amat: in hoc. n. precipue consistit amor q amans amato bonum uelit: quanto ergo deus aliqua magis amat: magis sub eius puidencia cadunt. **H**oc at et sacra scriptura docet in ps dicēs. **D**ns custodit oēs diligentes se: et et phus in. x. et bicoz tradit dicens: q deus maxime curat de his qui diligunt intellectum tanq de suis amicis: ex quo et hētur q maxime substantias intellectuales amat: sub eius igitur puidencia cadunt earum uoluntates et electiones. **A**mp. bona interiora hominis que ex uoluntate et electione dependēt: sūt magis ppria hois q illa que extra ipsum sūt: ut adeptio diuitiarum uel si quid aliud est h' modū. unde per illa hō dī esse bonus non at per ista: si igitur electiones humane et uoluntatis motus non cadunt sub diuina puidencia sed solum exteriores prouentus: uerius erit q res humane sint extra puidenciam q p prouidentie subsint: qō quidez ex persona blasfematum inducitur **Job.** xxij. **C**irca cardines ce li perambular: nec nostra considerat: et **Ezech.** ix. **D**ereliquit dñs terram: et dñs non uidet: et **Tren.** ij. **Q**uis est iste qui dixit ut fieret dño non iubente: **U**identur at quedam in doctrina sacra secundum predictā sñiam sonare. **Di.** n. **Ecd.** xv. **D**eus ab initio constituit hoies: et reliquit illū in manu consilij sui et infra. **A**pposuit tibi aquam et ignē: ad quod uolueris: por: iige manum tuā. **A**nte hominem uita et mors bonum et malum: qō placue

rit ei dabitur illi: et **Deutro.** iij. **C**onsidera q ho die pposuerim in conspectu tuo uitam et bonū et eōuerso mortem et malū. **H**ec at uerba ad hoc i ducuntur: ut hoies esse liberi arbitriū ondatur: no ut eoz electiones a diuina puidencia subtrahantur. **E**t sūr qō **Greg.** niffenus dicit in libro quem de hoie fecit: puidencia est eozū que non sūt i nobis: non at eozum que sūt in nobis. et **Damas.** euz sequens dicit in scdo libro q ea que sūt in nobis: deus prenoscit: sed no predeterminat: exponenda sunt ut intelligatur ea que sūt in nobis diuine determinationi non esse subiecta quasi ab ea necessitatem accipientia.

Quomodo res humane ad superiores cas reducuntur. **LXXXI.**

Ex his ergo que supra onsa sunt colligere possumus quō humana ad superiores reducunt cas: et non agitur fortuito. nam electiones et uoluntates imitari a deo disponuntur: cognitio uero humana ad intellectum pertinens a deo mediantibus angelis ordinatur: ea uero que ad cozpalia pertinent siue sint interiora siue exteriora in usuz hois uenientia a deo mediantibus angelis et celestibus cozporibus dispensantur. **P** at rō generalif vna est. **N**am oportet omne multiforme et mutabile et deficere potens reduci sicut in principium in aliquod uniforme et immutabile: et deficere non valens: oia autē que nobis sunt inueniuntur esse multiplicia variabilia et defectibilia: p3 enim quod electiones nre multiplicitate hnt cum in ois uersis et a ois diuersa eligantur: mutabiles etiā sunt tū propter ai leuitatez qui non est firmatus infine vltimo: tū etiam ppter mutationez rerum que nos extra circumstant: quod autem defectibiles sint: hoiez peccata testantur diuina autez uoluntas vniformis est: quia vnū uolendo oia alia uult et imutabilis et indeficiens est onsum est in pmo: oportet ergo oiz uoluntatum et electionū motus in oīnam uoluntate reduci: non aut in aliquam alia causam: quia solus deus nostrarū uoluntatu et in electionū causa est: similiter aut intelligentia nra multiplicationem h3: quia ex multis sensibilibus ueritatem intelligibilem quasi pgregamus: est etiam mutabil: quia ex vno in aliud discurrendo procedit ex notis ad ignota proueniens: est etiam defectibil: propter permixtionē fantasie et sensus ut errores hominū ostendunt: angelozum autem cognitiones sunt vniformes quia ab ipso vno ueritatis fōte scilicet deo accipiunt ueritatē cognitionem: et immobilis: q: non discurrendo ab effectibus in cas aut eonuerso sed simpliciter intuitu puram ueritatē de rebus intuetur: et et indefectibil

eum ipsas rerū nās seu quidditates intuētur per se ipsas: circa quas non potest intellectus errare sic nec sensus circa propria sensibilia: nō at quidditates rerum ex accidentibus et effectibus cōicamus: o3 ergo q̄ nīa intellectualia cognitio reguletur p̄ angelorum cognitionem. ¶ Rursus de cōponib⁹ humanis et exterioribus quibus hoies utuntur: manifestum ē q̄ ē i eis multiplicitas cōmixtionis et cōtrarietatis: et q̄ non sēper eodem mō mouentur: q̄ motus eorum non p̄nt esse cōtinui: et q̄ defectibilia sūt per alterationem et corruptionē: corpora at̄ celestia sunt uniformia utpote simplicia absq̄ oī contrarietate existentia: motus et eorum sunt uniformes continui et semper eodē modo se hñtes: nec i eis pōt esse corruptio uel alteratio vñ necessarium ē q̄ corpora nostra et alia que in usū nostrum ueniunt: per motum celestium corporū regulentur.

Quō dē aliq̄s bñ fortunatus: et quō adiuuat homo ex superioribus cāis. LXXXVII.

His at̄ appare
re pōt quō aliquis possit dici bñ fortunatus. **D.** n. alicui hōi bñ scō3 fortunam cōtingere qñ aliquid bonū accidit sibi p̄ter intentionem: sicut cū aliquis fodiens in agro iuenit thesaurū quem non querebat: contingit at̄ aliquem operantē p̄ter intentionē operari propriam non tñ p̄ter intentionem alicuius superioris cui ipse subest: sicut si dñs aliquis precipiat alicui seruum q̄ uadat ad aliquem locū quo ipse alium seruum iam miserat illo ignorante: iuentio cōserui est p̄ter intentionē serui missi nō at̄ p̄ter intentionē dñi mittētis: et iō l3 per comparationē ad hūc seruum sit fortuitū et casuale: non at̄ per comparationē ad dñ3: sed est aliquid ordinatū: cum igitur hō sit ordinatus scōm corpus sub corporibus celestibus: scōm intellectū uero sub angelis: fm uoluntatē at̄ sub deo pōt contingere aliqd̄ p̄ter intentionē hois: qd̄ tñ est fm ordinem celestium corpus uel disponem angelorū uel ē dei: quous at̄ deus solus directe ad electionem hominis operetur: tñ actio angeli opatur aliquid ad electionē hois per modū psuadētis: actio uero corporis celestis per modū disponētis: in q̄tum corporales celestium corporū ipressiones i corpora nīa disponūt ad aliquas electiones: qñ igitur aliquis ex ipressione celestis corpus et superiorū cārum fm p̄cedē modum inclinatur ad aliquas electiones sibi utiles: quarū tñ utilitatē p̄pria rōne non cognoscit: et cū hoc ex lumine intellectualium substantiarum illuminatur intellectus eius: ad eadem intelligenda et ex diuina operatione inclinante inclinatur eius uolūtas ad aliquid eligendum sibi utile: cuius rōnem

ignorat: dē esse bñ fortunatus: et e contrario male fortunatus qñ ex superioribus cāis ad contraria eius electio inclinatur sicut de quodam dē Jere. xxij. Scribe uirū istum sterilem: uirū qui in dieb⁹ suis non p̄sperabitur. Sed in hoc ē attendenda dīa: nam impressiones corporū celestium in corpora nostra cānt in nobis nāles corporum dispositiōnes: et iō ex dispōne relicta ex corpore celesti i corpore nostro dē aliquis non solum bñ fortunatus aut male sed et bñ natus aut male fm quem modum p̄ha dicit in magnis moralibus q̄ bñ fortūatum esse ē esse bene natum: non. n. pōt intelligi q̄ hoc ex natura intellectus diuersa procedat q̄ unus utilia sibi eligat: et alius nocua p̄ter rōnem propriam: cū nā intellectus uel uoluntatis in oīb⁹ hōibus sit una: diuersitas. n. formalis iducet diuersitatem fm spem: diuersitas at̄ malis iducit diuersitatē fm numerum: vñ fm q̄ intellectus hois illustratur ad aliquid agendum uel uolūtas a deo instigatur non dē hō bñ natus sed magis custodit⁹ uel gubernatur. ¶ Rursus attendēda ē circa hec alia dīa. nam operatio angeli et corporis celestis est solum sicut disponens ad electiones: operatio at̄ dei est sicut perficiens: cum at̄ dispō que est ex corporis qualitate uel intellectus psuasionē necessitatē ad eligendū non indcat: non sp̄ hō eligit id qd̄ angelus custodiens intendit: neq̄ illud ad qd̄ corpus celeste inclinatur: sp̄ tñ hoc hō eligit qd̄ deus operatur in eius uolūtatē. vñ custodia angelorū iterdū cassatur fm illud Jere. primo. Curauim⁹ babilonem: et non ē curata: et multo magis inclinatio celestium corporū: diuina uero prouidentia sēp̄ est firma. Est et̄ et̄ alia dīa cōsideranda: nā cū corpus celeste nō disponat ad electionem: nisi i q̄tū imprimat in corpora nostra: ex quibus hō incitat ad eligendum per modū quo passionē iducunt ad electionem: oīs dispō ad electionem que est ex corporibus celestibus ē per modū alicuius passionis: sicut cū quis inducitur ad aliquid eligendum per odium uel amorem uel iram uel aliquid h⁹ modū ab angelo uero disponitur aliquis ad eligendum per modū intelligibilis cōsiderationis absq̄ passionē: qd̄ quidē contingit dupl̄. **Qñq̄. n.** illuminatur intellectus hois ab angelo ad cognoscendum solum q̄ aliquid ē bonum fieri: non at̄ instruit de rōne propter quam est bonū: q̄ sumit ex fine: et iō hō qñq̄ estimat q̄ aliqd̄ sit bonū fieri: si tñ q̄rēt quare rñdere se nescire: vñ qñ perueniet in finē utilem quem non p̄cōsiderauit erit sibi fortuitū. Quandoq̄ uero per illuminationē angeli instruitur etiam quod hoc sit bonum et de ratione q̄re est bonum que dependet ex fine: et sic qñ peruenit ad finem quem p̄cōsiderauit nō erit fortuitum. Sciendum ē et̄ q̄ uis actiua sp̄ualis nature sicut est altior q̄ corporalis: ita et̄ vñior, vñ non

ad oia ad que se credit hñana d
dispositio cōstis corpis. Rursus
nie uel in angeli ē particularis i
tūi uisio: que quidem ē vñ
tūm. Sic ergo aliqd̄ bonum
p̄ter propriam intentionē et p̄ter
stium corpus: et p̄ter angelorū
non at̄ p̄ter uisū prouidentia
ua sicut et factua cōntis in q̄tum
oia sub se cōtinet. Sic ergo ali
num uel malum pōt cōtingere
tione ad ip̄s et per cōparatio
poca et per cōparationem ad ar
parationem ad dei: nam per cō
lum nō solum in rebus humanis
alia re pōt esse aliquid casuale et
vero fortuita sunt que sūt p̄ter
na at̄ in uisū p̄ter intentionem
i electione consistant: respectu cor
ei aliquis bene uel male fortunatu
rū possit aliquis dici bene uel male
li dispositione corporis ē apca ad
tūi uel uisū: respectu at̄ exteriori
p̄ter intentionem hōi eumire q̄
et bñ natus et bene fortunatus et
et ab angeli custodit⁹. **Sōlō** q̄
rius cāis et aliqd̄ auxiliū q̄
ram actionū: cū. n. hō et eligere
eligat utroq̄ a cāis superiorū
terdam et ip̄ditur fm electione
ē in q̄tum hō uel disponit ad
per celestia corpora: ad q̄ illud
rū cassatur: uel ē inclinatur pe
oīam: scōm cōtentionem uero i
quarū et aliqua superiorū cāi ro
ad eligendū qd̄ eligat: que quidē
et ab angelis esse pōt sed et a corp
in q̄tum talis efficacia in corpore
t. n. q̄ in uisū corpora quādam u
tōibus corporibus consequatur:
que et qualitates actiua et passiva
scopit: apca et non ē uolūtas: cele
rius et iobietas: sicut q̄ magis a
b3 et uisū: celestia corpora: et lap
et herbe alia uolūtas uisū: et
bet q̄ et aliqua hō dicit et ip̄ressi
stis aliquam efficaciam in aliquo
cien dicit: quas alius non h̄p̄pca m
do: et agricola in plantando: m
largitur ad sua opera efficaciter
tum ergo ad primū auxiliū nō est
deas hoim dirigere: quāum uer
lum dē hoim confortare: et h̄c
gunt illi in p̄o abi dī. **Dñs** illum

Tertius.

ad oia ad que se extendit hūana electio: se extendit dispositio celestis corporis. Rursus qz uirtus hūane aie uel et angeli ē particularis i cōparatiōe ad uirtutē diuinā: que quidem ē vltis respectu oīum entium. Sic ergo aliqd bonum accidere pōt hōi et preter ppriam intentionē et preter inclinationē celestium corporū et preter angeloz illuminationem non at preter diuinā puidentiā que ē gubernatiua sicut et factiua entis in q̄tum ē ens. vnde o3 qz oia sub se cōtineat. Sic ergo aliquid fortuitū bonum uel malum pōt cōtingere hōi et per cōparationem ad ipsū et per cōparationē ad celestia corpora et per cōparationem ad angelos: nō at p cōparationem ad deū: nam per cōparationē ad ipsum nō solum in rebus hūanis sed nec i qualibet alia re pōt esse aliquid casuale et iprouisū. Quia vero fortuita sunt que sūt preter intentionē: bona at moralia preter intentionem esse non pnt cuz i electione consistant: respectu eorum non pōt dici aliquis bene uel male fortunatus: lz respectu eorū possit aliquis dici bene uel male nat: qn̄ ex nāli dispositione corporis ē aptus ad electiones uirtutū uel uitioz: respectu at exteriorū bonoz que preter intentionem hōi euenire pnt: pōt dici hō et bñ natus et bene fortunatus et a deo gubernatus et ab angelis custoditus. Adsequitur at ex superioribus causis et aliud auxiliū q̄tum ad exitus suarum actionū: cū. n. hō et eligere hēat et profeq̄ qd̄ eligat: in utroqz a causis superioribus adiuuatur interdum et ipeditur fm̄ electionem quidē ut dēm ē in q̄tum hō: uel disponitur ad aliquid eligendū per celestia corpora: uel q̄ illustratur per angelorū custodiam: uel et inclinatur per operationem diuinā: scdm̄ executionem uero i q̄tum hō conficitur ex aliqua superiori cā robur et efficaciam ad implendum qd̄ eligat: que quidē non soluz a deo et ab angelis esse pōt sed et a corporibus celestibus in q̄tum talis efficaciam in corpore sita est: manifestū ē. n. qz et inaiata corpora quasdam uires et efficacias celestibus corporibus consequuntur: et et preter eas que ad qualitates actiuas et passiuas eorum consequuntur: quas et non ē dubiuz celestibus corporibus eē subiectas: sicut qz magnes attrahit ferrū h3 ex uirtute celestis corporis: et lapides quidem et herbe alias occultas uirtutes: vnde nihil prohibet qz et aliquis hō hēat ex ipressione corporis celestis aliquam efficaciam in aliquibus corporibus faciendis: quas alius non h3: puta medicus i sanando: et agricola in plantado: et miles i expugnado. Hanc at efficaciam multo perfectius deus hoibus largitur ad sua opera efficaciter exequenda: quātum ergo ad primū auxiliū qd̄ est in eligendo dē deus hoiem dirigere: quātum uero ad scdm̄ auxiliū dē hoiem confortare: et hec duo auxilia tanguntur sū in p̄o ubi dē. Dñs illuminatio mea et sa-

lus mea quem timebo: q̄tum ad primum. Deus p̄tor uite mee: a quo trepidabo: q̄ruz ad scōz. Sed iter hec duo auxilia est dēia duplex. Prima quidem qz ex auxilio primo adiuuatur hō tam i his que uirtuti hoīs subdūtur q̄ et in alijs: s3 fm̄ auxiliū ad illa tm̄ se extendit ad que uirtus hominis ualeat: qz. n. hō fodiens sepulchrū iueniat thesaurum ex nulla hoīs uirtute p̄cedit. vñ respectu talis prouētus adiuuari pōt hō: in hoc qz instiget ad querendum ubi est thesaurus: non at i hoc qz ei aliqua uirtus detur ad thesaurū inueniendū: in hoc at qz medicus sanat uel miles in pugna uincat pōt adiuuari in hoc qz eligat conueniētia ad finem: et in hoc qz efficaciter exequatur per uirtutē a superiori cā adeptam: vnde primum auxiliū ē vltius. Secūda dēia ē: qz fm̄ auxiliū datur ad prosequendū efficaciter ea que intendit: vnde cum fortuita sint preter intentionem: ex tali auxilio nō pōt dici hō proprie loquēdo bene fortunatus: sic pōt dici ex primo: ut supra ostensum est: cōtingit at hōi bene uel male fm̄ fortunam qñqz ipso solo agente: sicut cū fodiens in terram iuenit thesaurū quiescentem: qñqz at actione alterius cāe concurrente: sicut cū aliquis uadens ad forum cā emēdi aliquid: inuenit debitozē quem non credebat iuenire. In primo at euentu hō adiuuatur ad hoc qz aliquid sibi bñ contingat fm̄ hoc solum qz dirigitur i eligendo illud cui cōiunctum est per accidens aliqd̄ commodū: qd̄ puenit preter intentionem. In s̄o at euentu o3 qz uterqz agens dirigitur ad eligendū actionem uel motum unde sibi occurrat. Oportet at et aliud considerare circa ea que dicta sunt: dictum est. n. qz ad hoc qz hōi aliquid bñ cōtingat uel male fm̄ fortunam: et ex deo est et a corpore celesti esse pōt: in q̄tum hō a deo inclinatur ad eligendum aliquid cui cōiunctū ē aliqd̄ commodum uel incōmodum: qd̄ eligens non preconferat et in q̄ruz a corpore celesti ad tale aliquid eligendum sic disponitur: hoc at commodum vñ incōmodum relatum quidem ad electionem hominis est fortuitum: relatum uero ad deum rōnē amittit fortuitū: non autem relatum ad corpus celeste: quod sic patet. Non enim aliquis euentus amittit rationem fortuiti nisi reducatur in causaz per se: uirtus autem celestis corporis ē causa agēs non per modum intellectus et electionis s3 per modum nature: nature autem est propriū tendere ad vnum: si ergo aliquis effectus non est vnus: nō potest per se causa eius esse aliqua uirtus naturalis: cum aut aliqua duo sibi per accēs coniūgūt non sunt vere vnum sed solum per accidens: vñ huius coniunctionis nulla causa naturalis per se causa esse potest. Sic ergo quod iste hō ex impietate celestis corporis instiget per modum passionis ut dictum est ad fodiendum sepulchrū

sepulchrū at̄ ⁊ locus thesauri non sūt unum nisi per accidens: q̄ non hñt aliquem ordinem ad inuicē: vnde uirtus celestis corporis non pōt per se inclinare ad hoc totum q̄ iste fodiat sepulchrū ⁊ locus ubi est thesaurus: sed aliquis per intellectū agens pōt esse cā inclinationis in hoc totum: q̄ intelligentis est multa ordinare in unum. // Patet et̄ q̄ hō qui sciret thesaurū ibi esse posset aliū ignorantem mittere ad fodendum sepulchrū in loco eodem: ut preter intentionem suam iueneret thesaurum. Sic igitur huiusmodi rōnem fortuiti: reducti in cām diuinam amittūt rōnem fortuiti: reducti vero in cām celestē nequaquā. Per eādem et̄ rōnem apparet q̄ hō non pōt esse bene fortunat⁹ vlr̄ ex uirtute corporis celestis: sed solum q̄ ad hoc uel illud. Dico at̄ vlr̄ ut aliquis hō hēat in natura sua impressionem celestis corporis: ut eligat semper ⁊ in pluribus aliqua quibus sint coniuncta per accidens aliqua cōmoda uel incommoda: natura uero nō ordinatur nisi ad unum: ea at̄ scōm que hōi accidit bene uel male fm̄ fortunam non sūt reducibilia i aliquod unū: sed sūt inderemina nata ⁊ infinita: ut p̄s in. iij. phicozum dicit: ⁊ ad sensum p̄s: non ē ergo possibile: q̄ aliquis hēat in natura sua eligere semper ea ad que et̄ p̄ accidēs sequitur aliqua commoda: s; pōt esse q̄ ex inclinatione celesti inclinatur ad eligendum aliquid cui coniugatur per accidens aliquod commodū: ⁊ ex alia inclinatione aliud: ⁊ ex tertia tertium: nō autē ita q̄ ex una inclinatioe inclinet ad oia: ex una at̄ diuina dispositione pōt hō ad oia dirigi.

De fato an sit: ⁊ qd sit LXXXIII.

Ex his autē que premissa sūt apparet quid sit de fato sentiendum. Quidentes. n. homines multa in hoc mūdo per accidēs contingere si cāe p̄ticulares considerētur: posuerūt quidā q̄ nec et̄ ab aliquibus superioribus cāis ordinantur: ⁊ his videbatur fatum eē nihil oio. Quidam uero i aliquas ea altiores cās reducere sūt conati: ex quib⁹ tñ cum quadā dispōne ordinate pcedant: ⁊ hi fatum posuerunt quasi ea que uidētur a casu cōtingere sint ab aliqua cā effata siue prelocuta ⁊ p̄ordinata ut essent. Hoz̄ at̄ quidam oia que hic accidūt a casu contingere reducere sunt conati sicut in cās in celestia corpa et̄ electiones hūanas in dispositione siderum cui oia cū quadam necessitate subdi ponebant fatū appellantes: que quidē p̄t̄io impossibilis est ⁊ a fide aliena: vt ex superioribus p̄s. Quidam uero in dispositione diuine puidētie oia reducere uoluerūt: quecunq; in his inferioribus casu contingere uidētur. vnde oia fato agi di

rerunt: ordinacionem que est in rebus ex diuina puidētia fatum nominantes. vnde Boetius dicit q̄ fatū est inherens rebus mobilibus dispositio p̄ quam puidētia suis q̄q; necit ordinibus. In q̄ fati descriptione dispositio p̄ ordinatioe ponit: rebus at̄ inherens ponitur vt distinguatur fatum a puidētia. nā ipsa ordinatio fm̄ q̄ i mente diuina est nondum rebus impressa puidētia ē: fm̄ uero q̄ iā ē explicata i rebus: fatū noiatur: mobilibus at̄ dicit: vt oñdat q̄ ordo puidētie a rebus p̄tingētia ⁊ mobilitatē non aufert: vt quidā posuerūt. Scdm̄ hanc ergo acceptionem negare fatū est p̄ uidentiam diuinam negare. Sed q̄ cū ifidelibus nec noia debemus hēre cōia: ne ex cōsortio noiu⁹ possit sumi erroris occasio: nomen fati non est a fidelibus utendum: ne videamur illis assentire: qui male de fato seferunt oia necessitati siderum subijcētes. vnde Aug. dicit in. v. de ciui. dei. Si quis uirtutem uel potestatem dei nomine fati appellat: sententiam teneat: linguā corrigat. Et Grego. dicit fm̄ eundem intellectum. Absit a fidelibus mentibus: ut fatū aliquid esse dicant.

De certitudine diuine puidētie. LXXXIII.

Difficultas autem quedam ex premissis suboritur. Si n. oia que hic inferius aguntur et̄ cōtingentia puidētie diuine subduntur: o; ut uidet̄ vel p̄ uidentiam non esse certā uel oia ex necessitate contingere: oñdit: n. p̄s in. vi. metaphi. q̄ si oem effectum ponimus habere aliquam causā per se: ⁊ iterū q̄ quelibet cā per se posita necessarium sit effectum poni: sequetur q̄ omnia futura ex necessitate eueniant: si. n. quilibet effectus hēat causam per se: quodlibet futurum erit reducere i aliquam causam presentem vel preteritā: si que ratur de aliquo utrū sit occidēdus a latronibus: huiusmodi effectum precedit causa. s. occurfus latronum: hunc autem effectum precedit alia causa. s. q̄ ipse exiit domum: hunc autē adhuc alia q̄ uult querere aquam: quam quidem precedit causa. s. sitis: ⁊ hec causatur ex comestione falsorum que iam est uel fuit: si ergo causa posita necesse est effectus poni: necesse ē q̄ si comedat falsa q̄ sitiat: ⁊ si sitit: q̄ uelit querere aquam: ⁊ si uult querere aquam q̄ exeat domū. ⁊ si exeat domū q̄ occurrant ei latrones: ⁊ si occurrant q̄ occidatur: ergo de primo ad ultimū necesse est hunc comedentem falsa a latronibus occidi. Concludit ergo philosophus non esse uerum: q̄ posita causa necesse est effectum poni: quia aliqua causa est q̄ potest deficere: neq; iterum uerum est q̄ omnia et̄

Actus habet per se causam: quia q̄
videns. s. alium uolentem aquam q̄
re latronibus non habet aliquam
rōne apparet q̄ non omnes effici
in aliquam causam per se preterit
tem: quia posita necesse sit effectum
sicut contingere: vel ergo oportet
omnes effectus diuine p̄ uidentie
sic diuina p̄ uidentia nō est de o
prius facti ostensum: uel non est n
p̄ uidentia posita effectus eius
p̄ uidentia non est certa: aut et̄
q̄ omnia et̄ necessitate contingant
enim non solum est in presenti po
terito sed eterno: quia nihil potest
non eternum. // Ad hoc: si diuina
est certa: oportet hanc conditionā
si deus p̄ uident hoc ergo erit: huius
dionalis antecedens est necessaria
eternum: ergo consequens est necess
tet enim omnia conditionalis conse
cellarium: cuius antecedens est nec
lido consequens est sicut conclusio
quicquid autem et̄ necessario sequi
est necessarium: sequitur igitur p̄
dentia est certa: q̄ omnia et̄ nec
ant. // Amplius: si aliquid est p̄
puta q̄ talis sit regnaturus: aut e
accidit q̄ non regnet: aut non
est possibile ipsum non regnare:
le est ipsum non regnare: ergo n
cum regnare: si autem possibile
gnare: possibile autem posito no
quod impossibile: sequitur autem
uidentiam deficere: non est igitur
diuinam p̄ uidentiam deficere: a
nt: q̄ si omnia sunt p̄ uidentia a deo
uidentia non sit certa: aut q̄ omnia
eueniant. // Item argumentatur
in libro de diuinatione. // Si omnia
sunt: certus est cōdo causarum: si
uidentur et̄: omnia fato aguntur: q̄
to aguntur: nihil est in nostra potest
est ergo uoluntaria arbitrium: sequi
tollatur liberum arbitrium: si uident
tia sit certa: et eodem modo locum
causē contingentes tollantur. // P
na p̄ uidentia causas medias non
supra ostensum est: inter causas uol
que contingentes et̄ deficere uolunt
igitur potest p̄ uidentie deficere: uol
dici p̄ uidentia certa. // Oportet
rum solutiones aliquas recipere et̄ i
posita sunt: ut manifestum sit: q̄

Tertius:

fectus habeat per se causam: quia quod est per accidens. sicut istum uolentem aquam querere occurrere latronibus non habet aliquam causam: ex hac ratione apparet quod non omnes effectus reducuntur in aliquam causam per se preteritam uel presentem: quia posita necesse sit effectum poni ex necessitate contingere: uel ergo oportet dicere: quod non omnes effectus diuine prouidentie subdantur: et sic diuina prouidentia non est de omnibus: quod prius fuit ostensum: uel non est necessarium: quod prouidentia posita effectus eius ponatur: et sic prouidentia non est certa: aut est necessarium: quod omnia ex necessitate contingant: prouidentia enim non solum est in presenti tempore uel preterito sed eterno: quia nihil potest esse in deo non eternum. ¶ Adhuc: si diuina prouidentia est certa: oportet hanc conditionalem esse ueram: si deus prouidit hoc: ergo erit: huius autem conditionalis antecedens est necessarium: quia est eternum: ergo consequens est necessarium: oportet enim omnis conditionalis consequens esse necessarium: cuius antecedens est necessarium: et ideo consequens est sicut conclusio antecedentis: quicquid autem ex necessario sequitur: oportet esse necessarium: sequitur igitur si diuina prouidentia est certa: quod omnia ex necessitate proueniunt. ¶ Amplius: si aliquid est prouisum a deo: puta quod talis sit regnatorius: aut ergo possibile est accidere quod non regnet: aut non: si quidem non est possibile ipsum non regnare: ergo impossibile est ipsum non regnare: ergo necessarium est eum regnare: si autem possibile est eum non regnare: possibili autem posito non sequitur aliquid impossibile: sequitur autem diuinam prouidentiam deficere: non est igitur impossibile diuinam prouidentiam deficere: aut igitur oportet: quod si omnia sint prouisa a deo: quod diuina prouidentia non sit certa: aut quod omnia ex necessitate conueniant. ¶ Item argumentatur sic. Tullius in libro de diuinatione. ¶ Si omnia a deo prouisa sunt: certus est ordo causarum: si autem hoc uerum est: omnia fato aguntur: quod si omnia fato aguntur: nihil est in nostra potestate: nullum est ergo uoluntatis arbitrium: sequitur ergo quod tollatur liberum arbitrium: si diuina prouidentia sit certa: et eodem modo sequitur: quod omnes cause contingentes tollantur. ¶ Preterea diuina prouidentia causas medias non excludit: ut supra ostensum est: inter causas autem sunt aliquae contingentes et deficere ualentes: deficere igitur potest prouidentie effectus: non est igitur dei prouidentia certa. ¶ Oportet autem ad horum solutionem aliqua repetere ex his que supra posita sunt: ut manifestum fiat: quod nihil diuinaz

prouidentiam effugit: et quod ordo diuine prouidentie omnino immutari non potest: nec tamen oportet: quod ea que ex prouidentia diuina proueniunt: ex necessitate cuncta proueniunt. ¶ Primo namque considerandum est: quod cum deus sit omnium existentium causa rebus omnibus conferens esse: oportet quod sue prouidentie ordo omnes res complectatur: quibus enim esse largitus est: oportet quod et conseruationem largiatur: et perfectionem in ultimo fine conferat. ¶ Cum autem in quolibet prouidente: duo considerari oporteat: scilicet ordinis premeditationem: et premeditati ordinis institutionem in rebus: que prouidentie subdantur: quorum primum ad cognoscitiuam uirtutem pertinet: aliud uero ad operatiuam: hoc inter utranque differt: quod in premeditando ordinem tanto est prouidentia perfectior: quanto magis usque ad minima ordo prouidentie potest perducere: quod enim nos omnium particularium ordinem premeditari non possumus circa ea: que sunt disponenda a nobis ex defectu nostre cognitionis prouenit: que cuncta singularia complecti non potest: tanto autem unusquisque in prouidendo solentior habetur: quanto plura singularia premeditari potest: cuius autem prouisio in solis uniuersalibus consisteret: parum de prudentia participaret. ¶ Si uero autem in omnibus operatiuis artibus considerari potest. ¶ Sed in hoc quod ordo premeditatus rebus imponitur: tanto est dignior et perfectior prouidentia gubernantis: quanto uniuersalior est: et per plura ministeria suam explicat premeditationem: quia et ipsa ministeriorum dispositio magnam partem prouisi ordinis habet oportet autem: quod diuina prouidentia in summo perfectionis consistat: quia ipse est simpliciter et uniuersaliter perfectus: ut in primo libro ostensum est. ¶ In prouidendo igitur sue sapientie premeditatione sempiterna omnia ordinat: quantumcunque minima uideantur: quecunque uero rerum aliquid operantur instrumentaliter agunt ab eo mota: et ei obtemperando ministrant ad ordinem prouidentie ab eterno: ut ita dicam excogitatum explicandum in rebus. ¶ Si autem omnia que agere possunt: necesse est ut in agendo ei ministrent. Impossibile est quod aliquid agens diuine prouidentie executionem impediat sibi contrarium agendo. ¶ Neque etiam possibile est diuinam prouidentiam impediri per defectum alicuius agentis uel patientis: cum omnis uirtus actiua et passiu a sit in rebus: secundum diuinam dispositionem causata: impossibile est etiam: quod impediat diuine prouidentie executio per prouidentis immutationem: cum deus sit oio

Libet

immutabilis: vt supra onſū eſt: relinquitur ergo q̄ diuina prouifio oīo caſſari n̄ p̄t. **D**eiceps at̄ conſideranduz ē q̄ de agens intendit ad bonū z melius q̄d p̄t: ut ſupra onſum ē: bonum aut̄ z melius non eodē mō conſiderantur in toto et ī partibus: ī toto. n. toto. n. bonum eſt integritas: que ex partium ordine z compōne relinquitur: vnde melius eſt toti q̄ ſit inter partes eius diſparitas ſi ne qua ordo z perfectio totius eſſe non p̄t: q̄ oēs partes eſſent equales unaqueq̄ earum perueniente ad gradum nobiliſſime partis: quelibet at̄ pars inferioris gradus in ſe conſiderata melior eſſet: ſi eſſet in gradu ſuperioris partis: ſicut p̄z ī corpore humano: dignior. n. pars eēt pes hoīs ſi oculi pulchritudinem z uirtutē hēret: corpus at̄ totū eſſet iperfectius: ſi ei pedis officium deſſet: ad aliud igitur tendit intentio particularis agentis z vltima nam particulare agens tendit ad bonū partis abſolute: z facit eam q̄to meliorem p̄t: vlt̄ autem agens tendit ad bonū totius: vnde aliquis defectus eſt preter intentionem particularis agentis qui ē ſim intentionem agentis vlt̄: ſicut p̄z q̄ generatio femine eſt preter intentionē nāe particularis. i. h̄ virtutis que eſt in hoc ſemine que ad hoc tendit q̄ perficiat conceptus quanto magis p̄t: eſt autē de intentione nāe vlt̄. i. uirtutis vlt̄ agēis ad generationem iſeriorum: q̄ ſemina generatur: ſine q̄ generatio multorum aialium compleri non poſſet: z eodem mō corruptio z diminutio z oīs defectus ē de intentione nature vlt̄ non at̄ nature particularis: nam quelibet res fugit defectum: tendit uero ad perfectionem quantum in ſe eſt. **P**atet ergo q̄ de intentione particularis agentis eſt q̄ effectus ſuus fiat perfectus quantumcūq̄ p̄t ī genere ſuo: de intentione at̄ nature vlt̄ ē q̄ hic effectus fiat p̄fectus tali perfectione puta perfectione maſculi: ille at̄ perfectione femine. **I**nter partes aut̄ totius vniuerſi prima diſtinctio apparet ſc̄dm contigētia z n̄c̄ium: ſuperiora. n. in entibus ſunt n̄c̄ia z in corruptibilia z immobilia: a qua quidem conditione tanto magis deſiciunt: quanto in iſeriori gradu conſtituuntur: ita q̄ infima corrupuntur quādem quantum ad eſſe ſuum: mouēt̄ uero quantum ad ſuas diſpoſitiones: ſuos et̄ effectus nō de neceſſitate ſed contingenter producant: quolibet igitur agens q̄d eſt pars vniuerſi intendit in q̄tum p̄t ī ſuo eſſe z naturali diſpoſitione perſiſtere z ſuum ſtabiliſſe effectum: deus at̄ qui eſt vniuerſi gubernator: intendit q̄ effectuum eius hoc quidez ſtabiliatur p̄ modū n̄c̄itatis: hic at̄ cōtingenter: z ſim hoc diuerſas cās eis adaptat: his quidem n̄c̄ias: his at̄ cōtingentes: cadit igitur ſub ordine diuine prouidentie non ſolum hūc effectus eſſe: ſed hūc effectum eſſe contingenter: alium at̄ n̄c̄io: z ſc̄dz hoc quedam corū que diuine prouidentie ſubdun-

tur ſunt neceſſaria: quedam uero contingētia: non autē omnia neceſſaria. **P**atet ergo q̄ ſi diuina prouidentia ſit per ſe cauſa huius effectus futuri eſt etiam preſentis et preteriti: magis autem ab eterno: non tamen ſequitur ut prima ratio p̄cedebat q̄ effectus ſit de neceſſitate futurus: eſt. n. diuina prouidentia per ſe cauſa q̄ hic effectus cōtingenter proueniat: z hoc caſſari non poſſet. **E**x quo etiam patet q̄ hec conditionalis eſt uera ſi deus prouidit hoc futurum: hoc erit ſicut ſecūda ratio procedebat: ſed ſic erit ſicut deus prouidit illud eſſe futurum: prouidit autem illud eē futurum contingenter: ſequitur ergo infallibiliter: q̄ erit contingenter non neceſſario. **P**atet etiam q̄ hoc quod ponitur prouifum eſſe a deo: ut ſit futurum: ſi ſit de genere contingētium: poterit non eſſe ſecundum ſe conſideratum: ſic enim prouifum eſt vt ſit contingens potens non eſſe: nō tamen eſt poſſibile q̄ ordo prouidentie deſiciat q̄ contingenter eueniat: z ſic tertia ratio ſoluitur: vnde potest poni: q̄ iſte non ſit regnaturus: ſi ſecundum ſe conſideretur: non autem ſi conſideretur vt prouifum. **I**llud autem quod **T**ullius obiicit ſecundum premiſſa friuolum apparet: cum enī diuine prouidentie non ſolum ſubdantur effectus ſed etiam cauſe z modi eſſendi: vt ex premiſſis patet: non ſequitur q̄ ſi omnia dei prouidentia aguntur: q̄ nihil ſit in nobis: ſic enim ſūt a deo prouifa: vt per nos libere ſiant. **N**ecq̄ etiam defectibilitate cauſarum ſecundarum quibus mediantebus effectus diuine prouidentie producantur certitudinem prouidentie p̄nt auferre: ut quinta rō procedebat: cum ipſe deus ī oibus operetur: z p̄ ſuo arbitrio voluntatis: ut ſupra oſenſum eſt. vnde ad eius prouidentia pertinet ut cauſas defectibiles quandoq̄ deſinat deficere: q̄nq̄ eas ad defectum cōferuet. **S**ed vō que ad neceſſitatez p̄uiforum a deo poſſent aſſumi ex certitudine diuine prouidentie ſupra ſoluta ſūt cuz de dei ſcia ageret.

Quod immobilitas diuine prouidentie vtilitatez orationis non excludit. **LXXXV.**

Conſiderare etiam oportet q̄ ſicut diuine prouidentie immobilitas neceſſitatez rebus p̄uifis nō impedit ita etiā nec orationis vtilitatem non excludit. **N**on. n. ad hoc oratio ad deum ſūditur ut eterna prouidentie diſpoſitio imutetur: hoc enī impoſſibile eſt: ſed ut aliquis aliud q̄d deſiderat aſſequatur a deo. **P**rius. n. deſiderijs rationalis creature conueniens ē q̄ deus aſſentiat: non tanq̄ deſideria n̄a moueant immobilēz deū ſz ex ſua bonitate procedit ut conueniēter deſiderata p̄ficiat. **L**uz enī oīa

naturaliter bonum deſiderant: ut ſup
et ad ſupereminētiā at̄ diuine bo
net q̄ eſt: bene eē omnibus ordine
bonitas eſt ſc̄dm ſuas bonitate
que per oīes explicantur adimple
ad mouēte peruenit ut illud quod
dicat ad finem: vnde p̄ candē n̄m
utur ad finem: cōſequitur ſine: z
ſc̄dm at̄ deſiderium ē quidam motus
qui opidē non p̄t rebus inſeſe n̄li a
per oīentiam ſua bonitas z ſone boni
n. de mouet aliquid ſimile ſibi: ad
net ſc̄dm ſua bonitate q̄ deſideria
entia que per oīentem explicantur a
ueniente perducit. **I**tem quanto
pp̄ioſa mouent: tanto efficacius
mouētis aſſequatur: nam z que prop
igitur magis ab ipſo calidius: ſubſtan
ales prop̄ioſiores ſūt deo q̄ ſubſtan
tate: efficacius eſt igitur impreſſio di
nis ſubſtanſe intellectus: alius q̄ ī ſub
n̄lious: corpora at̄ n̄liā īm partici
tione diuini q̄ n̄liam appetitum boni
et: z at̄ appetitus cōſpectionem: q̄d
eum pp̄ioſo ſine cōſequatur: mag
gis intellectuales ſubſtanſe deſiderio
que per oīentem ſua deo offerunt
ſequitur. **A**mp̄. de rōne amicitie
velut impleri deſiderium amari: i. q̄
bonum z perfectionē: poſter q̄d d̄
eſt idē velle: oīſum eſt at̄ ſupra q̄ d̄
aturam amet: z tanto magis amari
de bonitate participat que eſt prima
le amatum ab ipſo: vult igitur imple
rōnalis creature que perfectiſſime di
tū participat inter ceteras creaturas
tū eſt perfectiſſima cā rerum: e. n. cā
vlt̄mā. vt ſupra onſum ē: ad be
dum z peruenit ut implet deſideria rō
n̄li per oīentem propoſita. **P**re
tore veritatem ē ſc̄dm quādam ſilic
ritū: ſine hoc at̄ maxime cōmūtabi
apparet: vt iube p̄mibus uſenſū non
et hoc. n. uolūta liberat: d̄m̄z: m̄
z p̄: maxime igitur hoc ad d̄m̄z bo
tinet: ut p̄s oīentem exaudiat. **D**ic̄ ē q̄
Uolūtatē timonē ſe ſtat: z oīentem
et: ſal. ſa. coe. **D**ic̄. v̄. **D**ic̄. d̄. **D**ic̄.
accipit: z q̄ quartus quatuor: z p̄lūm ipſo

Quod petitiones orationis non impediuntur a diuina prouidentia. **LXXXV.**
Non eſt aut̄ u
m̄oſi ſi q̄nq̄ p̄m̄oſe o

Tertius:

naturaliter bonum desiderant: ut supra pbatum est: ad supereminentiam at diuine bonitatis pertinet q̄ esse et bene eē omnibus ordine quodā distribuat: p̄ns est: ut scdm suaz bonitatē desideria pia que per orōnes explicantur adimpleat. ¶ Ad hec, ad mouentē pertinet ut illud quod mouetur perducatur ad finem: vnde et p̄ eandē nām aliquid mouetur ad finem: et cōsequitur finē: et in eodē quie scit: de at desiderium ē quidam motus ad bonū: qui quidē non pōt rebus inesse nisi a deo: qui est per essentiam suā bonus et fons bonitatis: mouēs n. de mouet aliquid simile sibi: ad deū igitur pertinet scdm suam bonitatē q̄ desideria n̄a conuenientia que per orōnem explicantur ad effectū conuenientē perducatur. ¶ Item quanto aliqua sunt propiuiora mouenti: tanto efficacius impressionem mouētis assequuntur: nam et que propiuiora sūt igni: magis ab ipso calefiunt: substantie at intellectuales propiuiiores sūt deo q̄ substantie naturales i aiare: efficacior est igitur impressio diuine motionis i substantijs intellectualibus q̄ i substantijs alijs nālibus: corpora at nālia i tm̄ participant de motionē diuina q̄ nālem appetitum boni cōsequuntur ex ea: et ē appetitus cōplexionem: qd̄ quidem fit: dum p̄prios fines consequuntur: multo igitur magis intellectuales substantie desideriorum suorum que per orōnem suam deo offerūt impletionē cōsequuntur. ¶ Amp̄. de rōne amicitie est q̄ amans velit impleri desiderium amati: i q̄tum vult eius bonum et perfectionē: p̄pter qd̄ dē q̄ amatorum est idē velle: oñsum est at supra q̄ deus suam creaturam amet: et tanto magis unāquāq̄ q̄to plus de bonitate participat que est primus et principale amatum ab ipso: vult igitur impleri desideria rōnalis creature que perfectissime diuinam bonitatē participat iter ceteras creaturas: sua at uolūtas ē perfectissima cā rerum: ē. n. cā rerū per suaz voluntatem. vt supra oñsum ē: ad bonitatem igitur diuinā pertinet ut impleat desideria rōnalis creature sibi per orōnem proposita. ¶ Pre. bonū creature deriuatum ē scdm quandam similitudinē a bonitate diuina: hoc at maxime cōmēdabile in hoib⁹ apparet: vt iuste petētibus assensū non denegēt: ex hoc. n. vocātur liberales: dēntes: misericordes et p̄j: maxime igitur hoc ad diuinam bonitatē pertinet: ut p̄as orōnes exaudiat. Hic ē qd̄ dē in ps. Volūtatē timentū se fatiet: et orōnes eoz exaudiet: et sal. fa. eos. Mat. viij. Dñs dicit. Ois qui petit: accipit: et q̄ querit: iuenit: et pulsati aperietur.

Petitiones orantium non semper admittuntur a deo. LXXXVI.

Non ē autē incōueniens si quāq̄ petitiones oratiū nō ad

mittantur a deo. Ea. n. rōne oñsum est q̄ deus desideria rōnalis creature adimplet: in q̄tum desiderat bonum: quāq̄ at cōtingit q̄ id qd̄ petitur non est uerū bonū sed apparens: simplr at malum: nō est igitur talis orō a deo exaudibilis. Dinc ē qd̄ dē Jaco. iij. Petitis et nō accipitis: eo q̄ male petatis. Silr at ex hoc q̄ deus ad desiderandū mouet: oñsum ē cōueniens eē q̄ desideria impleat: mobile at ad finē motus non perducitur a mouēte: nisi motus cōtinuetur: si igitur motus desiderij p̄ orōnis instantiam nō cōtinuetur: non ē iconueniens si orō effectū debitū nō sortiat. Dinc ē q̄ dñs dicit Luce. xviij. Oñ orō semper orare et nō deficere: et p̄mo Thessal. v. dicit apls. Sine intermissione orate. Rursus oñsum ē q̄ deus rōnalis creature decēter desiderium implet: i q̄tum ei appropinquat: appropinquat at quis ei per contemplationē et deuotam affectionē et humilē et firmam intentionē: illa igitur orō q̄ sic deo non appropinquat non est a deo exaudibilis. vñ in ps dē. Respexit in orōnē humiliū: et Jaco. primo. Postulet at in fide nihil hesitans. Itē oñsum ē q̄ rōne amicitie deus uota p̄ior exaudiat: qui igitur a dei amicitia declinat: non est dignum ut eius orō exaudiat. Dinc ē q̄ puer. xvij. dē. Qui declinat aurem suam ne audiat legem: orō eius erit execrabilis. et Isa. primo. Cum multiplicaueritis orationem non exaudiat: manus enim uestre sanguine plene sunt. Ex hac autem radice procedit q̄ quandoq̄ aliquis dei amicus non exauditur quando pro his rogat qui non sunt dei amici: secundum illud Jere. vij. Tu ergo noli orare pro populo hoc: nec assumes p̄ eis laudem et orationem: et non obis. mī. quia nō exaudiam te. Contingit autem quādoq̄ q̄ aliq̄ ex amicitia denegat quod petitur ab amico: quia cognoscit hoc ei esse nocuum uel contrarium ei magis expedire: vt medicus infirmanti quādoq̄ denegat qd̄ petit consideras q̄ nō expedit ei ad salutē corpis cōsequendam. vnde cum ostēsum sit: q̄ deus ex amore quem ad creaturam rationalem habet: eius desideria impleat per orationem sibi propositam: non est mirandum si quandoq̄ eorum etiam quos precipue diligit: petitiones non implet: ut impleat quod petenti magis expedit ad salutem: propter quod a paulo stimulum carnis non amouit: quauis hoc ter peteret prouidens hoc ei esse utile ad humilitatis conseruationem: vt habetur. ij. Cor. xij. vnde et Mat. xx. quibusdam dicitur. Nescitis quid petatis. Ro. viij. dicitur. Nam quid oremus sicut oportet: nescimus: et propter hoc Aug. dicit in epistola ad paulinum et Therasiaz. Bonus dominus qui non tribuit sepe quod volumus ut quod malleus attribuat. ¶ Patet igitur ex premissis q̄ eorum que fiunt a deo causa sunt orationes. et pia desideria.

Liber

om̄sum ē at̄ supra: q̄ diuina prouidentia cās alias non excludit: quin potius ordinat eas ad hoc q̄ ordo quem apud se statuit rebus imponatur: et sic cāe secunde prouidentie non repugnant sed magis prouidentie exsequuntur effectū. Sic ergo oīones a pud deum efficaces sunt: nō tñ ordinem imutabilem diuine prouidentie soluūt: q̄ et hoc ipsū q̄ tali petenti hoc ꝓcedatur: sub ordine diuine prouidentie cadit. Simile est ergo dicere non esse orandum: ut aliquid consequamur a deo: q̄ ordo sue prouidentie ē imutabilis: ac si diceretur q̄ non esset ambulandū: ut perueniamus ad locū: nec comedendū: ut nutriamur: que oīa patēt eē absurda. Excluditur ergo ex premissis duplex error circa oīonem. Quidā. n. dixerunt nullum esse oīonis fructum: q̄ quidam dicebant: tam illi qui negabant diuinam prouidentiam oīo sicut epicuri: q̄ illi qui res humanas diuine prouidentie subtrahēbāt sicut aliqui peripateticos: nec non et illi qui oīa q̄ prouidentie subsunt ex necessitate cōtingere arbitrabatur sicut stoici. Ex his. n. oībus sequitur q̄ nullus sit oīonis fructus: et per ꝓns q̄ oīs deitatis cultus fiat in uanū: qui quidē error tangit Malach. iij. dixistis inquit: uanus est qui seruit deo: et q̄ emolumentū q̄ custodiūimus p̄cepta ei: et q̄ ambulauimus tristes corā dño exercitū. Quidā uero ecōtrario diuinam dispōnez uertibilem oīonibus esse dicebant: sicut egyptij dicebant q̄ fatū oīonibus et quibusdā imaginibus siue subumigatioōibus siue icātationibus uertebatur: et ad hunc sensū pertinere uidētur quedā que i scripturis diuinis dicūtur f3 id q̄ prima facie apparet ex eis. H. n. Isa. xxxvij. q̄ Isaas ex mandato dñi dixit Ezechie regi. Hec dicit dñs. Dispone domui tue: q̄ morieris tu et non uiues: et post oīonē Ezechie factū est uerbū dñi ad Isaam dicens. Uade et dic Ezechie: Audiui oīonem tuam: ecce ego adiūciaz super dies tuos. xv. annos. Et Jere. xvij. di ex ꝓsona dñi. Repete loquar aduersus gentē et aduersus regnum: ut eradicē et destrūā et disperdā illud: si ꝓniam egerit gens illa a malo suo q̄ locut' sū aduersus eā: agam et ego ꝓniam super malo quod cogitauit: ut facerem ei. Et Joel. ij. Conuertimini ad dñm deū uestrū: q̄ benignus et misericors est: quis scit si cōuertatur et ignoscat deus. Hec autē si fm̄ superficiem intelligātur ad incōueniēs ducūt. Sequitur. n. primo q̄ uolūtas dei sit mutabilis. Itē q̄ aliquid ex t̄p̄e deo adueniat: et ulterius q̄ aliqua q̄ tp̄aliter in creaturus sūt: sint cā alicuius exntis in deo: que sūt māifeste impossibilia: sicut ex superioribus ꝓz. Aduersatur at̄ auctōritatib' sacre scripture que infallibilem continent ueritatem et expressā. H. n. numeri. xxiij. Non est deus quasi homo: ut mentiatur nec ut sil' hoīs ut mutetur: dixit ergo et non faciet: locutus ē: et non im-

plebit: et primo Reg. xv. Triumphatois in isrl nō parcat: et penitudine non flectetur: neqz. n. homo est ut agat ꝓniam: et Malach. iij. Ego dñs et non mutoz. Si quis at̄ diligenter cōsideret circa ꝓdicata: inueniet q̄ oīs error qui in his accidit: ex hoc puenit q̄ nō ꝓsideratur dīa inter ylem ordinē et ꝓcularē: cū. n. oēs effectus ordinē ad inuicē hēat scdm̄ q̄ i una cā cōueniunt: o3 tanto cōioz ordīnem eē q̄to est vltio: cā: vñ ab vli cā que deus est: ordo pueniens nec ē q̄ oīa cōplectatur: nihil igitur ꝓhibet aliquem particulare ordinē uel ꝓ oīonem uel per aliquem alium modum immutari: est enim extra illum ordinē aliquid quod possit ipsum immutare: propter quod non est mirum: si egyptij reducentes rei um humanarum ordinē in corpora celestia posuerunt fatum ex stellis proueniens aliquibus orationibus et titibus posse immutari. nam extra celestia corpora et supra ea est deus: qui potest celestium corporum impedire effectum qui in istis inferioribus ex illorum impressione secutus erat: sed extra ordinem completent omnia non potest poni aliqd per quod possit ordo ab uniuersali causa dependens everti: ꝓpter quod stoici qui in deum sicut in causam uniuersalem omnium ordinis rerum reductionem ꝓsiderabant: ponebant q̄ ordo institutus a deo nulla ratione possit immutari: sed in hoc iterum cōsideratione uniuersalis ordinis recedebant: q̄ ponebant orationes ad nihil utiles esse tanquam arbitrentur uoluntates hominum et eorum desideria: ex quibus orationes procedūt sub illo uniuersali ordine non comprehendendi: cum enim dicunt: q̄ siue orationes fiant siue non: nihilominus idē effectus sequitur in rebus ex uniuersali ordine eorum: manifeste ab illo uniuersali ordine uota oīatium sequestrant: si enim hec sub illo ordine comprehendantur sicut per alias causas: ita et per hec ex diuina ordinatione aliqui effectus sequuntur. Idem ergo erit excludere orationis effectum et oīum aliarum causarum. Q̄ si aliq̄ causis immobilitas diuini ordinis effectus non subtrahit neqz orationum efficaciam tollit. Valent igitur orationes non quasi ordine eterne dispositionis immutantes: sed quasi sub tali ordine etiam ipse existētē: nihil autem ꝓhibet per orationum efficaciam aliquem particularem ordinem alicuius inferioris cause immutari deo faciente: qui omnes supergreditur causas. Unde sub nulla necessitate ordinis alicuius cause continetur: sed everso omnis necessitas ordinis inferioris cause continetur sub ipso: quasi ab eo institutus: in quantum ergo per orationem immutatur aliqd de ordine inferiorum causarum instituto a deo ꝓpter orationes ꝓio: um: dicitur deus conuertī uel penitere: non q̄ eterna eius dispositio mutet:

sed q̄ mouetur aliquis eius effectus. Ut
dicit: q̄ non mutat deus cōsiliū: q̄
ita sicut non tñ illa que exprimit
nam illi illi finem que exprimit
tñ cōmūdem quam. Et ceteras erat
et ꝓns aliquid ꝓ peccatis suis punit
inuenitōe scētie dei transūptūa locu:
in istam deus ad penitentia illudine
tas est mutare q̄ locutur: ꝓpter quod
met ꝓphozē ista: ut ꝓis pūuēdo
tas effectum.

Cōio dispositio diuine prouidentie
rationem. LXXXVII.

Et hanc at̄ quod

multa sūt manifeste uideri
que sunt per diuinam ꝓ
dū per se sequuntur aliquam rōnez.
n. q̄ deus per suam prouidentiam om
in uolūta bonitatem sicut in fine non
q̄ aliquid diuine bonitatis per ea que
sunt sed ut illud sue bonitatis in qua
sicut est imprimari i rebus. Quia u
creatum substantiam ꝓtat a ꝓfecto
bonitatis dei: necesse ē ut ꝓfecto
nitas illud rebus cōsueat: q̄
ueritate i rebus: ut q̄ ꝓfecto ab
ꝓitari nō ꝓt: ꝓꝓ diuersa diuersum
mō respiratur: nā et hō cum mē
vno uocali ꝓo uideri sufficienter
se uerba diuersimode multiplicat ad
per diuersa sue mentis conceptionem
eius ꝓfectiois emēns ꝓsidera
fita bonitas que in deo est unice et si
tatis esse non ꝓt: nisi scdm̄ modū
ꝓlarēs at̄ per hoc diuersē sit: eo q̄
bit diuersa: a quibus ꝓꝓz fontium
ctue sūt: rō diuersitas / oīa
diuersitate in formaru sūt: rō
com. n. sicut fm̄ quam res h3 esse
libet fm̄ q̄ h3 esse accidit ad illud dicit
et ipsi / q̄ h3 esse sūt: necesse ē q̄ fo
sit autē q̄ diuina illud participata
cōuenit. Itē in ꝓmo ꝓio: ur: de
quena dicit q̄ est diuinum quodā et a
situdo at̄ ad unū sūt ꝓꝓ: cōlōrta
ri non ꝓt: nisi fm̄ q̄ magis et minus i
ꝓnqua uel remota q̄to in aliquid ꝓꝓ
diuinam illudine accēdit ꝓtꝓz
formis dīa esse non ꝓt: nisi q̄ una ꝓ
stī q̄ aliis: ꝓpter q̄ dicit in vii. mē
tiones ꝓꝓ q̄as nature: et forme sūt
mutat numeris in quibus ꝓꝓz uaria
tione uel subractione mutatur: et ꝓ

Tertius

sed q: mutatur aliquis eius effectus. **Uñ** 7 Grego. dicit: q: non mutat deus cōsilium: q: uis qñq: mutet sniam: non tñ illā que exprimit dispōnem eternam: sed illā sniam que exprimit ordinem inferiorū cārū: scōm quam Ezechias erat moriturus: vel gens aliqua p peccatis suis puniēda: talis aut imutatio sētētie dei transūptiua locutiōe dē pñia in q̄tum deus ad penitentis silitudinem se h3: cuius est mutare qd fecerat: per quem modū dicit 7 metaphorice irasci: in q̄tū puniēdo facit irascētis effectum.

Quō dispositio diuine puidētie hēat rationem. **LXXXVII.**

Ex his at que premissa sūt manifeste uideri pōt: ut ea que sunt per diuinam prouidentiaz dispensata sequūtur aliquam rōnez. **Qñsum** est n. q: deus per suam prouidentiam omnia ordiat in diuinā bonitatem sicut in finē non at hoc mō q: aliquid diuine bonitati per ea que fiunt accrescat: sed ut silitudo sue bonitatis in quātum possibile est imprimatur i rebus. **Quia** uero omnez creaturam substantiam pstat a perfectione diuine bonitatis deficere: necesse ē ut perfectius diuine bonitatis silitudo rebus cōicaretur: oportuit esse diuersitatē i rebus: ut qd perfecte ab vno aliquo repñtari nō pōt: per diuersa diuersimode pfectiori mō repñtaretur: nā 7 hō cum mētis conceptum vno uocali vbo videt sufficienter exprimi nō posse: uerba diuersimode multiplicat ad exprimēdā per diuersa sue mentis conceptionem: 7 in hoc ē diuine perfectionis eminētia p̄siderari pōt: perfecta bonitas que in deo est unite 7 simplr: i creaturis esse non pōt nisi scōm modū diuersū 7 per plura: res at per hoc diuersē sūt: eo q: formas habēt diuersas: a quibus spēs sortuntur. **Sic** igitur ex fine sumitur rō diuersitatis formaz i reb. **Ex** diuersitate at formarū sumitur rō ordinis i reb: cum. n. forma sit fm quam res h3 esse: res at que libet fm q: h3 esse accedit ad silitudinem dei: qui est ipsū suuz esse simplex: necesse ē q: forma nihil sit aliud q: diuina silitudo participata i rebus. vñ cōuenienter **Az.** in primo p̄bico: 3 de forma loquens dicit q: est diuinum quoddā 7 appetibile: silitudo at ad unū simplex cōsiderata diuersificari non pōt: nisi fm q: magis 7 minus silitudo ē p̄pinqua uel remota: q̄to at aliquid p̄pinquē ad diuinam silitudinem accedit perfectius est: vñ in formis dīa esse non pōt: nisi q: una perfectior extitit q: alia: propter qd **Az.** in. viij. metha. diffinitiones per quas nature rez 7 forme signātur assignat numeris in quibus spēs uariātur per additionē uel subtractionem unitatis: ut ex hoc detur

intelligi q: formarū diuersitas diuersū gradū perfectionis requirit. **Et** hoc euidenter apparet nās rerum speculanti. **Inueniet.** n. si quis diligēt cōsideret gradatim rerū diuersitatem cōpleri. nam supra inaiata corpa inueniet plātas: 7 sup has irōnalia aialia: 7 super has intellectuales substantias: 7 in singulis hoz inueniet diuersitatē fm q: qdam sūt alijs perfectiora in tm q: ea que sunt supra inferioris generis uidentur p̄pinqua superiori generi 7 ecōuerso: sicut aialia immobilia sunt silita plātis. **Unde** 7 **Dio.** dicit. viij. ca. de diu. no. q: diuina sapia coniūgit fines primoz principijs secūdo: um. vnde p3 q: rerum diuersitas exigit q: non sint oia eq̄lia: sed sit ordo in rebus 7 gradus. **Ex** diuersitate at formarū fm quas rerū spēs diuersificātur sequitur 7 operationū dīa: cum. n. vnūquodq: agat scōm q: est actu: que. n. sunt in potentia fm q: huiusmōi inueniuntur actionis exptia: est at vnūquodq: ens actu per formam: o3 q: operatio rei sequatur formā ipsius: o3 ergo q: si sint diuersē forme q: hēant diuersas opatiōes. **Quia** uero per p̄p̄riam actionem res quelibet ad propriū finem pertingit: necesse est 7 p̄p̄rios fines diuersificari in rebus: q: uis sit finis ultimus oibus cōis. **Sequitur** et ex diuersitate formarū dīa bitudo mae ad res: cū. n. forme diuersē sunt fm q: quedaz sunt alijs perfectiores: sunt inter eas alique in tantum perfecte q: sunt per se subsistentes 7 perfecte ad nihil indigentes materie fulcimento: quedam uero per se perfecte subsistere nō possunt: sed materiam pro fundamento requirūt: ut sic illud qd subsistit non sit forma tantum nec materia tantū que per se non est ens actu sed compositū ex vtro q: non autem possent materia et forma ad aliqd vnum constituendum conuenire: nisi esset aliqua proportio inter ea: si autem proportionata oportet ea esse: necesse ē q: diuersis formis diuersē materie respondeant: vnde fit ut quedam forme requirant materiam simplicem: quedam uero materiam compositam: et secundū diuersas formas diuersam partium compositionem oportet esse cōuenientem ad speciem forme 7 operationē ipsius. **Ex** diuersa at habitudine ad materiam sequitur diuersitas agentium 7 patientium: cū enim agat vnūquodq: ratione forme patiatur uero 7 mouetur ratione materie: o3 q: illa quorum forme sūt perfectiores 7 minus materiales agant in illa que sunt magis materialia: 7 quorum forme sunt imperfectiores. **Ex** diuersitate autem formarum et materialium 7 agentium sequitur diuersitas proprietatū 7 accidentium: cū. n. substantia sit causa accidentis sicut perfectum imperfecti: o3 q: ex diuersis principijs substantialibus diuersa accidentia p̄p̄a consequantur: rursus cum ex diuersis agentibus sint diuersē impressiones in patientibus: o3

Liber

quod secundum diuersa agentia diuersa sint accidentia: quod ab agentibus imprimuntur. Pro ergo ex dictis: quod cum per diuinam essentiam rebus creatis diuersa accidentia et actiones et passionem et collocaciones distribuuntur: non hoc absque ratione accidit. Hic est quod sacra scriptura reze. pductionem et gubernationem sapientie et prudentie diuine attribuit. **De. n. puer. iij. Dñs** sapientia fundauit terram: stabiliiuit celos prudentia: sapientia illius eruperunt abyssi: et nu. roze concre. et **Sap. viij. dñs** de dei sapientia: quod attingit a fine usque ad finem fortiter: et disponit omnia suaviter: et xi. eiusdem dñi. **Oia** in mensura et numero et pondere disposuisti dñe: ut per mensuram quantitatem siue modum aut gradum perfectionis uniuscuiusque rei intelligamus: per numerum uero diuersitatem et pluralitatem specierum consequentem ex diuersis perfectionis gradibus: per pondus uero inclinationes diuersas ad proprios fines et operationes et ad propria agentia et patientia et accidentia: que sequuntur distinctionem specierum. In predicto autem ordine secundum quem ratio diuine prouidentie attenditur primum esse diximus diuinam bonitatem quasi ultimam finem qui est primum principium in agendis. De hic uero rerum numerositatem ad quam constituendam necesse est gradus diuersos in formis et materijs et agentibus et patientibus et actibus et accidentibus esse: sicut ergo prima ratio diuine prouidentie simpliciter est diuina bonitas: ita prima ratio in creaturis est earum numerositas: ad cuius conseruationem et constitutionem omnia alia ordinari uidentur: et hoc uide esse rationabiliter a **Boetio** dñm in principio sue arismetrice quod omnia quecumque a primeua rerum natura constituta sunt ex numero uidentur ratione esse formata. Est autem considerandum quod operatiua ratio et speculatiua partim quidem conueniunt: et partim differunt: conueniunt quidem in hoc quod sicut ratio speculatiua incipit ab aliquo principio: et per media deuenit ad conclusionem intentam: ita ratio operatiua incipit ab aliquo primo et per aliqua media deuenit ad operationem uel operatum quod intenditur: principium autem in speculatiuis est forma et quod quidem est: in operatiuis uero finis quod quidem est forma: quoniam aliquid aliud: principium est in speculatiuis species esse necessarium: in operatiuis autem quoniam quidem est necessarium. n. est hominem uelle felicitatem ut finem: non necessarium autem uelle domus edificationem. **Sicut** in demonstratiuis species posteriora ad priora de necessitate sequuntur: non autem in operatiuis species: sed tunc solum quando ad finem non nisi per hanc uiam perueniri potest: sicut necessarium est uolenti edificare domum quod querat ligna: sed quod querat abiegnata ligna hoc ex simplici uoluntate ipsius dependet non autem ex ratione domus edificande: sic igitur quod deus suam bonitatem amet: hoc necessarium est: sed hoc non necessarium sequitur quod per creaturas reputetur: cum sine hoc diuina bonitas sit perfecta

unde quod creature in esse producantur: et si ex ratione diuine bonitatis originem habent: tamen ex simplici dei uoluntate dependet. **Supposito** autem quod deus creaturis suam bonitatem concitare secundum quod est possibile uelut per similitudinis modum: ex hoc rationem accipit: quod sint creature diuerse: non autem ex necessitate sequitur quod secundum hanc uel illam perfectionis mensuram aut secundum hunc uel illum numerum rerum: supposito autem ex diuina uoluntate quod hunc numerum in rebus statuere uelit: et hanc unicuique rei perfectionis mensuram: ex hoc rationem accipit quod habeat formam talem et materiam talem: et sicut in omnibus partibus manifestum igitur fit: quod diuina prouidentia secundum rationem quadam res dispensat: et tamen hec ratio sumitur ex suppositione uoluntatis diuine. **Sic** igitur per premissa duplex error excluditur: eorum. scilicet qui credunt quod omnia simpliciter uoluntatem sequantur absque ratione: qui est error loquentium in lege sarracenorum: ut rabi moyses dicit: secundum quos nulla diuina est quod ignis calefaciat et infrigidet: nisi quod deus ita uult: excluditur et error eorum qui dicunt carum ordinem ex diuina prouidentia secundum modum necessitatis punire: quorum utruiusque partem esse sicut ex dictis. **Sunt** autem quedam uerba sacre scripture que uidentur omnia simplici uoluntati attribui que non dicuntur ad hoc ut ratio tollatur a prouidentie dispensatione sed ut omnium primum principium dei uoluntas ostendatur: sicut iam supra dictum est: sicut illud psalmi. **Oia** quecumque uoluit dñs fecit. **Et Job. xi. Quis** dicit ei potest: cur ita facis? **Et Ro. ix. Uoluntati** n. eius quis resistit. **Et Aug. dicit. iij. de trini.** Non nisi dei uoluntas causa prima sanctorum et egritudinis: primorum atque penam uiciorum atque retributionum. **Sic** ergo cum queritur propter quid de aliquo effectu naturali possumus reddere rationem ex aliqua proxima causa: dum tamen sicut in primam causam reducimus omnia in uoluntate diuinam sicut si queratur: quare lignum est calefactum ad presentiam ignis: dicitur. **Et** quod calefactio est naturalis actio ignis hoc autem quia calor est proprium accidens eius: hoc autem consequitur propriam formam eius: et sic inde quousque perueniatur ad diuinam uoluntatem: unde si quis respondet querenti quare lignum calefactum est: quia deus uoluit: conuenienter quidem respondet: si intendit reducere questionem in primam causam: inconuenienter uero si intendit omnes alias excludere causas.

Quo deus possit facere preter ordinem sue prouidentie: et quomodo non. **LXXXVIII.**

Ex premissis autem accipi potest duplicis ordinis consideratio: quod unum quidem dependet ex prima omnia causa: unde et omnia complectitur: alius autem particulari qui ex aliqua causa creata dependet: et continet illa

que sic illi subditur: et hoc quidem
in diuersitate carum que iter creatur
rum: unum tamen eorum sub altero potest
rum una sub altera existit: unum quod
illo descendit qui inuenitur in re
prima et dependet: huiusmodi etiam
siderari potest: omnes domestici in
has ordinem quendam ad inuicem hi
damur. **Barthol.** tamen ipse paterfamilias
sunt sue ciuitatis ordinem quendam
et ad principum ciuitatis: qui iterum
sunt in regno aliquo ordinem habent
dine et rationem secundum quam omnia ex diu
dinantur: possumus considerare o
res que subditur ordinem: et quia au
que ex principio ordinem dependet
in se et respicit que a deo sub ordi
ueniunt ab ipso non sicut ab agente
te nature ad causam: sed aliter sed
fontem maxime quantum ad prim
tationem: reliquitur ergo quod preter ea
ne ordine prouidentie cadunt: omnia ab
non autem est eius uirtus ad has uel illas
Si autem consideremus predictum ordinem
non a principio dependere: sic preter
omnes facere non potest:ordo. n. ille quod
et sic et uoluntate dei omnia ordinem
tatem sicut in finem non est autem potest
quid faciat quod non sit ab eo uoluntate
ab ipso non dependet: nullo modo sed
et omnium est: neque est est possibile
eri quod omnia sic non comprehendantur
non possit nisi de aliquo nouo: non
sibile quod in creaturis aliquid faciat
bonitatem non sic ordinem sicut
bonitas sit proprium obiectum uoluntatis
cum deus sit omnia imutabile: ipse
quod uelit quod prius noluerit: aut aliter
quod faciat uel in suam ordinem bonitatem
deus facere potest quia sub ordinem
tatem: non potest aliquid facere
bonitas non subditur potest in alia facere
diuina uis prouidentie uel operatio
prouidentie: uis prouidentie nec potest facere
sub ordinem prouidentie ipsius ab eo
runt: eo quod mutabilis esse non potest.
tionem quidam non considerant: in
res incidunt. **Quidam** uero in mobili
ordinem ad res ipsas que ordinem
conant sicut dicuntur: quod omnia necesse est
tamen quod quidam dicuntur: quod deus non
quod que facit: contra quod est quod bonitas
An putas quod non possumus rogere
et hoc: bibi mihi plus quam quidam

Tertius:

que cāe illi subdūtur: et hoc quidem multiplex est
fm diuersitate cārum que iter creaturas inueniū
tur: vnum tm̄ eorum sub altero p̄tinetur sicut et cā
rum una sub altera existit: vñ o3 q̄ oēs particula
res ordines sub illo vñ ordine contineantur: et ab
illo descendant qui inueniuntur in rebus: scdm̄ q̄ a
prima cā dependent: h̄ mōi exēplum in politicis
p̄siderari p̄t: nā oēs domestici unius patriifami
lias ordinem quēdam ad inuicē h̄nt: fm̄ q̄ ci sub
duntur. Rursus tā ipse paterfamilias q̄ oēs alij q̄
sunt sue ciuitatis ordinem quēdam ad inuicē h̄nt
et ad p̄ncipem ciuitatis: qui iterum cu3 oibus qui
sunt in regno aliquē ordinem h̄nt ad regem. **D**
dinē at̄ vlem fm̄ quem oia ex diuina p̄uidētia or
dinantur: possumus cōsiderare dupl̄r. s. q̄tuz ad
res que subdūtur ordini: et q̄tuz ad ordinis rōnē:
que ex principio ordinis dependet: oñsum est aut̄
in fo q̄ res ipse que a deo sub ordine ponuntur p̄
ueniunt ab ipso non sicut ab agente per necessita
tē nature uel cuiuscūq̄ alterius sed ex simplici uo
luntate maxime quantam ad primā rerum insti
tutionē: reliquitur ergo q̄ preter ea que sub ordi
ne diuine p̄uidētiae cadunt: deus aliqua facē p̄t
non at̄ ē eius uirtus ad has uel illas res obligata.
Si at̄ consideremus predictū ordinē q̄tuz ad rō
nem a principio dependentē: sic preter ordinē illū
deus facere non p̄t: ordo. n. ille p̄cedit ut dictū ē
ex scia et uoluntate dei oia ordinante in suā boni
tatem sicut in finem: non ē at̄ possibile q̄ deus ali
quid faciat q̄ non sit ab eo uolūtum: cū creature
ab ipso non p̄cedant nāl̄ter sed per uoluntatem
ut oñsum est: neq̄ ēt est possibile ab eo aliquid fi
eri q̄ eius scia non cōprehēdatur: cū uolūtas eē
non possit nisi de aliquo noto: neq̄ iterum ē pos
sibile q̄ in creaturis aliquid faciat: quod in suam
bonitatem non sit ordinatū sicut in finē: cum sua
bonitas sit propriū obiectū uolūtatis ipsius: sicut
at̄ cum deus sit oio immutabilis: impossibile est q̄ ali
qd̄ uelit q̄ prius noluerit: aut aliquid de nouo i
cipiat scire uel in suam ordinem bonitatē: nihil igit̄
tur deus facere p̄t quin sub ordine sue p̄uidētiae
cadat: sicut non p̄t aliquid facere: quod ei op̄a
tioni nō subdatur: p̄t tm̄ alia facere q̄ ea que sub
duntur eius p̄uidētiae uel operationi: si absolute
p̄sideretur eius p̄as: sed nec p̄t facere aliqua: q̄
sub ordine p̄uidētiae ipsius ab eterno non fue
runt: eo q̄ mutabilis esse non p̄t. **H**anc at̄ distic
tionem quidam non p̄siderantes i diuersos erro
res inciderunt. **Q**uidā uero imobilitatem diuini
ordinis ad res ipsas que ordini subdūtur extendē
conati sūt dicentes: q̄ oia necesse ē esse sicut sūt: in
tm̄ q̄ quidam dixerunt q̄ deus non p̄t alia facē
q̄ que facit: contra q̄ ē quod hētur **Mat. xxvi.**
An putas q̄ non possum rogare patrē meum: et
exhibebit mihi plus q̄ duodecim legiones angelo

rum: **Q**uidam at̄ econuerso: mutabilitatem rerū
que diuine p̄uidētiae subijciuntur imutabilita
tem diuine p̄uidētiae transfulerunt de eo carnali
ter sentientes q̄ deus ad modum carnalis hominis
sit in sua uoluntate mutabilis: contra quod dicit̄
Numeri. xxij. Non est deus quasi hō ut mentia
nec ut filius hoīs: ut mutetur. **A**lij uero contingē
tia diuine p̄uidētiae subtraxerūt: contra quos
dicit̄ **1. Reg. iij.** Quis est iste qui dixit: ut fieret aliqd̄
dño non iubente?

Que p̄t opari preter ordinē reb̄ iditū p̄ducen
do effectus absq̄ causis p̄ximis. **LXXXIX.**

Restat autē ostēde
re q̄ preter ordinem ab ipso rebus in
dituz deus agere possit. **E**st. n. ordo di
uinitus institutus: ut inferiora per superiora moue
antur a deo ut supra dcm̄ est: p̄t at̄ d. us preter
hunc ordinē facere: ut. s. ipse effectū aliquē i infe
rioribus opetur nihil ad hoc agente superior: agen
te: in hoc. n. differt agēs fm̄ necitatē nāe ab agēte
fm̄ uoluntatē: q̄ ab agēte fm̄ necitatē nāe effectū
non p̄t sequi nisi fm̄ modum uirtutis actiue: vñ
agēs q̄ est maxime uirtutis nō p̄t imediate pro
ducere effectū aliquē paruū: sed p̄ducit effectum
sue uirtuti p̄portionatū: i quo tm̄ inuenit q̄nq̄ mi
nor uirtus q̄ in cā: et sic per multa media tendēs
a cā sup̄ma puenit aliquis puus effectus: i agente
at̄ per uoluntatē non ē sic: nā agens per uolunta
tē statim sine medio p̄ducere quēcūq̄ effectū
qui suam nō excedat uirtutem: artifex. n. p̄fectissi
mus p̄t facere opus quale faciat artifex ip̄fec
tus: deus at̄ opatur p̄ uoluntatē et non per necessi
tatē nāe: ut supra oñsum ē: igitur minores effectū
qui sūt p̄ cās inferiores p̄t facere imediate absq̄
secūdis cās. **A**d huc uirtus diuina cōparatur
ad omnes uirtutes actiuas sicut uirtus uniuersal̄
ad uirtutes particulares: sicut per supra dicta p̄
uirtus at̄ actiua vñ ad particularem effectum p̄
ducendum determinari potest dupl̄citer. **U**no
modo per causam mediā particularem: sic uir
tus actiua celestis corporis determinatur ad effec
tum generationis humane per uirtutem particu
larem que est in semine: sicut et in illogisimis uir
tus p̄positiōis vñ determinatur ad particulare
conclusionem per assūptionē particulare. **A**lio
mō per intellectum qui determinatā formā appre
hendit: et eam i effectū p̄ducit: diuus at̄ intellectus
non solum est cognoscitiuus sue essētie que ē q̄si
vñ uirtus actiua: neq̄ ēt tm̄ vñum et primarum
cārum sed omnium particularium: sicut p̄ supra
dicta p̄t: p̄t igitur producere imediate oēs effec
tum: quem producit quocūq̄ particulare agēs.

Liber

Amplius cum accitua sequentur principia substantia
lia rei ordo qui ille qui immediate substantiam rei pro
ducit: possit immediate circa ipsam rem operari quecum
que ad substantiam eius sequitur: generans. n. q
dat formam: dat omnes proprietates et motus consequen
tes: omnium est aut supra quod deus in prima rerum in
stitutione omnes res per creationem immediate produxit
in esse: potest igitur immediate unamquamque rem produ
cere siue mouere ad aliquem effectum absque medijs
causis. **¶** Item ordo rerum profuit in res secundum quod est
precogitatus in intellectu ipsius: sicut uidemus in re
bus humanis quod princeps ciuitatis ordinem apud se
premeditatum cuiuslibet imponit: intellectus autem diuinus
non est determinatus ad hunc ordinem de necessitate:
ut nullum alium ordinem intelligere possit: cum et nos
alium ordinem per intellectum apprehendere pos
sumus: potest. n. intelligi a nobis quod de hominibus ex ter
ra absque semine fouet: potest igitur deus preter in
feriores causas effectum illis causis proprium operari.
¶ Ordo rerum inditus a prouidentia diuina
bonitatem suo modo repnet: non tamen ipsas repnet
perfecte: cum non pertingat bonitas creature ad equi
litatem bonitatis diuine: quod autem non repnetur per
fecte per aliquod exemplatum: potest itaque preter hoc
alio modo repnetari: repnetatio autem diuine bonitatis in
rebus est finis productionis rerum a deo: ut supra
omnium est: non est igitur uoluntas diuina determi
nata ad hunc ordinem carum et effectuum: ut non
possit uelle effectum aliquem in inferioribus produ
cere immediate absque alijs causis. **¶** Adhuc uni
uersa creatura magis est deo subdita quam corpus hu
manum sit subditum anime eius: nam anima est corpori pro
portionata ut forma ipsius: deus autem omnem propor
tionem creature excedit: ex hoc autem quod anima imagiatur
aliquid. et uehementer afficitur ad illud: sequitur
aliquam immutatio in corpore ad sanitatem uel egritu
dinem absque actione principiorum corporaliu que sunt
nata in corpore egritudinem uel sanitatem causare
multo igitur magis ex uoluntate diuina potest effectus
aliquis sequi in creaturis absque causis que nate sunt
secundum naturam illum effectum producere. **¶** Preter secundum na
ture ordinem uirtutes actiue elementorum sub uir
tutibus actiuis corporum celestium ordinantur
propriam autem effectum uirtutum clarium interdum
uirtus celestis efficit absque actione elementum: sicut
per cum sol calcfacit absque ignis actione: multo igitur
magis et diuina uirtus absque actione carum
creaturum potest producere proprios effectus earum.
¶ Si autem quis dicat: quod cum ordinem istum rebus de
i dederit non potest esse absque mutatione ipsius: ut pre
ter ordinem ab ipso institutum operetur in rebus
effectus absque proprijs causis produciendo: ex ipsa re
rum natura repellit potest. **¶** Ordo. n. inditus rebus a
deo secundum id est quod in rebus frequenter accidere solet
non autem ubique uel fere id quod est semper: multa. n. na

lium carum effectus suos producant eodem modo ut
frequenter non autem ut semper: nam quicquid est in pau
cioribus aliter accidit uel propter defectum uir
tutis agentis: uel propter maiorem indispotionem:
uel propter aliquod fortius agens: sicut cum natura in
hoie generat digitum sextum: non tamen propter hoc
deficit aut mutatur prouidentie ordo: nam et hoc
ipsu quod naturalis ordo institutus fere ea que sunt frequen
ter quicquid deficiat: prouidentie subest diuine: si ergo
per aliquam uirtutem creatam fieri potest: ut ordo
naturalis mutetur ab eo quod est frequenter ad id quod
est raro absque mutatione prouidentie dicitur: multo magis
diuina uirtus quicquid aliquid facere potest sine prouiden
tie sue prouidentie: propter ordinem naturalibus inditu
rebus a deo: hoc. n. ipsum ad sue uirtutis manife
stationem facit interdum: nullo. n. modo melius ma
nifestari potest quod tota natura diuine subiecta est uo
luntati quam ex hoc quod quicquid ipse preter ordinem nature
aliquid operatur. **¶** Ex hoc. n. apparet quod ordo rerum
processit a deo non per necessitatem nature sed per li
beram uoluntatem. **¶** Nec de hoc ratio friuola reputa
ri quod deus aliquid facit in natura ad hoc quod de se
mentibus hominum manifestet: cum supra omnium sit
quod omnes creature corporales ad naturam intellectu
alem ordinantur quodammodo sicut in finem: ipsius autem
intellectualis nature finis est diuina cognitio: ut in su
perioribus est omnium: non est ergo mirum si ad cogni
tionem de deo intellectuali nature prebendam sit
aliqua mutatio in natura corporali.

¶ Quod ea que deus facit preter nature or
dinem non sunt contra naturam. **¶** C.

Considerandum ta
men uerum quod est deus interdum preter ordi
nem rebus inditum aliquid operetur:
nihil tamen facit contra naturam. **¶** Cum. n. deus sit actus
purus: omnia uero alia habeant aliquid de potentia ad
mixtum: ordo quod deus comparatur ad omnia sicut mo
uens ad motum: et actiuum ad id quod est in po
tentia: quod autem est in potentia secundum ordinem na
turalem in respectu alicuius agentis: si aliquid im
primatur in ipsum ab illo non est contra naturam sim
pliciter: nisi sit aliquod contrarium particulari for
me que corrumpitur per actionem huiusmodi: cuius. n.
generatur ignis: et corrumpitur aer igne agente et ge
neratio et corruptio naturalis: quicquid igitur a
deo fit in rebus creatis non est contra naturam: nisi uide
atur esse contra ordinem proprium alicuius nature. **¶**
Adhuc cum deus sit primus agens: ut supra omnium
est: omnia que sunt post ipsum: sunt quasi quedam in
strumenta ipsius: ad hoc autem sunt instrumenta in
stituta ut deserviant actioni principalis agentis
dum mouentur ab ipso: unde talis institui materia
et forma esse debet: ut sit competens actioni: quam intendit

principale agere: propter hoc non est
ut moueri a principali agere sed est
natura ergo est contra naturam cum res
quodammodo a deo: sic. n. instituitur
quodammodo in agentibus etia cog
noscitur quod sunt in istis inferioribus
impulsionem sapientium non sunt uoluntate
quod non uideantur prouidentie motum
corpore uoluntate huiusmodi prouidentie
dicimus quod sunt et rebus maris
tue cum sit et impulsione celestis cog
lis motus aque sit solus ad unam
multo igitur magis de quod a deo sit
ra non potest esse uoluntate neque prouidentie
forma motus et nature causam
sicut prouidentie quod est omnium causam
per motum de magis rebus etia
hoc naturale est prouidentie rebus
motus: hoc igitur est nature
inditus ergo et sic ad hoc est rebus
ter impulsionem non est contra naturam
nature operatur ad omnia sicut artificialia
sicut et prouidentie per uoluntate nature
uoluntate nature rebus non est ad
uoluntate nature rebus aliter operatur
etia postquam in prima forma uoluntate
naturam si deus in rebus naturalibus
et prouidentie rebus habet
dicit. Deus creator et prouidentie
pra natura facit: quia id est natura
facit a quo est omnis motus nature

Democritus
Nec antea
ordinem communitur
quod uoluntate fuit mira
naturam. n. aliquid cum effectum
rebus etia una et eadem a deo
est cogita et a deo: sic in cogita
quod uoluntate nature rebus
alij non miratur: alioquin. n. non
eclipsim solis quod cognoscitur cum
sicut necesse est ammirari cum
mirum quo ad hunc non sunt
simpliciter mirum: quod habet
et hoc sonat nomine miraculi
one plenum non quo ad hunc
ca autem simpliciter oculis
est. n. supra quod est essentia
uice intellectu capere potest
cula dicenda sunt quod uoluntate
rebus seruati in rebus. Deo
uoluntate sunt gradus et ordines.

Tertius.

principale agere: et propter hoc non est nisi instrumentum ut moueat a principali agente sed est ei maxime conueniens: neque ergo est contra naturam cum res create mouetur qualitercumque a deo: sic. n. institute sunt ut ei deficiant.

Preterea in agentibus etiam corporalibus hoc videtur quod motus qui sunt in istis inferioribus corporibus ex impressione superiorum non sunt violenti neque contra naturam quous non videantur conuenientes motui naturali quem corpus inferius habet proprietasque sue forme: non enim dicimus quod fluxus et refluxus maris sit motus violentus cum sit ex impressione celestium corporum: licet naturalis motus aque sit solus ad unam partem. s. ad medium multo igitur magis quicquid a deo fit in quolibet creatura non potest dici violentum neque contra naturam. **I**tem prima mensura eentis et nature cuiuslibet rei est deus sicut primum ens quod est omnibus causa eentis: cum autem per mensuram de vnaquaque resumatur iudicium: oportet hoc naturale dici vnicuique rei per quod conformatur sue mensure: hoc igitur erit naturale vnicuique rei quod a deo ei inditum est: ergo et si ad hoc eadem rei a deo aliquid aliter imprimatur non est contra naturam. **A**mplius. omnes creature participant ad deum sicut artificata ad artificem sicut ex premissis patet: unde tota natura est sicut quodam artificiatum diuine artis: non est autem contra rationem artificij si artifex aliquid aliter operetur in suo artificio etiam postquam ei prima forma dedit: neque ergo est contra naturam si deus in rebus naturalibus aliter operetur aliquid quam consuetus cursus nature habet. **D**icit est quod Aug. dicit. Deus creator et conditor omnium creaturarum nihil contra naturam facit: quia id est naturale cuius rei quod facit: a quo est omnis modus numerus et ordo nature.

De miraculis.

.II.

Hec autem que propter

ordinem communiter in rebus statutum quibus diuinitus sunt miracula dici solent: ammiramus. n. aliquid cum effectu videntes cum ignoramus: et quia eadem a quibusdam interdum est cognita et a quibusdam incognita: inde contingit quod videntium simul aliquid effectuum aliquid mirantur et aliquid non mirantur. astrologus. n. non miratur videns eclipsim solis quia cognoscit causam: ignarus autem huius scie necesse habet ammirari causam ignorantem: sic igitur est aliquid mirum quo ad hunc non autem quantum ad illum: illud ergo simpliciter mirum est quod habet causam simpliciter occultam et hoc sonat nomen miraculi ut. s. sit de se ammiratione plenum: non quo ad hunc vel quo ad illum in se causa aut simpliciter occulta omni homini est deus: probatur est. n. supra quod eius essentia nullus homo in statu huius vite intellectu capere potest: illa igitur simpliciter miracula dicenda sunt que diuinitus fiunt preter ordinem ceteris seruatum in rebus. **H**orum autem miraculorum diuersi sunt gradus et ordines. **N**am summum gradum in

miracula tenent in quibus aliquid fit a deo quod natura non facere potest: sicut quod duo corpora sint simul: et quod sol retrocedat aut stet: quod mare diuisum transeuntibus iter prebeat. **E**t inter hec est ordo attendendus. nam quanto maiora sunt illa que deus operatur et quanto magis sunt remota a facultate nature: tanto miraculum maius est: sicut maius est miraculum quod sol retrocedat quam quod mare diuidatur. **S**ecundum autem gradum in miraculis tenent illa in quibus deus aliquid facit quod natura non facere potest: sed non per illum ordinem: opus. n. nature est quod aliquid aial viuat videat et ambulet: sed quod per mortem viuat: per cecitatem videat: per debilitatem claudus ambulet. hoc natura facere non potest: sed deus interdum miraculose operatur. **I**nter hec est miracula gradus attendendus secundum quod id quod fit magis est a facultate nature remotum. **T**ertius autem gradus miraculorum est cum deus facit quod prout est fieri operatione nature tamen absque nature principijs operantibus: sicut cum aliquis a febre curabili per naturam virtute diuina curatur: et cum pluit sine operatione principiorum nature.

Solus deus facit miracula.

.III.

Ex premissis autem

ostendi potest quod solus deus potest facere miracula. **Q**uod. n. est sub ordine totaliter constitutum non potest preter ordinem illi operari. omnis autem creatura est constituta sub ordine quem deus in rebus statuit. nulla ergo creatura potest supra hunc ordinem operari: quod est miracula facere. **I**tem quoniam aliquid virtus finita proprium effectum operatur ad quem determinatur: non est miraculum habere posse esse mirum alicui quod illa virtus non comprehendit: sicut mirum videtur ignari quod magnes trahit ferrum: vel quod aliquis paruus piscis sit retinens nauem. omnis autem creature potentia est limitata ad aliquem determinatum effectum vel ad aliquos: quicquid ergo virtute cuiuscumque creature fiat non potest dici miraculum proprie: nisi sit mirum creature virtute illi non comprehendente. quod autem fit virtute diuina que cum sit infinita de se incomprehensibilis est: vere miraculum est. **A**mplius. omnia creata in sua actione requirunt subiectum aliquid in quo agatur. soli autem dei est ex nihilo aliquid facere vel supra ordinem: nihil autem quod requirit in sua actione subiectum potest agere nisi illa ad quam subiectum est in potentia hoc. n. agens in subiectum aliquid operatur ut educat illud de potentia in actum: nulla igitur creata sic nec creare potest: et nec agere potest in aliquid re nisi quod est in potentia illi rei: sicut autem multa miracula diuinitus diuinitus in re aliquid fit diuina virtute quod non est in potentia illi rei: sic quod mortuus reuiuiscat: et quod sol retrocedat: et quod duo corpora sint simul. hec igitur miracula nulla virtute creata fieri possunt. **A**d hec subiectum in quo agitur ordinem habet et ad agens quod inducit ipsum de potentia in actum et ad actum in quem reducitur: sicut ergo subiectum aliquid est in potentia ad aliquem determinatum actum et non ad quolibet:

Liber

ita non potest reduci de potentia in actum deimi-
natum: nisi per agens aliquod determinatum:
requiritur enim agens diuersimode ad reducen-
dum in diuersum actum. nam cum aer sit in potentia ignis
et aqua: alio agere sit actu ignis et actu aqua: similiter etiam
per materiam corporalem in aliquo actu perfectum non re-
ducitur a sola virtute vel agente: sed oportet esse aliquod agens
propter quod determinet impressionem vel virtutem ad o-
peratum effectum. in actum autem minus perfectum
potest materia corporalis sola virtute vel absque particula-
ri agente: aialia. n. perfecta non solum generant ex so-
la virtute celesti: sed ad hoc requirunt determinatum
semen. Ad generationem vero quorundam imperfectorum
aialium sola virtus celestis sufficit sine semine: effec-
tus igitur qui in his inferioribus fiunt si sint nati fieri
a causis velibus superioribus sine operante causam par-
ticularium inferiorum: non est miraculum si sic fiant: sic
non est miraculum quod aialia ex putrefactione sine se-
mine nascantur. si autem non sunt nati fieri per solas causas
superiores: requiruntur ad eorum complementum causas
inferiores particulares. cum autem aliquis effectus produ-
citur ab aliqua causa superiori mediantibus propriis prin-
cipiis non est miraculum: nullo igitur modo virtute supe-
riorum creatur aliqua miracula fieri possunt. **A**mplius
eiusdem rationis est verum quod aliquid operetur ex subiecto:
et quod operetur id ad quod est in potentia subiectum: et quod or-
dinare operetur per determinata media. nam subiec-
tum non fit in potentia proprie ad ultimum nisi cum fue-
rit actu in media: sicut cibus non est statim in potentia
carnis: sed cum fuerit conuersus in sanguinem. ois autem cre-
atura necesse habet verum subiecto ad hoc quod aliquid faci-
at: nec potest facere nisi ad quod subiectum est in potentia ut
ostensum est: ergo non potest facere aliquid nisi subiectum re-
ducatur in actum per determinata media: miracula igitur
que sunt ex hoc quod aliquis effectus producat: non
illo ordine quo naturaliter fieri possunt: virtute creature
fieri non possunt. **A**d hec inter species motus ordo qui
dicitur naturalis attenditur. nam primum motum est motus
localis. unde et causa aliorum existit. primum. n. in quolibet
genere causa inuenitur eorum que in illo genere consequuntur.
ois autem effectus qui in his inferioribus producat: per
aliquam generationem vel alterationem necesse est ut produ-
catur: oportet igitur quod per aliquid localem motum hoc pro-
ueniat si fiat ab aliquo agente incorporeo quod proprie
localiter mouere non possit. effectus autem qui sunt
a substantiis incorporeis per corporea instrumenta non sunt
miraculosi: corpora. n. non operantur nisi naturaliter:
non igitur sube incorporate create possunt aliqua mira-
cula facere propria virtute: et multo minus sube cor-
porate quare ois actio naturalis est solum igitur dei est
miracula facere: ipse. n. est superior ordine quo vni-
uersa continentur: sic a cuius providentia totus hic or-
do fluit: et est virtus cum sit ois infinita non determina-
tur ad aliquam speciem effectus necque ad hoc quod effectus
illius producat aliquo determinato modo vel ordine

Hinc est quod in scriptura dicitur de deo. Qui facit mirabilia
magna solus.

Q sube spirituales aliqua miracula operan-
tur: que tamen non sunt vere miracula. **CIII.**

Hinc autem positio

Auicene quod substantia separata mul-
to magis obedit materia ad productio-
nem alicuius effectus quam propria agentibus in natura. unde
ponit quod ad apprehensionem predictam subiectum sequitur
interdum effectus aliquis in istis inferioribus vel pluuia
vel sanitatis alicuius infirmi ab aliquo corpo-
reo agente medio. **Q**uidem signum ab aia nra ac-
cepit quod cum fuerit fortis in sua imaginatione ad solam
apprehensionem imutat corpus: sicut cum quis ambulans
super trabem in alto positam cadit de facili: quod imagi-
natus casum ex timore. non autem cadit si esset trabes illa
posita super terram. unde casum timere non posset. mani-
festum est autem quod ad solam apprehensionem aie calefit
corpus: sicut accidit in concupiscentibus vel iratis:
aut et in frigidis sicut accidit in timentibus. **Q**uoniam
imutat ex forti apprehensione ad aliquam egritudi-
nem puta febre vel et lepra. et per hunc modum dicit
quod si aia sit pura non subiecta corporalibus passionibus
et fortis in sua apprehensione quod obedit appre-
hensionem eius non solum corpus proprium: sed corpora et exte-
riora adeo quod ad eius apprehensionem sanetur aliquis
infirmus vel aliquid aliud huiusmodi accidat. et
hoc ponit esse causam fascinationis: quia aia alicuius vehe-
menter affecta in maliuolentia habet impressionem nocu-
mentum in aliquo maxime parte quod propter corporis tene-
ritudinem est facile susceptum impressionum. unde vult quod
multo amplius ad apprehensionem subiectum separatum
quod ponit aias vel motores orbium: sequatur aliqui
effectus in istis inferioribus absque actione alicuius
corporalis agentis. **H**ec autem positio satis consona est
aliquis suis opinionibus. **P**onit. n. quod ois forma subeales ef-
fluat in hec inferiora a suba separata: et quod corporalia age-
ntia non sunt nisi disponentia materia ad suscipiendam
impressionem agentis separati. **Q**uidem non est
verum: secundum **A**uicene doctrinam qui probat in viij. metaphi-
sice forme que sunt in materia non sunt a formis separatis: sed a
formis que sunt in materia: sic. n. inuenit similitudo inter fa-
ciens et factum. **E**xemplum est quod sumit de impressione aie
in corpus: non multum adiuuat eius intentionem. **N**on. n.
ex apprehensione sequitur aliquam imutatio corporis
nisi apprehensionem adiuncta fuerit affectio aliqua
vel gaudium vel timor vel concupiscentia aut aliter passio-
nis. huiusmodi autem passiones accidunt cum aliquo
determinato motu cordis: ex quo sequitur ulterius
imutatio totius corporis vel secundum motum localem vel
secundum alterationem aliquam. unde ad hec remanet quod ap-
prehensio spiritualis non alterat corpus nisi mediante
motu locali. **Q**uidem autem de fascinatione inducit: non

ob hoc accidit: quod apprehensio virtus in
ut corpus alterius. sed quod mediante
mutat corpus punctum cuius imutatio
oculis: quo dicitur potest aliquid extrinsecum
suis facit imutabile: sicut etiam oculus
suis speculatur: substantia igitur spiritualis
virtute nulla formam inducere potest in
posse quasi materia ad hoc sibi ob-
eat in actu alicuius forme nisi per mo-
aliquis corpus: n. hoc in virtute su-
create ut corpus obediatur sibi ad mo-
create ut corpus obediatur sibi ad mo-
monedo aut localiter actus ad effectum
aliqua naturaliter actus ad effectum
cedo: sicut etiam are fabulis adhibet
lificationem ferri: hoc autem non est mira-
pote loquedo: unde redimatur quod sub-
create non faciunt miracula propria virtute
propria virtute quia nihil prohibet de motu
spirituales in quibus agit virtus oia miracula
timum et hoc videtur quod unum ois agere
deputat ut **E**reg. sic ad miracula. fa-
dicit quod quidam facti interdum miracula
possunt: non solum ex intercessione.
dum tamen est quod cum res aliqua naturaliter
demonstrat adhibet ad aliquid determinatum
vultur dea quasi instrumentum ad produ-
dicas: nisi ut instrumentum ad produ-
da: per instrumentum autem procedit non solum
respondens effectus sed etiam virtus
in quibus agit virtus principalis agens
ris non possunt facere lecto nisi in quibus
more ab arte et ad tale effectum: nec
possit carnes gignere nisi virtus aie. ve-
vultur ipso quasi quodam instrumto: quod
et ipse rebus naturalibus procedunt
effectus et hoc quod spirituales substantie
instrumentis adhibet. **S**ic ergo licet
sunt miracula oia non possunt ex
causis propriis: mirabilia tamen redduntur
plura. **U**no modo ex hoc quod spirituales
tute tunc: tunc modo nobis in instructo a
fecit opponitur: modo ingenio: quod
mira reddunt cum non aliquid non proprie
operat. **U**no modo ex hoc quod causa natura-
lis: ad effectus aliquid procedunt aliquid
fortitur et hoc quod sunt instrumenta
stantur: et hoc magis accedit ad

Q opera magorum non sunt solus
nec celestium corporum.

Hic autem
dicitur quod virtus opera non
que per artem magorum fit

Tertius.

ob hoc accidit q̄ apphensio vnus imediate imu-
tet corpus alterius: sed q̄ mediate motu cordis i
mutat corpus p̄iunctū cuius imutatio puenit ad
oculū a quo ifici p̄t aliquid extrinsecū p̄cipue si
sit facile imutabile: sicut etiam oculus mēsurate i
ficit speculuz: substantia igit spūalis creata ppria
virtute nullā formam inducere p̄t in materia cor-
porale quasi matricia ad hoc sibi obediēte ut ex-
eat in actū alicuius forme nisi p̄ motum localem
alicuius corp̄is: est. n. hoc in virtute substantie spūal̄
create ut corpus obediat sibi ad motum localem
mouēdo aut localiter aliquod corp̄ adhibē p̄t
aliqua naturaliter actius ad effect̄ aliquos pdu-
cēdos: sicut etiā ars fabulibz adhibet ignez ad mo-
lificationē ferri: hoc aut non ē miraculosum pro-
p̄ie loquēdo: vñd relinq̄tur q̄ substantie spūales
create nō faciunt miracula ppria virtute: dico aut
ppria virtute quia nihil phibet h̄ mōi substantias
spūales in q̄tū agūt virtute oīna miracula facē: q̄d
etiam ex hoc videtur q̄ un̄ ordo āgeloz spūaliter
deputat ut Greg. oīc ad miracula faciēda: q̄ ē
dicit q̄ quidam sācti iterdum miracula faciūt ex
potestate: nō soluz ex intercessiōe. ¶ Consideran-
dum tñ est q̄ cum res aliq̄s naturales uel angeli l̄
demonē adhibent ad aliq̄s determinatos effect̄:
vtuntur eis quasi instrumentis q̄busdam: sicut me-
dicus vtit ut instrumentis aliq̄bus herbis ad sanan-
dū: ex instrum̄to aut̄ procedit nō solū sue virtuti cō-
respondens effectus sed etiā vltra ppriam virtutez
in q̄tū agit i virtute p̄ncipalis agētis: terra. n. ⁊ secu-
ris nō possunt facere lectū nisi in q̄tum agunt ut
mote ab arte ⁊ ad talē effectum: ne calor natural̄
possit carne gnare nisi virtute aīe vegetabilis que
vtitur ip̄o quasi quodam instr̄o: pueniens est igit
q̄ ex ip̄is rebus nālibz pueniant aliq̄ aliozes
effectus ex hoc q̄ spūales substantie eis vtuntur q̄i
instrumentis q̄busdaz. Sic ergo licet tales effectus
simplr miracula dici nō possint q̄ ex naturalibus
causis pueniunt: mirabiles tñ reddunt nobis du-
pliciter. ¶ Uno modo ex hoc q̄ spūales substan-
tias tales cāe modo nobis in p̄sucto ad pprios ef-
fectus apponūtur: vñd ingeniozoz arificū opa
mira reddunt cum ab aliq̄s non p̄cipitur qualiter
operāf. Alio modo ex hoc q̄ cāe naturales appo-
sue ad effectus aliq̄s producēdos aliquid virtutis
fortiūtur ex hoc q̄ sunt instrum̄ta spūalīuz sub-
stantīaz: ⁊ hoc magis accedit ad rōnē miraculi.

**¶ Opera magorum non sūt soluz ex imp̄ssio-
ne celestium corporum.** LIII.

Herūt aut̄ quidā
dicentes q̄ h̄mōi opa nobis mirabilia
que p̄ artes magicas sūt n̄ ab aliq̄b̄

spūalibus sūt substantiis sed ex uirtute celestīū
corporum: cuius signū videt q̄ ab exercētibus hu-
iūsm̄ odī opa stellaruz certus situs consideratur:
adhibent ēr q̄dā herbaz ⁊ alīaz corporaliū reū
auxilia q̄i ad p̄parādā inferiorē māz ad suscipēdā
influentiā virtutis celestis. hoc at̄ exp̄esse aduerfa-
tur apparentibus: cū. n. non sit possibile ex aliquib̄
bus corporeis p̄ncipiis intellectū cārī vt supra pro-
batū est: impossibile ē q̄ effectus qui sunt ppriū itel-
lectual̄ nāe ex virtute celestis corporis causetur: i
huiusmodi aut̄ operatōibus magoz apparent q̄
dā que sunt ppria rationalis creature opera: red-
dunt. n. rīsa de furti sublati ⁊ de aliq̄s huiusmōi:
q̄d nō possit fieri nisi per intellectum: nō igit ē ve-
rū oēs huiusmodi effectus sola virtute celestīū cor-
porū cārī. Preterea ipsa loquella ppriū actus est
rationalis nāe apparent autē aliqui colloquētes
hoibus in predictis operatōibus ⁊ rōcinātes d̄ oī
uerfīs. non est igit possibile q̄ huiusmōi fiant sola
virtute celestium corporoz. Si quis aut̄ dicat q̄ h̄
modi apparentie non sūt fm̄ sensū exteriorē: sed
fm̄ imaginationē tñ: hoc quidē p̄mo nō v̄i vezz
nō enī alicui apparent foze imaginare q̄si res vere
nisi fiat alienatio ab exterioribus sensibus: q̄ non
p̄t esse q̄ silitudinibus attendatur tanq̄ rebus ni-
si ligato nālī iudicio sensus. huiusmodi aut̄ collo-
cutiones ⁊ apparitōes sūt ad hoies qui vtuntur
libere sensibus exterioribus: nō est igit possibile
q̄ huiusmodi vīsa vel audita sint fm̄ imaginatio-
nē tñ. Deinde ex quibuscūq̄ fozis imaginatis nō
p̄t alicui p̄uenire intellectual̄ cognitio vltra fa-
cultatē nālē vel acquisitā sui itellect̄: q̄d ⁊ in sōnīz
p̄z: in quibus rī sit aliq̄ p̄signatō futurorum: nō
tñ quicūq̄ videns sōnīa corz signata intelligit. per
huiusmodi at̄ vīsa vel audita q̄ apparēt i opibus
magoz plerūq̄ aduenit alicui intellectual̄ cognitō
aliquoz que sui intellectus facultatē excedūt: sic
reuelatio occultoz thesauroz: māifestatio fuzoz:
⁊ q̄n̄z ēr de aliquibus documentis scie alicui aliq̄
bus vera rīdent. o3 q̄ vel illi apparentes ⁊ collo-
quētes non videant fm̄ imaginationē tñ: ul̄ sal-
tem q̄ hoc fiat virtute alicuius intellect̄ superioris
q̄d hō per huiusmōi imaginationes in cognitōez
taliū adducat ⁊ nō fiat hoc solū uirtute celestium
corporoz. Ad hec q̄d virtute celestīū corporoz fit est
effectus nālī. nā foze nāles sunt que in inferioribus
causaf ex virtute celestium corporoz: q̄d igit nulli rei
potest esse nāle non p̄t fieri virtute celestīū corpo-
rū: quedā autē talia fieri dicuntur per operatōes
predictas sicut q̄d ad p̄ntiā alicui q̄cūq̄ sera ei
pandatur: q̄d aliq̄s inuisibil̄ reddat ⁊ multa hu-
modi narrantur: non est igitur possibile hoc fieri
virtute celestium corporoz. ¶ Amp. cuiusq̄ virtute
celestīū corporoz cōferē q̄d posterius est: conferē et
ei q̄d prius est. moueri aut̄ per se consequit̄ ad h̄c

animam: animatoꝝ. n. proprium est q̄ moueat se
 ipsa: impossibile est igit fieri virtute celestiu corporu
 qd̄ aliqd̄ inaiatu per se moueat. fieri at̄ hoc p̄ ma
 gicas artes d̄ qd̄ aliqua statua per se moueat aut
 vocē emitat: nō est igit possibile q̄ effectus magi
 carū artium fiat virtute celesti. ¶ Si aut̄ dicatur
 q̄ statua illa fortis aliqd̄ principiu vite virtute cele
 stiu corporu: hoc est impossibile: principiu. n. vite i oī
 bus uiuentibus est forma subālis: uiuere. n. est esse
 uiuentibus ut p̄ba dicit in t̄tio de aīa. impossibile ē
 aut̄ q̄ aliq̄d recipiat aliquā formā subāle d̄ no
 uo nisi amittat formāz quā prius habuit: genera
 tio. n. unius ē corruptio alterius: i fabricatione at̄
 alicuius statue nō adijcīf aliqua forma subālis: s̄
 fit transmutatio soluz fm figurā que ē accōis: ma
 net. n. forma cupri uel alicui h̄ modi: non igitur
 possibile ē q̄ h̄ statue fortiantur aliqd̄ principiu
 uite. ¶ Ad hec si aliqd̄ per principiu uite mouea
 tur: necesse est qd̄ h̄eat sensum: mouens. n. ē s̄sūs
 uel intellectus. intellectus aut̄ in generabilibus et
 corruptibilibus non est sine sensu. sensus autē nō
 pōt esse ubi nō ē tact̄ nec tact̄ sine organo medie
 t̄pato. talis autē t̄p̄erica non inuenitur in lapide
 uel cera uel metallo ex quo fit statua: non ē igitur
 possibile qd̄ huiusmōi statue moueātur per p̄nci
 pium uite. ¶ Anp̄. uiuentia perfecta non soluz
 generantur ex virtute celesti: sed et̄ ex semie: hō enī
 generat hōiem 7 sol: q̄ vō ex sola virtute celesti sine
 semine generant sūt aialia gnāta ex putrefactione
 que inter alia ignobiliora sunt: si igitur per virtu
 tem celestēz solā h̄ statue fortiantur principiu
 vite per qd̄ moueant seipsa: oī ea esse ignobilissima
 inter aialia: qd̄ t̄n esset falsū si per principiu vite
 intrinsecū operarent. nā in carū actibus apparēt
 nobiles operatōes cū respōdeant de oculis: non
 est igit possibile qd̄ operent uel moueantur p̄ p̄nci
 pium vite. ¶ Itē effectū nālē virtute celestiu cor
 porū p̄ductū p̄tingit inueniri absq̄ artis opatōe
 7 s̄. n. aliquo artificio aliqd̄ operet ad generatōez
 ranarū uel aliquarū huiusmodi: p̄tingit t̄n gene
 rari ranas absq̄ oi artificio: si q̄ virtute celestiu cor
 porū h̄ statue que per artē necromanticā sunt
 fortiantur principiu vite: erit inuenire genera
 tionē taliū absq̄ huiusmōi arte. hoc at̄ nō inuenit
 manifestū ē igitur q̄ h̄ modi statue nō h̄nt p̄ncipi
 um uite neq̄ mouentur virtute celestis corporis.
 ¶ Per hoc aut̄ excluditur positio Demetris quī sic
 dixit: ut Auḡ. refert. viij. de ciui. dei. Deus sic esse
 ctor est deoz celestiu: ita hō fctor est deoz qui in
 t̄p̄lis sūt humana p̄ximitate p̄tenti statuas dico
 aiatas sensu 7 sp̄u plenas tantaq̄ faciētes 7 talia:
 statuas futurorū p̄scias. easdē de sōnīs 7 multis
 alijs rebus p̄dicentes: 7 ibecillitates hōibus faciē
 tes: eosq̄ curantes: tristitiā letitiāq̄ dantes p̄ me
 ritū. ¶ Hec at̄ positio auctoritate diuina destruitur

d̄ in p̄o. Simulacra gentiu ar. 7 au. o. ma. ho. os
 ba. 7 nō lo. neq̄ enim est. sēper in ore ipsorū. Nō
 videtur aut̄ omnino negādum q̄n in p̄dictis ex v̄
 tute celestium corporu aliq̄d virtutis esse possit:
 ad illos t̄n solos effectus quos virtute celestium cor
 poru aliq̄ inferiora corpora p̄ducere p̄nt.

¶ Un̄ magorū opatōes efficacitā h̄ant. ¶

Inuestiganduz at̄

relinquit̄ vnde artes magice efficacitāz
 habent quod q̄dem facile p̄p̄edi pōt
 si modus opationis eaz attendat. In suis enim
 operationib̄ virtutē vocibus q̄busdam significa
 tiuis ad determinatos effectus p̄ducēdos: vōz autēz
 in q̄tum ē significatiua nō habet virtutē nisi ex ali
 quo intellectu uel ex intellectu p̄ferentis uel ex intel
 lectu eius ad quē p̄fert. Ex p̄ferēt qd̄ ē intellectus:
 sicut si aliquis intellectus sit tante virtutis q̄ sua
 conceptione res posset causare: quā quidem con
 ceptionem vocis officio producendis effectibus
 quodammodo presentat. Ex intellectu autem e
 ius ad quem sermo dirigitur: sicut cum per signi
 ficationem vocis in intellectum receptam audiēs
 inducitur ad aliquid faciendum. Non autē pōt
 dici q̄ voces ille significatiue a magis prolate effi
 caciā h̄nt ex intellectu p̄ferentis: cum enim
 virtus essentialit̄z cōsequat̄: virtutis d̄sitas c̄ntialit̄z
 p̄ncipiorū diuersitatē ostendit. intellectus autē
 cōit̄ hominū h̄ d̄spositiōis inuenit q̄ ei cognitio
 ex rebus catur magis q̄ sua p̄ceptiōe res causare
 possit: si igit̄ sint aliqui hoies q̄ v̄bis p̄ceptionem
 sui intellectus exp̄mentibus res possint trāsmuta
 re propria virtute: erūt alterius speciei: 7 dicētur
 equoce hoies. ¶ Anp̄. virtus faciendi nō acq̄ritur
 per disciplinā: sed solum cognitio aliqd̄ faciēdi p̄
 disciplinam aut̄ aliqd̄ acquirunt q̄ h̄mōi opatio
 nes magicas efficiat: n̄ ē igit̄ in eis ad huiusmodi
 effectus p̄ducēdos virtus aliqua sed cognitio sola.
 Si quis autem dicat q̄ huiusmodi homines sua
 natiuitate ex virtute stellarum fortiant̄ p̄te ceteris
 virtutē predictā ita q̄ quātūcūq̄z aliq̄ instruantur
 qui hoc ex natiuitate nō habent efficaces i h̄mōi
 operibus esse nō p̄nt. p̄mo qd̄ dicendū est q̄ cor
 pora celestia super intellectū imprimē nō possunt
 vt supra ostensū est: non igitur ex virtute stellarū
 fortiri pōt intellectus alicuius hanc virtutēz q̄ re
 presentatio sue conceptionis per vocem sit alicui
 effectiua. ¶ Si aut̄ dicatur q̄ etiam imaginatio
 aliq̄d in prolatione uocum significatiuarū opa
 tur super quā possūt corpora celestia imprimere
 cum huius opatio sit per organū corporale: hoc
 nō potest esse q̄tum ad oēs effectus qui per hui
 artes fiunt: oīsūm ē. n. q̄ nō possunt oēs effectus

virtute stellarū: p̄ducit̄ ergo neq̄
 larū: alioquin potest hanc virtutē
 effectus p̄ducit̄: relinquit̄ igit̄ q̄
 p̄ntur per aliq̄d intellectum a
 formā h̄ voces dirigit̄ h̄ at̄ si
 significatiue voces quibus magi
 funci applicatōes: adiurationes: n
 si ad aliorū colloquētes: ¶ Itē in
 huius artis vniuersū quibūsdā cara
 ris determinatis figurā at̄ nullam
 p̄nt ē neq̄ passio: alias mat̄ricat
 actiua 7 passiva: non q̄ potest per
 tas d̄spositiōis ad aliq̄d nālē eff
 non q̄ virtus magi figuris aliquib
 bus relinquitur ergo qd̄ virtutē
 non n. ē aliq̄d determinatū: nō
 virtutē nisi ad alios intelligēs: nō
 artes efficacitā ab illo intelligēte ad
 q̄ dirigit̄: Si quis aut̄ dicat q̄ figur
 p̄ntur aliquibus celestium corporu
 inferiora determinat̄ per aliquas
 q̄ celestiu corporu ip̄fectiōes: sicut
 h̄nt dicit̄: non n. ordinat̄ aliquod
 sciōdas ip̄fectiōes agentis: nō
 est i potētia: ita ergo t̄n determinat
 cialē ip̄fectiōe: sicut sciōdas per
 qd̄ modo. per figurā at̄ nō d̄s
 in potētia ad aliq̄d formā: q̄
 suam rōm ab oi m̄i 7 forma
 mathematicā: non ergo per figurā
 determinat̄ aliqd̄ corpus ad
 quam influentiam celestis corporu
 gure aliq̄d appropiant̄: corporu
 effectus ipsarū. nā figuris inferiora
 probus celestibus. predicta at̄ art
 reoribus aut̄ figuris quasi effect
 portū sed sunt effectus hoies opera
 appropiano igit̄ figuraz ad aliq̄
 uolū ad p̄p̄ositiū facit̄. ¶ Itē p̄
 nō p̄ntur aliq̄ m̄i nālē ad forma
 corpora: igit̄: in opibus sunt imp
 re i am eadē h̄mōi nālē ad recipi
 entiam cūctam cum aliq̄d corporu
 ¶ At̄ aliqd̄ agit̄ in vnam certū
 licet d̄sposita p̄p̄ter aliq̄d s̄sū
 d̄i inuenit̄ 7 non in aliqd̄ non est
 cessitate n̄ ē: sed per d̄spositiōez
 ris uentis ad effectus aliq̄d p̄
 efficaciam ab aliquo agentē per nā
 intellectuā s̄sū per intellectū agent
 frate 7 ipsū nomen qd̄ talibus fig
 reteret̄ eos uocantes: carter. n.
 datur intelligi q̄ figuris h̄ non
 gnis exhibitis alicui intellectuā
 figuris in artificialibus sūt quasi

Tertius.

virtute stellarum produci: ergo neque ex virtute stellarum aliquid sortiri potest hanc virtutem ut eisdem effectus producat: relinquat igitur quod huius effectus compleantur per aliquem intellectum ad quem sermo perferentis huius voces dirigit. huius autem signum est. nam huius significatiue voces quibus magi vtuntur iuocatores sunt: supplicatores: adiurationes: aut et imperia que si ad alterum colloquuntur. **I**tem in obseruationibus huius artis vtuntur quibusdam characteribus et figuris determinatis. figura autem nullius actionis principium est neque passiois: alias mathematica corpora essent actiua et passiuua: non ergo potest per figuras determinatas disponi materia ad aliquem naturalem effectum suscipiendum non ergo vtuntur magi figuris aliquibus quasi disponibus. relinquatur ergo quod vtuntur eis solum quasi signis non. n. est aliquid determinatum dare. signis autem non vtuntur nisi ad alios intelligentes: hinc ergo magice artes efficaciam ab illo intelligente ad quem sermo magi dirigit. **S**i quis autem dicat quod figuris aliquibus appropriantur aliquibus celestium corporum: et ita corpora inferiora determinant per aliquas figuras ad aliquam celestium corporum impressiones suscipiendas: vt non rationabiliter dicitur: non. n. ordinat aliquod patiens ad suscipiendas impressiones agentis nisi per hoc quod est in potentia: illa ergo tamen determinat ipsum ad specialem impressionem suscipiendam per que in potentia fit quodammodo. per figuras autem non disponitur materia ut sit in potentia ad aliquam formam: quia figura abstrahit formam suam rationem ab omni materia et forma sensibili cum sit quodammodo mathematicum: non ergo per figuras et characteres determinatur aliquod corpus ad suscipiendam aliquam influentiam celestis corporis. **P**reterea si figure aliquibus appropriantur corporibus celestibus ut effectus ipsarum. nam figure inferiorum causant a corporibus celestibus. predicte autem artes non vtuntur characteribus aut figuris quasi effectibus celestium corporum: sed sunt effectus hominis operantis per artem: appropriatio igitur figurarum ad aliquam celestia corpora nihil ad propositum facit. **I**tem per figuras non disponitur aliquis materia naturalis ad formam ut ostensum est: corpora igitur in quibus sunt impressae huius figure sunt eiusdem habilitatis ad recipiendam influentiam celestem cum alijs corporibus eiusdem speciei. **Q**uia autem aliquid agat in vnum eorum que sunt equaliter disposita propter aliquid sibi appropriatum ibi inuentum et non in aliud: non est operantis per necessitatem nature: sed per electionem: per ergo huius artes figuris utentes ad effectus aliquos producendos non habent efficaciam ab aliquo agente per naturam: sed ab aliquo intellectuali subiecto per intellectum agente. **H**oc et demonstrat et ipsum nomen quod talibus figuris imponunt characteres eos dicentes: character. n. signum est in quo datur intelligi quod figuris huius non vtuntur nisi ut signis exhibitis alicui intellectuali nature. **Q**uia vero figure in artificialibus sunt quasi forme specificae:

potest aliquis dicere quod nihil prohibet quod constitutionem figure que dat speciem imagini consequatur aliqua virtus ex influentia celesti non secundum quod figura est: sed secundum quod est species artificiali quod adipsam virtutem ex stellis. **S**ed de his quibus inscribitur aliquid in imagine uel alijs characteribus nihil aliud potest dici quod quod signa sunt. vnde non habent ordinem nisi ad aliquem intellectum. **Q**uia et ostendit per sacrificia perstratores et alia huiusmodi quibus vtuntur: que non possunt esse nisi signa reuerentie exhibite alicui intellectui alicui nature.

Quia substantia intellectualis que prestat efficaciam magicis operibus non est bona. **CVI.**

Est autem ulterius inquirendum que sit hec intellectualis natura cuius virtute tales operatores sunt. **E**t primo quidem apparet quod non sit bona et laudabilis. **P**restare. n. patrocinium aliquibus que sunt vitia vituti non est alicuius intellectus bene dispositi. hoc autem sit et huius artibus: sunt. n. plerumque adulteria furta: homicidia: et alia huiusmodi maleficia procurantur. vnde vtentes his artibus malefici vocantur: non est ergo bene disposita secundum virtutem intellectuales nature cuius auxilio huius artes inuitantur. **I**tem non est intellectus bene dispositi secundum virtutem familiarum esse et patrocinium exhibere sceleratis et non quibuslibet optimis viris. huius autem artibus vtuntur plerumque homines scelerati: non est igitur intellectualis natura cuius auxilio hec artes efficaciam habent: bene disposita secundum virtutem. **A**d hec intellectus bene dispositi reducere homines in ea que sunt hominum propria bona que quidem sunt bona rationis: adducere igitur ab istis pertrahendo ad aliqua minima bona est intellectus indecenter dispositi. per huius autem artes non adipsam virtutem homines aliquem profectum in bonis rationis que sunt scie et virtutes: sed in quibusdam minimis: sicut in inuentione furto et in deprehensione latronum et his similibus: non igitur subest intellectualis quorum auxilio hec artes vtuntur sunt bene dispositae secundum virtutem. **A**mplius in operatibus predictarum artium illudisio quedam vitii et irrationalitas: requirunt. n. huius artes homines reuere non attrahant: cum tamen plerumque adhibeantur ad illicitos concubitus consiliandos. in operatōe autem intellectus bene dispositi nihil irrationabile et sibi diuersum apparet: non igitur huius artes virtutem patrocinio intellectus bene dispositi secundum virtutem. **P**reterea non est bene dispositus secundum intellectum qui per aliqua scelera commissa prouocatur ad auxilium alicui ferendum. hoc autem fit in istis artibus. nam aliqui in executione harum leguntur innocentes pueros occidisse: non igitur sunt boni intellectus quorum auxilio ista fiunt. **I**tem

Libet

Bonum proprium intellectus est veritas: cum igitur boni sit bonum adducere: cuiuslibet intellectus bene dispositi esse videtur alios perducere ad veritatem. in operibus autem magorum plerumque sunt quibus ludificentur homines: et decipiantur: intellectus igitur cuius auxilio videtur non est bene dispositus secundum morem. Ad hec intellectus bene dispositus veritate alijcitur in qua delectatur non autem mendacia. magi autem in suis inuocationibus utuntur quibusdam mendacijs quibus alijcitant eos quorum auxilio videtur: comminatur enim quedam impossibilia: sicut quod nisi ille qui inuocatur opem ferat inuocans celum comminuet aut sidera deponet: ut narrat Porphyrius in epistola ad Anebrionem: ille igitur intellectualis subest quibus adiuuantibus operationes magorum perficiuntur non videtur esse bene dispositus secundum intellectus. **Amp.** non videtur esse huiusmodi intellectus bene dispositus ut si sit superior ipanti sibi subdatur: sicut inferior: aut si sit inferior ut sibi ab eo quasi superiori supplicari patitur. magi autem inuocant eas quorum auxilio videtur suppliciter quasi superiores. cum autem aduerint ipant eis quasi inferioribus: nullo igitur modo videtur esse bene dispositi secundum intellectus. Per hoc autem excluditur error gentilium qui huiusmodi operationes dijs attribuebant.

Q subest intellectualis cuius auxilio magice artes videtur non est mala secundum suam naturam. **CVII.**

Non est autem possibile quod sit naturalis malicia in substantijs intellectualibus quoniam auxilio magice artes operantur. in illud enim in quod aliquid tendit secundum suam naturam non tendit per accidens sed per se: sicut graue deorsum: sed si huiusmodi subest intellectuales secundum suam naturam essent male naturaliter in malum tenderent: non igitur per accidens sed per se tendunt ad malum. hoc autem est impossibile: ostensum est enim supra quod omnia per se tendunt ad bonum et nihil tendit ad malum nisi per accidens: non igitur huiusmodi intellectuales subest sunt secundum suam naturam male. **Ad** hec quod est in rebus igitur causa vel causa sit alioquin ad aliam ordinem non habent: aut igitur huiusmodi subest sunt cause tantum aut et causa. Si autem causa. malum autem non potest esse causa aliquid nisi per accidens ut supra ostensum est. ostenditur autem quod est per accidens igitur reduci ad id quod est per se: igitur quod in eis sit aliud primum quod eorum malicia per quod sunt cause. primum autem in vnoquoque est ei natura et essentia: non igitur secundum suam naturam sunt male huiusmodi subest. Idem est sequitur si sint causata. nam nullus agens agit nisi intendens ad bonum. malum ergo non potest esse effectus aliquid causa nisi per accidens. quod autem causa per accidens tantum non potest esse secundum naturam: cum omnis natura determinatum modum habeat quod procedit in eam: non est igitur possibile quod huiusmodi subest sint male: secundum suam naturam. **Amp.** vniuersum quod est entium huiusmodi proprium

esse secundum modum sue nature. esse autem in quantum huiusmodi est bonum: cuius signum est quod omnia esse appetunt: si igitur huiusmodi subest secundum suam naturam esset male nullum esse habent. **It** ostensum est supra quod nihil potest esse quoniam a primo ente esse habeat: et quod primum ens est summum bonum. cum autem omnia agens in quantum huiusmodi agat sibi simile: igitur ea quae a primo ente sunt bona sunt: predictae igitur subest secundum quod sunt et naturam aliquam habent non potest esse male. **Amp.** impossibile est aliquid esse quod sit videtur prout participatione boni: cum enim idem sit appetibile et bonum: si aliquid esset omnino expertum boni nihil haberet in se appetibile. vnicuique autem est appetibile suum esse: igitur quod si aliquid secundum suam naturam dicat malum quod hoc non sit quasi simpliciter malum: sed quod est malum huiusmodi vel quantum ad hoc: sicut venenum non est simpliciter malum sed huic cui est nocivum. vni quoque est aliquid venenum est aliquid cibum. hoc autem contingit ex eo quod bonum particulare quod est proprium: huiusmodi primum est bono particulari quod est proprium alteri: sicut calor qui est proprium ignis est frigus frigus quod est bonum aquae et destruit ipsum: illud igitur quod secundum suam naturam ordinat in bonum non particulare sed simpliciter: impossibile est quod neque secundum hunc modum possit naturaliter dici malum. tale autem est omnis intellectus. nam ei bonum est in propria operatione quae est vniuersum et eorum quae sunt simpliciter: non est igitur possibile quod aliquid intellectus secundum suam naturam sit malus non solum simpliciter: sed nec etiam secundum quod dicitur. **It** in vnoquoque habente intellectum naturali ordine intellectus mouet appetitum: proprium enim obiectum voluntatis est bonum intellectus. bonum autem voluntatis est in eo quod sequitur intellectus: sicut in nobis bonum est: quod est secundum rationem. quod autem est preter hoc malum est naturaliter igitur ordine subest intellectualis vult bonum: impossibile est igitur quod ille subest intellectuales quae auxilio magice artes videtur sunt naturaliter male. **P**reterea cum voluntas tendat in bonum intellectus naturaliter sicut in proprium obiectum et finem: impossibile est quod aliqua intellectualis subest malum secundum naturam habeat voluntatem nisi naturaliter intellectus erret circa iudicium boni: nullus autem intellectus talis potest esse: falsa enim iudicia operantur omnibus intellectus sunt sicut monstrum in rebus naturalibus quae non sunt secundum suam naturam sed propter naturam: nam bonum intellectus et eius finis naturalis est cognitio veritatis: impossibile est igitur quod aliquid intellectus sit qui naturaliter in iudicio veri decipiat: neque igitur possibile est quod stet aliqua subest intellectua habens naturaliter malam voluntatem. **Ad** hec nulla potentia cognoscitiva officina cognitione sui obiecti nisi propter aliquem defectum aut corruptionem suam cum secundum propriam rationem ad cognitionem talis obiecti ordinetur: sicut visus non deficit a cognitione coloris nisi aliqua corruptio circa ipsum existeret: omnis autem defectus et corruptio est propter naturam quia natura intendit esse perfectioris rei: impossibile est igitur quod sit aliqua virtus cognoscitiva quae naturaliter officiat a recto iudicio sui obiecti: proprium autem obiectum intellectus est verum: impossibile est igitur quod sit aliquid

intellectus naturalis circa cognitionem
neque igitur volens aliquid naturaliter potest
Doc. cuius auctoritate sacre scripture
n. i. Timot. iij. Omnis creatura dei bona
videtur: cuncta quae facta sunt bona sunt.
dicitur error manichaeorum ponitur
lectales quae dicitur: sicut non videtur
holos esse naturaliter malas. Excludit
quae Porphyrius narrat in epistola ad
dicitur quodam opinari esse quod dicitur
adire magos in populum nam fallax opus
dicitur et demones et alias deficiunt
efficitur deus omnia quae videtur esse vel
circa ea quae videtur esse bona nihil
mo videtur nec videtur: sed et mala
lare atque ipse et iudicium verum
res et plura esse remanentia et sunt
bus adulationis cap. Dixit quod Porphyrius
malum primum quod videtur esse
latet apud doctrinam hoc autem solo
sunt quae haec malum naturaliter esse videtur

Rationes quibus probari videtur quod non possit esse peccatum.

Ad idem

non est naturalis malum
supra eos esse malum
quod sit voluntas malum: igitur in
sibi sit videtur. n. oio hoc impossibile
n. in seculo nullam habet naturam esse
valiter prout autem autem: uel
corpore eductum: et quod incommensurabile
sunt male cum motus eductus corpore
mus et totius ordinis naturalis quod
ois autem alia cognoscitiva potentia
sugnis corporeibus autem: non est ergo
bonum habere sit aliquid videtur cognoscitivum
quod videtur non videtur: videtur. n. in
n. oio videtur non potest esse aliquid
me subest: nullum autem videtur
est ab hoc error: quod voluntas sit
bonum: videtur nullum et impossibile bonum
in voluntate esse prout videtur: igitur
tunc non potest esse voluntas prout
bis prout voluntatis accidit circa
sciam natura habet omnes per hoc quod in
iudicium rationis ex aliqua passione
he autem passiones et demones et non
passiones sunt prout sentiantur et nullum
sine organo corporeis igitur videtur
videtur recta sciam in vniuerso
cognitionis iudicari voluntas in ma

Tertius.

intellectus naturalis circa cognitionem veri obedientia
neque igitur voluntas aliquid naturaliter potest a bono deficere
Hoc etiam auctoritate sacre scripture confirmat. **Hi.**
n. i. **Timoth. iij.** Omnis creatura dei bona: vni. **Sen. i.**
Uidit deus cuncta que fecit. et e. val. bo. Per hoc autem ex
cludit error manicheorum ponentium huiusmodi substantias intel
lectuales que demones sucto nomine dicimus uel dia
bolos: esse naturaliter malas. Excludit etiam opinio
que Porphyrius narrat in epistola ad Anebriotes
dicens quosdam opinari esse quoddam spirituum genus cui ex
audire magos sit proprium nam fallax oratione simulans
deos et demones et aias defectorum: et hoc est quod
efficiat hec omnia que vident esse uel bona uel praua:
certaque circa ea que uel sunt bona nihil operari im
mo uo ista nec nosse: sed et mala simulare et simu
lare atque impedire et iudicari ut utis sedulos sectato
res et plenus esse temeritatis et faustis gaudere odori
bus adulationibus capit. **Dec. qd.** Porphyrius uerba
malitia demonum quorum auxilio artes magice utuntur
satis aperte declarant: in hoc autem solo reprehensibilia
sunt que hanc malitiam natiuis eis dicit esse.

**Rationes quibus probatur uideri quod in demonibus
non possit esse peccatum. .CVIII.**

Quod autem in demonibus
non est naturalis malitia: ostenditur aucte
supra eos esse malos: necio relinquatur
que sint uoluntate mali: quod igitur inquirere quod hoc pos
sibile sit: videtur. n. oio hoc impossibile esse. **Q**uod si
n. in seculo nulla substantiam naturaliter esse corporum natu
raliter unitam nisi aiaz humanam: uel secundum quosdam aias
corporum celestium: de quibus inconueniens est estimare quod
sint male cum motus celestium corporum sit ordinatissimi
mus et totius ordinis naturalis quodammodo principium
ois autem alia cognoscitua potentia preter intellectum utrius
organism corporalibus aiatibus: non est ergo possibile quod in
hominis substantia sit aliquid uel cognoscitua nisi intellectus
quod quid igitur cognoscunt intelligunt: in eo autem quod
quod intelligit non errat: ex defectu. n. intelligendi pue
nit ois error non potest igitur esse aliquid error in cognitio
ne substantiarum talium: nullum autem uoluntatis peccatum potest
esse absque errore: quod uoluntas spiritus tendit in bonum app
hensum: unde nisi in apprehensione boni error non potest
in uoluntate esse peccatum: uidetur igitur quod in huiusmodi substantia
tibus non possit esse uoluntatis peccatum. **Ad** hec in no
bis peccatum uoluntatis accidit circa ea de quibus in uel
sciam uera habemus per hoc quod in particulari impediri
iudicium rationis ex aliqua passione ratione ligante:
he autem passionibus in demonibus esse non possunt: quod he
passiones sunt partes sensitiue que nullam habent operationem
sine organo corporali: si igitur huiusmodi substantie sepa
te habent rectam sciam in uel: impossibile est quod defectus
cognitionis in particulari uoluntas in malum tendat. **Ampl.**

nulla uirtus cognoscitua circa proprium obiectum
decipitur: sed solum circa extraneum: uisus. n. non de
cipitur in iudicio colorum: sed dum homo per uisum iu
dicat de sapore uel de sapore rei: in hoc deceptio acci
dit. proprium autem obiectum intellectus est quiddam
tas rei: in cognitione igitur intellectus deceptio accidit
non potest si puras rerum quidditates apprehendat: sed
ois deceptio intellectus accidit uel ex hoc quod apprehendit
formas reum permixtas fantasmatibus uel in
nobis accidit. talis autem modus cognoscendi non
est in substantia intellectualibus corporum non unitis:
quod fantasmata non possunt esse absque corpore: non est igitur
possibile quod in substantia separata accidat error in
cognitione: sed neque peccatum uoluntatis. **It**em in no
bis falsitas accidit in operatione intellectus componens
et diuidentis ex hoc quod non absolute rei quiddita
tem apprehendit: sed rei apprehensit aliquid propo
nit. in operatione autem intellectus que apprehendit: quod
quid est non accidit falsum nisi per accens scdm quod
in hac etiam operatione permiscetur aliquid de ope
ratione intellectus componens et diuidentis: quod quod
de contingit in quantum intellectus noster non statim:
sed quodam inquisitionis ordine ad cognoscendam
quidditatem rei alicuius pertingit: sicut cum primo ap
prehendimus aial et diuidentes per oppositas oia
as altera relicta unam generi apponimus quosque
peruenimus ad diffinitionem spiritus: in quo quidem
processu potest falsitas accidere si accipiat: ut oia
generi id quod non est generis oia. sic autem procedit de
aliquo ad cognoscendum quod quid est intellectus rationis
do discurrunt de uno ad aliud: quod non competit
substantia intellectualibus separata ut supra ostē
sum est: non uel igitur quod possit aliquis error accidere
in cognitione huiusmodi substantiarum. unde nec in uoluntate eaz
peccatum accidere potest. **P**reterea cum nullius rei ap
petitus tendat nisi in proprium bonum. impossibile uel
id cuius est singulariter unum solum bonum quod in suo
appetitu errat: et propter hoc nisi peccatum accidat in
rebus naturalibus pro defectum contingente in execu
tione appetitus: nunquam tamen peccatum accidit in appe
titu naturali: sepe. n. lapis tendit deorsum siue perue
niat siue impediat. in nobis autem peccatum accidit in ap
petendo: quod cum sit natura nostra composita ex spirituali
et corporali sunt in nobis plura bona: aliud. n. est
bonum nostrum secundum intellectum et aliud secundum sensum uel
est secundum corpus. horum autem diuersorum que sunt hois bona:
ordo quidam est secundum quod id quod est minus principale et ad
principali referendum est. unde peccatum uoluntatis in no
bis accidit cum tali ordine non seruato appetim?
id quod est nobis bonum secundum quod contra id quod est nobis
bonum simpliciter. talis autem propter et diuersitas bono
rum non est in substantia separata quoniam ois eorum bo
num est secundum intellectum: non est igitur in eis possibile
quod sit peccatum uoluntatis ut uidetur. **Ad** hec in no
bis peccatum uoluntatis accidit ex superabundantia: uel

defectu in quoz medio virtus consistit. vnde i his in quibus non est accipere superabundantiā et ofe ctū: sed solū mediū non cōtingit voluntatē peccare: nullus. n. peccare pōt i appetēdo iusticiā. nā ip sa iusticia mediū qdā ē. subē at intellectuales sepa te nō pnt appetē nisi bona intellectualia: ridiculuz est. n. dicē q bona corpalia appetant q fm suam nām incorpei sūt: aut bona sēsibilia quib nō ē sē sua. in bonis autē intellectualib nō ē accipe supabun tū. nā fm se mediā sūt supabundātie et defect: sic veyz mediū iter duos errores qz vnū ē fm plus al ter s3 min. vñ et sēsibilia et corpalia bona i medio sūt sic fm rōem sūt: nō vī igit q subē intellectuales sepa te fm voluntatē peccare possint. // Amp. magl a defectib remota vī subā icorporea q corpalia. i substātijs at corporeis q sunt a p̄trarietate remote nullus defectus accidē pōt. s. i corpib celestib: ml to igitur min i substātijs sepa t a p̄trietate remo tis et a mō et a motu ex quibus vī defect aliqs pos se p̄trigere: aliqd p̄ctm p̄tingē pōt.

Quod demōib possit eē peccatū et q̄lit. CIX.

Quod autē i demōi bus sit peccatū voluntatis. manifestū ē ex aucte sacre scripse. **De. n. i. Joā. iij.** qd diabol' ab ūtio peccat: et **Jo. viij.** d diabolo dē qd ē mēdax et p̄ ē mēdaci. et q homicida erat ab initio: et **Sap. ij.** d q inuidia diaboli mors introi uit in orbē terrarū. **Si qd ar seq vellet p̄sonicorū pōnes facit esse via ad soluedū p̄dicta.** Dicunt enī demones esse aīalia corpore aerea: et sic cū ha beant sibi corpora vnita pōt in eis esse et ps sensī tiua. vñ et passiōes que nobis sunt cā peccati eis attribuunt: scilz iram et odium: et alia huiusmodi propter qd dicit **Apuleius** q sunt animo passiva. **P**reter hoc etiam q vniti corporibus phibentur: scdm pōnē **platonis** forte posset in eis aliud gen' cognitionis poni q intellectus. nam secunduz **pla tonem** etiam anima sensitua incorruptibilis est vnde o3 q hēat operationē cui non cōicet corp': et sic nihil prohibet operatōez sensitue aie inueni ri in subā aliq intellectuali q̄uis corpori nō vnita et per p̄ns passiōes: et sic manet in eis eadē radix peccandi q est in nobis: sed vtrūqz p̄missoz ē ipos sibile. **Q. n.** non sint alique alie substantie intel lectuales vnite corporibus p̄ter animas humanas: ostensuz est supra. **Q. aut** opationes sensitue ani me non possunt esse sine corpore hinc apparet q corrupto aliquo organo sentiendū corrupitur operatō vna sensus: sicut corrupto oculo visio de ficit: propter quod corrupto organo tactus sine q non potest esse animal: oportet qd animal moria tur. **Ad** euidentiam autem premisse dubitatō

nia considerandum est qd sicut est ordo in causis agentibus: ita etiam in causis finalibus: vt scilicet secundar' finis a principali dependat sicut secū darium agens a principali dependet. accidit autē peccatum in causis agentibus quando secundariū agens exit ab ordine principalis agentis: sicut cu3 tibia deficit propter suam curuitatem ab executō ne motus quem virtus appetitiua imperabat: se quitur claudicatio: sic igitur et in causis finalibus cum finis secundarius non continetur sub ordine principalis finis est peccatum voluntatis cuius obiectum est bonum et finis. quelibet autem volū tas naturaliter vult illud quod est propriū volē tis bonuz: scilicet ipsum esse perfectum: et non pot est contrarium huius velle: in illo igitur volente nullum potest peccatum voluntatis accidere cui' bonum est vltimus finis: quod non continetur sub alterius finis ordine: sed sub eius ordine om nes alij fines continentur. huius autem volens est deus cuius esse est summa bonitas que est vltim' finis: in deo igitur peccatum voluntatis esse non potest. in quocunqz autem alio volente cuius p̄o prium bonum necesse est sub ordine alterius bo ni contineri potest peccatum accidere voluntatis si in sua natura consideratur: licet enim naturalis inclinatio voluntatis insit unicuiqz volenti ad uolendum et amandum sui ipsius perfectionem: ita qd contrarium huius velle non possit: non tamē sic est ei inditum naturaliter: ut ita ordinet suam perfectionez in alium finem qd ab eo deficere nō possit: cum finis superior non sit sue nature pro prius: sed superioris natuz: relinquitur igitur suo arbitrio qd propriam perfectionem in superiore ordinet finem: in hoc enim differunt voluntatem habentia ab his que voluntate carent q habētia voluntatem ordinant se et sua in finem. vnde et li beri arbitrij esse dicuntur. que autem voluntate carent non ordinant se in finem: sed ordinantur a superiori agente quasi ab alio acta in finem: nō autem a se ipsis: potuit igitur in voluntate substā tie separate esse peccatum ex hoc q propriuz bo num et perfectionem in vltimum finem non ordi nauit: sed in hēt proprio bono ut fini. **Et** quia ex fine necesse est ut regule actionis sumantur: ne cesse est ut ex se ipsa in quo finem constituit alia regulariter disponeret: et ut eius voluntas ab alio superiori non regularetur. hoc autem soli dō debetur. **Et** secundum hoc intelligendum est qd appetit' dei equalitatem non quidem ut bonum suum esset diuino bono equale: hoc enim in intel lectu cadere non poterat: et hoc appetendo appe teret se non esse: cum distinctio specierum secundū diuersos gradus rerum proueniat ut ex supra dic tis apparet. velle autem alios regulare et volūtatē suam a superiori non regulari est velle p̄cesse et

quodam modo non subicit quod peruenit ad conuenienter dicit quod de modo fuit supbia. Sed da et p̄ principium vult et multiplex et dicit et prima uoluntate uoluntate in demone consecutum est multiplex voluntate ipsius et odij ipsius ad eum sue superioris et punitionem iustitiam et inuidiam ad hominem et uoluntate. Considerandum est etiam prium aliquid bonum habet ordinem superiorem libere est volenti ut eius superiorum recedat et alterius inferiorum quare sine sit superior sine miles q ordinat sub rege et sub voluntate sua ordinare i bono suo euerio. s. si dicit ab ordine regis uoluntas militis recedens a uoluntate uoluntate sua i regi mala aut uoluntas uoluntate uoluntate rege uoluntate dependet ab ordine superioris non solum ordinat sub rege: sed ordiat sub alia a p̄ia usq ad vltimum sum est: et quia i quolibet uolente esse peccatum voluntatis si in sua reatur. possibile fuit q aliqua de se sit suprema inter oēs peccat' fm quide facis p̄uolente est. nō. n. i. sicut in fine nūc sua bonū ualde tuit igit' fieri q de inferioribus a tate bonum suum ordinat i ip̄o diuino ordine que similiter peccat' seruantes in motu sue uoluntatis nem ab ordine peccantis quāuis su dum nature ordinem recte recedat do uero in bonitate ul' malicia im ruz voluntas p̄seruatur ostendit hoc enim p̄terit ad p̄nas ul' p̄terit ul' malorum. hoc autem differit in q̄ uolūtam separatam q in uno homine p̄tinere: virtus quarum una sub a tur: quod eundem in substantia sep tingit: una tamen carum i suo alter in uoluntate contingit equalitatem rior defectatur: sicut igitur p̄ctm i paratis est ul' p̄ hoc qd alij ex ip̄o ab ordine aliquid superioris suo ordi eis ita in hōie uno p̄tigit peccatū dō: p̄ hoc qd uoluntas humana bo nō ordiat i deum: quod omidē p̄ct me sibi et subē sepa te. alio modo p inferioris appetitus non regulari puta qd delectabilia carnis in q po uoluntas nō fm ordinē rōis. hō m p̄tigit i substantia sepa te esse.

Tertius.

quodam modo non subicit quod est peccatū superbie: unde conuenienter dicitur quod primum peccatū de modis fuit superbia. Sed quia ex vno errore circa principium varius et multiplex error consequitur: ideo ex prima inordinatione voluntatis que fuit in demone consecutum est multiplex peccatum in voluntate ipsius et odij ipsius ad deum ut resistētem sue superbie et punientem iustissime suam culpam et inuidiam ad hominem et multa alia huiusmodi. Considerandum est etiam quod cum proprium alicuius bonum habet ordinem ad plura superiora: liberum est volenti ut ab ordine alicuius superiorum recedat et alterius ordinem non derelinquat siue sit superior siue sit inferior sicut miles qui ordinatur sub rege et sub duce exercitus: potest voluntatem suam ordinare in bonum duci et non regi: aut euertere: si si dux ab ordine regis recedat: bona erit voluntas militis recedentis a voluntate ducis dirigentis voluntatem suam in regem. mala autem voluntas militis sequens voluntatem ducis non voluntatem regis: ordo enim inferioris principij dependet ab ordine superioris. subest autem sepe non solum ordinatur sub deo: sed una est earum ordinatur sub alia a priora usque ad ultimam ut in scordo omnium est: et quia in quolibet uolente sub deo potest esse peccatum uoluntatis si in sua natura consideretur. possibile fuit quod aliqua de superioribus aut esset suprema inter omnes peccaret secundum uoluntatem: et hoc quidem satis probabile est: non enim in suo bono decessisset: sicut in fine nisi suum bonum ualde perfectum esset: potuit igitur fieri quod de inferioribus aliqui per propria uoluntatem bonum suum ordinarent in ipsam recedentes a diuino ordine que similiter peccauerunt: alie uero seruantes in motu sue uoluntatis diuinum ordinem ab ordine peccantis quantum superioris secundum nature ordinem recte recederent. Quomodo uero in bonitate uel malicia immobiliter utrorumque uoluntas perseverat ostenditur in quarto: hoc enim pertinet ad penas uel premia bonorum: uel malorum. hoc autem differt inter hominem et substantiam separatam quod in uno homine sunt plures appetitiue uirtutes quarum una sub altera ordinatur: quod quidem in substantijs separatis non contingit: una tamen earum est sub altera. peccatum autem in uoluntate contingit qualitercumque appetitus inferior deflectatur: sicut igitur peccatum in substantijs separatis esset uel per hoc quod aliqui earum inferior deflecteret ab ordine alicuius superioris sub ordine diuino manentis: ita in homine uno contingit peccatum dupliciter. vno modo: per hoc quod uoluntas humana bonum proprium non ordinat in deum: quod quidem peccatum est commune sibi et subest sepe. alio modo per hoc quod bonum inferioris appetitus non regulatur secundum superiorem puta quando delectabilia carnis in qua concupiscibilis redit: uoluntas non secundum ordinem rationis. hoc autem peccatum non contingit in substantijs separatis esse.

Solutio rationum premissarum. .CX.

Sic ergo hec que obiecta sunt non difficile est soluere. Tunc enim cogimur dicere quod error fuit in intellectu substantie sepe iudicando aliquid bonum quod bonum non sit: sed non considerando bonum superius ad quod proprium bonum referre dicitur erat: quod de consideratione rationis potuit esse uoluntas in proprium bonum ite se uerba: et non liberum uoluntati in hoc uel in illo magis uel minus uerbi. Sed et quod non appetit aliquid bonum nisi unum quod est sibi proprium: sed in hoc fuit peccatum quod premissit superius bonum in quod debuit ordinari: sic enim in nobis peccatum est ex hoc quod bona inferiora. scilicet corporis appetimus absque ordine rationis ita in diabolo peccatum fuit in hoc quod proprium bonum non retulit ad unum bonum. Sed et quod medium uirtutis est premissit in quantum se superiori ordini non subdit: et sic potest dedit sibi quod debuit: deo autem minus quod ei deberet cui omnia debent esse subiecta ut per me regule ordinati: manifestum est igitur quod in peccato illo non est premissum medium per superabundantiam passionis sed solum per iniquitatem iusticie que est circa operationes: in substantijs enim sepe operatioes esse premissit: passioes uero nequaquam. Nec est opus quod si in superioribus corporibus nullum potest esse defectus quod propter hoc in substantijs sepe peccatum esse non potest: corpora enim omnia que ratione caret agunt tamen et non agunt se ipsa: non enim sui actus omnium habent unum non potest exire a regula primi ipsa agentis et mouentis nisi per hoc quod rectitudinem preme regule sufficienter recipere non premissit: quod quidem contingit ex indispone materia. et per hoc superiora corpora in quibus indispone materia locum non habet: nunquam a rectitudinem preme regule deficere premissit: subest uero rationales siue intellectuales non tamen agunt: sed et agunt se ad proprios actus: quod quidem tanto magis iuuenit in eis quanto perfectior est ipsa natura: quod enim natura est et perfectior eorum uirtus in agendo: unum nature perfectio non impedit quod peccatum in eis accidere possit modo predicto ex hoc: scilicet quod se ipsi habent ordinem superioris agentis non attendentes.

Speciali quadam ratione creature rationales diuine prouidentie subduntur. .CXI.

Ex his quidem que supra determinata sunt manifestum est quod diuina prouidentia ad omnia se extendit: oportet tamen aliquam rationem prouidentie specialis obferuari circa intellectuales et rationales naturas pre alijs creaturis: precellunt enim alias creaturas et in perfectione nature et dignitate finis. In perfectione quidem nature: quia scilicet creatura rationalis habet diuini sui actus libere se agere ad operandum: cetera uero creature ad opera propria magis agunt quam agant ut ex supra dictis patet. In dignitate autem finis: quia sola creatura intellectualis ad ipsum ultimum finem uniuersi sua operatione pertingit scilicet cognoscendo et amando deum: alie uero creature ad finem ultimum pertingere non possunt nisi per aliquam similitudinem ipsius participationem: omnes autem ratio operis variat

Liber

fm diuersitatem finis 7 eoz que operationi subijciuntur: sicut rō operandi per partem diuersa est fm diuersitatē finis 7 mae: aliter. n. operatur medicus ad egritudinem pellendam 7 ad sanitatem pferendam: atq; aliter i corpore diuersimode cōplexionatis: 7 similiter o3 in regimine ciuitatis diuersam rōem ordinis obseruari fm diuersas pditiones eoz qui subijciuntur regimini 7 fm diuersa ad que ordinantur: o3. n. aliter disponi milites vt sint preparati ad pugnam: 7 artifices vt bñ se habeant circa sua opera: sic igitur 7 alia est ordiō rō fm quā creature rōnales puidētē dīne subdūtur: 7 alia fm quā ordinant cetera creature.

¶ creature rōnales gubernant ppter se ipsas alie vero in ordine ad eas. **CXII.**

Primum igitur ip̄sa cognitio intellectual nāe fm quam est dñā sui actus: prouidentie curaz requirit qua sibi ppter se prouideatur: aliorum vō conditio que non hñt dñum sui actus hoc idicat q̄ eis non propter ipsa cura impendat: sed velut ad alia ordinatis: quod. n. ab altero tm̄ agit rōem instrumētū h3: qđ vero per se agit habet rōnē principalis agentis. instrumentum autem non querit ppter se ipsum: sed vt eo principale agens utatur. vnde o3 q̄ ois operationis diligentia que circa instrumenta adhibetur: ad principale agens referat sicut ad finem. quod autem circa principale agens uel ab ipso vel ab alio adhibetur in quantum est principale agens: propter ipsum est: disponūtur ergo a deo intellectuales creature quali propter se procurate: creature vero alie quasi ad rōnales creaturas ordinate. **¶** Ad hec quod dñus sui actus habet: liberum est in agendo: liber enim est qđ sui cā est. quod aut quada3 necessitate ab alio agitur ad operandum: seruituti subiectum est. omis aute3 alia creatura nālī seruituti subiecta ē: sola vō nā intellectualis libera est: in qlibet aut regimine liber puidet ppter se ipsos. fuis at ut sint i usū liberoz: sic igit per dñā puidētā intellectualibus creaturis puidet ppter se. ceteris at creaturū ppter ipsa. **¶** Amplius quādo cūq; sunt aliqua ordinata ad finem aliquem: si qua inter illa ad finem ptingere non possunt per se ipsa: oportet ea ordinari ad illa que finem consequuntur que popt se ordinantur in finem: sicut finis exercitus est victōia: quam milites consequuntur per proprium actuz pugnando: qđ soli propter se in exercitu queruntur. omnes autem alq; ad alia officia deputari: puta ad custodiendum equos: ad operandum arma: ppter milites in exercitu queruntur. cōstat autem ex premissis finem vltimum vniuersi decum esse

quem sola intellectualis natura consequetur i se ipso cum sc3 cognoscendo 7 amando vt ex dictis patet: sola igitur intellectualis nā est ppter se que sita in vniuerso. alia aut oia ppter ipsam. **¶** Itē in quolibet toto partes principales propter se exiuntur ad constitutionem totius: alie vero ad conseruationem vel ad aliquam meliorationē eaz. inter omēs autem partes vniuersi nobiliores sūt intellectuales creature: quia magis ad similitudinem diuinam accedunt. nature ergo intellectuales sunt propter se a diuina prouidentia procurate: alia vero omia propter ipsas. **¶** Preterea manifestum est partes omnes ordinari ad perfectionem totius: non enim est totum propter partes: sed partes propter totum sunt. nature autem intellectuales maiorem habent affinitatem ad totū q̄ alie nature: nam vnaqueq; intellectualis substantia est quodam modo omnia in quantum totū estis cōprehensua est suo intellectu. quilibet autē alia substantia particularem solam entis participationem habet: conuenienter igitur alia propter substantias intellectuales prouidentur a deo. **¶** Ad hec sicut agitur vniq; cursu nature cū rere: quia substantia intellectualis omnibus alijs vti3: ppter se vel ad intellectus perfectionem: quia in eis veritatem speculatur: vel ad sue virtutis executionem 7 scientie explicationem: ad modum quo artifex explicat artis sue conceptionem in materia corporali: vel etiam ad corporeis sustentationem: qđ est vniuz anime intellectuali: sicut in hominibus patet: manifestum est igitur q̄ ppter substantias intellectuales omnia alia diuinitus puidēt. **¶** Amp̄. qđ aliquis propter se querit: sepe illud querit. qđ enim propter se est: semp est: quod vō aliquid propter aliud querit: nō o3 q̄ sepe q̄rat illud sed fm q̄ cōpetit ei ppter qđ querit. esse aut rerū ex diuina voluntate profuxit vt ex superioribus est manifestū: que igitur semper: ut in entibus sūt ppter se a deo voluta: que at non semp sunt: non ppter se sed propter aliud. subē autem intellectuales maxime accedunt ad hoc q̄ sint semper quia sunt incorruptibiles. sunt autem mutabiles soluz fm electionem: ergo substantie intellectuales gubernantur propter se: alie vō propter ipsas. **¶** Nō ē autē ei qđ premissis rationibus est ostensum: h̄riū q̄ oēs partes vniuersi ad perfectionē totū ordinantur: sic enim ad perfectionem totū oēs partes ordīnant i q̄tū una deseruit alteri sicut in corpore humano apparet qđ pulmo i hoc ē de pfectōe corporis qđ deseruit cordi. vnde non est h̄riū pulmone3 esse ppter cor 7 pp totū aial: 7 siliter nō ē h̄riū alias nās esse pp intellectuales 7 propter pfectionē vniuersi: si enim decissent: ea que requirit subē intellectualis perfectio non esset vniuersum completuz.

Similiter etiam pfectio non obdu
sunt ppter proprias sp̄es: per hoc
species ordinat: ordinem hñt vlti
naturam non enim aliquid co
natur ad hominem ppter vni
minis tm̄: sed ppter totā human
ait humane speciei non possit ali
bellum oclerare nisi fm suam spec
ergo quo concupibilia ordinantur
requirit qđ individua ordinantur a
hoc autem qđ dicimus substantia
propter se a diuina prouidentia
teligimus qđ ipsa vltiue non ref
o ad perfectionem vniuersi: sic igit
curari dicuntur: 7 alia propter ip
propter diuinam prouidentiam
eis sunt data propter alterius utilit
ro a h̄s dantur: in eorum vsum et c
tione cedunt. Dñe est quod dicitur
to. Ne videas solem et lunam 7 ceter
rore conceptus ad eos ea que creatur
mi. cū. qđ. qđ sub ec. sicut i in ps. cō.
pe. c. o. r. bo. vii. super 7 pe. camp.
La autē oratio virtutis cū tran.
re. dñs. nō. **¶** Per hoc autem ex
ponantur: hominis esse peccatum
ta occidat: ex diuina enim prouid
dine in vsum hominis ordinantur
ria homo eis vitat occidendo
modo: propter quod 7 dñs dixit a
Sicut olera virentia oedi nobis or
Si qua vero i sacra scriptura inue
bonis aliquid creditatis in anim
mitificat: de aut cum pullis non
fit vel ad remouendū bois aiuz a c
mnes exercēda: ne aliq; exercendo
bunt: ex hoc procedit ad homines
le dñū bois puenit aialibus illata
rore: sicut aliter: vel ppter aliqua
sicut apothlas exponit illud de non
boarum vna.

¶ Rōnales creatura vident a deo ad hoc
qđ ordinat ad sp̄es h̄riū qđ ppter ipsas

¶ hoc at agitur
qđ sola rōnalis creatura
ad suos actus non solum
species sed etiam sc̄m
indivisiū. **¶** Q̄ia. n. res ppter suam
operatio. n. est vltima perfectio re
qđ a deo ad suam actum ordinat
qđ diuine prouidentie substat. crea
nālis cuius prouidentie substat

Tertius.

Similiter etiam predictis non obuiat q̄ indiuidua sunt ppter proprias sp̄s: per hoc enim q̄ ad suas species ordinat: ordinem h̄nt vlt̄ ad intellectuale naturam: non enim aliquod corruptibilem ordi natur ad hominem ppter vnum indiuiduum ho minis t̄n: sed ppter totā humanā speciem. totī aut̄ humane speciei non posset aliquod corrupti bilium deseruire nisi fm̄ suam speciem totā: ordo ergo quo corruptibilia ordinantur ad hominem requirit q̄ indiuidua ordinentur ad speciem. Per hoc autem qd̄ dicimus substantias intellectuales propter se a diuina prouidentia ordinari: non in telligimus q̄ ipsa vlt̄ ius non referantur in deūz et ad perfectionem vniuersi: sic igitur propter se p curari dicuntur: et alia propter ipsa: quia bona q̄ propter diuinam prouidentiam sortuntur non eis sunt data propter alterius vtilitatem: que ve ro alijs dantur: in eorum vsum ex diuina ordina tione cedunt. Hinc est quod dicitur Deutero. q̄r to. Ne videas solem et lunam et cetera astra et er rore deceptus adores ea que creauit dñs de tu i mi. cūc. gē. q̄ sub ce. sūt: et in ps. dī. Ois subie. sub pe. et. o. et bo. vni. isuper et pe. campi. et Sap. xij. Tu autēz oñator virtutis cū tran. iudi. et cū mag re. disdo. nos. Per hoc autem excluditur erroz ponentiūz homini esse peccatum si animalia bru ta occidat: ex diuina enim prouidentia naturali or dine in vsum hominis ordinantur. vnde absqz iu ria homo eis vitur occidendo vel quolibet alio modo: propter quod et dñs dixit ad Noe Gen. ix. Sicut olera virentia dedi vobis omnem carnem. Si qua vero i sacra scriptura inueniantur probi bencia aliquid crudelitatis in animalia bruta cō mitti: sicut de aue cum pullis non occidēdo. hoc fit vel ad remouendū hoīs aiūz a crudelitate i ho mines exercēda: ne alijs exercendo crudelia cūca bruta: ex hoc procedit ad homines: vel qz in t̄p̄a le dānū hoīs puenit aialibus illata lesio s̄ue infe rentes siue alicuius: vel ppter aliquā significatōez sicut apostolus exponit illud de non ligando ore bouis triturātis.

Q̄ rōnalis creata dirigit a deo ad suos act̄ n̄ solū s̄z ordinē ad sp̄s s̄z et s̄z q̄z ḡruit indiuiduo. CXIII.

Hoc aut̄ apparet q̄ sola rōnalis creatura dirigit a deo ad suos actus non solū fm̄ congruētā speciei: sed etiam sc̄m congruentiaz indiuidui. Ois. n. res ppter suam opatōem eē v̄z operatio. n. est vltima perfectio rei: sic igitur vnū qd̄qz a deo ad suum actum ordinatur secundum q̄ diuine prouidentie substat. creatura autem ra tionalis diuine prouidentie substat sicut secundū

se gubernata et puīsa n̄ solū pp̄ sp̄z ut alle corrup tibile creature: qz indiuiduū qd̄ gubernat solum ppter sp̄m non gubernat ppter se ipsā: creata at rōnalis ppter se ipsā gubernat: vt ex dictis māse stū ē: sic igit̄ sole rōnales creature directionē a deo ad suos actus accipiunt nō solū ppter sp̄m: s̄z se cūdū indiuiduū. Ad hec quecuqz directionez h̄nt in suis actibus solū sc̄m q̄ p̄tinet ad sp̄z: nō est in ipsis agē vel nō agē: q̄. n. p̄lequunt sp̄m sūt cōia et nafalia oib̄ indiuiduis sub sp̄e p̄tētis. nafa lia aut̄ nō sūt in nobis: si igit̄ hō h̄et directionē i suis actibus solū sc̄m congruētā sp̄i: nō esset i ip so agere vel non agē: sed oportet q̄ sequeret incli nationē naturālē toti sp̄i cōem vt p̄tigit i oibus irrationalibus creaturis: manifestum est igitur q̄ rōnales creature actus directionem habēt nō solum sc̄m speciem: sed etiam secundum indiui duum. Amp̄. sicut supra ostensum est diuina prouidentia ad omnia singularia se extendit etiam minima: quibuscuqz igitur sunt alique actiones preter inclinationez speciei: oportet q̄ per diuinā prouidentiaz regulentur in suis actibus preter di rectionem que pertinet ad speciem: sed in rationa li creatura apparent multe actiones ad quas non sufficit inclinatio speciei: cuius signum est q̄ non similes sunt in omnibus: sed varie in diuersis: oqz igitur qd̄ rōnalis creatura dirigatur a deo ad suos actus non solum secundum speciem: sed etiā sc̄m indiuiduum. Itē deus vnicuiqz nature p uidentes secundum ipsius capacitatem: tales enīz singulas creaturas condidit quales aptas esse co gnouit ut per suam gubernationem peruenirent ad finem. sola autem creatura rationalis ē capax directionis qua dirigatur ad suos actus non solū secundum speciem: sed etiam sc̄m indiuiduum: habet enim intellectum et rationem vnde p̄cipere possit quō diuersimode sit aliquid bonū vel ma lū sc̄m q̄ congruit diuersis indiuiduis t̄p̄ub̄ et locis: sola igitur creatura rationalis dirigatur a deo ad suos actus non solum secundum speciem: sed etiam secundum indiuiduum. Preterea creatura rationalis sic diuine prouidentie subia cet qd̄ non solum ea gubernatur: sed etiam ratio nem prouidentie vtcunqz cognoscere potest. vnde sibi competit etiam alijs prouidentiam: et guber nationem exhibere: quod non contingit in ceteris creaturis que solum prouidentiaz participant in quantum prouidentie subduntur. per hoc autēz q̄ aliquis facultatem prouidendi habet: potest et suos actus dirigē et gubernare: p̄ticipat igit̄ rōnal creatura diuina prouidentia nō solū sc̄m guber nari: sed et sc̄m gubernare: gubernat. n. se in suis actibus p̄tis et et alia. ois at̄ inferior prouidentia di uine prouidentie subdit q̄si supreme: gubernatio igitur actuum rationalis creature i quantū sunt

actus personales ad binā pudentiā ptinz. **Ite** actus personales rōnalis create sūt pprie actus q̄ sūt ab aīa rōnali. aīa at̄ rōnalis nō solū fm spēm ē p peruitatis capax sicut alie create: sed et̄ fm indiuiduū: actus ḡ rōnalis creature a diuina prouidētia dirigunt nō solū ea rōe qua ad spēm pertinent: s̄ etiā in quantū sunt psonales actus. **Dinc est q̄ licet** diuine pudentie oīa subdantur: tñ in scripturis factis spāliter ei hoīuz cura attribuitur fm illud ps. **Quid ē hō q̄ memor es ei? aut si. ho. q. re. eū? 7. i. Ro. in. ix. Nūqd̄ deo cura ē de bob? que q̄dez** Ideo dicitur q̄a de hūanis actibus deus curam habet non solum prout ad speciem pertinent: sed etiam fm q̄ sūt actus psonales.

De diuinit' hoibus leges dant. CXIII.

Et hoc at̄ apparet
E q̄ necessarius fuit homi diuinit' leges dari. Sicut enim actus irrationalium creaturarum diriguntur a deo ea ratione qua ad spēm pertinent: ita actus hoīum diriguntur a deo secundū q̄ ad indiuiduum ptinent: ut ostensū est: sed actus creaturarum irrationalium prout ad speciem pertinent diriguntur a deo quadam naturali inclinatione: que naturam speciei consequitur: ergo supra hoc dandū est aliqd̄ homibus quo in suis personalibus actibus dirigantur: 7 hoc dicitur legem. **Ad hoc rōnalis creature ut dicitur** ē sic diuine pudentie subditur q̄ etiam similitudinez quadam diuine pudentie participat in q̄tum se in suis actibus 7 alia gubernare pōt: id aut̄ quo aliquoz actus gubernant dicitur lex: cōueniens igitur fuit a deo homibus legem dari. **Item cum lex nihil aliud sit q̄ quedā rō 7 regula** operandi: illis solū puenit dari legem qui sui operis rationem cognoscunt: hoc aut̄ cōuenit solum rationali create: soli igit̄ rōnali create fuit pueniēs dari legem. **Pretrea illis dāda est lex** in quibus est agere 7 nō agere. hoc autem cōuenit soli rationali creature: sola igitur rōnalis creatura ē susceptiua legis. **Ampl' cum lex nihil aliud sit q̄ rō operis: cuiuslibet aut̄ operis ratio a fine sumitur** ab eo vnusq̄sq̄ legis capax suscepit legem a quo ad finem perducit: sicut inferior artifex ab architectore: 7 miles a duce exercitus: sed creatura rōnalis finem suū vltimū in deo 7 a deo psequit ut ex superioribus pz: fuit igitur cōueniens a deo leges homibus dari. **Dinc ē q̄ dicitur Jere. xxxi. Dabo** legem meā i visceribus eoz. **Et Dīc. viij. Scribāz** eis multi le. me.

De lex diuina principaliter ordinat hominem in deum CXV.

Et hoc at̄ sumi potest:
ad quid lex diuinitus data principaliter tendat. **Manifestum est enim qd̄ vnusquisque** legislator ad suum finem pncipaliter per leges homines dirigere intendit: sicut dux exercitus ad victoriā: 7 rector ciuitatis ad pacē: finis autē quem deus intendit est ipemet deus: lex igit̄ diuina hominem pncipaliter in deū ordinare intendit.

Adhuc lex sicut dictum est est quedam ratio diuine pudentie gubernantis rōnali creature pposita: sed gubernatio prouidentis dei singulari ad propos fines ducit: per legem igit̄ diuinitus data homo ad suū finem pncipue ordinatur: finis autē humane creature ē adherē deo: in hoc. n. felicitas eius p̄sistit ut supra ostensum ē: ad hoc igitur principaliter lex diuina homines dirigit ut deo adhaereat.

Ampl' intentio cuiuslibet legislatoris est eos q̄ bus legē dat facē bonos. vñ pcepta legi debēt eē ad actibus v̄tutū: illi igitur actus a lege diuina precipue intēdūt q̄ sūt optimi: sed in oēs hūanos actus illi se optimi q̄bus hō adheret deo utpote fini p̄picio reo: ḡ ad hos actus pncipue lex diuina ordinat hoīes.

Ite illud pncipiū dicitur eē in lege ex q̄ lex efficaciaz h̄z: sed lex diuinit' data ex hoc apud hoīes efficaciaz h̄z qd̄ hō subdit deo: non. n. aliquis alicui' regis lege artat qui ei subditus nō ē. hoc igit̄ pncipiū in diuina lege esse dicitur ut mens humana deo adhaereat.

Dinc ē qd̄ dicitur Deut. x. Et nunc israel qd̄ dicit deus tuus petit a te nūi ut times dñm deū tuū: 7 abules in vjs eius: 7 diligas eū: ac fuias dño deo tuo: i toto corde tuo: 7 i tota aīa tua.

De finis legis diuine ē dilectio dei. CXVI.

Quia vero intētio
diuine legis ad hoc principaliter est: ut homo deo adhaereat. homo autē potissime adheret deo per amorem: necesse est q̄ intētio diuine legi pnciplr ordinat ad amādū. qd̄ at̄ p amorē hō maxie deo adhaereat manifestū ē: duo enim sūt i hoīe: qd̄ deo pōt adhē: intellect' .s. 7 voluntas. nā fm inferiores aīe ptes deo adhē nō pōt: s̄ inferioribus rebus. adhesio aut̄ q̄ ē p intellectū cōplexionē recipit p eā q̄ ē voluntatis: q̄ p voluntatez hō qd̄amō dēscit in eo qd̄ intellect' apprehendit. voluntas aut̄ adhēt alicui rei vel ppter amorem: vel ppter timorē: s̄ differenter. nā ei qd̄d cui inhēt ppter timorē inhēt ppter aliud: vt. s. euītet malū: qd̄ si nō adheret: ei iminet: ei vō cui adhēt ppter amorē adheret ppter se ipsū. qd̄ at̄ ē ppter se pncipali' est eo qd̄ ē ppter aliud: adhesio igit̄ amorē ad deum est potissimus modus ei adherendi: hoc igitur est potissime intentum in diuina lege.

Item finis cuiuslibet legis 7 precipue diuine ē homines facere bonos. homo autem dicitur bonus

et eo q̄ h̄ voluntas bonā per quā
 dicitur boni i ipso ē. voluntas at̄ bona
 bonū 7 p̄pue maximū bonū qd̄
 h̄ in se bonū magis voluntas vult:
 est bonitas: magis vult: hō id qd̄
 est bonitas: magis vult: ppter timorē
 timorē tñ dō mētā i voluntario: sicut
 in mari protectionē mercis ppter
 amorē sumi boni. s. de mari: faci
 p̄tente intencō i dñi lege. **Pretrea**
 mōis ē per virtutē: vñ. n. ē q̄ bon
 vñ 7 lex intendit hoīes facē v̄tuo
 sunt de actibus virtutū: sed de cōd
 v̄tuo 7 firmat 7 delectabiliter
 facit maxie amorē. nā ex amore a
 delectat: vñ facimū. amor igit̄ bon
 tū in lege dicitur. **Ad hoc legis**
 te mouet eos: qui vult aut in oī
 ab alijs p̄m mouere tanto aliq̄
 uat quāto magis participat de m
 mouens ē de illudine ipsi'. de aī
 uone oīo: oīa facit ppter suū am
 nō tendit in ipsū. n. amando: per
 uat in ipsū. de at̄ agens intencō
 eo qd̄ agi. h̄ igit̄ est finis totius leg
 deū. vñ. dinc ē qd̄ dicitur. **Timorē**
 cepti charitas est: **Dicitur. xxxi.**
 p̄m mādātū in lege ē. **Diligēz**
 de est qd̄ lex noua tāq̄ p̄tencō:
 at̄ vnusq̄sq̄ p̄fectio: lex timorē

De lege diuina ordinatur ad dilectioem.

Et hoc at̄ se
diuina lex dilectionem
 est vnusq̄sq̄ de affectu
 et vnusq̄sq̄ cōm. cōicant aut̄ hōīe
 h̄re beatitudinis ad que dicitur ordinat
 aut hoīes ad inuicē mutua dilectione
 dicitur p̄pue dicitur: vñ ē ut ē diligat
 eo 7 v̄tuo cōuenit. sicut ei hoīes at̄
 deo dicitur. **Ite vnusq̄sq̄ v̄tuo**
 posuit: igit̄ v̄tuo dicitur sit v̄tuo
 fiat dilectio potissimū. **Ampl' nō hō**
 sociale indiget ab alijs hominibus
 consequendum proprium finem:
 v̄tuo sit dilectione in sua vnusq̄sq̄
 te: et lege igitur dei que bonitas in
 nem dirigit precipue in nobis am
Item ad hoc qd̄ homo vnusq̄sq̄
 tranquillitate 7 pace. ea vero que
 bare possunt precipue per dilectioem
 v̄tuo: cum igitur lex diuina ad
 homines vt vnusq̄sq̄ vnusq̄sq̄

Tertius.

ex eo qd hz voluntatez bonā per quā reducit i actū
qdqd boni i ipso ē. uolūtas at bona ē ex eo qd vult
bonū 7 pcpue maximū bonū qd ē finis: qro igit
h' mōi bonū magis volūtas vult: tāto magis hō
est bonus: s; mag' vult: hō id qd vult ppter amo
rē qd id qd vult ppter timorē tm̄. nā qd vult ppe
timorē tm̄ dī mixtū i uolūtario: sicut aliquis vult
in mari proiectionē mercū ppter timorem: ergo
amo: sūmi boni. s. dei maxie facit bonos 7 est ma
xime intentū i oīa lege. ¶ Preterea bonitas ho
minis ē pcr virtutē: vtu. n. ē qd bonū facit hntem.
vñ 7 lex intendit hoies facē vtuosos: 7 pcepta legi
sunt de actibus virtutū: sed de cōditōe vtuus ē ut
vtuosus 7 firmiter 7 delectabiliter operet. hoc at
facit maxime amor. nā ex amore aliqd firmiter 7
delectabiliter facimus. amor igit boni ē vltimū intē
tū in lege diuina. ¶ Ad hec legislatores ipio legi edī
te mouēt eos quibus lex dat. in oibus at q mouēt
ab aliquo pmo mouente tanto aliqd perfecti' mo
uetur quāto magis participat de motione pimi
mouentis 7 de similitudine ipsi'. de' at qui ē legis dī
uine dator: oīa facit ppter suuz amorē: qd igit hoc
mō tendit in ipsū. i. amando: perfectissime mo
uetur in ipsū. oē at agens intendit perfectionē in
eo qd agit. h' igit est finis totius legislatoris ut hō
deū amet. Hinc ē qd dī. i. Thimōd. pmo. finis p
cepti charitas est: 7 Mathe. xxij. dī: qd pmi 7 ma
ximū mādatū in lege ē. Diliges dñm deū tuū. In
de est qd lex noua tāq pfectior dī lex amoris. lex
at vetus tanq ipfectior: lex timoris.

¶ De lege diuina ordiamur ad dilectōz pximi. CXVII

Hoc at sequitur
q' diuina lex dilectionem pximi irēdat.
¶ 3. n. vnionē eē affectus iter eos qd
est vnus finis cōis. cōicant aut hoies i vno vltimo
fine beatitudis ad quē dñm' ordināf: o; igit q' vni
ant hoies ad inuicē mutua dilectione. ¶ Ad hec
qd cūq' diligit aliquē: pñs ē ut ē diligit dilectos ab
eo 7 eos qui cōiuncti sunt ei. hoies at dilecti sūt a
deo qbus sui ipsius frutionē qsi vltimū finē pdūf
posuit: o; igit vt sicut aliquis sit dilector dei: ita ē
fiat dilector pximi. ¶ Amp. cū hō sit nālīe aīal
sociale indiget ab alijs hominibus adiuuari ad
consequendum propriū finem: quod conueniē
tissime fit dilectione mutua inter homines existē
te: ex lege igitur dei que homines in vltimum fi
nem dirigit precipitur in nobis mutua dilectio.
¶ Item ad hoc qd homo diuinis vacet indiget
tranquillitate 7 pace. ea vero que pacem pertur
bare possunt precipue per dilectionem mutuam
tolluntur: cum igitur lex diuina ad hoc ordinet
homines vt diuinis vacent: necessarium est q' ex

lege diuina in hominibus mutua dilectio pcedat.
¶ Preterea lex diuina profertur homini in auxi
lium legis naturalis. est autem omnibus homini
bus naturale ut se inuicem diligant: cuius signum
est q' quodam naturali instinctu homo cuilibet
homini etiam ignoto subuenit in necessitate puta
reuocando ab errore vie: erigendo a casu 7 alijs
huiusmodi ac si omnis homo omni homini esset
familiaris 7 amicus: igitur ex diuina lege mutua
dilectio hominibus precipitur. Sic est qd dicitur
Joan. xv. Hoc est preceptū meū vt diligatis inuicē
7 pmo Joan. qro. Hoc mandatum habemus a
deo: ut qui diligit deum: diligit 7 fratrem suum:
7 Mathe. xxij. dicitur q' secundum mandatum
est: Diliges proximum tuum 7c.

**¶ De per oīnā legē hoies ad rectā
fidē obligantur. CXVIII.**

Hoc autē appa
ret q' per diuinā legem homines ad
rectā fidē obligant. Sicut. n. amatio
nis corporealis principium est visio que est per oca
lū corporale: ita ē dilectōis spūalis initū esse o; 3
visionē intelligibilē diligit spūalis. visio aut illi'
intelligibilis spūalis qd ē de' i pñti hōi nō potest a
nobis nisi per fidē eo q' nālē rōem excedit: 7 pcept
pue fm q' i ei' frutionē nīa beatitudo pstitit: igitur
ex lege diuina in fidē rectā iducimur. ¶ Item lex
diuina ad hoc ordinat hominem vt sit totaliter
subditus deo: sed sicut homo subditur deo aman
do quantum ad voluntatem: ita subditur deo cre
dendo quantum ad intellectum. non autem credē
do aliquid falsum: quia a deo qui est veritas nul
lum falsum homini proponi potest. vnde qui cre
dit aliquid falsum non credit deo: ex lege igitur
diuina ordinantur homines ad fidem rectam.
¶ Ad hec quicūq' errat circa aliquid quod esse
tia rei non cognoscit illam rē sicut si al' quis app
hēdēt aīal rōnale estimās hoc eē hoiez nō cogitēt
hoiem. sec' at esset si erraret circa aliquid accidē
tium eius: sed in compositis qui errat circa aliqd
pncipiorum essentialium: 7 si non cognoscat rem
simpliciter tamen cognoscit eam scdm quid: sicut
qui estimat hominem esse animal rationale cogit
cit eum scdm genus suum: in simplicibus autem
hoc non potest accidere: sed quilibet erro: totali
ter excludit cognitionē rei. de' aut ē maxie simplex:
q' quicūq' errat circa deum non cognoscit deum:
sicut qui credit deum esse corpus nullo modo co
gnoscit deū: sed apprehēdit aliqd aliud loco dei.
secundum autem q' aliquid cognoscitur fm hoc
amatur 7 desiderat: qui q' errat circa deum: nec a
mare potest deum nec desiderare ipsum ut fines;

Libet

etiam igitur lex omnia ad hoc tendat ut homines amet
et desiderent deum: quod ex lege diuina homines obligetur
ad rectam fidem habendam de deo. **A**mp. falsa opinio
ita se habet in intelligibilibus sicut vitium virtuti oppositum
in moralibus. nam bonum intellectus est verum: sed ad legem
diuinam pertinet vitia prohibere: quod ad eam etiam
pertinet falsas opiniones de deo et de his que sunt dei
excludere. **D**inc est quod dicitur Deuter. xi. Sine fide
impossibile est placere deo: et Deuter. vi. antequam alia
precepta legis ponantur prestatitur recta fides de deo
cum dicitur. Audi israel: dominus deus tuus vnus est. Per hoc
autem excluditur error quorumdam dicentium quod nihil re-
fert ad salutem hominis cum quicquid fide fuerit deo.

Quod quaedam sensibilia mens nostra dirigit in deum. **CXIX.**

Quia vero conatum

Quale est homini ut per sensus cognitionem accipiat: et difficillimum est sensibilia transcendente: prouersum est diuinitus homini ut etiam in sensibilibus rebus diuinorum eius memoratio fieret ut per hoc hominis intentio magis reuocaretur ad diuina: ille etiam cui mens non est valida ad diuina in se ipsis contemplanda: et propter hoc instituta sunt sensibilia sacrificia que homo deo offert: non propter hoc quod deus eis indigeat: sed ut representetur homini quod se ipsum et omnia sua debet referre in ipsum sicut in finem et sicut in creatorem et gubernatorem et dominum vniuersorum. Adhibentur et homini quedam sanctificationes per quasdam res sensibiles quibus homo lauatur aut ungitur aut pascitur aut potatur cum sensibilibus uerborum prolatione ut homini representetur per sensibilia: intelligibilium donorum processum in ipso ab extrinseco fieri et a deo cuius nomen sensibilibus uocibus exprimitur. Exercentur etiam ab hominibus quedam sensibilia opera non quibus deum excitent: sed quibus se ipsi prouocent in diuina: sicut prostrationes genuflexiones: uocales clamores: et cantus: que non fiunt quasi deus his indigeat: quia omnia nouit: et cuius uoluntas est immutabilis et affectum mentis et etiam motum corporis non propter se accipit: sed propter nos facimus: ut per hec sensibilia opera intentio nostra dirigatur in deum et affectio accendatur: simul etiam per hoc deum profiteamur anime et corporis actorem cui et spiritualia et corporalia obsequia exhibemus. Propter hoc non est mirum si heretici qui corporis nostri deum esse actorem negant: huius corporalia obsequia deo fieri reprehendunt. In quo etiam apparet quod se homines esse non meminerunt: dum sensibilibus sibi representationem: necessariam non iudicant ad interiorem cognitionem et affectionem: nam experimento apparet quod per corporales actus ani-

ma excitatur ad aliquam cognitionem uel affectionem. unde manifestum est conuenienter etiam corporalibus quibusdam nos uti ad mentis nostre eleuationem in deum. In his autem corporalibus deo exhibendis cultus dei consistere dicitur. Illa enim colere dicimur quibus per nostra opera studium adhibemus: circa deum autem adhibemus studium nostro actu non quidem ut proficiamus: sicut si cuius alias res nostris operibus colere dicimur: sed quia per huius actus proficimus in deum: et quia per interiores actus directe in deum tendimus: id interioribus actibus proprie deum colimus: sed tamen et exteriores actus ad cultum dei pertinent in quantum per huius actus mens nostra eleuatur in deum ut dictum est. Dinc est quod dei cultus religio nominatur: quia huiusmodi actibus quodammodo homo se ligat ut ab eo non euagetur: et quia etiam quodam naturali: instinctu se obligatum sentit ut deo suo modo reuerentiam impendat a quo est sui esse et omnis boni principium. Dinc est etiam quod religio nomen accepit pietatis. nam pietas est per quam honorem debitum parentibus impendimus. unde conuenienter quod deo parenti omnium honorem exhibetur: pietatis esse videtur: propter quod qui his que ad diuinum cultum pertinent aduersantur: impij dicuntur. Quia vero deus non solum est nostri esse causa et principium: sed totum nostrum esse in potestate ipsius est: et totum quod in nobis est ipsi debemus: ac per hoc vere dominus noster est: id quod in honorem dei exhibemus seruitium dicitur. est autem deus dominus non per accidens sicut omnis homo: sed per naturam: ideo aliter debetur seruitium deo et aliter homini cui per accidens subdimur. Et quia habet aliquod particulare in rebus dominium et a deo deriuatur. unde seruitium quod debetur deo specialiter apud grecos latraria vocatur.

Quod latraria cultus soli deo est exhibendus. **CXX.**

Meruit autem aliqui quod

latraria cultum non solum primo rerum principio exhibendum estimauerunt: sed omnibus etiam creaturis que supra homines sunt. unde quidam licet opinarentur deum esse unum primum: et vniuersale rerum principium. latrariam tamen exhibendam estimauerunt. primo quidem post summum deum substantijs intellectualibus celestibus quas deos esse vocabant siue essent substantie omnino a corporibus separate siue essent anime orbium aut stellarum. Secundo etiam quibusdam substantijs intellectualibus

quas uirtutes ei credunt corpibus
mones et dicitur in qd supra hoies
hanc sic corp' auctu e supra terre
etiam substantias colendas oino
ponantur: et i paratoe ad homines
dicuntur qd medios inter hoies et deo
mas honore p hoc qd a corpore sepa
alioe qd sit status plent' uice traire
tiam aia' motu' quas hero yca
uocabant: diu' cultu' exhibendum e
Quida' uo deum ee aiam mudi est
derunt qd uoi mudo t singulis eius
diuinitas exhibendus non in ppter
pter aiam qua deum ee dicebantur
sapienti bono' exhibetur non prop
sed propter animam. **Q**uidam
ea que ultra homines sunt fin natura' ho
da esse oicibus oino cultu in qm in
aliquid uirtus superioris nre: cum qua
nes p homines factas totius credent
non ingratum: uel ex istuonia co
rum: uel ex pna aliquorum spiritus
ius imaginib' diuina cultum esse ex
etiam imagines deos uocabat: propter
ire sunt: uel ex latraria cultum idolo
impedebat. Est autem irrationabile po
tm principij sequatur: cultum oino
cultum enim deo exhibom' ut dicit
hoc indiget sed ut in nobis firmat
bilis opinio uera de deo: opinio aut
sic uirtus supra oia et altius: per se
non pot' in nobis nisi p hoc qd aliq
exhibom' qd dicitur cultum diuini:
oytio de mo principij debilitatur
nas pluribus exhibeat. **P**roterea
supra homines cultus exterior homi
hoc qd aia hoies excitetur in spale
dicat hoc aut' qd amim' hoies ad ali
uirtutem opat' p uerbo: nam ad
uirtutem: hoc aut' hoc humana
bonat qui exhibetur ei qd sumus locu
ca res: pua res: uel impatori nulli aliq
igitur anim' hoies excitatus ad hoc qd
vno summo reo principij per hoc qd
quod nulli alii exhibetur: hoc niam
tum. **I**tem: si cult' latraria aliam ob
perio: et no qua summas cum homi
alio sit superior: et etia' angelo: si que
homo exhibere latraria alteri debent
gelo: et cum ille int' homines qui super
nam sit inferior: qm ad aliud mem
sui hoies latrariam exhibere debent.
uirtutem. **A**d hoc fin' boium plet
cui beneficio spalis retributio debet
dum spale beneficium qd homo a d

Certius.

quas vnitas eē credebant corpibus aeris quos de
monea eē dicebāt: et tñ q: supra hoies eos eē crede
bant sic corp' acruē ē supra terrestre huiusmodi:
etiā substantias colendas oīno cultu ab hoibus
ponebant: et i pparatōe ad homines deos illos eē
dicebant q̄i medios inter hoies et deos et quia ani
mas bonoz p hoc q̄ a corpore sepantur in statu
altiorē q̄ sit status p̄sentis vite trāsire credebant: e
tiam aiab' mortuozū quas heroycas aut manes
vocabant: dīnū cultū exhibēdum eē opinabātur
Quidā vō deum eē aiām mūdi estimantes credi
derunt q̄ toti mūdo et singulis eius p̄tib' eēt cult'
dīnitatis exhibendus non tñ ppter corpus s; pro
pter aiām quā deum eē dicebant: sicut et homini
sapienti honor exhibetur non propter corpus:
sed propter animam. ¶ **Q**uidam vero etiā
ea que infra homiez sūt fm naturā homi tñ colen
da esse dicebāt oīno cultu in q̄tum in eis p̄cipaf
aliquid v̄tutis sup̄ioris nāe: cum quasdam imagi
nes p homies factas lozūri crederent aliquaz v̄tu
tem sup̄naturalem: vel ex ifluentia celestū corpo
rum: vel ex p̄ntia aliquozū spiritūū: dicebāt hu
ius imaginib' diuinū cultum esse exhibēdum: q̄s
etiā imagines deos vocabāt: propter qd et idola
tre sūt dicit: q: latrīe cultum idolis. i. imaginibus
impēdebant. Est autē irrōnabile ponētibus vnuz
tñ p̄ncipiū sepatum: cultum dīnū alteri exhibē:
cultum enim deo exhibem' ut dicitū ē nō quia ipse
hoc indigeat sed ut in nobis firmetur etiā p sensū
bilis opinio vera de deo: opinio autē de hoc q̄ de'
sit vnus supra oīa exaltatus: per sēsibilia firmati
non pōt in nobis nisi p hoc q̄ ei aliq̄d separatū
exhibem' qd dicitū cultum diuinū: p; ergo q̄ vā
opinio de vno p̄ncipio debilitatur si cultus diuī
nus pluribus exhibeat. ¶ **P**reterea sicut dicitū ē
supra: hōi cultus exterior homi necessari' ē ad
hoc q̄ aiām hois excitetur in sp̄alē reuerētiam
dei: ad hoc autē q̄ amim' hois ad aliquid moue
atur: multum opaf p̄suetudo: nam ad p̄suetā faci
lius mouet: habet autē hoc humana p̄suetudo q̄
honor qui exhibetur ei q̄ sūmūz locū in re publi
ca tenz puta regi uel impatori nulli aliq̄ exhibet: ē
igitur anim' hois excitādus ad hoc q̄ estimet eē
vnū sūmū rezz p̄ncipiū per hoc q̄ ei exhibeat
quod nulli alii exhibetur: et hoc dicitū latrīe cul
tum. ¶ **I**tem: si cult' latrīe alicui deberet q: est su
perior et nō quia sūmūz: cum hominum vnus
alio sit superior et etiā angeloz: sequeret q̄ vnus
homo exhibere latrīā alteri deberet et āgelus an
gelo: et cum ille int homies qui superior ē q̄tum ad
vnum sit inferior q̄tū ad aliud: videtur q̄ mutuo
sibi hoies latrīam exhibere deberēt: quod ē in: o
ueniens. ¶ **A**d hec fm hoium p̄suetudinē p spe
ciali beneficio sp̄alis retributio debet: est autē qd
dam sp̄ale beneficium qd homo a deo sūmo per

cipit. s. creationis sue: ostensū est. n. in. ij. libro qd
solus deus creator est: debet q̄ homo aliqd specia
le deo reddere in recognitionē beneficij specialis
et hoc ē latrīe cult'. ¶ **A**mp. latrīa futūū dē: futūū
āt oīno debet. oīs at p̄pe et v̄e ē q̄ alijs p̄cepta ope
randi dispensat et a nullo regula opandi sumit: q̄
enī exequit qd a sup̄iori fuerit dispositū magis est
minister q̄ oīs. de' at q̄ ē sūmū rezz p̄ncipiū p suā
p̄uidentiā oīa ad debitas actōes dispōit ut supra
oīsū ē. vñ et i sacra scripta et angeli et sup̄iora cor
pora ministrare dicuntur: et deo cul' ordinationē
exequūtur: et nobis in quoz vtilitatē actiones eo
rū p̄oueniūt: nō est igitur cult' latrīe q̄ sūmo de
betur oīno exhibendus nisi sūmo rezz p̄ncipio.
¶ **I**tem inter alia que ad latrīā pertinent singu
lare v̄tū eē sacrificiū. nā genuflexiones: prostratōes
et alia huiusmodi honoris indicia: et hōibus exhibi
beri p̄nt lz alia intentione q̄ deo. sacrificiū at nul
lus offerendū censuit nisi q: cū deū estiauit
aut estimare se sinxit. exterius at sacrificiū rep̄ta
tiū est interiori veri sacrificij fm q̄ mens hūana
seipsā deo offert. offert autē se mens nīa deo. s. q̄si
sue creatōis p̄ncipio: q̄si sue opatōis actori: quasi
sue beatitudinis fini: q̄ dē p̄ueniūt soli sūmo rezz
p̄ncipio. oīsū ē at supra: q̄ aie rōnalis cā creatrix
solus de' sūmus est: ipse. n. solus hois voluntatez
pōt iclinare ad qd cūq; voluerit: ut supra oīsū est
p; et ex sup̄iorib' q̄ in ei' soli' fruitōe vltīa hois
cōsistit felicitas: soli igitur sūmo deo hō sacrificiū
et latrīe cultū offerre o; nō autē substātis q̄buscū
q; sp̄alibus. ¶ **A**t positio q̄ ponit deū sūmū nō
esse aliud quā animā mundi magis a veritate re
cedat ut supra ostensum est. illa vero que ponit
deum separatū esse et ab ipso existere omnes
alias intellectuales substantias siue separatas siue
corporei coniunctas sit vera. hec tamen positio ra
tionabilius mouetur ad exhibendum latrīe cul
tum diuersis: exhibendo enim latrīe cultum di
uersis rebus videntur vni sūmo deo latrīam
exhibere: ad quem secundam eorum positionem
diuerse partes mundi comparantur sicut ad ani
maz hominis diuersa corporis membra. ¶ **S**ed
etiā ei ratio obuiat: dicunt enim mundo non
esse exhibendum latrīe cultum ratione corporeis
sed ratione anime quam deum esse dicunt. ¶ **L**i
cet autem corpus mundi diuisibile sit in partes
diuersas: anima tamen indiuisibilis est: non est
igitur diuinitatis cultus diuersis rebus exhiben
dus: sed vni tantum. ¶ **A**d hec si mundus po
nitur animam habere: que totum animet: et
omnes partes ipsius: non potest hoc intelligi
de anima nutritiua vel sensitua: quia harum
partium anime operationes non competunt oīs
bus partibus vniuersi: dato etiā qd mundus
haberet animam sensituiam: vel nutrituiam:

Liber

nō ppter huiusmodi aias debere ei latric cultus
sicut nec brutis animalibus nec plāis: relinquitur ḡ
q̄ hoc q̄ dicitur deū cui debetur latric esse animā
mūdi intelligatur de aia intellectuali: que quidē
aia nō est perfectio determinatarū partū corpo
ris s; aliquo modo respicit totū: qd etiā i nra aia
que ē ignobilior p; nō. n. intellectus habz aliquod
organum corporale ut pbatur i tertio de aia: nō
igitur exhibēdus eēt cultus diuinitatis diuersis p
tibus mūdi sed toti mūdo ppter aiam eius scdm
eoz radicē. ¶ **A**mp. si fm eoz positionem vna
tm sit aia que totum mūdum animat 7 ptes oēs
ipsius: mūdus aut nō dicitur deus nisi ppter ani
mam: erit ḡ vn' tm deus 7 sic cultus diuinitatis non
debetur nisi tātuz vn': si vō sit vna aia totius 7 di
uerse ptes itez habeant oīas aias o; eos dicit q̄
aie pūū sub aia totius ordinētur: eadem. n. est p
portio pfectionū 7 pfectibiliū: existentibus autē
pluribus substātijs intellectualib' ordinatis: illi tā
tuz debetur latric cultus q̄ sūmū locum in eis te
net ut oñsū est cōtra aliā positionē: nō erit igitur
exhibendus latric cultus pibus mūdi s; solū toti.
¶ **P**reterea manifestū ē q̄sdā ptes mūdi non ha
bere aiam ppriā: eis igitur nō erit exhibēd' latric
cultus: 7 tamen ipsi colēbant animas 7 mūdi cle
menta .s. terrā aquam ignē 7 alia huiusmodi in
anunata cōpora. ¶ **I**tem manifestū ē quod supi
us non debet inferiori latric cultum: hō aut supi
or ē ordine nāe ad min' oibus inferiorib' corpib'
quāto perfectiorē habz formā: nō igitur ab hoīe
eēt exhibēdus latric cultus inferioribus corpōi
bus si ppter proprias eorū aias eis cultus debe
retur. ¶ **E**adē etiā inconuenientia sequi necē ē si
quis dicat quod singule partes mundi habeāt p
prias aias non aut totū hz aliqua vnam cōem: o
portebit enī quod suprema pars mundi habeat
aiam nobiliorē cui soli fm premissa debet latric
cultus. ¶ **H**is aut positionib' irrōnabilior ē illa
q̄ dicit imaginibus eē latric cultum exhibēdum.
Si. n. huiusmodi imagines hnt virtutem aut ali
quā dignitatē ex corporibus celestibz: non ppter
hoc debetur eis latric cultus: cum nec ipsis corpo
ribus celestibus debeat nisi forte ppter eorum
animas ut quidam posuerunt. he aut imagines
ponūtur virtutem aliquā cōsequi ex corporibus ce
lestib' fm eorum corporalē virtutē. ¶ **P**reterea
manifestum ē nō consequi ex celestibus corpori
bus tam nobilē perfectionē sicut ē aia rōnalis: sūt
ḡ infra gradum dignitatis cui' libet hoīs: non igitur
ab hoīe debetur eis aliquis cultus. ¶ **A**dhuc
causa potior est effectus: hāz aut imaginum facto
res sūt hoīes: nō igitur homo debz eis aliquē cul
tū. Si at dicat q̄ huiusmodi imagines hnt aliqua
virtutem aut dignitatē ex hoc q̄ eis adherent ali
que spūales subē. hoc ē nō sufficit cuz nulli spūa

li substātie debeat latric cultus nisi soli summe
¶ **P**reterea nobiliori modo aia rōnalis ad heret
corpī hoīs q̄ aliq̄ spūalis substātia adherat pte
dictis imaginib': adhuc igitur hō remanet in ma
iori dignitate q̄ p̄dicte imagines. ¶ **A**d hec cum
huiusmodi imagines interdum ad aliquos noxi
os effect' fiāt manifestū ē q̄ si p aliq̄ spūales subās
effectum sortiātur q̄ ille spūales substātie sunt vi
tioſe: qd etiā manifestus pbatur p hoc q̄ responsi
onibus decipiūt 7 aliqua p̄traria virtuti exigūt a su
is cultoribus: sic sūt bonis hominibus inferiores
non ergo eis debetur latric cultus. ¶ **M**anifestum
ē ergo ex dictis q̄ latric cultus soli vni sūmo deo de
betur. ¶ **H**ic ē qd dī. **E**xo. xxij. Qui imolat dījs
occidetur p̄ter domino soli. 7 **D**cut. vi. Dominū
deū tuū adorabis 7 illi soli seruiēs: 7 **R**o. i. dī de
gētilibus. Picētes. n. se eē sapientes: stulti facti sūt
7 mutauerūt gloriā iconcupibil' dei i silitudinē
imagis corrupibil' hoīs 7 volucrū 7 ḡdrupedū et
serpentū: 7. j. Qui cōmutauerūt veritatē dei i mē
dacū 7 coluerūt 7 seruerūt creature potius q̄ cre
atorū q̄ super oia de' bndictus in secula. ¶ **Q**uia ḡ i
debitū est q̄ latric cultus alteri exhibeat q̄ primo
re; pncipio. ad indebita aut incitare nō ē nisi rōa
lis creature male dispositē: manifestū ē q̄ ad p̄di
ctas indebitas culturas instinctū demonū hoīes
puocati fuerunt qui se ē loco dei hoīs colēdos
exhibuerūt oīnū appetētes honorē. ¶ **H**inc ē qd dī
in ps. **D**ēs oīj gentiū demonia: 7. j. **L**ouin. x. Que
immolant gentes demonijs 7 non deo. ¶ **Q**uia igitur
est pncipal' legis diue intentio vt hō deo subdatur
7 ei singularē reuerentia exhibeat nō solū corde
sed et oīe 7 opere corporalī: iō p̄mitit' **E**xo. xx. ubi
lex diuina proponitur: iter dicit' cultus pluriū deoz
vbi dī. **N**on habebis deos alienos corā me: 7 non
facies tibi scultale neq̄ oēm silitudinē. scōo idicif
hōi ne irrecuenter diuinū nomen ore p̄nunciet
ad p̄firmationē. .s. alicuius falsi: 7 hoc est qd dicit'.
Non assumes nomen dei in vanū. tertio indicitur
requis fm aliq̄ tēpus ab exterioribus exercitijs
ut mēs diuine cōtēplationi vacet: 7 iō dī. **M**enē
to vt diē sabbati sanctifices.

Quod diuina lex ordinat hoīem fm rōem
circa corporalia 7 sensibilia. **CXXI.**

Sicut autem per
corporalia 7 sensibilia mens hoīs cle
uari potest in deuz: si quis enī reuerē
tia dei debito modo vtatur: ita ēt eoz indebitus
vsus mētē uel a deo totaliter abstrahit: oū i isez
ribus reb' cōstituitur volūtatis finis: vel mētē in
tentionem a deo retardāt oū vltra q̄ nescit ad
huiusmodi res afficimur: est aut diuina lex ad hoc

principalius datur hō adber
igitur ad legem diuinam ordinari
pocalis 7 sensibilia affectione
buc sicut mens hoīs ordinatur
suo ad ordinari: 7 inferiores
nō ē ad ordinari p̄videntiam
hōi a eo p̄posita vna lex est
non nescit: est igitur sic hō ordi
ri anteriores vires rōni subdant
exercitantes ad necessitatem h
¶ **A**mp. quibus lex recte p̄posita
ten: virtus aut in hoc consistit: q̄
diones q̄ cogitatum rerum usū
est igitur hoc lege diuina statui
vno utq̄ legislatorum pertinet
ne quibus lex obseruari non po
p̄ponatur hō legem nō sequens
que pertinet ad hominē rōni su
tinet igitur ad legem diuinam p̄
sunt hoīs rōni subdantur. **D**icit
Ronab' obsequium uestrum. **E**
De: est vltimas dei: sanctificatio
ne cōceditur quorūdam error: di
lum esse peccata quibus proximi
aut scādāntur.

Qua rōne fornicatio simplex
p̄mitit' 7 p̄monium sit nō
Ex hoc aut
ret uanam eē rōn
centium fornicatio
esse p̄m. **D**icit. n. sic. **A**liqua
lata que sub nullis potestate uel
ius alterius existat: quis ad eam
lentenno facit illi iniuriam: q̄ sibi
posse hz p̄tatem: 7 alteri non facit
sub nullas p̄tate esse ponitur: nō
esse p̄m. **N**on aut vt esse rōnis su
ocet q̄ facit iniuriam deo. **N**on
vīdētur: nulli ex eo q̄ contra nō
māz: dicitur ē hoc at non appa
mōis bonum: unde ex hoc nō vt d
ria fieri. **S**ed et non vt iusticiam rō
fiat iniuria proximo qui scādāntur
n. de aliquo qd scdm se non est p̄m
dāntur: 7 sic su p̄m per accidens:
agimus: an fornicatio simplex sit p̄
sed per se: oī igitur et superior
ret. **D**icit. n. q̄ deus uiuificat
id qd est a bonum: est at bonum
finē suum cōsequatur: malum ē
bito sine cōsuetudine: in toto
p̄siderari oī: un. l. vna quoz pars
ctus eius finem debetō fornicari:

Tertius.

principaliter data: ut hō adhereat deo: pertinet igitur ad legem dinam ordinare hoīem circa cor poraliū z sensibilibus affectionez z usum. **Ad** hoc sicut mens hoīs ordinatur sub deo: ita corp' sub aīa ordinatur: z inferiores vires sub rōne: pti net at ad diuinā pudentiam cuius quidem rō hōī a deo pposita vīna lex est ut singula suū ordi nem teneat: est igitur sic hō ordinandus lege dina vt interiores vires rōni subdantur z corpus aīe z exteriores res ad necessitatem hōī deseruiant. **Ampl.** quilibet lex recte pposita inducit ad vīrtu tem: virtus at in hoc consistit: q' tā interiores affec tiones q' corp'alium rerum usus rōne regulētur: est igitur hoc lege diuina statuēdum. **Pre.** ad vnuquēq' legislatozem pertinet ea lege statuere si ne quibus lex obseruari non pōt: cum at lex rōni pponatur: hō legem nō sequeretur nisi alia oīa: que pertinent ad hominē rōni subderentur: per tinet igitur ad legem diuinā precipere: ut oīa q' sunt hoīs rōni subdantur. **Dinc** ē qd dī **Ro. xij.** **Rōnabile obsequium uestrum. Et. i. Thessa. iij.** **Dec** est uoluntas dei: sāctificatio uestra. **Per** hoc at excluditur quorūdam erro: dicentium illa so lum esse peccata quibus proximus aut offēditur aut scādalizatur.

Qua rōne fornicatio simplex fm legē dina z sit pccm: z q' mūmonium sit nale. **CXXII.**

Et hoc autē appa ret uanam eē rōnem quorūdam di centium fornicationem simplicē nō esse pccm. **Dicunt. n. sic.** Aliqua mulier a uiro so luta que sub nullius potestate uel patris uel alicu ius alterius existat: si quis ad eam accedat ea uo lente: non facit illi iūriam: q' sibi placet: z sui cor poris hz p'atem: z alteri non facit iniuriā: quia sub nullius p'ate esse ponitur: non uidetur igitur esse pccm. **Non** at vī esse rōnō sufficiens: si quis dicat q' facit iniuriā deo. **Non. n. deus** a nobis offēditur: nisi ex eo q' contra nostrū bonum agi mus: vt dictum ē: hoc at non apparet contra ho minis bonum: vnde ex hoc nō vī deo aliqua iū ria fieri. **Silr** et non vī sufficiens rōnō q' per hoc fiat iniuria proximo qui scādalizatur: contingit n. de aliquo qd scdm se non est pccm aliquē scā dalizari: z sic sit pccm per accidens: nunc aut non agimus: an fornicatio simplex sit pccm per accēs sed per se: o'z igitur ex superioribus solutionē inq' rere. **Dictū ē. n. q' deus** uniuscuiusq' curam hz: hz id qd est ei bonum: est at bonum uniuscuiusq' q' finē suū cōsequatur: malum at eius est qd a de bito sine diuertat: sicut at in toto ita z in partib' p'siderari o'z: ut. f. vna queq' pars hoīs z quilibet actus eius finem debitu' forniatur: semen aut et si

sit superfluum q'tum ad idiuidui conseruationē: est tñ nccium q'tum ad ppagationē spē: alia ue ro superflua ut egestio urina sudor et silia ad ni bil nccia sunt: vnde ad bonum hoīs pertinet solū q' emittatur: non solum at hoc queritur in semie sed ut emittatur ad generationis utilitatē ad quā coitus ordinatur: frustra at esset hoīs generatio: nisi z debita nutritio sequeretur: q' generatū nō remaneret debita nutritione subtracta: sic igitur ordiata d'z esse semis emissio: vt sequi possit z ge neratio conueniens et geniti educatio. **Ex** quo p'z q' contra hoīs bonum ē oīs emissio seminis ta li modo: q' generatio sequi non posset: z si ex pro posito hoc agatur: o'z esse pccm. **Dico** at modum ex quo generatio sequi non pōt scdm se: sicut oīs emissio seminis sine nālī coniūctione maris et, se mine propter qd h' modi pcca contra nām dicun tur. **Si** at per accidens generatio ex emissionē se minis sequi non posset: hoc nō ē contra nām nec peccatum: sicut si contingat mulierē sterilē eē. **Si** militer et o'z cōtra bonum hoīs esse: si semē talit' emittatur q' generatio sequi posset: sed educatio conueniens impediatur. **At. n. considerandū q' i** aialibus in quibus sola femina sufficit ad prolis educationem: mas z femina post coitum nullo tē pore cōmanent: sicut p'z in aialibus: quecuq' ue ro aialia sunt i quib' femina non sufficit ad edu cationem prolis: mas et femia sil' post coitū com manent quousq' nccium ē ad prolis educationē z instructionē: sicut p'z in quibusdā auibus: quo rum pulli non statim postq' nati sunt: pnt cibum sibi querere: cum. n. auis non nutriat lacte pul los qd iu promptu est uelut a natura preparatū: sicut in quadrupedibus accidit: sed o'z q' cibū alie num pullis querat z pter hoc in cibado eos foue at: non sufficeret ad hoc sola femella: vnde ex dī uina p'ouidentia est nālīter inditum mari in tali bus aialibus: vt commaneat femelle ad educatio nem fetus: manifestus est at q' in spē hūana femi na minime sufficeret sola ad prolis educationē: cum necessitas humane uite multa requirat que per vnum solum parari non pnt: est igitur conue niens fm nām humanam ut homo post coitum mulieri commaneat: z non statim abscedat idiffe renter ad quācuq' accedens: sicut apud fornicā tes accidit. **Non** at huic rōni obstat q' aliqua mu lier suis diuitijs potens est: vt sola nutriat fetum: q' rectitudo naturalis in humanis actibus non ē fm ea que per accidens contingunt in uno indiui duo: sed fm ea que totam spē consequuntur. **Rursus** considerandum est q' in specie humana proles non indiget solū nutritione q'tum ad cor pus ut in alijs aialibus sed et instructione q'tum ad aīam: nam alia aialia hz naturaliter suas pru dentias: quibus sibi prouidere pnt: hō autē rōnē

Liber

viuit: quē per longi tēpōs experimentū ad prudentiā peruenire oīz: vñ nōcē est ut filiū a parētibus qī tam expertis instruatū: nec h' modi instructiois sunt capaces mox geniti sed post longū tēpōs 7 precipue cum ad annos discretionis perueniunt. Ad hanc ēt instructionem longum tēpōs requirit: 7 tūc ēt ppter ipetus passionum quib' corūpī est imitatio prudentie indigēt non solū instructione sed etiā repressioe: ad hoc āt mulier sola non sufficit: sed magis in hoc requiritur opus maris in quo ē 7 rō perfectior ad instruendū 7 virtus potentior ad castigandū: oīz igitur in spē hūana nō p paruum tēpōs insistere promotioni prolis sicut i auib' sed per magnū spacium uite. vnde cū nēcūm sit marem femine cōmanere in oībus aialibus quo usqz opus patris nēcūm est. plī: nāle est hōi q' nō ad modicum tēpōs sed diuturnāz societate habeat vir ad determinatam mulierē: hanc āt societatez matrimonii vocamus: est igitur matrimonium hōi nāle 7 fornicarius coitus qui est preter matrimonii est cōtra hoīs bonum: 7 ppter hoc oportet ipsum esse peccatum. Nec tñ oportet reputari leue pccm esse: si quis seminis emissionem p̄uret preter debitum generationis 7 educationis finē: ppter hoc q' aut leue aut nulluz pccm est: si quis aliqua sui corpis parte utatur ad aliuz usū q' ad eum ad quem est ordinata fm nām: ut si quis uerbi g'ia manibus ambulet: aut pedibus operet ali quid manibus operandum qz per h' mōi inordinatos usus bonum hoīs non multū impeditur. In ordinata vero seminis emissio repugnat bono nāe: qd est conseruatio spēi. vñ post pccm homicidij quo nā humana iam in actu existens destruitur: h' modi genus peccati vñ fm locum tenere quo i peditur generatio humane nature. ¶ Hec aut q' premissa sunt diuina auctoritate firmantur. ¶ Q' n. emissio seminis ex qua proles (equi non pōr: sit illicita: p3: dē. n. Leuij. xvij. Cum masculo nō cōmisceris coitu femineo: 7 cum oī peccore non coibis: 7. i. Cor. vi. Neqz molles neqz masculozū concubitores regnum dei possidebunt. ¶ Et fornicatio 7 oīs coitus preter ppriam vxorem sit illicit' p3. dē. n. Deutro. xxiij. Non erit meretrix de filiabus isrl': neqz scozator de filijs isrl': 7 Tobie. iij. Attende tibi a fornicatione: 7 preter vxorem tuā non patiaris 7c. 7. i. Cor. vi. Fugite fornicationem 7c. ¶ Per hoc āt excluditur error dicentium in emissionem seminis non esse maius peccatum q' in aliarum superfluitatum emissionem: 7 dicentiu fornicationem non esse peccatum.

¶ **Q**uod matrimoniu debet eē diuisibile. CXXXIII.

Quis aut recte consideret: predicta rō non soluz ad

hoc perducere vñ ut societas maris 7 femine quā matrimonium appellamus sit diuturna sed ēt q' sit per totam uitam. Possessiones. n. ad cōseruationem naturalis uite ordinātur: 7 qz nālis uita que conseruari non pōt in patre perpetuo quasi quadam successione fm spēi similitudinem conseruatur in filio fm nām: est conueniens ut in his que sūt patris succedat et filius: naturale est igitur ut solitudo patris ad filium maneat usqz ad finem uite sue: si igitur sollicitudo patris d' filio cāt ēt i auibus cōmanentiam maris 7 femine: oīdo nālis requirit q' usqz ad finem uite in hūana spē mater 7 pater sit cōmanēat. Videtur ēt equitati repugnare: si predicta societas dissoluatur. Femina. n. idiget mare non solum ppter generationem sicut in alijs aialibus sed ēt ppter gubernationem: quia mas est 7 rōne perfectior 7 uirtute fortior: mulier vero ad viri societatem assumitur ppter necessitatem generationis: cessante igitur fecunditate mulieris 7 decore impeditur: ne ab alio assumatur: si quis igitur mulierem assumens tēpōe iuuentutis: q' 7 decor 7 fecunditas ei adfunt eam dimittere posset postq' etate puectā fuerit: dānum iserret mulieri contra naturalem equitatem. ¶ Item manifeste apparet incōueniens: si mulier uirum dimittere posset: cum mulier naturaliter uiro subiecta sit tanq' gubernatozū: non est āt in potestate eius qui alteri subijctur: ut ab eius regimine discedat contra naturalem igitur ordinem esset: si mulier uirum deserere posset: si ergo uir deserere posset mulierem non esset equa societas uiri ad mulierē sed seruitus quedaz ex parte mulieris. ¶ Pre. naturalis quedaz sollicitudo inest hoibus de certitudine prolis qd propter hoc nēcūm est: quia filius diuturna patris gubernatione indiget: quecuqz igitur certitudinem prolis impediūt sunt ptra naturalem instinctum humane speciei: si āt uir posset mulierez dimittere uel mulier uirū 7 alteri copulari ipeditetur certitudo prolis: dum mulier a primo cognita postmodum a secūdo cognoscetur: est igitur contra naturalem instinctuz speciei humane q' mulier a uiro separetur: sic igitur nō solum diuturnam sed indiuiduam oīz esse in hūana specie maris 7 femine coniunctionē. ¶ Amp. amicitia quanto maior est tanto debet esse firmior 7 diuturnior: inter uirum āt 7 vxorem maxia amicitia esse uidetur: adunantur. n. non solū i actu carnalis copule que ēt inter bestias quandā suauem amicitiam faciē: sed ad totius domesticē cōuersationis consortium: vnde in signum hui' homo propter vxorem et patrem 7 matrē dimittit: ut dicitur Genesi. ij. inconueniens est igitur q' matrimonium sit omnino dissolubile. ¶ Ulterius autem considerandum est q' inter naturales act' sola generatio ad bonum commune ordinatur:

nam comelio 7 aliarum super
ad indiuiduam pertinet: genera
uacionem spū. vñ cum lex sit
cōtra que pertinet ad genera
gibus ordinari 7 diuina 7 bum
posse oportet q' ex naturali
mane sunt: sicut 7 in scientijs
nis humana inuentione et pncipi
tis inuentione sunt: si āt diuine su
tam nāe explicat: sed et defectu
supplent: sicut ea que diuinitas
rant nāle rōnis capacitatem. ¶
nālis sit in spē humana ad hoc
ris 7 femine sit indiuidua: 7 q' sit
tūc hoc lege hūana ordinatum
superiorem quandam rōnem
eacione uel pparab' hūa cōiunctione
est una unius. Sic igitur iudicia
generationis non solū indiuidua
sed et leges diuinae 7 humane
vnde ex hoc ēt magis circa hoc p
dicatione q' circa lūpionem cib
iūmodi. Quia uero necesse ē ad
timum i hōie alia oīa ordinari co
7 femine non solū sic est ordinata
prolem operanda pertinet: ut e
sed et q' conuenit ad bonos n
recta disponsit ad q'rum ad hoc
q' hō ē pars domesticē familie
tis: ad quos quilibet bonos m
dua coniunctio maris 7 femine
vnius ad alterum erit: dū cōiun
liar cōiunctos. Erat et uirū q'
rebus domesticis dū se perpetuo
rūdem rerum possessione estimat
te ēt ex hoc dū cōiuncturam oīgū
ra accidere uir uxorem dimit
pōpos uxorē 7 firmior iter affi
luntar ēt adulteriorum occasio
si uir uxorem dimittere posset au
hoc. dicitur alia facilio sollicitud
alona. Vnde ē oī dū Mar. xij. 7. i.
āi duo uobis uxorē a uiro nō dūc
āi cōiuncturam conuictio dimitte
quod in i ueteri lege permittit
cop' uarietas: 7. i. p'pni erant ad
rum: permittam ergo fuit missa
dendum maius malum.

¶ **Q**uod matrimonium debet
ad unam.
¶ **C**onsidera
videtur q' unum
niam aialium que

Tertius.

nam coestio et aliarum superfluitatum emissio ad indiuiduum pertinent: generatio uero ad coferuationem speciei. vñ cum lex istituatur ad bonuz coe: ea que pertinent ad generationez prolis o3 legibus ordinari et diuinis et humanis: leges autem posite oportet qd ex naturali instinctu pcedat si humane sunt: sicut et in scientijs demonstratiuis omnis humana inuentio ex principijs nãliter cognitis initium sumit: si at diuine sunt: nõ solum istictum nãe explicant: sed et defectus nãlis instinctus suppleant: sicut ea que diuinitus reuelantur: superant nãlis rõnis capacitatem. **Luz** igitur istinctus nãlis sit in spe humana ad hoc qd coniuuctio maris et femine sit indiuidua: et qd sit una unius: oportuit hoc lege hũana ordinatum esse: lex at diuinã supernãlem quandam rõnem apponit ex significatione inseparabilis coiunctionis xpi et ecclesie: si est una unius. **Sic** igitur iordinationes circa actũ generationis non solũ instinctui naturali repugnãt sed et leges diuinas et humanas transgrediuntur: vnde ex hoc et magis circa hoc peccatur ex inordinatione qd circa sũptionem cibi aut alterius huiusmodi. **Quia** uero necesse est ad id quod est optimum i hoie alia oia ordinari coniunctio maris et femine non solũ sic est ordinata legibus h3 qd ad prolem generandã pertinet: vt est i alijs aialibus: sed et h3 qd conuenit ad bonos mores: quos ratio recta disponit uel qdum ad hoiem fm se: uel scõz qd hõ est pars domesticæ familie aut ciuili societatis: ad quos quidem bonos mores pertinet indiuidua coniunctio maris et femine: sic. n. fidelioz amor vnus ad alterum erit: dũ cognoscunt se indiuisibiliter coiunctos. **Erit** et utriusq3 sollicitio: cura in rebus domesticis dũ se perpetuo cõmensuros i eã rãdem rerum possessione estimant. **Subtrahuntur** et ex hoc discordiarum origine: quas oportet ret accidere: si uir uxorem dimitteret iter euz et piquos uxoris: et firmior iter affines dilectio. **Tolluntur** et adulteriorum occasiones que darentur si uir uxorem dimittere posset aut ecõuerso: per hoc. n. daretur uia facilioz sollicitandi matrimõia aliena. **Hinc** est qd dicit **Mat. xix. et i. Cor. vij.** **Ego** at dico uobis uxore a uiro nõ discedere. **Per** hoc at excluditur consuetudo dimittentium uxores: quod tñ i ueteri lege permittũ fuit iudeis propter eoz duritiã: q. s. proni erant ad occisionem uxorum: permittum ergo fuit minus maluz ad excludendum maius malum.

¶ Matrimonium debeat esse unius ad vnam. **EXXIII.**

¶ Consideranduz at videtur qd innatum est mentib3 omnium aialium que coitu vtuntur qd

confortium in cõpari non compatiuntur vnde ppter coitum pugne in animalibus existunt: et quidem qdum ad oia animalia est vna cõmunis ratio quia quodlibet animal desiderat libere frui voluptate coitus sicut et voluptate cibi: que qdẽ libertas impeditur per hoc qd ad vnãz plures accedat aut econuerso: sicut in libertate cibo fruendi impeditur aliqd animal si cibuz quem ipsum sumẽ cupit aliud animal vsurpet: et ideo similitè ppter cibum et propter coitũ animalia pugnant. **In** hominibus autem est ratio spãlis: quia vt dictuz est homo naturaliter desiderat certus esse de prole: que quidez certitudo oio tolleretur si plures esset vnus: ex naturali igitur instinctu procedit qd sit vna vnus. **Sed** in hoc differentia consideranda est: qdum enim ad hoc qd vna femina a pluribus maribus non cognoscatur: vtraq3 pdictarum rationum concurrunt: sed qdum ad hoc qd vnus mas plures feminas non cognoscat: non facit ratio secunda: non enim certitudo prolis ipedit si vnus mas plures feminas cognoscat: facit aut contra hoc ratio prima: nam sicut libertas vtendi femina tollitur a mare si femina habeat aliuz: ita et eadẽ libertas a femina tollitur si mas habeat plures: et ideo quia certitudo prolis est principale bonuz qd ex matrimonio queritur: nulla lex aut consuetudo humana permisit qd vna esset plurium vxor: **fuit** etiam hoc incõueniens reputatum apud antiquos romanos de quibus refert **Valerius maximus** qd credebant nec propter sterilitatem fidem coniugalem debere dissolui. **¶** Item in oia animal specie in quo patri inest aliqua sollicitudo de prole: vnus mas nõ habet nisi vnam feminam: sicut patet in omnibus auib3 que simul nutriunt pullos. non enim sufficeret vnus mas auxiliuz prestare in educatione prolis pluribus feminis. **¶** In animalibus autem in quibus maribus nulla est sollicitudo de prole indifferenter mas habet plures feminas et femina habet plures mares sicut in canibus gallinis et h3: cum autẽ masculo inter omnia animalia sit magis cura de prole in specie hũana: manifestũ est qd nãle est hõĩ qd vnũ mas vnã feminã hbeat et ecõũso. **Adhuc** amicitia i qdã eqũtate pfitit: si igitur mulieri non licet habere plures viros quia hoc est contra certitudinem prolis liceret autem viro habere plures vxores: non esset liberalis amicitia vxoris ad virum: sed quasi seruilis: et hec est rõ experimento comprobatur: qd apud viros habentes plures uxores: vxores quasi ancille hñtur. **¶** Pz. amicitia intensa non hetur ad multos: vt p3 per phm in vij. ethicoruz: si igitur vxor h3 unum uirum tñ: uir at h3 plures uxores non erit equalis amicitia ex utraq3 parte: nõ igit erit amicitia liberalis s3 quodammodo seruilis. **¶** Amp. sicut dictum est matrimonium i hoib3

o3 ordinari fm q competit ad bonas uxores: est at contra bonas uxores q vnus heat plures uxores: qz ex hoc sequitur discordia i domestica familia ut experimento pz: non est igitur conueniens: q vnus homo habeat plures uxores. Pinc est qd d: Gen. ij. Erunt duo i carne una. Per hoc at excluditur consuetudo hntiuz plures uxores 7 opinio Platonis qui posuit uxores debere esse communes: que i noua lege secutus e Nicolaus vnus ex septem diaconibus.

Q matrimonium non debeat fieri inter propinquos: CXXV.

Propter huiusmodi di et cas ronabiles ordinatum est legibus q certe persoe a mimonio excludantur que fz originem sunt coniuncte. Na cuz i mimonio sit diuersaru personaru coniunctio: ille persone que debent se reputare quasi unum propter eandem originem conuenieter a mimonio excluduntur: vt dum se per hoc unum esse recognoscunt: feruentius se diligant. Item cum ea que iter uiru et vxore aguntur: quandam naturale verecundiam habent ab his mutuo agendis illas personas prohiberi oportuit: quibus propter coniunctionem sanguinis reuerentia debetur: que qui de ro uiderit i ueteri lege iudicata: propter hoc qd d: Turpitudinem sororis tue non discoperias: et sistr de alijs. Pre. ad corruptionem bonorum morum pertinet q homines sint nimis dediti uoluptatibus coitus: qz cu hec voluptas maxime mentem absorbeat impediretur ro ab his que recte agenda essent: sequeretur at nimis uoluptatis usus: si liceret homini per coitum coniungi illis personis quibus commorandi hz necessitate sicut sororibus 7 alijs propinquis: quia talis occasio coitus subtrahi non posset: conueniens igitur fuit bonis moribus ut talis coniunctio legibus ihiberetur. Ad huc delectatio coitus maxime corumpit estimationem prudentie: multiplicatio igitur talis delectationis repugnat bonis moribus: talis aut delectatio augetur per amorem personaru que coniunguntur. esset igitur contrariuz bonis moribus propinquis coniungi: quia in eis coniungeretur amor qui est ex coione originis et conuentione amore concupiscentie: 7 multiplicato amore necesse est magis aiam delectationibus subdi. Amp. i societate humana hoc est maxime necessarium ut sit amicitia inter multos: multiplicatur autem amicitia inter homines: dum persone extrane per matrimonia colligantur conueniens fuit igitur legibus ordiari q matrimonia contraherentur cuz extraneis personis 7 non cu propinquis. Adhuc. in conueniens est ut illis personis aliquis socialiter

coniungatur: quibus naturaliter debet esse subiectus: naturale autem est q aliquis parentibus sit subiectus: ergo iconueniens esset q cum parentibus aliquis matrimonium contraheret: cum i matrimonio sit quedam coniunctio socialis. Dinc est quod d: Leuit. xviij. Omnis homo ad proxima sanguinis sui non accedat. Per hoc autem excluditur consuetudo eorum: qui propinquis suis se carnaliter commiscunt. Sciendum est autem q sicut naturalis inclinatio est ad ea que sunt: ut in pluribus: ita et lex posita est secundum id quod in pluribus accidit. Non est autem predictis rationibus contrarium: nisi i aliquo aliter possit accideret: non enim propter bonum vnus debet pretermitti bonum multorum: cum bonuz multitudinis semper sit diuinus q bonum unius. Nec tamen defectus qui in aliquo possit accidere oino absq medela remaneat: residet apud legislatores 7 eis similes auctoritas dispensandi i eo quod comuni ter est statutum: fz q est necessarius i aliquo casu particulari: 7 si quidem lex sit humana per homines similem potestatem habentes dispensari potest: si autem lex sit diuinitus posita auctoritate diuina dispensatio fieri potest: sicut i ueteri lege ex dispensatione idultum uidetur vxores plures habere et concubinas 7 vxoris repudiu.

Q non omnis carnalis commixtio est peccatum. CXXVI.

Sicut autem contra rationem est vt aliquis carnali 7 functione utatur contra id quod conuenit proli generande 7 educande: ita etiam secundu rationem est q aliquis carnali coniunctioe utatur secundum q congruit ad generationem et educationem proli: lege autem diuina hec solum prohibita sunt que rationi aduersantur vt ex supra dictis pz: inconueniens est igitur dicere q ois carnalis coniunctio sit peccatum. Adhuc: cum membra corporis sint quedam aie instia: cuiuslibet membri finis est usus eius sicut 7 cuiuslibet alterius instia: quoru undaz autem membrorum corporis usus e carnalis commixtio: carnalis igitur commixtio e finis quorundam membrorum corporis: id aut quod est finis aliquarum nalium rerum no pot esse fz se malum: quia ea que naturaliter sunt ex diuina p uidentia ordiantur ad fines: vt ex supra dictis patet: impossibile est igitur q carnalis commixtio sit secundum se mala. Amp. naturales inclinationes in sunt rebus a deo qui cuncta mouet: impossibile est igitur q natural inclinatio alicuius speciei sit ad id quod est secundum se malum: sed oibus animalibus perfectis inest naturalis inclinatio ad coniunctionem carnalem: impossibile est igitur: q carnalis

commixtio sit se mala. In illud non est esse aliquid quod est bonum et opus in se malum sed perpetuas species in se malum per generationem: mixtio carnalis: impossibile est igitur carnalis se mala. Dinc est q vnus non peccat si nubat claudat error: quoru dam dicentiu coniunctione esse illicita. vnde tota vnus 7 nuptias dantur: quoru quidam cano: qz credant temporalia non a principio esse.

Nullus cibi usus est peccatus

Sicut autem prosum usus ab ipso peccato se ratione factus e 7 usus ai mimonio fz ratione q ordinatur ad coitionem finis ai deuitus sapienter est conseruatio corporis per nutrimentum igitur ab ipso hoc facere potest: ab ipso sumi nullus igitur cibi suspicio est. Adhuc nullus rei usus finis in se mala sit: nullus autem natura malus est: qz ois res fz suaz est: vt supra ostensum est: potest autem esse alicui malus i quantum contrarietate ipsius fz corpus: nullus igitur est talis res est peccatum fz sed potest ter ratione aliquis ipso utatur fm Amp. in rebus ad hoc q sint non sunt autem plante propter alicuius malitiam propter alicuius 7 omnia propter ter: speroibus patet: vt igitur uel malum carnis uel ad eius uel ad quod sunt boni uel malus non est: com est peccatum peccati ad aia deriuatur ad mala qz peccati n. dicimus fm q voluntas: ubi ac incedit ad corpus ad aiam: non igitur ciboru sumptio est peccatum: quatenus repugnat uoluntati. Quod quidem conuenit do propter repugnantiam ad propositum bonum: sicut cu aliquis propter delectationem in cibo utitur: cibis contrarietate saluti uel scdm speciem ciborum uel libere. Alio modo fm q repugnat conuenit utitur cibo uel eorum cu quibus conuenit cu quis accuratus cibo utitur q sustineat: 7 aliter q eorum moderatusibus conuit. Tertio modo fz q lege prohibiti propter aliquam causam in ueteri lege quidam cibi prohibiti

Tertius.

cōmixtio sit s̄ se mala. Itē illud sine quo non potest esse aliquid quod est bonū et optimū non est s̄ se malū: sed perpetuitas speciei non conseruatur i aialibus nisi per generationē: que est ex cōmixtione carnali: impossibile est igitur q̄ cōmixtio carnalis sit s̄ se mala. // Dinc est quod d̄. i. Cor. vij. Mulier non peccat si nubat. Per hoc autē excluditur error quorūdam dicentū oēs carnalem coniunctionē esse illicitā. vnde totaliter m̄imoniū et nuptias dānant: quorū quidez hoc ideo dicunt: q̄ credunt tēporalia non a bono sed a malo p̄cipio esse.

¶ Nullus cibi usus est p̄c̄s s̄ se. **CXXVII**

Sicut autem uene

reo: um usus absq̄ peccato ē si sc̄m se rōnez fiat: ita et 7 usus ciborū: sit at̄ vnūquodq̄ s̄ rōnez q̄ ordinatur s̄ q̄ cōgruū debito fini: finis at̄ debitus s̄ptionis ciborum est conseruatio corporis per nutrimentū: quicunq̄ igitur cibus hoc facere potest: absq̄ peccato potest sumi: nullius igitur cibi s̄ptio s̄ se est peccatū. // Adhuc nullius rei usus s̄ se malus est: nisi res ipsa s̄ se mala sit: nullus autē cibus sc̄m naturā malus est: q̄ ois res s̄ suaz naturā bona est: vt supra ostensū est: potest autē aliquis cibus esse alicui malus i quantū contrariatur salubritati ipsius s̄ corpus: nullius igitur cibi s̄ptio s̄ q̄ est talis res est p̄c̄m s̄ se: sed p̄t esse p̄c̄m: si p̄ter rationē aliquis ipso utatur s̄m suā salutē.

¶ Amp̄. vti rebus ad hoc q̄ sunt non est s̄ se malū sunt autē plante p̄pter aialia: aialium vero que dam p̄pter alia et omnia p̄pter hoīem: sicut ex superioribus patet: vti igitur uel plātis uel animalium carnib⁹ uel ad esuz ul ad quicquid aliud sunt hōi vtilia: non est sc̄m se peccatū. // Itē de factis peccati ab aia deriuatur ad corpus et non econuerso: peccatū. n. dicimus s̄m q̄ deordinatur voluntas: cibi at̄ imediate ad corpus pertinet nō ad aiam: non igitur ciborū s̄mptio s̄ se potest esse peccatum: nisi quatenus repugnat rectitudi ni uoluntatis. Quod quidem contingit vno modo p̄pter repugnantiam ad propriam finem ciborum: sicut cū aliquis p̄pter delectationē que est in cibus utitur cibus contrariantibus corporis salutē uel sc̄m speciem ciborū uel sc̄m quantitatez. Alio modo s̄m q̄ repugnat conditio eius qui utitur cibus uel eorum cū quibus conuersatur: puta cū quis accuratius cibus utitur q̄ sua facultas sustineat: et aliter q̄ eorum mores habeant cū qui bus conuuit. Tertio modo s̄ q̄ cibi sunt aliqua lege prohibiti p̄pter aliquam cām specialē: puta in ueteri lege quidam cibi prohibebantur pro

pter significationem: in egypto prohibebatur antiquitas comestio carnis bouine: ne agricultura impediretur: uel etiam sc̄m q̄ alique regule prohibent aliquibus cibus uti ad concupiscentiam re frenandā. Sic est q̄ d̄s dicit Mat. xv. Quod intrat i os: non coiquinat hoīez: et i. Cor. x. dicitur. Omne quod i macellum venit manducate nihil iterrogantes p̄pter consciētā: et i. Thimo. iij. dicitur. Ois creatura dei bona est: et nihil reijciendum quod cū gratiaruz actione percipitur. Per hoc at̄ excluditur quorūdam error: qui vsuz quorūdam ciborū sc̄s se dicunt esse illicitum: de quibus apostolus dicit ibidez. In nouissimis temporibus discedent quidem a fide: prohibentium nūbere: abstinere a cibus quos deus creauit ad percipiendum cū gratiarum actione. Quia uero vsus ciborum et uenerozum non est sc̄s se illicitus: s̄ solum sc̄s q̄ exit ab ordine rōnis illicitus esse potest: ea uero que exterius possidentur: necessaria sunt ad s̄ptionem ciborum ad educationem proli et sustentationē familie et ad alias corporis necessitates: consequens est q̄ nec sc̄m se et diuitiarū possessio est illicita: si ordo rōnis seruetur: ita s̄ q̄ iuste homo possideat que h̄z et q̄ i eis finē uoluntatis sue non constituat: et q̄ eis debito modo utatur ad suam et aliorū utilitatem. Dinc q̄ apostolus i. Thimo. vlti. diuites non condemnat: sed eis certam regulam diuitis utendi tradidit dicēs. Diuitibus h̄ seculi p̄cipe non sublime sapere: neq̄ sperare in incerto diuitiarum: sed in deo uiuo qui p̄stat nobis oia abunde ad fruendum: bene agere: diuites fieri i bonis operibus: facile tribuere: cōicare: et Ecd. xxxi. Beatus diues qui iuentus est sine macula: et qui post aurū non abijt nec sperauit i pecunie thesauris. Per hoc et excluditur quorūdam error: qui ut Aug. dicit i lib. de heresibus aplicos se arrogantisime uocauerunt: eo q̄ i suam cōionem non acciperent utentes coniugib⁹ et res proprias possidentes quales habet catholica ecclesia et monachos et clericos plurimos: sed iō isti heretici sūt: qm̄ se ab ecclesia separātes nullam spem putant eos habere qui utitur his reb⁹ quibus ipsi carent.

¶ Quomodo secundum leges dei homo ordinatur ad proximū. **CXXVIII.**

His ergo que dicta sunt manifestum est q̄ sc̄m legem diuinam homo iducitur: ut oīdinez rationis seruet in omnibus que in eius vsū venire possunt: inter omnia autem que in usum hominis ueniunt precipua sunt etiam alij hoīes: homo autē naturaliter animal sociale est: idiget

enim multis que per unum solā parari non pnt:
 o3 igitur qd ex lege diuina instituatut homo ut se
 cundū ordinem rōnis se hēat ad alios homines.
Ad huc finis diuine legis est ut homo deo ad
 hereat: iuuatur at unus hō in hoc ex alio tam qd
 tum ad cognitionem qd ēr quantū ad affectionē:
 iuuant. n. se hoies mutuo in cognitione ueritatis
 7 unus alium prouocat ad bonū: 7 retrahit a ma
 lo. vnde prouer. xxvij. dē. Ferrum ferro acuitur:
 7 homo exacuit facies amici sui. 7 Eccl̄. iij. Me
 lius est duos esse qd unum: hnt. n. emolumentum
 societatis sue: si un⁹ ceciderit: ab altero fultitur:
 ve soli: qd cū ceciderit non h3 subleuātē se: 7 si dor
 muerint duo: fouebuntur mutuo: unus quō cale
 fiet: 7 si quispiam preualuerit contra unū: duo re
 sistūt ei: oportuit igitur lege diuina ordinari socie
 tatem hoium ad inatcē. **A**mp. lex diuina est qd
 dam rō diuine prouidēte ad hoies gubernādos:
 ad dīnam at prouidentiam pertinet singula: que
 ei subsunt sub debito ordine continere: ut. f. suuz
 locum 7 gradum teneat unūquodq3: lex igitur di
 uina sic hoies ad inuicem ordinat: 7 unusquisq3
 suum ordinē teneat: qd est hoies pacē hēre ad in
 uicem: pax. n. hoium nihil aliud est qd ordinata 2
 cordia: vt Augu. dicit. **I**tem quātūcunq3 aliq
 ordinantur sub aliquo: o3 illa concorditer esse or
 dinata ad inuicē: alias se inuicem impedirent i conse
 cutione finis eōis: sicut p3 i exercitu qui conco: di
 ter ordinatur ad uictoria: que ē finis ducis: vnus
 quisq3 at hō per legem diuinam ordinatur ad de
 um: oportuit igitur per legem diuinā iter homi
 nes ne se inuicem impedirent ordinatam concordia
 esse: qd ē pax. **H**inc ē qd i ps dē. Qui posuit fines
 tuos pacem: 7 dñs dicit Jo. xvi. **H**ec locutus sum
 uobis: vt i me pacem hēatis. **T**unc at ord. nata 2
 cordia iter hoies seruatur qñ unicuiq3 qd suum ē
 redditur: qd ē iusticie. **E**t ideo dicitur Isa. xxxij.
Opus iusticie pax: oportuit igitur per legem diui
 nā iusticie precepta dari: vt unusquisq3 alteri red
 deret qd suum est: 7 abstineret a nocuentis ei i
 ferendis: iter hoies at maxime est aliquis parenti
 bus debitor: 7 iō inter pcepta legis que nos ad p
 ximum ordinant. **E**xo. xx. ponitur. **H**onora p̄ez
 tuum 7 matrē tuam: in quo itelligitur precipi ut
 tā parētib3 qd ēt alijs unusquisq3 reddat quod
 d3: scōm illud Ro. xij. **R**edditē oibus debita. **D**e
 inde ponūtur precepta quibus precipitur abstinē
 dum esse a nocuentis proximo i ferendis: vt ne
 q3 factis eum offendamus in persona propria: qd
 dōn est. **N**on occides: neq3 in persona coniuncta
 qd scriptum est. **N**on mechaberis: neq3 ēt in exte
 rioribus rebus: qd scriptum est. **N**on furtum faci
 es. **P**rohibemur ēt ne contra iusticiam proximū
 verbo offendamus: quia scriptum est. **N**ō loqua
 ris contra proximum tuū falsum testimoniū. **E**t

qd deus ēr cordiū iudex est: p̄ohibemur ne corde
 proximū offendamus concupiscēdo. s. uxore aut
 aliquā rem eius. **A**d huiusmodi at iusticiam
 obseruandam que lege diuina statuitur: duplici
 homo inclinatur: uno modo ab interiori: alio mo
 do ab exteriori. **A**b interiori quide3 dū homo uo
 luntarius ēt ad obseruanduz ea que precipit lex
 diuina: qd quidem fit per amorem hois ad deuz
 7 proximū: qui. n. diligit aliquem sponte 7 delee
 tabiliter ei reddit qd d3 7 ēt liberaliter supaddit:
 vnde tota legis ipl. tio ex dilectione dependet. **S**m
 illud apli Ro. xij. **P**lenitudo legis est perfectio.
Et dñs dicit Mat. xxij. qd i duobus pceptis. s. in
 dilectione dei et proximi uniuersa lex pendet. **S**3
 qd aliqui interiorius non sunt sic dispositi: vt ex se ip
 sis sponte faciant: qd lex iubet: ab exteriori trahē
 di sunt ad iusticiam legis iplendam: qd quide3 fit
 dum timore penarū non liberaliter sed seruiliter
 legem implent. vnde dicitur Isa. xxvi. **C**ū feceris
 iudicia tua in terra. s. puniendo malos iusticiam
 discant omnes habitatores orbis. **A**lij uero sic sē
 dispositi ut ex se ipsis sponte faciāt: qd lex iubet.
Secundi igitur sibi ipsi sunt lex hntes charitatez
 que eos loco legis inclināt 7 liberaliter oprari fa
 cit: lex igitur exterior non fuit necessarium qd pp
 ter eos poneretur: sed propter illos qui ex se ipsis
 non inclinātur ad bonū. vnde dicitur. i. **T**imo.
 primo. **I**usto lex non est posita sed iniustus. **Q**d
 non est sic intelligendum: quasi iusti non teneant
 ad legem iplendam: ut quidam male intellexerūt:
 sed quia isti inclinantur ex se ipsis ad iusticiāz fa
 ciendam ēt sine lege.

Quod in actibus humanis sunt aliqua
 recta secundū naturam 7 non soluz
 quasi lege posita. **CXXIX.**

Et premissis autē
 apparet qd ea que diuina lege precipi
 untur rectitudinem habent non so
 lum quia sunt lege posita: sed etiam secunduz na
 turam. **E**x preceptis enim legis diuine mens hois
 ordinatur sub deo: 7 omnia alia que sunt in ho
 mine sub ratione: hoc autem naturalis ordo req̄
 rit qd inferiora superioribus subdantur: sunt igit
 ea que lege diuina precipiuntur secundum se na
 turaliter recta. **P**re. homines ex diuina prouī
 dentia sortiuntur naturale iudicatum rationis
 ut principium propriarum operationum: natu
 raliter sunt igitur alię operationes natu
 raliter homini conuenientes que sunt secundum
 se recte: 7 non solum quasi lege posite. **P**re.
 quōtūcunq3 est natura deimnata o3 ēē opatiōes

de terminatis que illi nature conueniant
 enim operatio masculinis naturam i
 tur: confitetur autem hominum naturam et
 naturam: o3 igitur operationes esse aliquas
 se homini conuenientes. **A**luc cu
 aliquid naturale: o3 etiam esse natur
 illud haberi non potest: natura. n. non
 necessitate est autem homini naturale qd
 talis qd d. ex hoc ostenditur qd unus h
 non sufficit ad omnia que sunt human
 cessaria: ea igitur sine quibus societas h
 feruari non potest sunt homini naturalit
 omnia: huiusmodi autem sunt: unicuiq3
 est conferre: 7 ab iniuria abstinere: et
 aliqua in humanis actibus naturaliter
Amp. supra ostensū est qd omnis homo
 later hoc habet qd utatur rebus inferiorib3
 vite necessitate: nec autem aliqua meliora
 mania sū quam alios peccatarum rerum
 se uic: et conueniens: que quidem mens
 terminatur fit homini nocuum: sicut ap
 sumptio inordinata ciborum: sunt igitur
 actus homini naturaliter conuenientes.
 sū naturalis ordinem corpus hominis e
 ter animam: 7 inferiores uirtutes anime
 rationis: sicut 7 alijs rebus materia est
 formam: 7 instrumenta propter princip
 tem: ex eo at qd ad illud ordinatum d
 easiliū prouenire non autem aliquo d
 mentum: et igitur naturaliter rectus: qd
 retur ab homine corpus et inferiores uir
 et hoc 7 actus rationis 7 hominis ipsius
 impediatur 7 magis autem uiuatur: si au
 eo accidit: et naturaliter peccatum: vt
 igitur 7 committiones 7 inordinatas uer
 uis per que actus rationis impediūt 7 su
 feribus que liberum iudicium rationis
 hnt: sunt naturaliter mala. **P**re. u
 naturaliter conueniant ea quibus tendit
 sū naturalis: que autem e contrario se
 sunt naturaliter inconuenientia: ostensū
 legu3: homo naturaliter ordinatur in de
 cur in forma: igitur quibus homo iudici
 cognitionem 7 amorem dei. sunt naturalit
 te: quocunq3 uero e contrario se habent: su
 taliter homini mala: p̄ez igitur qd bonū
 lum in humanis actibus non solum: sicut
 lege positionem sed secundum naturā. **D**e
 Dicit est quod in p̄o dicitur qd iudicium domi
 vera iustificata in ieremias. **P**er hoc autē
 dicitur posito iudicium qd uita 7 recta
 quādā lege posita.

De cōsilijs que dantur i lege diuina. **C**

Tertius.

determinatas que illi nature conueniant: propria enim operatio uniuscuiusque naturam ipsius sequitur: constat autem hominum naturam esse determinatam: igitur operationes esse aliquas secundum se homini conuenientes. **A**dhuc cuiusque est aliquid naturale: igitur esse naturale id sine quo illud haberi non potest: natura enim non deficit in necessarijs: est autem homini naturale quod sit animal sociale: quod ex hoc ostenditur quod unus homo solus non sufficit ad omnia que sunt humane uite necessaria: ea igitur sine quibus societas humana conseruari non potest: sunt homini naturaliter conuenientia: huiusmodi autem sunt: vnicuique quod suum est conseruare: et ab iniurijs abstinere: sunt igitur aliqua in humanis actibus naturaliter recta. **A**mp. supra ostensum est quod omnis homo naturaliter hoc habet quod utatur rebus inferioribus ad vite necessitatem: est autem aliqua mensura determinata secundum quam usus predictarum rerum humana uite est conueniens: que quidem mensura si pretermittatur fit homini nocuum: sicut apparet in sumptione inordinata ciborum: sunt igitur aliqui actus homini naturaliter conuenientes. **I**tem secundum naturalem ordinem corpus hominis est propter animam: et inferiores uirtutes anime propter rationem: sicut et in alijs rebus materia est propter formam: et instrumenta propter principalem agentem: ex eo autem quod est ad aliud ordinatum dicitur ei auxilium prouenire non autem aliquod impedimentum: est igitur naturaliter rectum quod sic procuratur ab homine corpus et inferiores uires anime ex hoc et actus rationis et bonum ipsius minime impedatur quod magis autem iuuatur: si autem se eius accideret erit naturaliter peccatum: uolentie igitur et comestiones et inordinatus uenerorum uisus per que actus rationis impeditur et subdistinguitur que liberum iudicium rationis esse non sinunt: sunt naturaliter mala. **P**re. uniuscuique naturaliter conueniunt ea quibus tendit in suum finem naturalem: que autem e contrario se habent sunt ei naturaliter inconuenientia: ostensum est enim supra: quod homo naturaliter ordinatur in deum sicut in finem: ea igitur quibus homo inducitur in cognitionem et amorem dei sunt naturaliter recta: quecumque uero e contrario se habent: sunt naturaliter homini mala: patet igitur quod bonum et malum in humanis actibus non solum sunt secundum legis positionem sed secundum naturalem ordinem. **H**inc est quod in preceptis dei iudicia domini sunt uera iustificata in semetipsis. **P**er hoc autem excluditur positio dicentium quod iusta et recta sunt secundum legem positam.

De consilijs que dantur in lege diuina. CXXX.

Quia uero optimum hominis est ut mente deo adhaereat et rebus diuinis: impossibile autem est quod homo interesse circa diuersa occupetur: ad hoc quod liberius feratur in deum mens hominis datur in diuina lege consilia: quibus homines ab occupationibus presentis uite quantum possibile est retrahantur terrenam uitam agere: hoc autem non est ita necessarium homini ad iusticiam: ut sine eo iusticia esse non possit: non enim uirtus et iusticia tollitur: si homo secundum ordinem rationis corporalibus et terrenis rebus utatur: et ideo huiusmodi diuine legis ammonitiones dicuntur consilia et non precepta in quantum suadeatur homini: ut propter meliora minus bona pretermittat. **O**ccupatur autem humana sollicitudo secundum communem modum humane uite erga tria. primo quidem circa propriam personam quid agat: aut ubi conuertetur. **S**ecundo autem circa personas sibi coniunctas precipue uxorem et filios. **T**ertio circa res exteriores procurandas: quibus homo indiget ad sustentationem uite. **A**d amputandam igitur sollicitudinem circa res exteriores datur homini in lege diuina consilium paupertatis: ut scilicet res huius mundi abiciat: quibus animus eius sollicitudine aliqua implicari possit. **H**inc est quod dominus dicit **Mat. xix.** Si uis perfectus esse uade et uende omnia que habes et da pauperibus: et ueni sequere me. **A**d amputandam autem sollicitudinem uxoris et filiorum datur homini consilium de uirginitate uel continentia. **H**inc est quod dicitur: **i. Cor. vij.** De uirginibus autem preceptum domini non habeo: consilium autem do. **E**t huiusmodi consilij rationem assignans subdit: **Qui sine uxore est sollicitus est que domini sunt: quomodo placeat deo. Qui autem cum uxore est: sollicitus est que sunt mundi quomodo placeat uxori: et diuisus est.** **A**d amputandam autem sollicitudinem hominis etiam circa se ipsum datur consilium obedientie per quam homo dispositionem suorum actuum committit superiori: propter quod dicitur **hebre. ultimo.** **O**bedite prepositis uestris et subiacete eis: ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus uestris redduri. **Q**uia uero summa perfectio humane uite in hoc consistit: quod mens hominis deo uacet: ad hanc autem mentis vacationem predicta tria maxime uidentur disponere: et conuenienter ad perfectionis statum pertinere uidentur non quasi ipse sint perfectiones: sed quia sunt dispositiones quedam ad perfectionem que consistit in hoc quod deo uacetur: et hoc expresse ostendunt uerba domini paupertatem suadentis: cum dicit. **Si uis perfectus esse uade et uende omnia que habes et da pauperibus et sequere**

me: quasi in sua sequela uitam perfectionis cōsti-
tuens. Possunt et dici perfectionis effectus et signa:
cum. n. mēs uehementer amore et desiderio alicu-
ius rei afficitur consequens est qd alia postponat:
ex hoc igitur qd mens hominis amore et desiderio
feruenter i diuina fertur: in q perfectionem cōsta-
re manifestum est: consequitur qd oia que ipsum
pnt retardare quo minus feratur i deuz abijciat
non solū rerum curam et uxoris et proliis affectuz:
sed et sui ipsius: et hoc signat uerba scripture: dē
n. **Ant. viij.** Si dederit homo oēm substantiam
domus sue ad mercendam dilectionem quasi ni-
hil computabit ea: et **Mat. xij.** Simile ē regnū
celozū hōi negotiatori querenti bonas margari-
tas: iuenta at una preciosa margarita abijt et uen-
didit oia que habuit et comparauit eam: et **Phil.**
ij. Que mihi aliqui fuerunt lucra: arbitratus sū
ut stercoza ut xpm lucrifacerem. Quia igitur pre-
dicta tria dispones ad perfectiones sūt et effectus
et signa: conuenienter qui predicta tria deo uouēt
in statu perfectionis esse dicuntur: pfectio autem
ad quam predicta disponunt: i uacatione mentis
circa deum consistit: vnde et predictozū professio-
res religiosi dicuntur quasi se deo et sua i modum
cuiusdam sacrificij dedicantes: et quantum ad res p
paupertatem: et quantum ad corpus per continentia:
et quantum ad uoluntatem per obedientia: religio igitur
in cultu diuino consistit: vt supra dictuz ē.

**De errore impugnantium uoluntari-
am paupertatem. CXXXI.**

Herunt autē ali-
qui paupertatis propositum impro-
bantes contra euangelicaz doctrinā
quorū primus. Vigilantius inuenitur quem tam
postmodum aliqui sunt secuti dicentes se esse legi-
doctores non itelligentes neqz que loquuntur ne-
qz de quibus affirmant: qz ad hoc his et similibus
rōnibus sunt iducti. Naturalis. n. appetitus req-
rit ut unusquodqz aial sibi pvideat i necessarijs sue
uite: vnde aialia que non quolibet tempore anni
necessaria sue uite iuenire pnt: quodam naturali
instinctu ea que sunt sue uite necessaria congregat
illo tempore quo inueniri pnt et ea conseruant: si-
cut ps de apibus et formicis: hoies autem ad sue ui-
te conseruationem multis indigent: que non om-
ni tempore inueniri possunt: inest igitur naturali-
ter homini qd congreget et conseruet ea que sunt
sibi necessaria: est igitur contra legem naturalem
oia congregata dispergere per paupertatem.
Ahhuc naturalem affectum hnt oia ad ea quib-
esse suum conseruatur: in quantum oia esse appetūt
sed per substantiam exterioruz bonozū uita hois

conseruatur: sicut igitur ex naturali lege unusquisque
suam uitam conseruare tenetur: ita et exteriorum
substantiam: sicut est ergo contra legem nature:
qd aliquis sibi manum ingrat: ita et qd aliquis ne-
cessaria uite sibi subtrahat per uoluntariā pau-
pertatem. **Amp.** naturaliter homo est animal
sociale ut supra dictum est: societas autem inter
homines conseruari non posset: nisi unus alium
iuuaret: est igitur naturale hominibus: qd un-
um i necessitatibus iuuat: ab hoc autem auxilio
ferendo se faciunt impotentes: qui exteriorē sub-
stantiam abijciunt: per quam plurimū alijs auxi-
lium fertur: tñ igitur contra naturalem instin-
ctū et contra amicitie et charitatis bonuz qd homo p
uoluntariam paupertatem omnem substantiam
mundi abijciat. **Item** si habere substantiā hu-
ius mundi malum est: bonum est autē proximos
liberare a malo: malum autem eos in maluz edu-
cere: consequens est qd dare alicui indigenti substā-
tiam huius mundi sit malum: auferre autem ha-
benti bonum sit: quod inconueniens est: est igitur
bonum habere substantiam huius mundi: eam
igitur per uoluntariam paupertatem totalit abijce-
re malum est. **Pre.** occasiones malo: um uita
de sunt: est autem paupertas occasio mali: qz pp-
ter eam ad furta: adulationes periuria et his simi-
lia aliqui inducuntur: nō est igitur paupertas uo-
luntarie assumenda sed magis ne adueniat uitam
da. **Amp.** cum uirtus consistat in medio: ultra
qz extrema corrumpunt: est autem uirtus libera-
litas quedaz: que dat danda et retinet retinenda:
uicium at est i minus illiberalitas: que retinet reti-
nenda et non retinenda: est autem et uicium i plus
qz omnia dent: quod faciunt qui uoluntarie pau-
pertatem assumunt: est ergo hoc uiciosum et pro-
digalitati simile. **De** autem rōnes auctoritate
sacre scripture confirmari uidentur. Dicitur enim
prouer. xxx. Mendicitatem et diuitias ne dederis
mibi: ptebue tñ uictui meo necessaria: ne forte sa-
tius illitiaz ad negandum: et dicam: quis est do-
minus: et egestate compulsus furer: et periurez no-
men dei mei.

**De modo uiuendi eorum qui uoluntariā
paupertatem sectantur. CXXXII.**

Uidetur autē hec
questio magis urgeri si quis spalius
exequatur modos quibus necesse ē
uiuere eos qui uoluntariam paupertatem sectan-
tur. Est enim unus modus uiuendi qd possessio
singulorum vendantur et de precio omnes cōmu-
niter uiuant: quod quidē sub aplis seruatū vī-

in ista dicitur. Quodque
gratu sar domo: erat uendentes
eozū que uendebant: et ponebant
fidei: et dicitur. put cuiqz op' erat.
non efficitur puidere hūane ui-
qz nō ē facile qd plures et hūnes
conabanc uita affimā: et si pfer-
pauā quod ex possessionibus pau-
affortum ē non sufficit in multū
possibile et facile est b' pccū ud fr-
toz ud furto aut rapina deperrit:
tar illi qui itam paupertatem sect-
stantione uite. **Item** multa ac-
quibus homines coguntur locum
tur et ita facile puidere his quoz op-
dine: la loca dispergi de pccū affig-
sionibus in communi ridat. **Et**
modus ut possessiones habeat com-
bus singulis puidetur pccū culpā
sicut in monasterijs plurimū obser-
net: huiusmodi modus uidetur con-
fessiones enim terre sollicitudinē
par pccationum fructuum et pcc-
onem carum contra fraudes et uio-
maison et a pluribus oportet hab-
nem quanta maiores possessiones
sufficiant ad plurimū sustentatio-
tur in hoc modo finis uoluntarie
rimas quantum ad multos quoz
ca pccandaz possessiones solu-
munis possessio solet esse causa di-
uidentur ligare qui nihil habent
hispani et perle: sed qui simul hab-
mane: ppter quod etiam inter fr-
gia: rōcordia autem maxime impe-
mentis circa diuina: ut dictum est:
iste modus uiuendi impedire sinez
perant. **Ahhuc** autem est tertius
di: ut de laboribus manuum suaru-
uoluntariam paupertatem sectan-
tū uiuendi modus: **Paulus** aposto-
tū: ut alijs obseruandum suo exem-
tione dimittit. Dicitur enim. **Thess.**
Non quia penem mandauimus
sed in labore et fatigatione nocte et die
ne quem uictum gauarimus non
barimus possidant: sed ut nolent
daramus uobis ad imitantem necesse
est. **Sed** nec iste modus uiuendi
niam si quis non uoluit laborare non
Sed nec iste modus uiuendi uictu-
ene: labor enim manualis necessarius
rationem uite: secundum qd per ipsum
quiritur: nam ante pccatū qd op-
illud quod necessarium est eorum

Tertius:

in iſrlm. **Di. n. Act. iij.** Quotquot poſſeſſores a
groꝝ aut domoꝝ erāt uendētes afferbāt precia
eozū que uendebant: ⁊ ponebant ante pedes apo
ſtoloꝝ ⁊ di. ſin. put cuiꝝ op' erat. **Dic** at modus
non vī efficaciter puidere hūane uite: pmo quidē
qꝫ nō ē facile qꝫ plures ēt hñtes magnas poſſeſſi
ones hanc uitā aſſumāt: ⁊ ſi ꝑferatur iter multos
precii quod ex poſſeſſionibus paucoꝝ diuitum
aſſūptum ē non ſufficiet in multū tꝑa. **Deinde** qꝫ
poſſibile ⁊ facile eſt h' precii uel fraude diſpenſa
toꝝ uel furto aut rapina deperiri: remanebūt igitur
illi qui talem paupertatem ſectātur abſqꝫ ſu
ſtentatione uite. **Item** multa accidentia ſunt:
quibus homines coguntur locum mutare: nō igitur
erit facile prouidere his quos oportet forte ꝑ
diuerſa loca diſpergi de precio aſſūpto de poſſeſ
ſionibus in communi redacto. **Est** autem ali'
modus ut poſſeſſiones habeant communes: ex qꝫ
bus ſingulis prouideatur prout cuiꝝ opus fuerit
ſicut in monaſterijs plurimis obſeruat. **Sed**
nec huiusmodi modus uidetur conueniens. **Pos**
ſeſſiones enim terrene ſolicitudinem afferunt ⁊ ꝑ
pter procuratorem fructuum ⁊ propter deſenſi
onem earum contra fraudes ⁊ violentias: ⁊ tāto
maioꝝ ⁊ a pluribus oportet habere ſolicitudi
nem quanto maioꝝ poſſeſſiones eſſe oportet: qꝫ
ſufficiant ad plurimum ſuſtentationem: deperit igitur
in hoc modo ſinis uolūtarię paupertatis ad
minus quantum ad multos quos oportet eſſe cir
ca procurandas poſſeſſiones ſolicitos. **Item** cō
munis poſſeſſio ſolet eſſe cauſa diſcordie: non. n.
videntur litigare qui nihil habent commune ut
hiſpani et perſe: ſed qui ſimul habēt aliquid cō
mune: propter quod etiam inter fratres ſunt iur
gia: diſcordia autem maxime impedit uacationē
mentis circa diuina: vt dictum eſt: uidetur igitur
iſte modus uiuendi impedire ſineꝫ uolūtarię pau
pertatis. **Adhuc** autē eſt tertius modus uiuē
di: vt de laboribus manuum ſuarum uiuant qui
uolūtariam paupertatem ſectantur: quem qui
dem uiuendi modus **Paulus** apoſtolus ſequeba
tur: et alijs obſeruandum ſuo exemplo ⁊ inſtitu
tione dimiſit. **Dicitur** enim. ij. **Theſſalo. tertio.**
Non gratis panem manducauimus ab aliquo:
ſed in labore ⁊ fatigatione nocte ⁊ die operantes
ne quem ueſtrum grauaremus non quaſi nō ha
buerimus poteſtatem: ſed ut noſmetipſos forma
daremus uobis ad imitandum nos: nam et cum
eſſemus apud uos hoc denūciabam' uobis: quo
niam ſi quis non uult laborare non manducet.
Sed nec iſte modus uiuendi uidetur eſſe cōueni
ens: labor enim manualis neceſſarius eſt ad ſuſtē
tationem uite: ſecundum qꝫ per ipſum aliquid ac
quiritur: vanum autē uidetur qꝫ quis relinqꝫs
illud quod neceſſarium eſt: iterum acquirere la

boꝝ: ſi igitur poſt uolūtariam paupertateꝫ eſt
neceſſarium iterum acquirere unde aliquis ſuſtē
tetur per laborem manuum: uanum fuit illa di
mittere omnia que habebat ad ſuſtentationeꝫ uī
te. **Adhuc** uolūtaria paupertas ad hoc con
ſulitur: vt per eam aliquis diſponatur ad expedi
tius ſequendum chriſtum: per hoc qꝫ a ſolicitudi
nibus ſecularibus liberatur: maioꝝ autem ſo
licitudinem requirere uidetur: qꝫ aliquis proprio
labore ſibi uictum acquirat qꝫ his que habuit
utatur ad ſuſtentationem uite: et precipue ſi ha
buit poſſeſſiones moderatas: aut etiam aliqua
mobilia ex quibus in promptu erat: vt ſumeret
uictus neceſſaria: non igitur uiuere de laboribus
manuum uidetur eſſe conueniens propoſito aſſu
mentium uolūtariam paupertateꝫ. **Ad** hoc
autem accedit: qꝫ etiam dominus ſolicitudinem
terrenorum a diſcipulis remouens ſub ſimilitudi
ne uolucrum ⁊ lilioꝝ agri uidetur eis laborem
interdicere manuum. **Dicit** enim. **Reſpice**
uolantia celi: quoniam neque ſerunt: neque con
gregant in houea: et iterum. **Conſiderate** lilia
agri quomodo crescunt: et non laborant: neqꝫ
nec. **Uidetur** autem hic modus uiuendi inſuf
ficiens. **Nam** multi ſunt perfectionem uite de
ſiderantes: quibus non ſuppetit facultas aut ars
vt poſſint labore manuum uitam tranſigere: qꝫ
non ſunt in his nutriti nec inſtructi: ſic enim me
liozis conditionis eſſent ad perfectionem uite ca
peſcendam ruſtici et opifices: qꝫ qui ſapientie ſtu
dio uacauerunt et in diuitijs et in delictijs quas ꝑ
pter chriſtum deſerunt ſunt nutriti: contingit eti
am aliquos uolūtariam paupertatem aſſumen
tes inſirmari aut alias impediri quo minus ope
rari poſſent: ſic ergo remanerēt deſtituti neceſſa
rijs uite. **Item** non modici temporis labor ſuf
ficat ad neceſſaria uite querenda: quod patet in
multis qui totum tempus ad hoc expendunt: uix
tamen ſufficientem ſuſtentationem acquirere poſ
ſunt: ſi autem uolūtariam paupertatem ſectan
tes oporteret labore manuali uictum acquirere:
ſequeretur qꝫ circa huiusmodi laborem maius tē
pus ſue uite conſumerent: et per conſequens im
pedirentur ab alijs magis neceſſarijs actioni
bus: que etiam magnum tempus requirunt: ſicut
ſunt ſtudium ſapientie et doctrina et huiusmodi
alia ſpiritualia exercitia: et ſic paupertas uolun
taria magis impediret perfectionem uite: qꝫ ad ip
ſam diſponeret. **Si** quis autē dicat qꝫ labor ma
nualis neceſſarius eſt ad tollendum ocium: hoc
non ſufficit ad propoſitum: melius enim eſſet tol
lere ocium per occupationes in uirtutibus moꝝa
libus quibus deſeruiunt organice diuitie: puta in
elemoſynis faciendis et alijs huiusmodi qꝫ per la
borem manuum. **Pre.** vanū eſt dare ꝑſiliū

Liber

de paupertate ad hoc solū q̄ hoies pauperes facti abstinerent ab ocio uitam suam laboribus manualibus occupātes nisi ad hoc daretur: q̄ nobilioribus exercitijs uacarent q̄ illis que sunt scōm uitam cōem hominum. Si uero aliquis dicat: q̄ necessarius est labor manualis ad carnis concupiscentias domandas: hoc non est ad propositum: querimus. n. utrū sit neciūm q̄ uictum per manulem laborem uoluntariam paupertatē sectātes acquirant. ¶ Pre. possibile est multis alijs modis domare concupiscentias carnis. s. per ieiunia uigilias et alia huiusmodi: labore etiā manuali ad hunc finem uti possent et diuites qui nō hnt necē laborare propter uictum querendū. ¶ Inuenitur autē et alius modus uiuendi: ut. s. uoluntariam paupertatem sectantes uiuant de his que ab alijs iferuntur qui ad hanc perfectionem uoluntarie paupertatis proficē uolunt diuitias retinentes: et hūc modum uidetur dñs cuz suis discipulis obseruasse. Legitur. n. Luce. viij. q̄ mulieres quedā seq̄bāt xpm: et ministrabant illi de facultatibus suis. Sz iste et modus uiuendi non uidetur cōueniens: nō n. uidetur rōnabile: q̄ alijs dimittat sua: et uiuat de alieno. ¶ Pre. iconueniens uidetur q̄ aliquis ab aliquo accipiat: et nihil ei rependat: i. dādo. n. et recipiendo equalitas iusticie seruatur. ¶ Pōt autē sustineri q̄ illi de his que ab alijs iferuntur uiuāt qui eis seruiūt i aliquo officio: propter quo et ministri altaris et predicatoris qui doctrinam et alia diuina populo dant non inconuenienter uidetur ab eis sustentationem uite accipere: dignus est. n. operarius cibo suo: ut dñs dicit Mat. x. propter quod apostolus dicit. i. Cor. ix. q̄ dñs ordinauit: ut hi qui euangelium annunciant: de euangelio uiuant: sicut qui altari seruiunt: cū altari participāt: illi ergo qui in nullo officio populo ministrant: iconueniens uidetur si a populo necessaria uite accipiant. ¶ Item ille modus uiuendi uidetur esse alijs dānosus: sunt. n. quidam quos ex necessitate oꝝ aliorū bñficijs sustentari: qui propter paupertatem et infirmitatem sibi nō pnt sufficere: quorum bñficia oꝝ diminuantur si illi: qui uoluntarie paupertatem assumunt ex his que alijs datur debeant sustentari: cum homines non sufficiant nec sint prompti ad subueniendum magne multitudini pauperum. vnde et ap̄s. i. Timo. v. mādāt q̄ si aliquis hz uiduam ad se pertinentem eam sustentet: ut ecclesia sufficiat his que uere uidue sūt: est igitur inconueniens ut hoies paupertatem eligētes hunc modū uiuendi assumant. ¶ Adhuc ad perfectionem uirtutis maxime requiritur animi libertas: hac. n. sublata de facili homines alienis peccatis cōicant uel expresse consentiēdo aut per adulationem leniēdo uel salte dissimulādo: huic aut libertati magnum p̄iudiciū generatur

ex p̄dicto mō uiuendi: non. n. pōt esse q̄n hō uēat offendere eum cuius bñficijs uiuit: p̄dictus igitur modus uiuendi ipedit perfectionē uirtutis q̄ ē finis uoluntarie paupertatis: et ita nō vī cōpetere uoluntarie pauperibus. ¶ Amp. eius qd̄ ex alterius uoluntate depēdet: facultatē non hēmus: sed ex uoluntate dātis dependet q̄ ex proprijs det: non igitur sufficienter prouidetur i facultate sustentationis uite uoluntarijs pauperibus p̄ hūc modum uiuendi. ¶ Pre. necesse ē q̄ pauperes qui ex his que ab alijs dantur: sustentari debēt necessitates suas alijs exponant: et necessaria petant: huiusmodi autē necessitates reddit contemptibiles mendicantes et etiam graues: homines enim superiores se estimant illis qui per eos sustentari necesse habent: et cum difficultate dant plurimi: oportet autem eos qui perfectionem uite assumunt in reuerentia haberi et diligi: ut sic homines eos facilius imitentur: et uirtutis statum emulentur: si autem contrarium accidat: etiam uirtus ipsa contemnitur: est igitur nociuus modus ex mendicitate uiuendi i his qui propter perfectionem uirtutis uoluntarie paupertatem assumunt. ¶ Preterea perfectis uiris non solum sūt uitanda mala: sed etia ea que mali speciem habent. Nam apostolus dicit Roma. xij. Ab omni specie mali abstinere uos: et philosophus dicit: q̄ uirtuosus non solum debet fugere turpia: sed etiam que turpia uidentur: mendicitas autem habet speciem mali: cum multi propter q̄stum mendicent: non est igitur hic modus uiuendi perfectis uiris assumendus. ¶ Itē ad hoc datur consiliū de paupertate uoluntaria: ut mēs hominis a solitudine terrenorum remota liberius deo uacet: hic autem modus ex mendicitate uiuendi habet plurimum solitudinis: maioris enim solitudinis uidetur esse acquirere aliena: q̄ proprijs uti: non ergo uidetur conueniens esse hic modus uiuendi paupertatem uoluntariam assumentibus. ¶ Si quis autem mendicitatem laudare uelit propter humilitatem: uidetur omnino irrationabiliter loqui: laudatur enim humilitas secundū q̄ contēnitur terrena altitudo que consistit in diuitijs: honoribus: fama et huiusmodi non autem secundum q̄ contēnitur altitudo uirtutis: respectu cuius oportet nos magnānimos esse: esset igitur uituperanda humilitas: si quis propter humilitatē aliquid faceret: quod altitudini uirtutis derogaret: derogat autem ei mendicitas: tum quia uirtuosus est dare q̄ accipere: tum quia habet speciem temporis lucri ut dictum est: non est igitur propter humilitatem mendicitas laudanda. Fuerunt etiam aliqui qui perfectionem uite sectantibus dicebant nullam solitudinē esse habendam neq̄ mendicando neq̄ laborando neq̄ sibi aliqd̄ reseruando: sed oportere eos a solo deo

sollicitudines uite expectare: p̄p̄
Dat. vi. Nolite solliciti esse aut uel
ducitis aut huiusmodi: Nolite in craftibus
amini: et ita. Nolite in craftibus
at vi oio inuolubde: Nolum. n. est
terminare ea que sūt ordinata ad
at conuolubde: Nolum. n. est
quam sūt uicti procurat: qui igitur
stare uitare non pnt: aliquam sol
uita querenda debent bere. Pre
renou non est uitanda: nisi quia
platiem circum: non pōt at hō
nem gerens uitare quin multa ag
templatio interrumpatur sicut dicit
do et alia huiusmodi: faciendo me
minenda est sollicitudo eorum qui
uitam propter ipeditenti contēp
et mira abfurditas. ¶ Pari. n. rōne p
uclit ambulare: aut aperire os ad
fugere lapidem cadentem: aut gladi
sed expectare q̄ deus operetur: quo
renon est igitur sollicitudo uicti: tot

Quo paupertas sit bona. c
Uat prem
ueritas manifestetur:
tate sentendum sicut
derent. ¶ Item: q̄ quidē diuinit
num uirtutis: cū per eas sustentem
hōs subueniamus: oꝝ ar. q̄ ea que
sine bonitatem accipiunt necesse
oꝝ diuinit sūt aliquod bonū hō
cipale: sed quasi secundarium: nam
est bonum: cū uero scōm q̄ ordinat
propter hoc q̄ uolū nō est q̄ uirtu
na bona hoies: exteriorē at diuinit
na bona: oꝝ ar. q̄ ea que sunt ad f
cipiam p̄m exigentia: finis in t̄m ig
et sunt in quantum proficiūt ad uirtu
uero iste modus excedatur: ut ipedit
tatis: nō iam ut bona copulanda sūt
mala: uel: uel: quibūdam boni
uitas qui datur ad uirtutes: qui
mā est: est hōr: oꝝ per eas a uirtu
uel nimia sollicitudo: uel nimia affe
sae: uel et memoria datione ex eis con
cum sint uirtutes actus uirt. et con
tur utiq̄ diuinit exterioribus uel
tutes contemplatione indigent ad sol
dione nature: uirtutes aut actus indig
et ad subueniendū alijs cum quibus
est: vnde et consilium uirtu in hō
est: q̄ pauperibus indiget ad uirtu
si pertinet q̄ uolunt hō diuinit

Tertius.

sustentatione uite expectare: propter quod dicitur
Mat. vi. Nolite solliciti esse aie uestre quid man-
ducetis aut bibatis: aut corpori uestro quid indu-
amini: et iterum. Nolite in crastinum cogitare. Doc-
at vobis oio irrationabile: stultum. n. est uelle finem et p-
termittere ea que sunt ordinata ad finem: ad finem
at comestione ordinatur sollicitudo humana: p-
quam sibi uictum procurat: qui igitur absque come-
stione uiuere non potest: aliquam sollicitudinem de
victu querendo debent habere. Pre. sollicitudo ter-
renorum non est uitanda: nisi quia impedit contem-
plationem eternorum: non potest autem homo mortalem car-
nem gerens uiuere quin multa agat: quibus con-
templatio interrumpatur sicut dormiendo comedendo
et alia huiusmodi faciendo: neque igitur preter-
mittenda est sollicitudo eorum que sunt necessaria ad
vitam propter impedimentum contemplationis. Sedque
est mira absurditas. Pari. n. ratione potest dicere quod non
uelit ambulare: aut aperire os ad edendum: aut
fugere lapidem cadentem: aut gladium irruentem:
sed expectare quod deus operetur: quod est deum teta-
re: non est igitur sollicitudo uictum totaliter abijcenda.

Quo paupertas sit bona. CXXXIII.

Ut autem premissorum

ueritas manifestetur: quid de paupertate sentiendum sit: ex diuinitus consideremus. Exteriores quidem diuinitus sunt necessitate ad bonum uirtutis: cum per eas sustentemus corpus: et alijs subueniamus: quod autem ea que sunt ad finem sine bonitatem accipiant. necesse est ergo quod exteriores diuinitus sint aliquod bonum hominis non tamen principale sed quasi secundarium: nam finis principaliter est bonum: alia uero secundum quod ordinantur in finem: propter hoc quibusdam uisum est quod uirtutes sunt maxima bona hominis: exteriores autem diuinitus quedam minima bona: quod autem ea que sunt ad finem modum accipiant secundum exigentiam finis: in tamen igitur diuinitus bene sunt in quantum proficiunt ad usum uirtutis. Si uero iste modus excedatur: ut impediat uisum uirtutis: non iam inter bona computanda sunt sed inter mala. unde accidit quibusdam bonum esse habere diuinitus qui eis utitur ad uirtutes: quibusdam uero malum est eas habere qui per eas a uirtute retrahunt uel nimia sollicitudine: uel nimia affectione ad ipsas: uel et mentis elatione ex eis surgente: sed cum sint uirtutes actiue uite et contemplatiue: aliter utrique diuinitus exterioribus indigent: nam uirtutes contemplatiue indigent ad solam sustentationem nature: uirtutes autem actiue indigent et ad hoc et ad subueniendum alijs cum quibus conuiuendum est: unde et contemplatiua uita est in hoc perfectior est: quod paucioribus indiget: ad quam quidem uitam uel pertinere et totaliter homo diuinitus rebus uacat:

quam quidem perfectionem doctrina christi homini suadet unde hanc perfectionem sectantibus minus de exterioribus diuinitus sufficit quantum. s. necesse est ad sustentationem nature. unde et apostolus dicit. **Thimo. vi. Habentes solum alimenta et quibus regamur: his contenti simus. Paupertas igitur laudabilis est in quantum hominem liberat ab illis uicijs quibus aliqui per diuinitas implicantur. In quantum autem sollicitudinem tollit: quod ex diuinitus confurgit est utilis quibusdam: quod. s. sunt ita dispositi: ut circa meliora occupentur: quibusdam uero nocua qui ab hac sollicitudine liberati in peiores occupationes cadunt. unde Grego. in vi. moral. Sepe qui occupati bene humanis uisibus uiuerent: gladio sue quietis extincti sunt. In quantum uero paupertas bonum quod ex diuinitus prouenit. s. subuentionem aliorum et sustentationem propriam impedit: simpliciter malum est: nisi in quantum subuentionem in temporalibus proximis subuenitur per maius bonum potest recompensari. s. per hoc quod homo diuinitus carens liberius potest diuinitus et spiritualibus uacare: bonum autem sustentationis proprie adeo necessarius est quod nullo alio bono recompensari potest: nullius enim boni obtentu debet homo sibi sustentationem uite subtrahere: paupertas igitur talis laudabilis est: cum homo a sollicitudinibus terrenis liberatus liberius diuinitus et spiritualibus uacat: ita tamen quod cum ea remaneat facultas homini per licitum modum sustentandi se ipsum: ad quod non multa requiruntur: et quanto modus uiuendi in paupertate minorem sollicitudinem exigit: tanto paupertas est laudabilior: non autem quanto paupertas fuerit maior: non enim paupertas secundum se bona est: sed in quantum liberat ab illis quibus homo impeditur quo minus spiritualibus intendat. unde secundum modum quo homo per eas liberatur ab impedimentis predictis est mensura bonitatis ipsius: et hoc est commune omnibus exterioribus que in tantum bona sunt in quantum proficiunt ad uirtutem: non autem secundum se ipsa.**

Solutio rationum supra inductarum contra paupertatem. CXXXIII.

His autem uisus rationes predictas quibus paupertas impugnatur dissoluere non est difficile: quauis enim homini naturaliter insit appetitus congregandi ea que sunt necessaria ad uitam: ut prima ratio proponebat: non tamen hoc modo: quod oporteat quemlibet circa hoc opus occupari: nec enim in apibus omnes eidem uacant officio: sed quedam colligunt mel quedam ex cera domos construunt: reges etiam circa hec opera non occupant. Et si necesse est in hominibus esse: quod. n. multa necessaria sunt ad hominis uitam: ad que unus homo per se sufficit

non posset: necium est per diuersos diuersa fieri: puta ut quidam sint agricolores: quidam aialiu3 cū stodes: quidam edificatores 7 sic de alijs: 7 quia vī ta hoīum non solum idiget corporalibus s3 magl spualibus: necium est et ut quidam uacent spua libus rebus ad meliorationem alioz: quos opoē tet a cura spualium absolutos esse: bec at distribu tio diuersoz officioz i diuersas personas fit di uina prouidentia scōz q3 quidam magis inclināf ad hoc officiu q3 ad alia. Sic g patet q3 qui tē poralia relinquūt non sibi subtrahunt sustentati onē uite: vt secunda rō proponebat: remanet enīz eis spes probabilis sue uite sustentade uel ex labo re pprio uel ex alioz beneficijs: siue accipiant ea i possessionibus cōtibz siue in uictu quotidiano: si cut. n. qd per amicos possumus: per nos aliquali ter possum: vt philofophus dicit: ita 7 quod ab amicis hētur: a nobis aliqualiter hētur: o3 autē i ter hoīes ad inuicem esse amicitiam: scōm q3 sibi inuicē subseruiunt uel in spūalibus uel terrenis officijs. Est at maius subuenire alteri in spualib3 q3 i spualibus: qto spualia sunt spualibus potioza 7 magis necia ad finē beatitudinis consequenduz. vnde qui subtrahit sibi facultatem subueniendi alijs i spualibus per uoluntariāz paupertatem: ut acquirat spualia: per que utilius pōt alijs subue nire non facit contra bonū societatis humane: vt tertia rō concludebat. P3 et ex predictis q3 di uitie qōdam bonum hoīs sunt: scōm q3 ordināf ad bonū rationis: nec tñ autem secundū se: vnde nī hil prohibet paupertatem melius esse si per eam ad perfectius bonum aliquid ordinatur: 7 sic sol uitur quarta rō. Et q3 neq3 diuitie neq3 paup tas neq3 aliquid exteriorum est scōz se hoīs bonū sed solum scōm q3 ordinatur ad bonum rōnis: nihil prohibet ex quolibet eozum aliquod uiciuz oriri: qñ non ueniunt in usum hoīs secundum re gulam rōnis: nec tñ propter hoc sunt simplr ma la iudicanda sed malus vsus eozuz: 7 sic neq3 pau pertas est abijcienda propter aliqua uicia que ex ea accidentaliter qñq3 procedunt ut quinta ratio ostendere uidebatur. Dinc et considerandum est q3 mediū uirtutis non accipitur secundū quan titatem exteriorum que in usū ueniunt sed secun dum regulam rōnis: vnde qñq3 contingit q3 illud quod est extremum scōm quantitatem rei exteri oris: scōm regulam rōnis est mediū: neq3. n. est aliquis qui ad maiora tendat q3 magnanimus: vī qui in sūptibus magnificum magnitudine super: mediū ergo dī non quantitate sumptus aut ali cuius huiusmodi: sed i quantum non transcēdit regulam rōnis: nec ab ea deficit: que quidez regu la non solum metitur quantitatem rei que in usū uenit sed conditionem persone et intentionē etia opportunitatē loci 7 tpsis 7 alia huiusmodi: que i

actibus uirtutum requiruntur: non igitur aliqs per uoluntariā paupertatem contrariatur uir tuti: quāuis omnia deserat: nec hoc prodigaliter facit: cum hoc faciat debito sine 7 alijs cōditiōni bus debitis seruatis: plus. n. est se ipsum morti ex ponē: qd tñ aliquis per uirtutē fortitudinis opaf debitas cōstancias seruans q3 oia sua relinque re debito sine: 7 sic soluitur rō sexta. Quod autē ex uerbis Salomōis iudicatur non est contrariū: manifestū ē. n. q3 loquitur de coacta paupertate: que furādī solet esse occasio.

Solutio eozum que obijciabantur con tra dīcos modos uiuēdi eozuz qui assu mūt uoluntariā paupertatē. CXXXV.

Post hoc autē cō siderandum est de modis quibus o3 uiuere eos qui paupertatem uolun tariā sectantur. Et primus quidem modus ut f. de p̄cio possessionū uenditarū oēs cōiter uiuāt: sufficiens ē non tñ ad longū tps 7 iō aplī hūc mo dū uiuēdi fidelibus i rlm iustituebāt: q3 pūidebāt p spm sc̄m: q3 non diu i i rls sil cōmorari deberēt: tñ ppter p̄secutiones 7 iniurias eis inferēdas a iu deis: tñ et propter instantem destructionem ciui tatis et gētis. vnde nō fuit necium nisi ad modicū tps fidelibus prouidere: 7 propter hoc transeūtes ad gentes in quib3 firmanda 7 perduratura erat ecclesia: hunc modum uiuēdi non leguntur insti tuisse. Non est autem contra hunc modum uiuē di fraus que potest per dispensatores committi: hoc enim est commune in omni modo uiuēdi: i quibus aliqui ad inuicem conuiuiunt: in hoc autē tanto minus quanto difficultus contingere uidef: q3 perfectionem uite sectantes: fraudem commit tant. Adhibetur etiam contra hoc remediū p prouidam fidelium dispensatozū institutionem. vnde sub apostolis electi sunt stephanus 7 alij q3 ad hoc officium idonei reputabatur. Est autē et secundus modus uiuēdi conueniens uoluntari am paupertatem sectantibus: ut scilicet de posses sionibus communibus uiuant: nec per hunc mo dum aliquid deperit perfectioni ad quam tendūt paupertatem uoluntariā assumentes. Po test enim fieri per vnius uel paucorum sollicitudi nem: vt possessiones modo debito procurentur: 7 sic ali3 absq3 temporalium sollicitudine remanēt libere possunt spūalibus uacare: quod est fructus uolūtarie paupertatis: nec etiam illis de perit aliquid de perfectione uite: qui hāc solicitu dinem pro alijs assument: quod enim amittere uidentur in defectu quietis recuperant in obseq̄o charitatis: in quo etiam perfectio uite consistit.

Nec est per hunc modum uiuēdi cō occasio eozum possessionū: tales uoluntariā paupertatem assumere qui spualia 7 tales spualibus cōtibz se discōrdant: sermōi cōt spualibus nihil proter no ant aperire: 7 cum cōsp̄ctatores o ddes: nec ppter hoc q3 aliqui hoc abutuntur: hoc modus uiuēdi pōt ip bone mali uisari male sic 7 malis. Tertius et modus uiuēdi paupertate affluentijs conuenit: vt. f. de labo nant. Non. n. vnum est spualia dim acquiratur per laborem manū su cōtrarium pponat: q3 diuini rōi licitudinem requirebat i procuran cūctodiendo: 7 affluentijs hoīs ad se non accidit dum obsequijs per labo quondam uicini acquirere illud: acquirendum per laborem manū u sufficit ad naturē sustentationem: m sufficit 7 modica sollicitudo necia est tis congruēdas uel superfluum v dam per labozū manū sic: fecula inuendit: oportet multum tps impo gium sollicitudinem adhibere: in q3 secunde rōnis. Considerandum euanglio non laborem prohibuit: mētie pro necessarijs uite: non. n. bozre: sed nolite solliciti ēē: q3 a m Si. n. et diuina prouidentia iustitia lia que iustitias conditionis sūe 7 re illis operibus quibus hoīs sibi tam acquirunt: multo magis possunt qui sunt dignitatis conditionis 7 qui uoluntate per proprios labores uiuunt: ut sic non oporteat antia sollicitudine rēp̄uite affigi. vnde p3 q3 per uerba cōtatur hūc modus uiuēdi non de ite modus uiuēdi pōt reprobari sollicitas: q3 hoc ut i paucioribus ac non possit in labore manū acquiri ficit ad necessarium uicini uel ppter uel ppter aliqd huiusmodi. Non ter uoluntatem qui in paucioribus accid dinario repudians: hoc. n. 7 in nūllis luntarijs conditionibus accidit: nec ē das uiuēdi per quem ita prouident q3 possit deficere: nam 7 diuine facta pnt auferri: sicut 7 qui de labore man pōt delinere: remanet tñ aliquod p predictum modum uiuēdi. I. c. ad propium uictum non sufficit: sicut per alios eū dē societatis qui plus la q3 ois necessarium sit: uel i per eoz possident fm legem charitatis 7 am

Tertius:

Nec est per hunc modum uiuendi cōcordia tollit occasione cōium possessionū: tales. n. debēt uolūtariā paupertatē assumere qui tēpālīa contēnant: et tales p tēpālībus cōibus discordare nō pnt: ptesertim cū ex tēpālībus nihil pter necīa uite debeant expectare: et cum dispēfatores oporteat esse fideles. **Nec** ppter hoc q aliqui hoc modo uiuēdi abutātur: hic modus uiuēdi pōt iprobārī: cūz ēt bonis malī utātur male sic et malis boni bñ utūf. **Tertius** ēt modus uiuēdi paupertatē uoluntariā assumētibz conuenit: vt. f. de labore manuuz uiuant. **Non**. n. vanum est tēpālīa dimittere: vt itez acquirātur per laborem manuū sicut prima rō ī cōtrarium pponēbat: qz diuitiarū possessio et sollicitudinē requirebat ī procurando uel saltem ī custodiendo: et affectum hoīs ad se trahēbat: qd non accidit dum obsequiū per laborem manuuz quotidianum victū acquirere studet. **P**3 at q ad acquirēdum per laborem manuū uictum qtu3 sufficit ad nature sustentationem: modicū tēpus sufficit et modica sollicitudo necīa est: sed ad diuitias congregandas uel superfluum victū querendum per labores manuū sicut seculares artifices intendūt: oportet multum tēps impendere et magnam sollicitudinē adhibere: in quo p3 solutio secunde rōnis. **C**onsiderandum est at q dñs ī euangēlio non laborem phibuit: sed sollicitudinē mentis pro necessarijs uite: non. n. dixit: nolite laborare: sed nolite solliciti eē: qd a minori probat. **S**i. n. ex diuina prouidētia sustentantur aues et līlia que īferioris conditionis sūt et non pnt laborare illis operibus quibus hoīes sibi necessariū uictum acquirunt: multo magis prouidebit hoībus qui sunt dignioris conditionis et quibus dedit facultatem per proprios labores uictum querendū: vt sic non oporteat anxia sollicitudinē de necessarijs uite affligi. vnde p3 q per uerba dñi que īducebātur huic modo uiuēdi non derogatur. **Nec** est iste modus uiuēdi pōt reprobarī per hoc q nō sufficit: qz hoc ut ī paucioribus accidit: q aliqui non possit tñ labore manuū acquirere: qd sufficiat ad necessarium uictū uel ppter infirmitatē uel propter aliquid huiusmodi. **Non** est at propter defectum qui ī paucioribus accidit aliqua ordinatio repudianda: hoc. n. et ī nālībus et ī uoluntarijs ordinationibus accidit: nec ē aliquis modus uiuēdi per quem ita puideatur hoī: qñ qñ qz possit deficere: nam et diuitie furto aut rapina pnt auferri: sicut et qui de labore manuū uiuit: pōt debilitari: remanet tñ aliquod remdiū circa predictum modum uiuēdi: vt. f. ei cuius labor ad propriū uictum non sufficit: subueniatur vlt per alios eiusdē societatis qui plus laborare pnt: qz eis necessarium sit: uel et per eos qui diuitias possident fm legem charitatis et amicitie natura

lis: qua unus homo alteri subuenit indigenti: vñ et cum apostolus dixisset. ij. **Thesal. ij.** Qui nō uult operari non manducet propter alios: qui sibi non sufficiunt ad uictum querendum proprio labore: subdit ammonitionem ad alios dicens. **Vos** autem nolite deficere benefacientes. **Cūz** etiam ad uictum necessarium pauca sufficiant: non oportet eos qui modicis sunt contenti magnum tempus occupare in necessarijs querendis labore manuū: et ita non impediuntur multum ab alijs operibus spiritalibus: propter que paupertatem uoluntariam assumpserunt et precipue cum manibus operando possunt de deo cogitare et cum laudare et alia huiusmodi facere: que singulariter sibi uiuentes obseruare oportet: sed ne omnino in spiritalibus operibus impediuntur: possunt etiam aliorum fidelium beneficijs adiuuari. **L**icet autem uoluntaria paupertas non assumatur propter ocium tollendum: aut carnē macerandam opere manuali: quia hoc et diuitias possidentes facere possunt: non tamen est dubium: quin labor manualis ad predicta ualeat: etiam sub modica uictus necessitate: cum ocium per alias occupationes utiliores potest auferri: et carnis concupiscentia ualidioribus remedijs edomari: vnde propter huiusmodi non imminet necessitas laborandi his qui alias habent uel habere possunt: vnde licite uiuant: sola enim necessitas uictus cogit manibus operari. **U**nde et apostolus dicit. ij. **Thesal. ij.** Qui non uult operari non manducet. **Q**uartus etiam modus uiuēdi de his: que ab alijs inferuntur est conueniens illis qui uoluntariam paupertatem assument. **N**on enim hoc est inconueniens: ut qui sua dimisit propter aliquid quod in utilitatem aliorum uergit: de his que ab alijs dantur: sustententur: nisi enim hoc esset: societas humana permanere non posset. **S**i enim aliquis circa sua propria tantum sollicitudinē gereret: non esset qui communi utilitati deseruaret: oportunum est igitur bonorum societati: q illi qui pretermissa priorum cura utilitati communi deseruiunt ab his: quorum utilitati deseruiunt sustententur: ppter hoc enim et milites de stipendijs aliorum uiuunt: et rectoribus reipublice de communi prouidetur: qui autem uoluntariam paupertatem assument: ut christum sequantur: ad hoc utiqz omnia dimittunt: ut communi utilitati deseruiant: sapientia et eruditione: et exemplo populum illustrantes uel oratione et intercessionem sustentantes. **E**x quo etiam patet q non turpiter uiuunt de his que ab alijs dantur: ex quo ipsi maiora rependunt ad sustentationem temporalia accipientes: et in spiritalibus alijs proficientes. **U**nde et apostolus dicit. ij. **1. Cor. viij.**

Liber

Uestra abundantia scilicet in temporalibus illo-
rum inopiam suppleat. 7 in eodem. Ut et illorum
abundantia scilicet in spiritualibus vte inopie sit
supplementum. Qui enim aliter iuuat: princeps sit opis
eius et in bono 7 in malo. Dum autem exemplis suis
alios prouocant ad uirtutes: fit ut hi qui eorum
exemplis proficiunt: minus ad diuitias afficiuntur dum
vident alios propter perfectionem uite diuitias oio de-
serere: quanto autem aliquis minus diuitias amat: 7 e-
uerti magis intentus: tanto facilius diuitias in aliorum
necessitates distribuit: unde qui paupertatem uolunta-
riam assumens de his que ab alijs dantur uiuunt
magis fiunt alijs pauperibus utiles alios ad mie-
opa uerbis 7 exemplis prouocando que fiant danosi
ad sustentationem uite aliorum beneficia accipientes.

Propter quod homines in qualibet uirtute perfecti esse oportet
qui paupertatem uoluntariam sectantur diuitias contem-
nentes libertatem animi non perdunt propter aliquam
modicam que ad sustentationem uite ab alijs acci-
piunt: cum homo libertatem animi non perdat nisi propter
ea que in affectu suo detrahantur. unde propter ea que
homo contemnit si sibi dentur libertatem non perdit.
Et autem sustentatio eorum qui uiuunt de his que ab
alijs dantur ex uoluntate dantium dependeat: non tamen
propter hoc insufficientes esse ad sustentandam uitam pau-
perum christi: non enim dependet ex uoluntate unius: sed
ex uoluntate multorum: non enim est probabile quod in multi-
tudine fidelium populi non sint multi qui pro merito animo
non subueniant necessitatibus eorum quos in reueren-
tia habent propter perfectionem uirtutis. Non enim est incon-
ueniens si et necessitates suas exponant: 7 necessaria pe-
tant uel pro alijs uel pro se: hoc enim apostoli fecisse leguntur
non solum ab illis quibus predicabant necessaria acci-
pientes: quod magis preteritis erat quam medicamentis prop-
ter ordinationem dominici: ut qui euangelio deseruiunt:
de euangelio uiuant: sed et pro pauperibus qui erant in
iherosolimam: qui sua dimittentes in paupertate uiuebant:
nec tamen gentibus predicabant: sed eorum spiritualis prouer-
satio poterat illis ualere a quibus sustentabatur.
unde 7 apostoli talibus non ex necessitate sed ex uoluntate
dantium prouocant in elemosinis subueniendum:
quod nihil est aliud quam medicare: hec autem medicatio non
reddat homines contemptibiles si moderate fiat ad ne-
cessitatem non ad superfluitatem 7 sine opportunitate
considerata conditione personarum a quibus peti-
tur: 7 loci 7 ipsius quod necesse est obseruari ab his qui
perfectionem uite sectantur. Ex quo et patet quod talis
medicatio non habet aliquam spem turpis quam habet:
si cum oportunitate 7 discretione fieret ad superfluitatem
uel uoluptatem: manifestum est autem quod medicatio cum
quodam abiectioe sit: sicut enim pati ignobilius est quam
agere: ita accipere quam dare: 7 regi obedire quam guber-
nare 7 imperare: quibus propter aliquid ad uictum possit
recompensatio fieri. Ea uero que abiectioe sunt
sponte assumere ad humilitatem pertinet non quod

dem simpliciter: sed secundum quod necessarium est: scilicet enim humilitas
sit uirtus nihil indistincte operatur: non est igitur hu-
militatis sed stulticie si quis quodcumque abiectum ad
supererit: sed id quod necessarium est fieri propter uirtutes
aliquas propter abiectioem non recusat: puta si cha-
ritas exigit: quod proximis aliquod abiectum offi-
cium impendatur: hoc propter humilitatem aliquis
non recuset: si igitur necessarium est ad perfectionem pau-
peris uite sectandam quod aliquis mendicet: hanc abiectio-
nem ferre humilitatis est. Quibus et abiecta assu-
mere uirtutis: si enim hoc officium non requirat ut
alios in non exemplo prouocemus. quibus incumbit: ut
id facilius ferant: nam 7 dux iter ducit militis officio
fungitur: ut alios prouocet: quibus et abiectis utimur
per uirtutem ut medicina quadam: puta si alicuius
animus ad immoderatam excellentiam sit pronus uti-
liter debita moderatione seruata abiectis utitur
uel sponte uel alijs impositis ad elationem animi con-
primendam: dum per hoc que gerit sibi ipsi quodam-
modo parificat et infimos homines qui circa uilia offi-
cia occupantur. Est autem oio irrationabilis error illorum
qui putant omnem sibi sollicitudinem a domino iter ducit
de victu querendo: oio enim actus sollicitudine requiritur:
si igitur homo nullam sollicitudinem de rebus tempo-
ralibus habere debet: sequitur quod nihil temporale agere debeat
quod neque possibile neque rationabile est obseruari: deus
enim unicuique rei ordinauit actiones secundum proprietatem
sue nature: homo autem ex spirituali 7 corporali natura conditus est:
necessarium est igitur secundum diuinam ordinationem: ut corpo-
rales actiones exerceat: 7 spiritualibus intendat: 7 tanto
perfectior est quanto plus spiritualibus intendit. Non enim
igitur modus perfectionis humane quod nihil corpo-
rale agatur: quod cum corporales actiones ordinentur
ad ea que sunt necessaria ad conseruationem uite: si
quis eas pretermittit: uitam suam negligit: quas
quilibet obseruare tenetur. Expectare autem a deo
subsidium in quibus se aliquis potest per propriam
actionem iuuare pretermittit propria actione
est insipientis 7 deum tentantis: hoc enim ad diuinam
bonitatem pertinet: ut rebus prouideat non im-
mediate omnia faciendo sed alia mouendo ad pro-
prias actiones: ut supra dictum est: non est igitur
expectandum a deo: ut omni actione propria qua
sibi aliquis subuenire potest pretermittit deus ei
subueniat: hoc enim diuine ordinationi repugnat
et bonitati ipsius. Sed quia licet in nobis sit age-
re non tamen in nobis est ut actiones nostre debi-
tum finem consequuntur propter impedimenta
que possunt contingere: hoc dispositioni diuine
subiacet quid cuius ex actione sua proueniat: pre-
cipit ergo dominus nos non debere esse sollicitos
de eo quod ad nos non pertinet scilicet de euentibus
nostrarum actionum: non autem prohibuit
nos esse sollicitos de eo quod ad nos pertinet. scilicet de
nostro opere: non igitur preceptum dominici agit quod de

his que ab iplo agenda sunt: sollicitudine
sed ille qui sollicitus est de his que pro
si ipse prouocet actiones exequatur: in
actiones prouocant ad obtinenda b
tibus: contra quos debemus in dei p
rare: per ipsam et aures 7 herbe sustine
n. sollicitudinem habere ut porcinere
niam: qui diuinam prouidentiam negan
dne concludit quod non sumus solliciti in
quod non prohibet quin seruemus ea
bis in crastinum scilicet suo tempore ne d
ribus sollicitarum: cum quadam deli
ni auxilio: uel ne prodeceperit hodie lo
que erit habenda i crastino: quod deli
sollicitudine habere: unde subditur. Suffi-
lita sua. Sic igitur propter diuersas mo-
entibus uiuere potest qui uoluntariam
sectantur: quos tanto alius laudat
quo magis sollicitudine spiritualium 7 o
circa ea boni animi reddat immunitatem

De otiose eorum qui perpetuam co-
nam impugnant.

Sicut autem contra
portata perfectionem: et
tunc bonum quidam
sua bonis sunt locum: quos quidem
nontie bis 7 filibus rationibus excludit
Uiri enim 7 mulieris conuicio ad bonum
natur: diuinitas autem est boni spiritus quod bonum
magis ergo peccat qui oio abstinet a
conseruatur spiritus quod peccat si abstinet
quo conseruatur indiduum: sicut si
potest 7 alia h' modis. Ad hoc ex diu-
tione dantur h' membra ad generati-
eius prouocant: scilicet et alia h' mo-
edera: ut iugiter contra diuinam ordina-
re qui oio ad actu generatiue abstinet
sionem est quod unus conseruatur: melius est
optima quod desiderat ex hoc sequitur quod
non ad uiam non iugiter bonum est quod ad
dno conseruatur. **A**mp. cathas sicut 7 a-
tes in medio constituit: licet iugiter contra u-
agit: qui oio conseruatur: sicut iugiter
tus est: ita uirtutum agitur: quibus
scentis abstinet: 7 inordinabilis est. **P**ro-
possibile quam boni conseruatiue uen-
oniam: cum nate sint: nullum in co-
scilicet 7 quasi conseruatiue uirtutum
iniquitatem nio tribuit: quod si aliquis m-
concupiscentiam uertetur: cum iugiter
maxime perfectioni uirtutum repugnat: 7
noni uirtutis aduersari quod aliquis perpe-
tuanam seruat. **D**ec igitur contra perp-

Tertius:

his que ab ipso agenda sunt: sollicitudinē habet: sed ille qui sollicitus est dō his que pnt emergere et si ipse prias actiones exequatur: ita q̄ debitas actiones pretermittat ad obuiandū hō modi euentibus: contra quos debemus in dei pudentiā sperare: per quam et aues et herbe sustentantur: tales n. sollicitudinē hēre vī pertinere ad errorem gentilium: qui diuinā pudentiā negant: ppter qd dñs concludit q̄ non simus solliciti in crastinū: p qd non prohibuit quin pseruemus ea que sūt nobis in crastinum nccia suo tpe: s; ne d futuris euentibus sollicitaremur cū quadam despatione diuini auxiliij: uel ne preoccupet hodie sollicitudinē que erit habenda i crastino: q̄ quelibet dies suaz sollicitudinē hz: vnde subditur. Suffic. n. diei malitia sua. Sic igitur p̄ q̄ diuersis modis conuentibus uiuere pnt qui uoluntariam paupertatē sectantur: iter quos tanto aliquis laudabilior est: q̄to magis a sollicitudine t̄paliū et occupatione circa ea hoīs animum reddit immunem.

De errore eorum qui perpetuam continentiam impugnant. CXXXVI.

Sicut at̄ cōtra paup̄

ertatis pfectionem: ita et contra continentie bonum quidam peruersi sensus hoīes sunt locuti: quoruū quidem bonū continentie his et sūbus rōnibus excludere nituntur. **Uiri. n. et mulieris coniunctio ad bonum spei ordinatur: diuiniū at̄ ē bonū spei q̄ bonū indiuidui magis ergo peccat qui oīo abstinet ab actu quo conseruatur spes q̄ peccat si abstineret ab actu quo conseruatur indiuiduum: sicut sūt comestio potus et alia hō modi. Adhuc ex diuina ordinatione dantur hōi membra ad generationem apta et eis concupiscibilicantans et alia hō modi ad hoc ordinata: vī igitur contra diuinā ordinationē agere: qui oīo ab actu generationis abstinet. Item si bonum ē q̄ unus cōtineat: melius est q̄ multi et optimū qd oēs: sed ex hoc sequitur q̄ genus hūanum desiciat: non igitur bonum est q̄ aliquis hō oīo contineat. **Amp̄. castitas sicut et alie uirtutes in medio consistit: sicut igitur cōtra uirtutem agit: qui oīo concupiscētias insequitur: et itēperatus est: ita p̄tra uirtutem agit: qui oīo a concupiscētis abstinet: et insensibilis est. Pre. non est possibile quin i hoīe concupiscētie uenereorum oriantur: cum nāles sint: resistere at̄ oīo concupiscētis et quasi continuam pugnam hēre: maiorē inquietudinē aīo tribuit: q̄ si aliquis moderate concupiscētis uteretur: cū igitur inquietudo animi maxime perfectioni uirtutis repugnat: vī perfectioni uirtutis aduersari q̄ aliquis perpetuam continentiam seruet. **Hec igitur contra perpetuā con-******

tinentiā obijci uidetur: quibus et adiūgi pōt̄ preceptū dñi qd̄ primis parētibus legitur esse datū **Sen. p̄mo et ix. Crescite et multiplicamini: et replete terram: qd̄ non est remotū: sed magis vī a dño i euāgelio esse confirmatū. Mat. xix. ubi dicitur. Quos deus coniunxit: hō non separet: de coniūctione mūmonij loquens: cōtra at̄ hoc preceptum expresse faciunt qui perpetuā continentiam suant: vī igitur non esse licitum perpetuam continentiam seruare. **Hoc at̄ non difficile ē soluere fm̄ ea q̄ p̄missa sunt. Considerandū. n. est q̄ alia rō ē hōnda in his que ad nccia: em uniuscuiusq̄ hoīs p̄tinet atq̄ alia in his que p̄tinent ad multitudinis necessitatem: in his. n. que ad uniuscuiusq̄ necessitatē pertinent: oīz q̄ cuiuslibet prouideatur: hō modi aut̄ sunt cibi et potus: et alia que ad sustentationē idē uidui p̄tinent. vñ nccium est q̄ qlibet cibo et potu utatur. In his at̄ que nccia sunt multitudini non oīz q̄ cuiuslibet de multitudie attribuat̄: neq̄ et ē possibile: p̄z. n. multa eē nccia multitudini hoīuz vt̄ cibus potus idumentum domus et alia hō modi que impossibile est q̄ per unū p̄curentur: et iō d̄: solum oīz esse diuersa officia: sicut et i corpore d̄: solum membra ad diuersos actus ordinantur: q̄ igitur generatio non est de nccitate indiuidui sed de necessitate totius spei: non ē ncciaz q̄ oēs hoīes actib⁹ generationis uacant: sed qdam ab his actibus abstinentes alijs officijs mācipentur puta militie vī contemplationi: ex quo p̄z solutio ad fm̄. **Ex diuina. n. pudentia dantur hōi ea que sunt toti spei necessaria: nec tamē oportet q̄ quilibet homo quolibet illorum utatur: data est enim homini industria edificandi: uirtus ad pugnandum: nec tamē oportet q̄ omnes sint edificatores aut milites. Si militer licet sit homini diuinitus prouisa uirtus generatiua: et ea que ad actum eius ordinantur: non tamen oportet q̄ quilibet actui generationis intendat: vnde etiam patet solutio ad tertium. **Ab his enim que sunt multitudini necessaria q̄ uis quantum ad singulos melius sit q̄ abstineat melioribus deditus: non tamen est bonum q̄ omnes abstineant: sicut et in ordine uniuersi apparet quauis enim substantia spiritalis sit melior q̄ corporalis: non tamen esset melius uniuersum: in quo esset solū substantie spiritalis: sed ip̄fectus: et quis sit melius oculus pede in corpore animalis non tamen esset perfectum animal nisi haberet oculum et pedem: ita etiam nec multitudo humani generis haberet statum perfectum nisi essent aliqui intendentes generationis actibus et alii qui ab his abstinentes et contemplationi vacantes. **Quod autem. iij. obijciatur q̄ necesse est uirtutem in medio esse: soluitur per id quod supra iaz d̄ paupertate d̄: ē. **Mediū igit̄ uirtutis n̄ accipit̄ sepe q̄ quantitatē rei q̄ ordinat̄ rōne s; fm̄ regulam************

rationis que debitum finem attingit: et circumstan-
 tias conuenientes meretur: sic ab oib' uenererou
 delectationibus abstinere preter rationem uiriu in se
 libilitatis dicitur: si autem finem rationem fiat: uirtus est et que com
 hois modum excedit: facit. n. hoies esse in diuine
 quadam similitudinis participatioe: unde uirgitas an-
 gelis dicitur esse cognata. Ad quintum dicendum quod so-
 licitudo et occupatio que habentur hi qui coniugio utuntur
 de uxore filijs et necessarijs uite acquirendis est
 continua: inquietatio autem quam homo patitur ex pu-
 gna concupiscenciarum est ad aliquam horam que etiam
 minoratur per hoc quod eis aliquis non consentit: nam
 quanto magis aliquis delectabilibus utitur: tanto ma-
 gis crescit in eo delectabilis appetitus. Debita est
 n. concupiscencie per abstinentiam et alta exercitia co-
 poralia: que conueniunt his qui continentie propo-
 situm habent: usus est corporaliu delectabilium magis ab-
 ducit mentem a sua altitudine: et impedit a contem-
 platione spiritualium que inquietudo que prouenit in
 resistendo concupiscencijs horu delectabilium: quod per
 usum delectabilium et maxime uenererou mea
 maxime carnalibus inheret: cum delectatio faciat
 quiescere appetitum in re delectabili: et ideo his qui
 ad contemplationem diuorum et cuiusque ueritatis in-
 tendunt maxime nociuum est uenereris deditos esse et
 maxime utile ab eis abstinere: nihil autem prohibet que
 uis uel dicatur uni homini melius esse continentiam ser-
 uare que matrimonio uti: quin alicui illud melius sit:
 unde et dominus facta de continentia mentioe dicit. Non
 oes capiunt uerbum hoc: sed qui potest capere capiat.
 Ad id autem quod de precepto primis parentibus
 dato ultimo positum est: per rationem per ea que dicta
 sunt: preceptum. n. illud respicit inclinationem na-
 turalem que est in hominibus ad conseruandam
 spem per actum generationis: quod tamen non est necesse
 per oes exequi: sed per aliquos ut dictum est: sic autem
 non expedit cuilibet omni tempore actui generationis ua-
 care: ita et ab eo omni tempore abstinere: maxime quoniam neces-
 saria erat multiplicatio generationis uel propter ho-
 minum paucitatem sicut in principio quoniam humanum
 genus cepit multiplicari: siue propter paucitatem
 fidelis populi: quoniam oportebat ipsum per carnalem ge-
 nationem multiplicari: ut fuit in ueteri testamento: et ideo
 consilium de continentia perpetua obseruanda re-
 seruatum est temporibus noui testamenti: quoniam spiritualis po-
 pulus per spiritalem generationem multiplicatur.

Contra eos qui matrimonio uirginitatem
 equabant. CXXXVII.

Aserunt autem et alii
 qui continentiam perpetuam non im-
 probarunt: tamen ei statum matrimonij equa-
 bant: quod est heresis Iouinianus: sed hoc erroris falsitas
 satis ex predictis apparet: cum per continentiam homo red-

datur habilior ad mentis elevationem in spiritualia et di-
 uina et quodammodo supra statum hominis ponatur in qua
 da similitudine angelorum. Nec obstat quod aliqui perfec-
 tissime uirtuti uiri matrimonio usi sunt ut Abrahamus
 Isaac et Jacob: quod quanto uirtus mentis est fortior: tan-
 to minus potest per quoniam sua altitudine deici: nec
 tamen quod ipsi matrimonio usi sunt minus contemplationem
 ueritatis et diuorum amauerunt: sed finem quod condi-
 tio temporis requirebat: matrimonio utebantur ad multipli-
 cationem populi fidelis: nec tamen perfectio alicuius per-
 sone est sufficiens argumentum ad perfectionem statum: cum
 aliqua perfectiori mente possit uti minor bono que ali-
 us maior bono imperfectiori mente: non igitur quod Abra-
 hamus uel moyses perfectior fuit multis que continentiam
 seruauit: propter hoc status matrimonij est perfectior que
 status continentie uel ei equalis.

De errore eorum qui uota impu-
 gnant. CXXXVIII.

Quibusdam autem ui-

olunt est stultum esse obligare se uoto ad
 obediendum alicui aut ad quodcumque
 seruandum. Unumquodque. n. bonum quanto liberior agitur
 tanto uirtuosius esse uideatur: quanto autem ex maiori necessitate que
 ad aliquid obseruandum astrigitur: tanto minus li-
 bere id agere uideatur: unde igitur derogari laudabilitati uirtu-
 osorum actuum per hoc quod ex necessitate obie uel uoti fuit.
 Uident autem hoc maiores homines necessitatis rationem ignorare.
 Est. n. duplex necessitas: quedam coactioe: et hec lau-
 de uirtuosorum a actu diminuit: quod uoluntario oritur
 tur: coactum. n. est quod est uoluntati contrarium. Est autem que
 da necessitas ex interiori inclinatione procedens: et hec lau-
 de uirtuosi actus non minuit sed auget: facit. n. uolun-
 tate magis intente tendere in actum uirtutis: per. n. quod ha-
 bitus uirtutis quanto fuerit perfectior: tanto uehementius
 uoluntate facit tendere in bonum uirtutis et minus ab
 eo deficere: quod si ad finem perfectionis deuenerit: quod
 da necessitatem infert ad bonum agendum: sicut est in beatis
 qui peccare non possunt: ut infra patebit: nec tamen propter hoc
 aut libertati uoluntatis aliquid deperit aut actus
 bonitati. Est autem et alia necessitas ex fine: sicut cum de
 alicui necesse habere nauem: ut transeat mare: patet au-
 tem quod nec huiusmodi necessitas libertatem uolun-
 tatis diminuit nec actuum bonitatem: quin potius
 quod quis agit quasi necesse ad finem: ex hoc ipso
 laudabile est: et tanto laudabilius quanto finis fuerit
 melior: necessitas autem obseruandi que quis uo-
 uit aut obediendi ei cui se supposuit: non est neces-
 sitas coactionis: sed nec etiam ex interiori inclina-
 tione proueniens: sed ex ordine ad finem: est enim
 necessarium uolenti hoc uel illud agere: si debet
 uotum impleri: aut obia seruari cum igitur hi fines laudabi-
 les sint utpote quibus homo se deo subiicit: necessi-
 tas predicta nihil diminuit de laude uirtutis. Est

autem uirtutes desiderat: quod dicitur in
 que de uirtute que sibi precipiunt
 dicitur propter uirtutem laude
 sunt digni. Consequenter autem uirtus actus
 rum est: cum quis fuerit ut fo-
 ostentat: ut cum quis fuerit ut fo-
 dem finem suum est auaricie
 luptie. Eodem autem modo in uirtu-
 actus uirtus uirtus ad aliam uirtu-
 quis dat sua ut cum altero amicitia
 actus quodam ex sua specie est liberalitas
 charitatis: boni est actus maior
 ex amore uirtutis. Et charitatis que
 si remittitur in eo quod liberalitas
 ad charitatem ordinat: laudabilis
 dignus est que si liberalitas agere
 charitatem. Probatum est aliquid
 tuum agere pura intentionem ad
 meritis: quodam si aliquid uoto: bo-
 nus uel caritatis uel ad continentiam
 fertur uirtus ad aliam uirtu-
 uirtus. Ad religionem que potius
 abstinentia uirtute facit nos recte
 est: ergo actus uirtutis uel abstinentie
 in eo quod ex uoto facit etiam si non
 abstinentia uel continentia ex eo quod
 ori uirtute que est religio. Item
 mo est in uirtute est obiectus finis
 paliter non boni manar: si ergo
 tior etiam si in actu aliquid se remittit
 actus uirtuosus: sicut si aliquid per
 uirtute longam uiam agere alius
 hoc est qui maius aliquid propter
 in propter uirtutem prodat. Si
 aliquid propter uirtutem actus de-
 uoto hoc facit non solum actus se
 offer deo: sic per propositum
 maius deo et hoc edum: est ergo
 ser uirtute maioris boni intenti et si
 uirtute seruatur. Probatum est
 uirtute manet uirtute in tota seruatur
 laudabilem reddat etiam qui de pro-
 propter uirtutem in executione
 gradatione n. oportet quod propter de-
 arripit in alio parte uirtutis de-
 ta patet autem quod ille qui uirtute se alio
 intentione illud uoluit qui tempore
 sponit quod non solum facit uirtute
 mare ut non diceret a faciendo: et
 tatis intentione reddat executione
 quada laudabile etiam qui uolunt
 fertur in opere uel fertur intentione
 si quod ex uoto sit quod si
 tamen paribus.

Quod merita peccata non sunt

Tertius

aut ulterius considerandum quod dum implentur aliqua que deus vult ut que sibi precipiunt ab eo cui se subdidit propter deum maiori laude et remuneratione sunt digna. Contingit autem unum actum duorum vitiorum esse deum actus unius vitij ad finem alterius vitij ordinatur: ut cum quis furat ut fornicet: actus qui dem secundum spem suam est avaritie: secundum intentionem vero luxurie. Eodem autem modo et in virtutibus contingit quod actus unius virtutis ad aliam virtutem ordinatur: sicut cum quis dat sua ut cum altero amicitiam habeat caritatem actus quidem ex sua specie est liberalitatis: ex fine autem charitatis: homo autem actus maiorem laudem habet ex amore virtutis. scilicet ex charitate quam ex liberalitate: unde si remittatur in eo quod liberalitatis est ex eo quod ad charitatem ordinatur laudabilior et maiori mercedo dignus erit quam si liberaliter ageret non in ordine ad charitatem. Probatum est aliquod opus aliquod virtutis agentem puta ieiunatum vel continentem se a venereis: et quidem si absque voto hoc faciat: erit actus vel castitatis vel abstinentie: si autem ex voto: refertur ulterius ad aliam virtutem cuius est deo aliquid vouere. scilicet ad religionem que potior est castitate vel abstinentia utpote facies nos recte habere ad deum: erit ergo actus continentie vel abstinentie laudabilior in eo quod ex voto facit etiam si non ita delectetur in abstinentia vel continentia ex eo quod delectatur in potiori virtute que est religio. Item: id quod potissimum est in virtute est debitus finis: nam ex fine principaliter ratio boni manat: si ergo finis fuerit eminentior etiam si in actu aliquid se remissius habeat: erit ex actus virtuosior: sicut si aliquid proponat propter bonum virtutis longam viam agere alius autem breuem. laudabilior erit qui maius aliquid propter virtutem intendit licet in progressu vite lentius procedat. Si autem aliquis faciat aliquid propter deum: illum actum deo offert: sed si ex voto hoc faciat non solum actum sed etiam potentiam offert deo: et sic propter propositum suum est ad aliquid maius deo exhibendum: erit ergo actus eius virtuosior ratione maioris boni intendit et si in executione aliquid videatur feruētior. Preterea voluntas procedens actum manet virtute in tota prosecutione actus et ipsa laudabilem reddit etiam quando de proposito voluntatis propter quod actum incipit in executione operis non cogitabat: non enim oportet quod propter deum aliquid iter arripuit: in quolibet parte itineris de deo cogitet actum. patet autem quod ille qui vouet se aliquid facturum intentius illud voluit quam qui simpliciter facere desponsit: quod non solum facere voluit: sed voluit se firmare ut non deficeret a faciendo: ex hac igitur voluntatis intentione redditur executio voti cuius intentione quadam laudabilis etiam quando voluntas vel non actu fertur in opus vel fertur immissa: sic ergo laudabilis fit quod ex voto fit quam quod fit sine voto: ceteris tamen paribus.

¶ Merita et peccata non sunt paria. CXXXIX

Ex his autem manifestum est quod neque omnia bona opera neque omnia peccata sunt paria. Consilium enim non datur nisi de meliori bono: dantur autem consilia in lege diuina de paupertate continentia et alijs hominibus ut supra dictum est: hec igitur meliora sunt quam matrimonio uti et temporalia possidere: secundum que tamen contingit virtuose agere ordine rationis seruato ut supra ostensum est. non igitur omnes actus virtutum sunt paria. Adhuc actus spem recipiunt ex obiectis: quanto igitur obiectum est melius tanto et actus erit virtuosior secundum speciem suam: finis autem melior est his que sunt ad finem. quanto tanto aliquid melius est quanto est finis propinquius: inter actus igitur humanos ille est optimus qui in ultimum finem. scilicet deum immediate fertur: post quem: tanto actus melior est secundum suam speciem quanto obiectum est deo propinquius. Amplius bonum in actibus humanis est secundum quod ratione regulantur contingit autem aliquos aliquid ad rationem magis accedere quam actus qui sunt ipsius rationis magis habent de bono rationis quam actus inferiorum virtutum quibus ratio imparet: sunt igitur iter actus humanos aliquid alijs meliores. Item precepta legis optime ex dilectione implentur ut supra dictum est. contingit autem aliquem alio ex maiori dilectione quod faciendum est facere: erit igitur uirtuosior actum unum alio melior. Preterea si ex virtute actus hominis boni reddatur: contingit autem intentionem etiam eandem maiorem esse in uno quam in alio: oportet ergo quod humanorum actuum sit vnus alio melior. Item si ex uirtutibus actus humani boni redduntur: oportet meliorem esse actum qui est melioris uirtutis. contingit autem uirtutem vnam altera meliorem esse: puta magnificenciam liberalitate: et magnanimitatem moderate: erit igitur humanorum actuum vnus alio melior. Hinc est quod dicitur. **1. Cor. viij. Qui matrimonio iungit uirgines suas: bene facit: qui autem non iungit: melius facit.** Ex eisdem etiam rationibus apparet: quod non omnia peccata sunt paria: cum per unum peccatum magis discedatur a fine quam per aliud: et magis peruertatur ordo rationis et maius nocendum proximo inferatur. Hinc est quod dicitur. **Ezech. xvi. Sceleratiora fecisti illis in omnibus uisibus tuis.** Per hoc autem excluditur quorundam error dicentium omnia merita et peccata paria esse. Quia tamen omnes uirtuosi actus sint equales. ex hoc uidebatur aliquam rationem habere: quia omnis actus uirtuosus est ex fine boni: unde si omnium bonorum actuum est idem finis boni: oportet omnes equaliter bonos esse: licet autem sit vnus finis ultimus boni: actus tamen qui ex illo bonitatem habent diuersum bonitatis gradum

accipiunt. est. n. in his bonis que ad ultimum finem ordinantur: differentia gradus secundum quod quedam sunt alijs meliora et fini ultimo propinqua: unde in voluntate et actibus eius gradus bonitatis erit secundum diuersitatem bonorum ad que terminatur uoluntas et eius actus: licet ultimus finis sit idem. Similiter etiam quod omnia peccata sunt paria: uidetur ex hoc habere rationem. quia peccatum in actibus humanis accidit ex hoc solo quod aliquis preterit regulam rationis ita ut preterit regulam rationis quod in modico a ratione recedit sicut qui in magno. uidetur igitur peccatum equale siue in modico siue in magno peccetur. Huic autem rationi uidetur suffragari quod in humanis iudicijs agitur: nam si aliqui statuatur limes quem non transgrediatur: nihil refert apud iudicem siue multum siue modicum sit transgressus: sicut non refert ex quo pugil limites campi exiit utrum longius progrediatur: ex quo igitur regulam rationis pertransiit: non refert utrum in modico uel in magno ipsam transiuerit. Sed si quis diligenter inspiciat: in omnibus quorum perfectio et bonum in quadam commensuratione consistit: quanto magis a debita commensuratione receditur tanto maius erit malum: sic sanitas consistit in debita commensuratione humorum: et puritas in debita proportione membrorum. ueritas autem in commensuratione intellectus uel sermonis ad rem: patet autem quod quanto est maior inaequalitas in humoribus tanto est maior infirmitas: et quanto est maior inordinatio in membris tanto est maior turpitudine: et quanto magis a ueritate receditur tanto est maior falsitas non. n. est tam magna falsitas estimatis tria esse quibus: sicut eius qui estimat tria esse centum: bonum autem uirtutis in quadam commensuratione consistit. est enim medium secundum debitam limitationem circumscriptionum inter contraria uicia constitutum: quanto igitur magis ab hac armonia receditur tanto est maior malitia. Non est autem si uirtutem transgredi: et terminos a iudice positos transire: nam uirtus est secundum se bonum: unde uirtutes transgredi est secundum se malum: et ideo oportet quod magis a uirtute recedat sit magis malum: transgredi autem terminus a iudice positum non est secundum se malum sed per accidens in quantum. s. est prohibitus. In his autem que sunt per accidens: non est necessarium quod si simpliciter sequitur ad simpliciter: et magis sequatur ad magis: sed solum in his que sunt per se: non enim sequitur si album est musicum quod magis album sit magis musicum: sequitur autem si album est disgregatum uisus quod magis album sit magis disgregatum uisus. Est autem hoc inter peccatorum differentias attendendum quod quoddam est mortale: et quoddam ueniale mortale autem est quod animam spirituali uita priuat

cuius quidem uite ratio ex duobus sumi potest secundum similitudinem uite naturalis: uiuunt enim corpus naturaliter per hoc quod anime unitur que est eius principium uite: corpus autem uiuificatum per animam ex se ipso mouetur: sed corpus mortuum: uel immobile manet: uel ab exteriori tantum mouetur: sic enim et uoluntas hominis cum per rectam intentionem ultimi finis coniungitur quod est eius obiectum et quod dammodo forma et uita est: cum per dilectionem deo et primo inheret: et ex interiori principium mouet ad agendum recta: intentionem autem ultimi finis et dilectionem remota: anima fit uel mortua: quia non mouetur ex se ipsa ad agendum recta: sed uel omnino ab eis agendis desinit: uel ad ea agendum solum ab exteriori inducitur. s. motu penarum: quecumque igitur peccata in refectione ultimi finis et dilectioni opponuntur: mortalia sunt: si uero his saluis: aliquis in aliquo recto ordine rationis deficiat: non erit mortale peccatum sed ueniale.

Quare uis puniunt uel premiatur a deo. CXL.

De premissis autem

manifestum est quod actus hominis puniuntur uel premiatur a deo. Eius. n. est punire uel premiare: cuius est legem imponere: legem autem latentes per premia et penas obseruantiam legem inducunt: sed ad diuinam prouidentiam pertinet ut legem hominibus poneret ut ex supradictis patet: ergo ad deum pertinet homines punire uel premiare. Preterea ubique est aliquid debet ordo ad finem: ordo autem ille ad finem ducat recessus autem ab ordine finem excludat. ea enim que sunt ex fine: necessitate sortiuntur ex fine ut. s. ea necesse sit esse si finis debeat sequi. et eis absque impedimento existentibus finis consequatur: deus autem ipso actibus hominum ordinem aliquem in respectu ad finem boni ut ex predictis patet: oportet igitur quod si ordo ille recte positus est: quod incedentes per illum ordinem finem boni consequantur quod est premiari: recedentes autem ab illo ordine per peccatum a fine boni excludit: quod est puniri. Adhuc: sicut res naturales ordinem diuine prouidentie subduntur: ita et actus humani ut ex predictis patet: utrobique autem conuenit debitum ordinem seruari uel etiam pretermitti: hoc tamen interest quod obseruatio uel transgressio debiti ordinis est in potestate humane uoluntatis constituta: non autem in potestate naturalium rerum est quod a debito ordine deficiat uel ipsum sequatur. ordo autem effectus causis per conuenientiam respondere: sicut igitur res naturales cum in eis debitus ordo naturalium principiorum et actionum seruatur sequitur ex necessitate nature conseruatio et bonum in ipsis: corruptio autem et malum cum a debito et naturali ordine

reordinantur etiam in rebus humanis
 aduocare legem ordinem legis
 conseruare bonum non uelut ex ne
 dispositione gubernantis: quod est p
 ueris omnia in ordo legis fuerit p
 est punitio. Temp. ad pfectam
 perit quod nihil inordinatum in re
 in rebus naturalibus uidemus con
 mala sub ordine alicuius boni coeli
 nuptio ueris est legis generatio: et o
 pectus lapidei igitur actus humani uia
 lobdant sicut et res naturales: or
 dis in humanis actibus sub ordine a
 claud: hoc autem conuenientissime su
 punitur: sicut enim sub ordine iust
 tant redit compendit: ea que
 tatem excedit: excedit autem hoc debet
 gradus uel uoluntate suam uine uol
 faciendo a se ordinacione dei: que de
 tolli: ordo uel uoluntate sua hoc aliquid
 ordinacione: ordo. ordo igitur peccata
 tur uoluntate: et eadem res bona facta
 accipit. Ter uoluntate prouidentia
 ni: res ordinat: sed etiam mouet oia a
 dispositi executione: ut supra ostendit
 in suo obiecto mouetur quod est
 laud: uoluntate igitur prouidentia p
 bona pponit in premia ut uoluntate
 cedendi mouet: et mala pponit
 quod inordinacione uirtutis. Preterea
 na hoc modo res ordinat: quod una
 nientissime: ita boni pfecti ad finem b
 terius boni quod ex malo uel ex p
 dum per hoc quod uoluntate bene operan
 et uoluntate male agendo: et h
 le agens puniri: ad diuinam igitur
 tunc quod mali puniantur et boni p
 et quod dicitur Exo. xx. Ego sum de
 iniquitate patrum in filios: et faciem
 bo uoluntate me et custodiant pr
 uoluntate: et eadem uoluntate opera s
 quod reddo uoluntate secundum opera s
 qui sunt in quantum boni opera glo
 bis autem non recipiunt: uoluntate
 quitantem et iniquitatem. Preterea
 excluditur: etiam quoddam uoluntate
 punit. dicitur. n. Dicitur et uoluntate
 um bonum et alia est uoluntate

De differentia et ordine premissis
 Quia uero
 predictis per premissis
 proponitur quasi sine
 ut bene agendum: pro pena uoluntate

Tertius

receditur: ita etiam in reb^o humanis o³ q^o cū hō uolūtariē seruat ordinem legis diuinitus iposite consequatur bonū non uelut ex necessitate sed ex dispensatione gubernantis: qd̄ est premiari: et eō uerso: malū cū ordo legis fuerit pretermisus et h̄ est puniri. **A**mp̄. ad p̄fectam dei bonitatem pertinet q^o nihil inordinatū in rebus reliquat: vñ in rebus naturalibus uidemus contingere q^o omē malū sub ordine alicuius boni cōcluditur: sic corruptio aeris est ignis generatio: et occisio ouis est pastus lupi: cū igit actus hūani diuine p̄uidētie subdant sicut et res naturales: o³ malū quod accidit in hūanis actibus sub ordine alicui^o boni cōcludit: hoc at̄ conuenientissime fit per hoc q^o p̄ccata puniūtur: sic enim sub ordine iusticie que ad eq̄litate reducitur comprehendit ea que debitā quantitatem excedit: excedit at̄ hō debitū sue quantitatis gradū dū uolūtate suam diuine uolūtati p̄fert facti faciendo ei^o ordinatōne dei: que qd̄e iequalitas tollit oū^o p̄ uolūtate suā hō aliquid pati cogit s̄m ordinatōne diuina. o³ igit q^o peccata hūana puniuntur diuinitus: et eade³ rōne bona facta remuneratōez accipiāt. **I**te diuina p̄uidētia nō solū disponit rez ordinē sed etiā mouet oia ad ordie ab eo dispositi executionē ut supra ostensū est: uolūtas at̄ a suo obiecto mouetur quod ē bonum uel malū: ad diuinā igitur p̄uidētiā p̄tinet q^o homin^o bona p̄ponat in premiū ut uolūtas ad recte procedendū moueat et mala p̄ponat in penā ad hoc q^o inordinatōne uitet. **P**reterea diuina p̄uidētia hoc mō reordinat q^o una alii p̄sistit: cōuenientissime at̄ hō p̄ficiat ad finē hōi tā ex bono alterius hōis q^o ex malo oū excitatur ad bene agendum per hoc q^o uidet bene operantes premiari: et dū reuocatur a male agendo p̄ hoc q^o uidet male agentes puniri: ad diuinā igitur p̄uidētiā p̄tinet q^o mali puniantur et boni p̄mient. **D**inc est quod dicit **Exo. xx.** Ego sū deus tuus uisitās iniquitatē patruz in filiis: et faciens misericordiā his qui diligūt me et custodiunt precepta mea. et in ps. Redde unicuiq³ iuxta opa sua: et **Roma. ij.** reddet unicuiq³ secundū opera sua his quide³ qui sūt s̄m patiā boni operis gloriā et honore³: his autem qui nō acquiescūt ueritati credūt aut iniquitati: iram et indignationem. **P**er hoc aut̄ excluditur error: quorūdam dicentium q^o deus nō punit. dicebat. n. **Marchiō** et **Valerīn^o** alii eē deum bonū et aliū esse deū iustum qui punit.

De differentia et ordine penarū. CXL.

Quia uero sicut ex predictis p̄ premium est qd̄ uolūtati proponitur quasi finis quo excitatur ad bene agendū: eō rōne pena uolūtati proponitur

ut a malo retrahat quasi aliquid fugiendū et malū sicut de rōne p̄mij ē q^o sit bonū et uolūtati consonum: ita de rōne pene ē q^o sit malum et p̄trarium uolūtati: malū aut̄ est priuatio boni: unde o³ q^o secundū differentia et ordine bonorū sit etiā ordo et differentia penarū: est aut̄ summū bonū hominis felicitas q̄ est ultimus finis ei^o: quanto ergo aliquid est huic fini p̄p̄inquus tanto p̄emiet intra bonis bonū: huic aut̄ p̄p̄inquissimū ē uirtus et si qd̄ aliud ē qd̄ ad bonā opationē hōiem perficiat qua puenitur ad beatitudinē: p̄sequit autem et debita dispositio rōnis et uirtū ei subiectarum: post hoc aut̄ et corpis incolumitas que necessaria est ad expeditam opationē: demū autē ea q̄ exteri^o sūt quibus q̄ amiculatibus uirtutē ad uirtutē. **E**rit igit maxima pena hōiez a beatitudie excludi post hanc aut̄ uirtute p̄uari et p̄fectione q̄cunq³ naturalium uirtutū aie ad bene agendū: de hinc naturalium potentia³ aie deordinatio: post hoc autē corporis nocumētum: demū autē exteriorum bonorum sublatio. **S**ed quia de rōne pene ē non solum q^o sit priuatiua boni sed etiā q^o sit p̄traria uolūtati: non aut̄ cuiuslibet hōis uoluntas estimat bona s̄m q^o sūt: p̄tingit interdū q^o id qd̄ est maioris boni priuatiuum ē minus p̄trariū uolūtati: et p̄pter hoc minus penale eē uidet: et inde ē q^o plures homines qui bona sensibilia et corporalia magis estimāt et cognoscunt intelligibilia et sp̄talia: plus timent corporales penas q̄ sp̄rituales: s̄m q̄ estimatōnem p̄trariū ordo uidet penarū ordini supra dicto: apud hos. n. maxima pena estimatur lesioles corporis et damna rez exteriorū: deordinatio autē aie et damnū uirtutis et amissio fructuōnis diuine in q̄ consistit ultima hōis felicitas: aut modicum aut nihil reputatur ab eis. **D**ic aut̄ p̄cedit q^o hōiū p̄ccata a deo puniri nō estimāt: quia uident plerūq³ peccatores in incolumitate corporis uigere et exteriori fortuna potiri: quib^o interdū hōies uirtuosi p̄uant. **Q**d̄ recte p̄siderantibus mirū uideri nō debet: cū. n. omnia exteriora ad interiora ordinētur: corp^o at̄ ad aiam: intantum exteriora et corporalia bona sūt homi bona in q̄tum ad bonū rōnis p̄ficiunt: s̄m uo q^o bonum rōnis impediūt homi uirtutur i mala: nouit autem rez disposito: deus mēsuram uirtutis humane: unde interdū homi uirtuoso corporalia et exteriora bona ministrat in adiutorium uirtutis et in hoc ei beneficium prestat: interdum uo ei predicta subtrahit eo q^o cōsiderat hōi eē sibi ad impedimētum uirtutis et fructuōnis diuine ex hoc autē exteriora bona uirtutur homi i mala ut dictū ē: unde et eorum amissio eadem rōne homi uirtutur in bonum: si igitur omnis pena malū est nō est autē malū hōiem exterioribus et corporalibus bonis priuari s̄m q^o expedit ad p̄fectum uirtutis: nō erit hoc homi uirtuoso pena si priuet

exterioribus bonis i adiuuamētū v̄tutis. econtra
 rio at erit malis in pena si cis exteriora bona con
 cedūt quibus prouocāt ad malū. vñ 7 Sap. xiiij
 dī q creature dei in odiū facte sunt. 7 in tētatiōez
 aie hominū 7 in m̄scipulā pedib⁹ insipientium.
 Quia uero de rōe pene est non solū q sit malū sz
 etiā q sit p̄trariū uolūtati: amissio corporalium et
 exteriorū honorū etiā qñ est hōi in p̄fectū virtutū
 7 non in malū dicit pena abusiue ex eo q est p̄tra
 uolūtate: ex inordinatiōe at hois p̄tingit q hō n̄
 estimet res fm q sūt sz corporalia spūalib⁹ p̄ferat
 iordinatiō at talis aut est culpa aut ex aliqua cul
 pa precedēte. pcedēs: vñ p̄nter p3 qd pena nō sit i
 hoie ēt fm qd est i uolūtate nisi culpa precedēte.
 Hoc ēt ex alio p3: q ea que sūt sz se bona nō ver
 terēt hōi in malū per abusū nisi aliqua iordiatōe
 in hoie ex̄ite: itē qd oporteat ea q uoluntas acce
 ptat eo qd sūt naturalr bona hōi subtrahi ad p̄
 fectū v̄tutis: puenit ex aliqua hois deordinatiōe q
 uel est culpa uel seqtur culpā: manifestū est. n. qd
 p peccatū precedēs sit quedā iordinatiō i affectu
 hūano ut facilius postmodū ad peccatū inclinē
 t. Ergo ē absq; culpa etiā qd o3 hominē adiuua
 ri ad bonū v̄tutis p id quod ē ei quodamō pena
 le i q̄trū est absolute i uolūtate ip̄i: sz qñq; sit uo
 litū fm qd rō recipit finē. seo de hac inordinatiōe
 i nā hūana ex̄ite ex peccō originali poster⁹ dicit:
 nūc at i tātū manifestū sit qd deus punit hoies p
 peccatis. 7 qd nō punit absq; culpa.

Qñ oia p̄mia 7 pene sūt eq̄les. **XLII.**

Quam autē diuina
 iusticia id exigat qd ad equalitatē i re
 bus seruanda p culpīs pene reddant
 7 p bonis actib⁹ p̄mia: oportet si est grad⁹ in uir
 tuosis actibus 7 i peccatis ut on̄sū est q sit etiam
 gradus p̄miorū 7 penarū: alit̄ enī nō seruaret eq̄
 litas si nō plus peccati maior pena aut meli⁹ agē
 ti maius p̄miū redderet: eiusdē. n. rōnis esse uide
 tur q differēter retribuāt fm differentiaz boni 7
 mali 7 fm oīam boni 7 meliorū uel mali 7 peiorū
 ¶ Preterea tal̄ ē equalitas distributiōe iusticie ut
 sequalia ineq̄libus reddātur: nō ergo eēt iusta re
 p̄satio p penas 7 p̄mia si oia p̄mia 7 oēs pene
 essent eq̄les. ¶ Abuc p̄mia 7 pene a legislatore
 pponūtur ut hoies a malis ad bona trahāt ut ex
 supra dictis p3: oportet aut̄ homines nō solū trahi
 ad bōa 7 retrahi a malis sed etiā bonos allci ad
 meliora 7 malos retrahi a peioribus qd nō fieret
 si p̄mia 7 pene eēt equalia: oportet igit̄ 7 penas 7
 p̄mia ineq̄lia esse. ¶ Amp. sicut p dispōnes nāles
 aliq̄s disponit ad formas: ita p opera bona 7 ma
 la aliq̄s disponit ad penas 7 p̄mia: sed hoc h3

ordo quē: diuina p̄uidētia statuit in rebus q ma
 gif disposita p̄fectiorem formā p̄sequitur: ergo se
 cū: dum dīsitatē bonorū oportet uel malorum oportet
 q sit diuersitas penarū 7 p̄miorū. ¶ Itē cō
 tingit excessū esse i opibus bonis 7 malis duplicif
 vno modo fm numerū. put vnus alio h3 opa pla
 bona uel mala: alio mō fm qualitātē opum put
 vnus alio uel meli⁹ uel peius op⁹ habet: o3 autē
 q excessui q est fm numerū opum r̄ndeat excess⁹
 p̄miorū uel penarū: alias nō fieret recōpensatio
 in diuino iudicio p oibus que dō agit si aliqua ma
 la remanēt ipunita 7 aliqua bona irremunera
 ta: pari ergo rōne excessui q est fm equalitatē ope
 rum ineq̄litas p̄miorū 7 penarū r̄ndet. Dinc est
 qd dicitur Deut. xxv. P̄io mēiura peccī erit 7 pla
 garum modus: 7 Jsa. xxvij. In mēiura p̄tra men
 suram cū abiecta fuerit vindicabo eaz. Per hoc
 aut̄ excludit error q̄rundaz dicitū in futuro oia
 p̄mia 7 penas esse equales.

De pena q̄ debet peccato mortali 7 veniali p
 respectū ad vltimū finē. **XLIII.**

Est autē ex predic
 tis manifestum q duplicif p̄tingit pec
 care: vno modo sic q totaliter intēto
 mētis aduertatur ab ordine ad deū q est vltimus
 finis bonorū 7 hoc ē p̄ccm mortale: alio modo sic
 q manētē ordine humane mētis ad vltimū finem
 impedimētū aliq̄d afferatur quo retardat ne libē
 tendat in finē: 7 hoc dī peccatum veniale: si ergo
 fm differentia p̄ccōrum oportet esse differentiam
 penarū: p̄ns est q ille q mortaliter peccat sit puniē
 dus sic q excidat ab hominis fine: qui aut̄ peccat ve
 nialiter nō ita q excidat sed ita q retardet aut dī
 ficultatem patiat in adispicendo finē: sic. n. iusti
 cie seruatur equalitas ut quō homo peccādo vo
 luntarie a fine diuertit ita penaliter p̄tra suaz vo
 luntatem i finis adeptiōe ipediatur. ¶ Abuc
 sicut ē volūtas in hominibus: ita est inclinatio nālis
 in rebus naturalib⁹: si aut̄ ab aliqua re naturali
 tollat̄ inclinatio eius ad finē. oio finēz illum p̄sequi
 nō pōt. sicut corp⁹ graue cū grauitatez amiserit p
 corruptionē 7 factum fuerit leue: nō pueniet ad
 mediū: si aut̄ fuerit in suo motu impedituz iclina
 tiōe ad finem manētē: remoto p̄hibēte pueniet
 ad finē: in eo aut̄ qui peccat mortalit̄ oio auertit i
 tentio volūtatis a fine vltimo: in illo aut̄ qui veni
 aliter peccat manet intētio cōuersa ad finem: sed
 aliqua iter ipeditur ex hoc q plus debito iheret
 his que sūt ad finē: igitur ei q peccat mortalit̄ hec
 p̄a debet ut oio excludat a p̄secutiōe finis: ei at̄
 qui peccat venialit̄ q difficultatez aliqua paria
 tur anq̄ ad finem pueniat. ¶ Amp. cū aliquis p

scipit aliq̄d bonum quod nō ter
 na 7 calicū igitur ille cuius intē
 ultimo fine alimū affoqat erit
 cō: hoc at̄ inuolūtiens est q: ul
 intellexit fortuna at̄ intellectui
 ita abiq; ordinatiōe intellectui
 ueniens at̄ ē q intellectus suū fin
 per uiam intellectū: nō ergo p̄
 q peccat moralit̄ by intentionē
 fine. ¶ Itē nō cōsequitur
 nisi fuerit ad formā disposita co
 7 bonū est p̄fectiōe uolūtatis
 uolūtas igitur nō p̄sequitur ul
 iis disposita cōuenit: oio p̄miā
 tas p̄ intentionē 7 desiderū finis
 que finē cuius intentio a fine
 in his que sunt ordiata ad finē
 uenitur q si finis est uel erit: nec
 ad finē fuerit at̄ ea que sūt ad finē
 erit: n. finis ē p̄t̄ oia nō erit
 ad finem frustra p̄ hōmō media
 est at̄ apud oēs qd p̄ opa uenit
 ē intentio finis debet: cōsequit̄
 qui est sollicitas: ergo aliquis p̄
 oio intentione vltimi finis auer
 tio sine p̄at. Dinc ē qd dī: Dā
 me omnia qui operamini iniq̄

Ca per peccatum mortale
 in eternum priuatur

Quod dicitur
 p̄mia q̄ quis priuatur
 uoluntati: Pri
 uis nō est nisi qñ natum ē habere
 motus: ut dicit vna p̄at: vñ
 i homo ap̄tus natus p̄sequi in
 tum est p̄uatio ergo hōmō finis
 hunc uia: sed post hanc uia n̄ re
 tu adispicendi vltimū finem: ad
 pote ad dīcōnē sui finis in q
 fectiōnem uolūtatis in sua 7 in v̄tū
 postq̄ haurit a corpore: sequit̄ nō
 hunc statum q p̄ corpus p̄fectiō
 dicit̄ at̄ t̄p̄componem p̄ccōm
 perius oī p̄uatiō est: necesse est
 pena p̄uatur vltimo fine p̄uati
 tus remanēt. ¶ Abuc: si q̄ p̄
 in natura ei⁹ ut beatur: im
 nisi fiat r̄solūtiō in p̄iacōm
 de nouo generetur: sicut cū v̄
 alium se iūm p̄possibile ē: cō
 ratum est iterū generē nisi p̄
 eadem materia possit aliter

Tertius

sequit aliqd bonum quod nō intendebat: ē a fortuna
na 7 casu: si igitur ille cuius intentio ē auersa a fine
ultimo finē ultimū assequat erit hoc a fortuna 7
cau: hoc at incōueniens est qz ultim^o finis ē bonū
intellectus: fortuna at intellectui repugnat: qz sōta
ita absqz ordinatōne intellectus pueniūt: incon
ueniens at ē qz intellectus suū finē psequatur non
per uiam itelligibilē: nō ergo psequet finē ultimū
q peccās mortaliter h3 intentionē auersā ab ultio
fine. ¶ Itē mā nō consequitur formā ab agente
nisi fuerit ad formā disposita conuenient: finis at
7 bonū est perfectio uolūtatis sicut forma māe:
uolūtas igitur nō psequetur ultimū finē nisi fue
rit disposita cōuenient: disponit at ad finem uolū
tas p intentionē 7 desiderū finis: non igitur conse
quet finē cuius intentio a fine auertit. ¶ Pretea
in his que sunt ordiata ad finē talis habitudo in
uenitur qz si finis est uel erit: necesse est ea que sūt
ad finē fore: si at ea que sūt ad finē nō sūt nec finis
erit: si. n. finis eē pōt etiā nō exnib^o illis que sunt
ad finem: frustra p hmoi media qrit finis: ostēsiū
est at apud oēs qz hō p opa vītutū i quib^o p̄cipuū
ē intentio finis debiti: cōsequit suū ultimū finem
qui est felicitas: si ergo aliquis p̄tra uirtutez agat
ab intentione ultimū finis auerit: ueniēs ē qz ul
tio sine p̄uef. ¶ Dinc ē qd dī: Math. vj. Discedite a
me omnes qui operamini iniquitatem:

¶ Per peccatum mortale ultimo fine aliquis
in eternum priuatur **XXVIII**

Oportet autē hanc
penā q quis priuatur ultimo fine esse
iterminabilem: Priuatio enim alicu
ius nō est nisi qn̄ natum ē haberi: non. n. catulus
mox natus dicit visu p̄uar^o: ultimū aut finē non
ē homo aptus natus psequi in hac vita ut proba
tum est: priuatio ergo hmoi finis o3 qz sit pena p^o
hanc vitā: sed post hanc vitā nō remanet hoi facul
tas adispiscendi ultimū finem: aia. n. indiget cor
pore ad cōsecutionē sui finis in q̄tuz per co: p^o p
fectionem acq̄rit 7 in scia 7 in vītute: amia autem
postqz fuerit a corpore sepate nō redit iterum ad
hunc statum qz p corpus pfectionē accipiat sicut
dicebāt trāscorpationem ponentes p̄tra quos su
perius disputatū est: necesse est igitur qz ille qz hac
pena punitur ultimo fine p̄uetur 7 in eīnū priua
tus remāeat. ¶ Adhuc si q̄s priuatur eo quod ē
in natura e^o ut hēatur: impossibile ē illud repari
nisi fiat resolutio in p̄iacetē mat̄iā ut itez aliō
de nouo generetur: sicut cū aial amittit visu3 aut
aliū sēsum: impossibile ē aut qz id quod iā gene
ratum est iterū generet nisi p̄imū corrupat: 7 tūc
ex eadem materia possit aliud itez generari non

idem nūero sed spē: res autē spiritualis ut aia uel
āgel^o n. pōt resoluti p corruptionē i aliquā p̄iacetēz
mām ut iterum generetur illud idē spē: si gatur p
uetur eo qd est in natura ipsius ut hēat: oportet
qz in p̄petuū maneat talis p̄uatio: est autē i natura
aie 7 angeli ordo ad ultimū finem qui ē deus: si q̄
ab hoc ordine decidat p aliquā penam: i p̄petuū
talis pena manebit. ¶ Item nalis equitas hoc
habere videtur qz vnus quisqz p̄uetur bono con
tra qd agit: ex hoc. n. reddit se tali bono idignuz:
7 inde ē qz h3 ciuile iusticiā: qui p̄tra rem publicā
peccat societate rei publice p̄uat omnino uel per
mortē uel p exiliū p̄petuū nec attenditur quan
ta fuerit mora temporis in peccando sed quid sit
p̄ qd peccauit: eadem autē est cōpatio totius vite
p̄fētis ad rem publicam terrenā 7 totius eterni
tatis ad societate beatorū qui ut supra oñsum est
ultimo fine eternalit potitetur: qui qz p̄tra ultimū
finē peccat 7 p̄tra charitatem p̄ quaz est societas
beatorū 7 tendē iuz in beatitudine: in eīnū debet
puniri q̄uis aliqua breui t̄pis mora peccauerit.
¶ Pretea apud d̄inum iudiciū voluntas pro
facto p̄putatur qz sicut homines vident ea que ex
terius agūtur. ita deus inspiciat hoiuz corda: qui
aut p̄pter aliquod t̄pale bonum auersus ē ab vl
timo fine qui in eīnū possidet: p̄posuit fruitionē
temporalē illius boni t̄pale eterne fruitioni vlti
mi finis. vnde p3 qz multo magis voluisset in eter
num illo bono t̄pale frui: q̄ fm diuinum iudiciū
ita puniri debz ac si etnaliter peccasset: nulli aut
dubium ē quin p̄eterno p̄ccō eterna pena debeat
tur: debet igitur ei qz ab ultimo fine auertit pena
eterna. ¶ Adhuc eadē iusticie rōne: pena peccati
redditur: 7 bonis actib^o p̄mū: p̄mū aut vītutis
est beatitudo q̄ quidem ē eterna ut supra oñsum ē:
ergo 7 pena qua q̄s a beatitudine excludit debet
esse eterna. ¶ Dinc est quod dicit Math. xxv. Būc
hī in suppliciu eternū: iusti autē in uirā eternā.
¶ Per hoc autē excluditur error dicentium penas
maloz qn̄qz esse terminandas: que quidē positō
ortū habuisse uidetur a positione quorundā p̄ho
rum qui dicebāt oēs penas purgatorias esse 7 ita
qn̄qz terminandas. uidebat at hoc p̄suabile: tuz
ex humana consuetudine: pene. n. humanis legi
bus inferuntur ad emendationem uitiozum. vñ
sicut medicine quedam sūt: tū etiā rōe. si enim pe
na nō p̄ aliud iferretur a p̄uētē sed p̄pter se t̄m
sequitur qz in penis propter se delectentur: quod
bonitati diuine non congruit: o3 igit penas p̄pter
aliud inferri: nec uidetur alius cōuenientior finis
qz emendatio uitiozū: uidetur igitur conueniēter
dici omnes penas purgatorias esse: 7 per p̄is qn̄
qz terminādas: cū etiā illud quod est purgabile
accntale sit rōe creature 7 possit remoueri absqz
consumptione substantie. Est autē p̄cedēdū qz pene

Tertius

pacē que cōsistit in ciuīū ordinata cōcordia. medi-
cus autē abscidit mēbrū putridū bene ⁊ utilitē si p-
ipm imineat corruptio corporis. iuste igit ⁊ absq3
peccato rector ciuitatis hoies pestiferos occidit ne
pax ciuitatis turbetur: Dicit est q' dicit apls. i. **Co-**
rin. v. Nescitis q' modicū fermentū totā massam
corrūpit: ⁊ post pauca subdit. **Auferte malum ex**
uobis ipsis: ⁊ Ro. xij. dicitur de potestate terrēa
q' nō sine cā gladiū portat. **Dei. n.** minister est vin-
dex in irā ei qui male agit: ⁊. i. **Dei. ij.** oī subiecti
estote oī hūane creature ppter deū: siue regi qua-
si precellenti siue ducib' tāq' ab eo missis ad uidi-
tam malefactorū: laudē uero bonorū. **Per h' autē**
excluditur error quorūdā dicitū uindictas cōpo-
rales non licere fieri qui ad sui fulcimentū errozia
inducūt qd dicitur Exo. xx. Non occides. **Indu-**
cūt etiam quod dicitur Math. xij. q' oīs mistis
uolētibus zizaniā colligē de medio tritici. respon-
dit finite utraq3 crescē usq3 ad messem: per zizani-
am at filij nequā intelligūt: per messem at seculi
finis ut ibidē dō: nō igit mali subtrahendi sunt de
medio bonorū p occasionē. **Inducūt etiam q' hō**
q' diu in mūdo est potest in mel' trāsmutari: non
ergo est per occasionē subtrahendus a mūdo sed
ad pniām referuādus. Dec at friuola sūt. nā in le-
ge que dicit. Nō occides: postmodū subdit. Ma-
lificos nō patieris uiuere. Ex quo datur intelligi
occasionē hominū iniustā phibitā esse: qd etiā ex
vbis oīi apparet Math. v. nā cū dixisset. **Audi-**
stis q' dicitū ē antiquis: nō occides sub iūxit. Ego
autem dico uobis. qui irascitur fratri suo ⁊c. Ex
quo dat intelligere illam occasionē eē phibitā q'
pcedit ex ira: nō at illā que pcedit ex zelo iusticie
qd etiā oīs dicit: Sinite utraq3 crescere usq3 ad
messem: qualiter intelligendū sit apparet p illud
quod sequitur. Ne forte colligentes zizania eradi-
cetis simul ⁊ triticū. Ibi ergo interdicitur maloz
occisio ubi hoc sine piculo bonoz fieri non pot
qd plerūq3 contingit quando mali nondū discer-
nūtur a bonis per manifesta peccata: uel quando
timetur periculum ne mali multos bonos post se
trahant. Quero mali q' diu uiuūt emendari pos-
sunt: non prohibet quin iuste possint occidi quia
piculum qd de eorum uita iminet ⁊ mal' ē ⁊ certū
us q' bonū q' de eoz emēdatione expectatur: ha-
bēt etiam in ipso mortis articulo facultatē ut per
pniām conuertantur ad decum: q' si adeo sunt ob-
stinati q' etiam in mortis articulo cor eozū a ma-
licia nō recedit: satis pbabilis estimari potest q'
nūquam a malicia resipiscant.

Quomo indiget diuino auxilio ad beatitudi-
nem consequendam. CXLVII.

Quia uero ex supe-
rioribus manifestum est q' diuina p-
uidētia aliter disponit creaturas rato-
nales q' res alias fm q' in pditione nature pprie
ab alijs differūt: restat ostendendum q' etiam ex oi-
gnitate finis altioris gubernatiōis modus a diuina
puidētia eis adhibetur: manifestum ē aut q' fm
puerentiā sue nature ad altiorē picipationēz si-
nis perueniūt. Quia. n. intellectual nature sūt: p
suam operationē intelligibilem uitatem attingē
pnt quod alijs rebus nō ppetit que intellectu caret
⁊ fm q' ad intelligibilem uitatem nāli operatiōe
perueniūt: manifestū est eis aliter puideri diuini
tus q' alijs rebus in q'tum hoi datus est intellecte
⁊ ratio per que ueritatem ⁊ discernē ⁊ inuestiga-
re possit. **Date sūt etiam ei vires sensitiue ⁊ interi-**
ores ⁊ exteriores quibus ad iuestigādā uitatez
adiuuetur. Datus ē ei etiam loquele usus per cui'
officiū uitatem quā aliquis mente pcepit alteri
manifestare possit ut sic homies se ipsos iuuent i
cognitiōe uitatis: sicut ⁊ in alijs rebus necessarijs
uite cū sit homo amial naturaliter sociale. S3 vl-
terius vltim' finis hominis in qdam uitati cogni-
tione pstitutus est que nālem facultatem ipius ex-
cedit ut. s. ipsam pnam uitatem videat in se ipsa
sicut supra oīsum ē: hoc aut inferioribus creatu-
ris nō ppetit ut. s. ad finem peruenire possint qui
eorum facultatem nālem excedat: o3 igit ut etiaz
ex hoc sine attendat diuersus gubernatiōis mo-
dus circa homies ⁊ alias inferiores creaturas: ea-
enim que sūt ad finem: necesse ē fini esse pportio-
nata: si igitur homo ordinat in finez qui ei' facul-
tatem naturalē excedit: necesse ē ei aliqd auxiliuz
diuinitus adhiberi supernāle per qd tendat i finē
Adhuc res inferioris nature in id qd est ppri-
um superioris nature nō pot pducī nisi uitatem
illius superioris nature: sic luna q' ex se nō lucet fit
lucida uitate ⁊ actione solis: ⁊ aqua q' per se nō ca-
let fit calida uitate ⁊ actione ignis: uidere aut ipaz
pnam uitatez in se ipsa ita transcēdit facultatem
humane nāe q' est pprium solius dei ut supra oī-
sum est: indiget igitur homo auxilio diuino ad hoc
q' in dictum finē perueniat. ¶ Item: vnaq3 res
per opationē suam vltimū finem psequitur: opa-
tiō aut uitatez fortitur ex pncipio opante: vnde p
actionē semis generatur aliqd in determinata spē
cuius uitus i semie pexistit: nō pot igitur homo p
operationem suā peruenire in vltimū finem suū
qui transcēdit facultatem nālium potentiaz: nisi
eius operatio ex diuina uitate efficaciaz capiat ad
finem pdictum. ¶ Amp. nullum instrumentum
fm uirtutem pprie forme pot ad vltimam perdu-
cere perfectionem sed solū fm uirtutem pncipalis
agentis: quū fm ppriam uirtutem aliquā dispo-

sitionē facere possit ad vltimāz perfectionē: a se-
ra. n. fm rōnem proprie forme est sectio ligni: sed
forma scāni est ab arte que vtitur instrumēto: sili-
ter resolutio ⁊ cōsūptio i corpore aialie est a calo-
re ignis sed generatio carnis ⁊ determinatio aug-
mētī ⁊ alia hmōi sunt ab anima uegetabili q̄ utif
calore igneo: sicut instīo: sub deo aut̄ qui ē prim⁹
intellectus ⁊ uolēs ordinatur oēs intellectus ⁊ uo-
luntates sicut instrumēta sub principali agēte. o3
igitur q̄ eorum operationes efficacitā nō habeāt
respectu vltimē perfectionis que ē adeptio final
beatitudinis nisi per v̄tutē diuinā. indiget igitur
rōalis natura diuino auxilio ad consequēdū ul-
timū finē. **P**reterea hōini sūt impedimēta plu-
ma perueniendī ad finem: impeditur enim debi-
litate ratiōis q̄ de facili trahitur in errorē per
quē a recta uia pueniendī in finē excluditur: ipe-
ditur etiam ex passionibus partis sensitivē et ex
affectionib⁹ quibus ad sensibilia ⁊ inferiora trahi-
tur quibus quanto magis inheret. long⁹ ab vlti-
mo fine distat: hec enī infra hōinē sūt: finis au-
tem superior eo existit: impeditur etiā plerūq3 cor-
poris infirmitate ab executione v̄tuosoz actuz
quibus ad beatitudinē tenditur. indiget igitur au-
xilio diuino hō ne per hmōi impedimēta totalit̄ ab
ultimo fine deficiat. **H**inc est qd̄ dī Jo. vi. Nemo
potest uenire ad me nisi p̄ q̄ misit me traxerit il-
lū. ⁊. xv. Sicut palme nō potest ferre fructū a se
met ipso nisi manserit in uite: sic nec vos nisi i me
manseritis. **P**er hoc at̄ excluditur error pellagia
norū qui dixerūt q̄ per solū liberū arbitrium hō
poterat dei gloriā promereri.

De per auxilium diuine gratie homo non cogit
ad virtutem. **XLVIII.**

Diffuset autē uideri
alicui q̄ per diuī auxiliū aliq̄ coactō
hōmīni inferatur ad bene agendūz ex
hoc q̄ dictū ē. Nemo pōt uenire ad me nisi p̄ q̄
misit me traxerit eū. ⁊ ex hoc qd̄ dicitur Ro. viij.
Qui spiritu dei agūtur hi filij dei sūt: ⁊. ij. Cori.
v. Charitas christi urget nos: trahi. n. ⁊ agi ⁊ ur-
geri coactionē iportare uidēt: hoc autem non cē
uerum manifeste ostenditur. **D**iuina. n. prouiden-
tia rebus omnibus prouidet fm modū eorum ut
supra ostensum est: est at̄ propriū hōi ⁊ oī rōnali
creature q̄ uoluntarie agat ⁊ suis actibus dīetur
ut ex supradictis p̄: huic aut̄ coactio contrariā
non igitur de suo auxilio hōinē cogit ad recte
agendū. **A**d huc diuī auxiliū sic intelligit ad
bene agendū hōi adhiberi q̄ in nobis nostra opa
opatur: sicut cā p̄ma opatur opationes carū secu-
darū ⁊ agēs p̄ncipale opaf actionē instī: vnde dī

Isa. xxvi. **D**ia opa nostra opatus es in nobis do-
mine: causa at̄ prima causat operationē. cause se-
cunde fm modum ipsius: ergo et deus causat in
nobis nostra opera fm modum nostrum qui est
ut uoluntarie ⁊ non coacte agamus: nō igitur di-
uino auxilio aliquis cogitur ad recte agendum

Amp. homo per uolūtatem ord inatur i finē:
obiectū enim uoluntatis est bonum ⁊ finis. auxi-
lium autem diuinum nobis ad hoc precipue im-
penditur ut consequamur finem. eius ergo auxili-
um non excludit a nobis actum uolūtatis sed ip̄z
precipue in nobis facit. vnde ⁊ apostolus dicit ad
Phil. ij. De⁹ est qui opatur in nobis uelle ⁊ perfē-
cere pro bona uoluntate: coactio autem excludit
in nobis actū uolūtatis: coacte. enim agimus cu⁹
contrarium uolumus. non ergo deus suo auxilio
nos cogit ad recte agendū. **I**tem homo perue-
nit ad vltimum suum finē per actus uirtutum se-
licitas enim uirtutis premiū ponitur: actus aut̄
coacti nō sūt actus v̄tutū: nam in v̄tute precipuū
est electio que sine uolūtario eē non potest cui uī-
olentum p̄rium est: non igitur diuinitus hō cogit
ad recte agendum. **P**reterea ea que sunt ad fi-
nem debent eē fini proportionata: finis at̄ vltim⁹
qui est felicitas non competit nisi uoluntarie agē-
tibus qui sunt domini sui actus: vnde neq3 inai-
ta neq3 bruta animalia felicia dicimus sicut nec for-
tunata aut infortunata nisi fm metaphoram: au-
xilium igitur quod hōmīni datur diuinitus ad fe-
licitatem consequendam non est coactiuum. **D**ic-
est quod **Deū. xxx. dicitur. Considera q̄ hodie p̄**
posuerit dominus in conspectu tuo uitam ⁊ bo-
num ⁊ e conuerso: mortē ⁊ malū ut diligas dñm
deū tuū ⁊ ambules in v̄js ei⁹: si autem auersū fue-
rit cor tuū ⁊ audire nolueris: predico tibi hodie
q̄ peas ⁊c. ⁊ Eccl. xv. dī. Añ hoīez ē uita ⁊ mors
bonū ⁊ malū quod placuerit ei dabitur illi.

De predictum diuinum auxilium homo pro
mereri non potest. **XLIX.**

Ex predictis autē
manifeste ostenditur q̄ auxiliū diuīz
hō pmereri non potest. **Q**uelibet. n.
res ad id quod supra ipam ē mālter se h3: m̄ at̄
nō mouet se ipam ad suā pfectionē: sed o3 q̄ ab
alio moueatur: hō igitur non mouet se ipm ad h
q̄ adipiscatur diuinū auxiliū quod supra ipm
est: sed potius ad hoc adipiscendū a deo mouet:
motio autem mouentis precedit motum mobilis
ratione et causa: non igitur propter hoc dat̄ nō
bis auxiliū diuinū quia nos ad illud p̄ bona ope-
ra promouemur sed potius qui bona opera pro-
ficimus: quia diuino auxilio preuenimur: **A**d

hō agens instrumentale non d
dionem induendam a princip
dam q̄ agi: q̄ uirtute principal
ignis nos magis preparat man
carnis q̄ ad aliam formam nisi
tate anime: sed anima nostra
cū agi instrumentale sub p̄
igitur potest se anima prepara
tate diuina: preuenitur igitur
tate diuina: preuenitur igitur
bene operandum magis q̄ diu
ueniat quasi merendo illud uo
ad illud. **A**mplius nullam agē
rest vniuersaliū preuenire act
satis agens: eo q̄ omnis actio
tis originem habet ab vniuers
illis inferioribus omnis motu
tu celestis: sed anima humana
sicut particularē agens sub mī
le est ergo esse aliquem rectum
non preueniat actio diuina: vñ
dicit. **H**inc me nihil poterit fa-
cēs proportionatur meritorum
meritis equalitas iusticie obli-
gati. auxilij qui facultatem nō
proportionata actibus quos
faciliter possidit: non igitur
tue pōt homo p̄dictum auxiliū
torea cognitiō precedat uolun-
autem supernaturalia finis:
per rationem naturalis in ip̄
nō possit eo q̄ facultatem nat
ter ergo q̄ motus uoluntatis nō
auxilium diuinū preueniat. **H**
Dicitur. **ij. Non ex operibus ius-**
tos sed scdm suam misericordi-
am: ⁊ Ro. ix. Non est uolentis
currere: sed misericordis dei: q̄
bone uolendum ⁊ operandū
uoluntate auxiliū: sicut cōfiteri
quis non attribuitur pro merito
mouentem uoluntate. n. victoria
uoluntate preparatur: non ergo
ba cedebat libere uoluntate
quidam male intellexerunt: op
dominus facium actum inter
sed ostenditur: deo esse libere
Anuerte nos domino ad te ⁊
pater q̄ conuersio nostra ad
pilio dei nos conuertētis. **A**g
ex persona dei dicitur. **A**nu
uertat ad uos: non quia dei
sionem preueniat ut dicitur
sionem nostram qua ad ipm
uat subsequenter eam robora

Tertius.

huc agens instrumentale non disponit ad perfectionem inducendam a principali agente nisi secundum quod agit ex uirtute principalis agentis: sicut calor ignis non magis preparat materiam ad formam carnis quam ad aliam formam nisi in quantum agit in uirtute anime: sed anima nostra operatur sub deo sicut agens instrumentale sub principali agente: non igitur potest se anima preparare ad suscipiendum effectum diuini auxilii nisi secundum quod agit ex uirtute diuina: preuenitur igitur diuino auxilio ad bene operandum magis quam diuinum auxilium preueniat quasi merendo illud uel per se preparando ad illud. Amplius nullum agens particulare potest uniuersaliter preuenire actionem primi uniuersalis agentis: eo quod omnis actio particularis agentis originem habet ab uniuersali agente: sicut in istis inferioribus omnis motus preuenitur a motu celesti: sed anima humana ordinatur sub deo sicut particulare agens sub uniuersali: impossibile est ergo esse aliquem rectum motum in ipsa quem non preueniat actio diuina: unde et Joannes. xv. omnia dicit. **Sine me nihil potestis facere.** Item merces proportionatur meritorum in retributione mercedis equalitas iusticie obseruetur: effectus autem diuini auxilii qui facultatem nature excedit non est proportionatus actibus quos homo ex naturali facultate producit: non igitur per huiusmodi actus potest homo predictum auxilium mereri. **P**reterea cognitio precedit uoluntatem motum: cognitio autem supernaturalis finis: est homini a deo cum per rationem naturalem in ipsum attingere homo non possit eo quod facultatem naturalem excedit: oportet ergo quod motus uoluntatis nostre in ultimum finem auxilium diuinum preueniat. **H**inc est quod dicitur **Actum. iij.** Non ex operibus iusticie que fecimus nos sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit: et **Ro. ix.** Non est uolentis. scilicet uelle nec currentis scilicet currere: sed miserentis dei: quia. scilicet oportet quod ad bene uolendum et operandum homo diuino preueniatur auxilio: sicut consuetus est quod effectus aliquis non attribuitur proximo operanti sed primo mouenti: attribuitur. n. victoria duci que labore militum perpetratur: non ergo per huiusmodi uia excluditur liberum uoluntatis arbitrium sicut quidam male intellexerunt quasi homo non sit dominus suorum actuum interiorum et exteriorum sed ostenditur deo esse subiectum. **E**t **Tren. v.** **Conuertere nos domine ad te et conuertemur: quod patet quod conuersio nostra ad deum preuenitur auxilio dei nos conuertentis. Legitur tamen Zach. i.** ex persona dei dictum. **Conuertimini ad me et conuertar ad uos: non quia dei operatio nostre conuersionem preueniat ut dictum est: sed quia conuersionem nostram qua ad ipsum conuertimur adiuuat subsequenter eam roborando ut ad effectum**

perueniat: et stabiliendo ut finem debitum consequatur. **P**er hoc autem excluditur error pelagiani noui qui dicebant huiusmodi auxilium propter merita nobis dari et quod iustificationis nostre initium ex nobis sit: consummatio autem a deo

Quod predictum diuinum auxilium gratia nominatur: et quid sit gratia gratum facies.

Quia uero hoc quod datur alicui absque suis meritis precedit gratis ei dicitur dari: cum diuini auxilium homini exhibitum omne meritum humanum preueniat ut ostensum est: presequitur quod hoc auxilium homini gratis impendatur: et ex hoc conuenienter gratia nomen accepit. unde et apostolus dicit **Ro. xi.** Si gratia est iam non ex operibus: alioquin gratia iam non est gratia. **E**st autem et alia ratio propter quam predictum dei auxilium gratie nomen accepit. dicitur enim aliquis alicui esse gratus quia est ei dilectus: unde et qui ab aliquo diligitur dicitur gratiam ei habere: est autem de ratione dilectionis ut diligens: bonum uelut ei que diligat et operetur. et quidem deus bonum uult et operatur circa omnem creaturam. ipsum. n. esse creature et omnis eius perfectio est a deo uolente et operante ut supra ostensum est. unde dicitur **Sap. xi.** Diligis omnia que sunt: et nihil odisti eorum que fecisti: sed specialis ratio diuine dilectionis ad illos consideratur quibus auxilium prebet ad hoc quod consequatur bonum quod ordine nature eorum excedit. si perfectam fruitionem non alicuius boni creati sui ipsius: hoc igitur auxilium conuenienter dicitur gratia non solum quia gratis datur ut ostensum est: sed etiam quia hoc auxilio homo speciali quadam prerogatiua redditur deo gratus: unde et apostolus dicit **Eph. primo.** **Predestinauit nos in adoptionem filiorum secundum propositum uoluntatis sue in laudem glorie sue in qua gratificauit nos in dilecto filio suo.** **O**portet autem hanc gratiam aliquid in homine gratificatio esse quasi quandam formam et perfectionem ipsius: quod. n. in aliquo fine dirigitur. oportet quod habeat continuu ordinem in ipsum: nam mouens continue mutat quousque mobile per motum finem sortitur: cum igitur auxilio diuine gratie homo dirigatur in ultimum finem ut ostensum est: oportet quod continue homo isto auxilio potiat quousque ad finem perueniat: hoc autem non esset si predictum auxilium participaret homo secundum aliquem motum aut passionem et non secundum aliquam formam manentem et quasi quiescentem in ipso: motus enim et passio talis non est in homine nisi quando actu conuertitur in finem: quod non continue ab homine agitur ut precipue patet in dormientibus. est ergo gratia gratum facies aliquid forma et perfectio in homine manens et quando non operatur.

predictis ante

ostenditur quod auxilium diuinum potest non potest. Quod si supra ipsum est melius se habet ad quam ad sua perfectionem: sed quod non igitur non mouet se ipsum ad diuinum auxilium quod supra ipsum ad hoc adipsam a deo mouet mouentis preterea motum mouentis: non igitur propter hoc non mouet quia nos ad illud peruenimus sed potius qui bonum operatur diuino auxilio preuenit.

Tertius.

Hoc autem quod di-

uina gratia charitate in nobis car: necessarium est quod etiam in nobis fides per gratiam causetur: **M**otus. n. quo per gratiam in ultimum finem dirigimur est uoluntari non uolentis ut supra ostensum est: uoluntari autem motus in aliquid esse non potest nisi sit cognitio: igitur quod per gratiam in nobis cognitio ultimi finis constituitur ad hoc quod uoluntarie dirigamur in ipsum: hec autem cognitio non potest esse nisi aperta uisio in statu isto ut supra probatum est: igitur quod sit cognitio per fidem. **A**mplius in quolibet cognoscere modus cognitionis consequitur modum proprie nature: unde alius modus cognitionis est angelus: hominis et bruti animalis secundum quod eorum nature diuerse sunt ut ex premissis patet. sed homini ad consequendum ultimum finem addit aliqua perfectio super propriam naturam. scilicet gratia ut ostensum est: igitur quod etiam super cognitionem naturalem hominis addat in eo aliqua cognitio que rationem naturalem excedat: et hec est cognitio fidei que est de his que non uidentur per rationem naturalem. **I**tem quicquid ab aliquo agente mouetur aliquid ad id quod est proprium illi agenti: igitur quod a principio ipsum mobile subdat impressionibus agentis in perfectione que alienis et non propria sibi quousque fiat ei prope in initio motus: sic lignum ab igne primo calefit: et ille calor non est proprius ligno sed propter naturam ipsi: in fine autem quod lignum ignitum est: fit ei calor proprius et conaturalis: et sicut cum aliquis a magistro docetur igitur quod a principio conceptio magistri recipiat non quod eas per se intelligens: sed per modum credulitatis que supra suam capacitatem existentes in fine autem quod in edocuit fuerit eas poterit intelligere: sicut autem ex dictis patet auxilio diuine gratie dirigimur in ultimum finem: ultimum autem finis est manifesta uisio proprie ueritatis in se ipsa ut supra ostensum est: igitur quod antequam ad istum finem ueniat: intellectus hominis deo subdat per modum credulitatis diuina gratia hoc faciente. **P**reterea in principio huius operis posite sunt utilitates propter quas necessarium fuit diuina ueritate hominibus per modum credulitatis proprie: ex quibus etiam concludi potest quod necessarium fuit si deus esse diuine gratie effectum in nobis. **D**icitur est quod apostolus dicit **1. Cor. 13.** Gratia saluati estis per fidem et hoc non ex uobis: deus enim donum est: **P**er hoc autem excluditur error pelagianorum qui dicebant quod initium fidei in nobis non erat a deo sed a nobis.

Quod diuina gratia causat in nobis spem future beatitudinis. **CLIII.**

Hoc eisdem etiam ostenditur

potest quod operetur in nobis per gratiam spem future beatitudinis caritatis: dilectionem. que est ad alios prouenit in homine ex dilectione

hominis ad se ipsum in quantum ad amicum aliquis se habet sicut ad se. diligit autem aliquis se ipsum in quantum uult se bene: sicut sicut alium diligit in quantum uult ei bonum: igitur ergo quod homo per hoc quod circa proprium bonum afficitur perducatur ad hoc quod afficiatur circa bonum alteri: per hoc igitur quod aliquis ab alio sperat bonum: sit homini uia ut illum diligit a quo bonum sperat secundum se ipsum quoniam diligens bonum eius uult etiam si nihil ei inde proueniat: cum igitur per gratiam gratum faciem causetur in homine quod deum propter se diligit: prout fuit ut etiam per gratiam homo speret de deo adipiscere pre amicitia uia que quis alium secundum se diligit et si non sit propter propriam utilitatem habet tamen multas utilitates consequentes secundum quod unus amicorum alteri subuenit ut sibi ipsi: unde igitur quod cum aliquis alium diligit ut cognoscit se ab eo diligi: quod de eo spem habeat: per gratiam autem ita constituitur homo dei dilector secundum charitatis effectum: quod etiam instruitur per fidem quod a deo prediligatur: secundum illud quod habetur. **1. Jo. 4. 19.** In hoc est dilectio non quasi nos dilexerimus deum sed quoniam ipse prior dilexit nos: consequitur igitur ex dono gratie quod homo de deo spem habeat: ex quo etiam patet quod sicut spes est preparatio hominis ad uiam dei dilectionem: ita et econuerso ex charitate homo in spe confirmatur. **A**mplius in omni diligente causatur desiderium ut uniatu suo dilecto in quantum possibile est. et hinc est quod delectabilissimum est amicis conuiuere: si ergo per gratiam homo dei dilector constituitur: oportet quod in eo causetur desiderium unionis ad deum secundum quod possibile est: fides autem que causatur ex gratia declarat possibilem esse unionem hominis ad deum secundum perfectam fruitionem in qua beatitudo consistit: huius igitur fruitionis desiderium in homine consequitur ex dei dilectione: sed desiderium rei alicuius molestat animam desiderantis: nisi adsit spes de consequendo: conueniens igitur fuerit ut in hominibus in quibus dei dilectio et fides causatur per gratiam quod etiam causetur spes future beatitudinis adipiscende. **I**tem in his que ordinantur ad aliquem finem desideratum si aliqua difficultas emerferit solacium affert spes de fide consequendo sicut amaritudinem medicine aliquis leuiter fert propter spem sanitatis: in processu autem quo in beatitudinem tendimus que est finis omnium desideriorum nostrorum multa difficulta imminet sustinenda. nam uirtus per quam ad beatitudinem itur circa difficulta est. ad hoc igitur ut leuius et promptius homo in beatitudinem tenderet necessarium fuit ei spem de obtinenda beatitudine adhibere. **P**reterea nullus mouetur ad finem ad quem estimat esse impossibile perueniri: ad hoc ergo quod aliquis

car in nobis fides.

pergat in finem aliquem : oportet q̄ afficiatur ad finē illū t̄q̄ possibilē haberi : et h̄ est affectus spei : cū igitur per gratiā hō dirigatur in ultimū finē : beatitudinis necessarium fuit ut per gratiā iprimeretur humano affectui spes de beatitudie consequēda. **Hic** est qd̄ dī. i. **Pct.** p̄mo Regeneravit nos ī sp̄e uiuā ī hēditatē imarcessibilē p̄seruatā ī celis. et **Ro.** viij. dī. **Spe** salui facti sumus.

De donis gratie gratis date. In quo et de diuinationibus demonum. VIII.

Quia uero ea que hō per se nō uidet cognoscere nō pōt nisi ea recipiat ab eo q̄ uidet. fides autē ē de his que n̄ uidentur : oīz cognitionē fidei eoz de q̄b̄ ē fides ab eo deriuari qui ea p̄ se uidet : hic autē de ē q̄ se ipm̄ p̄fecte cōprehendit et naturalr̄ suā eētā uidet : de deo .n. fidē habem⁹ : oīz igitur ea q̄ per fidē tenem⁹ : a deo in nos puenire : cū autē que a deo sūt ordine quodā agāt ut supra ostensū ē : in manifestatione eoz que sūt fidei ordinē quēdam obseruari oportuit .s. ut qdā imēdiatē a deo recipiant : aliq̄ uo ab his et sic p̄ ordinē usq̄ ad ultioī i quibuscūq̄ autē est aliq̄s ordo : oīz q̄ quātō aliqd̄ ē p̄p̄inqui⁹ p̄mo principio : tāto v̄tuos⁹ inueniatur : qd̄ in hoc ordine manifestationis diuine apparerit : inuisibilia .n. q̄z uisio beatorū facit de quibus fides ē : p̄mo a deo reuelat̄ angelis beatis p̄ aptā uisionē ut ex supradictis p̄z : deinde angeloz iter ueniente offō manifestat quibusdā hoibus non qd̄ de per apertā uisionē s̄z p̄ quādā certitudinē puenientē ex reuelatione diuina : que quidē reuelatō fit quodā interiori et intelligibili lumie mētē eleuāte ad percipiendū ea ad q̄ per lumē nāle intellectus p̄tingere non pōt : sicut .n. p̄ lumē naturale intellectus redditur certus de his q̄ luie illo cognoscit ut de primis p̄ncipijs : ita de his que sup̄naturali lūi ne apprehēdit certitudinē h̄z : hec autē certitudo necessaria est ad hoc q̄ alijs p̄poni possint ea q̄ diuina reuelatione p̄cipiūtur . non .n. cū securitate alijs p̄ferimus de quibus certitudinē non habem⁹ : cum predicto autem lumine mentem interiori illustrāte adsunt aliquando in diuina reuelatiōe aliqua exteriora uel interiora cognitionis auxilia : utpote aliquis sermo exterius sensibiliter auditus qui diuina v̄tute formet aut p̄ imaginationē interiori deo faciente perceptus siue etiam aliqua corpora liter uisa exterius a deo formata uel etiam interiori in imaginatione descripta ex quibus homo p̄ lumen interiori menti impressum cognitionē accipit diuinorum : vnde huiusmodi auxilia sine interiori lumine ad cognitionem diuinorū nō sufficiunt : lumen autem interiori sufficit sine istis : hec

autem inuisibilia dei reuelatio ad sapientiam pertinet que proprie est cognitio diuinorum : et iō dicitur Sap. viij. q̄ sapientia dei per nationes i animas sanctas se transfert . neminē enim diligit deus nisi eū qui cū sapientia inhabitat : et **Acc.** xv. dicitur **Impleuit** eum dominus spiritu sapientie et intellectus : **Sed** quia inuisibilia dei per ea q̄ facta sunt intellecta conspiciuntur : per diuinam gratiam : non solum reuelantur hominibus diuina sed etiam aliqua de rebus creatis : quod ad scientiam pertinere uidetur . vnde dicitur Sap. viij. ipse se dedit mihi horum que sunt scientiam ueram : ut sciam dispositionem orbis terrarum et uirtutes elementorum : et **fo** paralipo : primo dominus dixit ad **Salomonem** . **Scientia et sapientia data sunt tibi** . **Ea** uero que hō cognoscit : in notitiam alterius p̄ducē conueniēter non pōt nisi p̄ firmōz q̄ : igitur illi qui a deo reuelationē accipiunt secū dum ordinē diuinitū aliquos instrūe debent : necessariū fuit ut etiā his gratia locutōis daretur s̄z q̄ exigeret uilitas eoz qui erant instrūe di : vnde dicitur **Isa.** l. **Dominus** dedit mihi linguam eru . ut sciam sustentare eū qui lapsus ē uerbo : et dominus discipulis dicit **Luce.** xxi. **Ego** dabo uobis os et sapientiam cui non potest resisti . et **hō** . oēs aduersa uestri . vnde et propter hoc etiam quā oportuit per paucos ueritatem fidei in diuersis gentibus predicari : instructi sūt quidā diuinitus ut liguis uarijs loquerētur sicut dicitur **Act.** ij. **Repleti** sunt oēs sp̄s sancto et ceperunt loqui uarijs linguis prout spiritus sanctus dabat eloqui illis . **Sz** q̄ sermo propositus confirmatione indiget ad hō q̄ recipiatur nisi sit per se manifestus : ea autē q̄ sūt fidei : sunt humane rationi immanifesta : necessariū fuit aliquid adhiberi quo confirmaretur sermo predicantium fidem : non autem confirmari poterat per aliqua principia rōnis per modum demonstrationis : cum ea que sunt fidei rōnem excedant : oportuit igitur aliquibus indicijs cōfirmari predicantium sermones : quibus manifeste ostenderetur huiusmodi sermonem processisse a deo dum predicantes talia operarentur sanando infirmos et alias uirtutes operando que non posset facere alius nisi deus . vnde dominus discipulos ad predicandum mittens dixit **Math.** decimo . **In firmos curate** : mortuos suscite : leprosos mundate : demones eijcite . et **Math.** uli . dicitur . **Illi** autem p̄phete predicauerunt ubiq̄ domino cooperante et sermone confirmante sequentibus signis . **Fuit** autem et alius confirmationis mod⁹ : ut dum predatores ueritatis uera inuenirentur dicere de occultis que postmodū manifestari possunt : eis crederetur uera dicentibus de his que homines experiri non possunt : vnde necessarium fuit donum p̄phie p̄ qd̄ futura et ea q̄ cōtinet hoies

latenti deo reuelante possent hō
et alijs indicari sicut sic oī i bis in
i bis que sūt finis eis crederet . u
mo ad **Isa.** xliij . **Si** autē oēs p̄
i delis ad idōta : cōiicit ab oī
oī : **scilicet .n. cordia ei** : m̄liff
i facie adorabit deū pronūtiat
bia sicut autē p̄ hoc p̄phie domi
nū fidei adhiberet nūl eēt de h
grosfici possit sicut et miracula
us ea pōt opari : hōi autē p̄cipi
rioribus occulta cordium q̄ sol
pōt ut supra ostensū est : et futu
li diuine cognitioni subsumit : q̄
cū sint ei p̄m̄ia rōe sicut eternit
est . possit tū aliqua futura cō
minib⁹ p̄cognoscit nō quidē in q̄
q̄z in casu sicut p̄cognoscit : hō
ip̄os uel p̄ alios effectus eoz : ma
diat de aliquibus effectibus fut
p̄cognoscit haberi sicut modū : p̄
te uel sanitate futura et statu v̄
grosfici p̄m̄ia : v̄na et hōiū signi
ta sanatoz p̄m̄ quidē certa est
uclit . n. op̄ia : cā p̄cognoscit ex
eoz et necessitate p̄cognoscit
p̄p̄inqui⁹ autē et necessitate loqui
dā uero casu p̄cognoscit : hōiū f
necessitate sed ut frequēter sicut
in matricē p̄cto ut in plurib⁹
ctus . q̄z p̄m̄ia monstrā generā
pedimentū sup̄ueniens op̄ationē
p̄m̄ia igitur effectus p̄cognoscit
ta hōiū autē que postmodū dicit
quidē in illibitū : certa p̄cognoscit
uris habet et reuelatione diuina
ulē est oī certa : sicut et diuina
i .n. de p̄cognoscit futura sol
ois s̄z illibitū sicut q̄ sūt in se
ostensū est : vnde et cognitio p̄p̄
no s̄z sanatoz hōi de futuris cō
nec tū hoc certitudo repugnat cor
rois sicut nec certitudo scientie d
ostensū est . **Reuelantur** tamen
futuri effectus p̄p̄tias nō s̄z
sed sicut q̄ sunt in casu sicut : et
cā p̄cognoscit nec poruēnt ad in
etiā p̄p̄tias p̄m̄ia inueniunt
p̄betant **Ex** hōiū cogitanti . **D**
q̄ modicis et non uirtutes q̄z in
nas p̄p̄tias p̄m̄ia uel q̄ p̄p̄
subuertent : nec tamē est labor
enim **Isa.** moriem futuram
nem dī positionis corporis et a
inferiorum ad istum effectum

Tertius.

latent deo reuelante possent homines cognoscere
et alia indicare: ut sic dū i his inueniēt vā dicere
i his que sūt fidei eis crederet. unde ap̄s dicit pri
mo ad **Cori. xliij.** Si at oēs p̄phetē: intret at q̄a
ifidelis uel idiota: cōuicit ab oib⁹: diiudicatur ab
oib⁹: oculca. n. cordis ei⁹ māifesta sūt: et ita cadēs
i faciē adorabit deū pronūtiās q̄ deus uere i uo
bis sit: nō at p̄ hoc p̄phie donū sufficiēs testimo
niū fidei adhiberet nisi eēt de his q̄ a solo deo co
gnosci possūt sicut et miracula talia sūt q̄ sol⁹ de
us ea pōt opari: hmoi at precipue sūt i rebus ife
rioribus occulta cordium q̄ solus deus cognoscē
pōt ut supra ostensū est: et futura p̄tinentia q̄ eēt so
li diuine cognitioni subfunt: q̄ ea in seipsis uider:
cū sint ei p̄ntia rōe sue eternitatē ut supra oñsu
est. possūt tñ aliqua futura cōtingētia etiā ab ho
minib⁹ p̄cognosci nō quidē in q̄tū futura sūt s; i
q̄tū in cāis suis p̄existit: q̄bus cognitio uel fm se
ipsas uel p̄ aliqs effectus eaz manifestos. q̄ signa
dicūt de aliquibus effectibus futuris pōt ab hoie
p̄cognitio haberi sicut medic⁹ p̄cognoscit mor
tē uel sanitatē futurā ex statu v̄tutis nālis quā
cognoscit pulsu: vrina et hmoi signis: hmoi at cogni
tio futuroz p̄tīm quidē certa est: p̄tīm quidē ier
ta: sūt. n. quedā cāe p̄existētes ex quib⁹ futuri effe
ctus ex necessitate p̄sequūt sicut p̄xente p̄pōne ex
p̄tīs aiali ex necessitate sequitur mors. Quidē
dā uero cāis p̄xentib⁹ sequūt futuri effectus n̄ ex
necessitate sed ut frequēt: sicut ex semine hominis
in matricē p̄iecto ut in pluribus sequitur hō p̄fe
ctus. q̄nq; tñ monstra generantur p̄pter aliq̄d i
pedimētū supueniens opationi naturalis v̄tutis
p̄moz igitur effectus p̄cognitio ifallibiliter cer
ta h: horū aut que poster⁹ dicta sunt nō ē p̄co
gnitio ifallibiliter certa: p̄cognitio aut que de fu
turis habet ex reuelatione diuina fm grām p̄phe
talē est oio certa: sicut et diuina p̄cognitio ē certa:
n. n. de p̄cognoscit futura solū put sūt in suis
cāis s; ifallibiliter fm q̄ sūt in se ipsis sicut supius
ostensuz est: vnde et cognitio p̄phetica per eūdez
mo dū datur hoī de futuris cū certitudine p̄fecta
nec tñ hec certitudo repugnat contingentie futu
roz sicut nec certitudo scientie diuine ut supra
ostensum est. Reuelantur tamen aliquando aliq̄
futuri effectus p̄phetis nō fm q̄ sunt in se ipsis
sed fm q̄ sunt in causis suis: et tūc nihil p̄hibet si
cāe ipediātur ne perueniāt ad suos effectus: quin
etiā p̄phetie p̄nuntiatio imutetur. sicut **Isaias** p̄
phetauit **Ezechie** egrotanti. **Dispone** domui tue
q̄ morieris et non uiues: qui tñ sanatus est: et **Jo
nas** propheta p̄nūtiavit q̄ post xl. dies **Niniue**
subuerteret: nec tamē est subuersa. p̄nūciavit
enim **Isaias** mortem futuram **Ezechie** fm ordi
nem dispositionis corporis et aliarum causarum
inferiorum ad istum effectum et **Jonas** subueris

onem **Niue** secundum exigentiam meritorum
utrobiz tamen aliter euenit secundum operati
onem dei liberantis et sanantis. Sic igitur p̄phe
tica denuntiatio de futuris sufficiens est fidei ar
gumentum: quia licet homines aliqua de futuri
p̄cognoscant non tamen de futuris contingenti
bus est p̄cognitio cum certitudine sicut est p̄
cognitio p̄phetie: et si enim aliquando fiat pro
phete reuelatio secundum ordinem causarū ad
aliquem effectū: sūm tñ uel postea sit eidem reue
lato de euentu futuri effectus q̄liter sit imutad⁹
sicut **Isaie** reuelata fuit sanatio **Ezechie** et **Jo
ne** liberatio **Niniuitarum**. **Maligni** autem spiritus
ueritatem fidei corrumpere molientes: sicut abu
tuntur operatione miraculorum ut errorem idu
cant et argumentum uere fidei debilitent tamen
non uere miracula faciendo sed ea que homini
bus miraculose apparent ut supra ostensum est:
ita e iam abutuntur prophetica pronuntiatione
non quidem uere prophetando sed p̄nunciān
do aliqua secundum ordinem causarū homini
ocularum ut videantur futura p̄cognoscere i
se ipsis: et licet ex causis naturalibus effectus con
tingentes proueniant: predicti tamen spiritus sub
tilitate intellect⁹ sui magis possūt cognoscere q̄
homines: quia cognoscunt quando et qualiter effe
ctus naturalium causarum impediri possunt: et
ideo in p̄nunciando futura mirabiliores et uera
tiores apparent q̄ homines quantuncunq; scien
tes: inter causas autem naturales supreme et a co
gnitōe n̄a magis remote sūt uires celestium cōpo
rum quas predicti spiritibus cognitas esse secu
dum proprietatez sue nature ex superioribus pa
tet: cum ergo omnia inferiora corpora secundum
uires et motum superiorum corporum disponan
tur. possunt predicti spiritus multo magis q̄ ali
quis astrologus p̄nunciare uentos et tempesta
tes futuras: corruptiones aeris et alia huiusmodi
que circa mutationes inferiorum corporum acci
dunt ex motu superiorum corporum causata et
licet celestia corpora super partem intellectiuam
anime directe non possunt imprimere. ut supra
ostensum est: plurimi tamen sequuntur impetus
passionum et inclinationes corporales in quas ef
ficatiam habere celestia corpora manifestum est
solum enim sapientum quorum paruus numer⁹
est huiusmodi passionibus obuiare: et inde est
q̄ etiā de actibus hominum multa predicē pos
sunt: licet quandoq; et ipsi in p̄nunciando de
ficiant propter arbitrii liberalitatem. **Ea** uero
que p̄cognoscunt: p̄nuntiant quidem nō mē
tem illustrando sicut in reuelatione diuina. non
enim eorum intentio ē ut mens humana perficiat
ad ueritatem cognoscendam: sed magis q̄ a ue
ritate auertatur: p̄nunciāt autēz quādoq; q̄dez

fm imaginationis imutationē uel in dormiēdo: sicut cū per somnia aliquorum futuroꝝ indicia monstrant. siue etiam uigilando sicut in arepti cūz 7 freneticis patet qui aliqua futura prenūciant: aliqñ uero per aliqua exteriora indicia: sic p motus 7 garritus auuū 7 per ea que apparent in extis animalium: 7 in punctozuz quozundam de scriptiōe 7 in similibus que forte quedam fieri uidentur. aliquando autem uisibiliter apparendo 7 sermone sensibili prenunciando futura. Et licet horum vltimū manifeste per malignos spiritus fiat: tamē alia quidā reducere conantur in aliquas cās naturales: dicūt enim q cū coz p ce leste moueat ad aliquos effectus in istis inferiori bus: ex eiusdem corporis impressione in aliqbus rebus illius effectus signa quedam apparent: ce lestem. n. impressionem diuerse res diuersimode recipiunt: fm hoc ergo dicūt q imutatio que fit a corpore celesti i aliqua re potest accipi ut signū imutationis alterius rei: 7 ideo dicunt q motus qui sunt preter deliberationem rationis: ut uisa somniantū 7 eorum qui sunt mente capti 7 mo tus 7 garritus auuū 7 descriptiones punctozuz cum quis non deliberat quoz puncta debeat scri bere: sequuntur impressionē corporis celestis. 7 ideo dicūt q huius possunt esse signa effectuum futuroꝝ qui ex motu celesti causantur. Sed quia hoc modicam rationem habet: magis est mandū est q prenunciaciones que ex huiusmodi signis fiūt. ab aliqua intellectuali substantia ori ginez hēant: cuius utute disponūt pdicti moꝝ p ter deliberationem existentes secundum q pgru it obseruationi futurorum. Et licet quandoqz h disponantur voluntate diuina ministerio bono rum spirituz: quia 7 a deo multa per somnia re uelantur sicut Pharaoni 7 Nabuchodonosor: 7 sortes que mittuntur in sinu: qñqz etiā a domi no temperantur ut Salomon dicit: tamen pleū qz ex operatione spirituz malignorū accidūt ut 7 sancti doctores dicūt 7 etiam ipsi gentiles cēsus erunt. dicit enim maximus Valerius q obserua tio auguriorum 7 somniorum 7 huiusmodi: ad religionem pertinent qua idola colebantur: 7 iō in ueteri lege simul cum idolatria hec omnia pro hibebantur: dicitur eniz Deutro. xviij. Nec imi tari uelis abominationes illarum gentiuz: que. s. idolis seruibant: nec iuēniat i te q lustret filiū su um aut filiā ducens per ignē: aut qui arolos sci scites aut obseruet sōnia atqz auguria: ne sit male ficus: nec icantator: neqz phitones cōsulat nec di uinos 7 querat a mortuis ueritatem: attestatur at predicationi fidei pphetia per aliū modū i qrtuz s. aliq fide tenēda predicātur q tpaliter agūt: sic natiuitas christi: passio: 7 resurrectio 7 hmōi: 7 ne hmōi: ficta a predicātibus eē credātur aut cās

aliter eūisse: ostenduntur longe ante h pphas p dicta. vñ apls dicit Ro. pmo. Paulus fuis Jesu christi uocatus apostolus segregatus i euangeliū dei q ante promiserat p pphetas suos in scriptu ris sanctis de filio suo qui factus est ei ex semine David secundum carnem. Post gradū autem il lorum qui imediate reuelationē a deo recipiunt: est necessarius alius gratie gradus. Quia enim homines reuelationem a deo accipiunt non solū pro presenti tempore: sed etiam ad instructionē oīuz futuroꝝ: necessariū fuit ut non solū ea que ipsi reuelant sermone narrarentur presentibus sed etiam scriberentur ad instructionē futuroꝝ vnde 7 oportuit aliquos esse qui huiusmodi scri pta interpretarentur q diuina gratia esse oportz sicut 7 ipsa reuelatio per gratiā dei fuit. vnde et Sen. xl. dē. Nunquid non dei est interpretatō. Se quitur aut uultus gradus eoz. s. qui ea q alijs re uelata 7 per alios interpretata fideliter credūt hoc autem dei donū esse superius ostensum est. Quia uero per malignos spūs aliqua similia fiūt his quibus fides confirmatur tā in signoz opati one q in futurorum reuelatione ut supra dicuz est ne per hmōi homines decepti mēdatio credāt necessarium est ut adiutorio diuine gratie instru antur de huiusmodi spiritibus discernēdis secun dum q dicitur. i. Jo. iij. Nolite omni spiritū ce dere sed pbate spiritus si ex deo sūt: hos aut gra tie effectus ad instructionem 7 cōfirmationem fi dei ordinatos apostolus enumerat. i. ad Corinf. xij. dicens. Alij per spiritum datur sermo sapien tie. ali j autem sermo scientie fm eundem spiritū alteri fides in eodem spiritu: ali j gratia sanitatuz in uno spū: ali j operatio uirtutuz: ali j prophetia ali j discretio spirituum: ali j genera liguarum ali j interpretatio sermonum. Per hoc autem ex cluditur error quorundam manicheozuz qui di cunt corporalia miracula non esse a deo facta: si mul etiam excluditur eorum erroꝝ qrtum ad hoc q dicunt prophetas non esse spiritu dei locutos Excluditur etiam erroꝝ Priscille 7 Montani qui dicebant prophetas tanq arepticios non intel luisse que loquebantur: quod diuine reuelatio ni non congruit secundum quam mens princī palius illuminatur. In premissis autem gratie ef fectibus consideranda est quedam differētia. naz etiā omnibus gratie nomē cōpetat qz grati absqz precedenti merito conferuntur: solus tamen dile ctionis effectus ulterioꝝ nomen gratie meret ex h q gratum deo facit. dicitur. n. puer. viij. Ego di ligētes me diligo: vnde fides et spes 7 alia que ad fidem ordinantur possunt esse in peccatoribus q non sunt deo grati: sola autem dilectio est propi um donum iustorum. Quia qui manet in chari tate in deo manet: 7 deus in eo ut dicit. i. Jo. iij.

Est autē 7 alia differētia in predi catione cōsideranda na qdā eoz sūt boni necesse est arguere: quibus uel: licet credere: iporare: colligere: obedire: 7 ad hos effectus necesse quales portiones hōib' in eē n possunt: cas fuerit tps. Alij uo eē nō per tota uita s; certis tps: 7 i miracula: prenunciare futura 7 hmōi uel hōi: uel pfectores: s; ip'si uel qz cessant actu cessant: 7 cas oꝝ itera fuerit oportuno: sicut pphē in q nō nouo lumine illustrantur: 7 ruculorum operatione oportet ad cāciam cōuine uirtutis

Quo homo indiget auxilio grati dum in bono.

Indiget cu oīe gratie auxilio ad in bono. Q. n. qd b se hoc q hōi i uno indiget auxilio ali modis: bo. n. variabilis ē 7 de mal bono in malū: ad hoc igit q imobilit no qd est plectare indiget auxilio: hoc ad illud qd credit uires libera hō auxilio oīe gratie: s; vñs libe extendit ad hoc effectū q ē plectare no qd sic pcepta. n. liberi arbitriū rō que sūt eodem cādū: qd ē di cularē opabile: particulare ar op nō: qd igit cadit sub pte libera ut nōc opandū plectare ar nōc oīe opabile: s; pmanone opandū p te ure effectus q ē plectare i bono e liberi arbitriū: indiget igit hō ad p no auxilio diuine grē. Amp. s; hōlibz arbitriū sūt oīe sui actus: nō uolūtū aliqñ nō uolūdo facere: tūto q uult ad id qd uult uel dilige beatū ar replet ad plectandū ut. i. nō imobilit: pmanone: uel ita igit state liberi arbitriū: qz adesse hōi gratie ad hoc ut plectat. Pretia nā successe: qz. i. uno agat qz uel uirtas actio: libe: nō pōt curi ea qz nullū eoz: semp agat: nec ex oīe vi oꝝ q causat ad aliq supiori qz pōt in. vñ pfectoz q pman nis i aialib' catur ab aliq superior pōant' at: illam perferant: hōi hōi mlti moꝝ liberi arbitriū i bono uel succedēte usq ad finē: igit

Tertius.

Est autē et alia differentia in predictis effectibus gratie consideranda. nā qdā eorū sūt ad totā uitam hōis necessarij utpote sine quibus salu' eē nō potest: sicut credere: sperare: diligere: et preceptis dei obedire: et ad hos effectus necesse est habituales qualdā perfectiones hōib' in eē ut fm eas agere possint: cuz fuerit tps. Alij vō effectus sūt necarij nō per totā uitā s; certis tprib' et locis: sicut facē miracula: prenūtiare futura et hmoi: et ad hos nō dāt habituales pfectōes: s; ipsiōes qdā sūt a deo q cessant actu cessante: et eas o; iterari cū act' iuari fuerit oportunū: sicut prophe in qualibet reuelatione nouo lumine illustrantur: et in qualibet miraculo operatione oportet adesse nouaz efficiaciam diuine uirtutis

¶ Homo indiget auxilio gratie ad perseuerandum in bono. CLV

Indiget etiam hō diuine gratie auxilio ad hoc q̄ p̄seuet in bono. **¶** Q̄. n. qd̄ d̄ se ē uariabile ad hoc q̄ figat̄ i uno idiget auxilio alic' mouentis i mobilis: hō. n. variabilis ē et de malo i bonū et de bono in malū: ad hoc igit̄ q̄ imobilr̄ p̄seueret i bono qd̄ est p̄seuerare indiget auxilio diuino. **¶** Ad hoc ad illud qd̄ excedit uires liberi arbitrij idiget hō auxilio diuine gratie: s; v̄tus liberi arbitrij nō se extendit ad hūc effectū q̄ ē p̄seuerare finalr̄ in bono qd̄ sic p; ptas. n. liberi arbitrij est respectu eorū que sub electōe cadūt: qd̄ at̄ eligē ē aliqd̄ particulare opabile: particulare at̄ opabile ē qd̄ ē hīc nūc: qd̄ igit̄ cadit sub p̄tate liberi arbitrij ē aliqd̄: ut nūc opandū: p̄seuerare at̄ nō dicit aliqd̄ ut nē opabile s; p̄tinuationē opatois p̄ totū tpe: iste igit̄ effectus qd̄ ē p̄seuerare i bono ē supra p̄tatez liberi arbitrij: indiget igit̄ hō ad p̄seuerādū in bono auxilio diuine gr̄e. **¶** Amp. s; hō p̄ uolūtatē et libez arbitrij sit dñs sui actus: nō tñ ē dñs suarū nālū potētiarū: et tō s; liber sit ad volēdū l' ad nō volēdū aliqd̄: n̄ tñ uolēdo facere pōt q̄ uolūtas i eo q̄ uult ad id qd̄ uult uel eligit imobilr̄ se hēat: h̄ at̄ req̄rit̄ ad p̄seuerātā ut. s. uolūtas i bono imobilr̄ p̄maneat: p̄seuerātā igit̄ nō ē i potestate liberi arbitrij: o; igit̄ adesse hōi auxiliū diuine gratie ad hoc ut p̄seuet. **¶** Pretea si sūt plā agētia successiue q̄z. s. unū agat p' actionē alē' cōtinuitas actōis istoꝝ nō pōt cari ex aliq̄ uno istoꝝ q; nullū eorū semp agit: nex ex oib' q; nō sil' agūt vñ o; q; causet ab aliq̄ sup̄iori qd̄ semp agit sicut phīs pbat in. viij. phicoꝝ q; p̄tinuitas generatio nis i aialib' cātur ab aliq̄ sup̄iori sempiterno. pōam' at̄: liquem perseuerantem i bono eo igit̄ sūt mlti mor' liberi arbitrij i bonū tēdētes sibi i uicē succēdētes usq; ad finē: h' igit̄ continuatiōis

boni quod est perseuerantia non potest esse causa aliquis istorum motuum: quia nullus eorum semper durat: nec omnes simul: quia cum non simul sunt: non possunt simul aliquid causare: relinquitur ergo q̄ ista continuatio causetur: ab aliquo superiori: indiget igitur homo auxilio superioris gratie ad p̄seuerādū in bono. **¶** Itē si sunt multa ordinata ad unum finem: totus ordo eorū quousq; peruenerint ad finem est a primo agente dirigente in finem: in eo autem qui perseuerat in bono sunt multi motus et multe actiones contingentes ad unum finem: oportet igitur q̄ mot' ordo istorum motuum et actionum causetur a p̄mo dirigente in finem: ostensum est autem q̄ per auxilium diuine gratie diriguntur in ultimum finem: igitur per auxilium diuine gratie est tot' ordo et continuatio bonorum operum in eo qui perseuerat in bono. **¶** Hinc est quod dicitur ad Phil. primo. Qui cepit in uobis opus bo. perf. usq; in diē Jesu christi. et i. Pet. ult. Deus omnis gratie qui uo nos in eter. glo. suam mo. pas. ipse perfici et confir. solidabitq;. Inueniuntur etiaz in sacra scriptura multe orationes quibus a deo petitur perseuerantia. sicut in ps. Perfice gressus me. in se. tu. et non mo. ue. me. Et. ij. ad Thessal. q. Deus pater noster exhor. cor. uestra et confir. in omni opere et ser. bono. hoc etiam ipsuz in oratione dominica petitur maxime cum dicitur adueniat regnum tuum: non enim nobis adueniet regnum dei: nisi in bono fuerimus perseuerantes: deteriorum autem esset aliquid a deo petere cuius ipse dote non esset: est igitur perseuerantia hominis a deo. **¶** Per hoc autem excluditur error pelagianorum qui dixerunt q̄ ad perseuerandum in bono sufficit homini liberum arbitrium nec ad hoc indiget auxilio gratie. Sciendum tamen est q̄ cū ille qui gratiam habet petat a deo ut perseueret in bono: sicut liberum arbitrium non sufficit ad istum effectum qd̄ est perseuerare in bono sine exteriori dei auxilio: ita nec ad hoc sufficit aliquis habitus nobis infusus: habitus enim qui nobis infunduntur diuinitus secundum statum presentis uite non auferunt a libero arbitrio totaliter mobilitatem ad malum: licet per eos liberum arbitrium aliquantulum stabilietur in bono: et ideo cū dicimus hominem indigere ad perseuerandum finaliter auxilio gratie non intelligimus q̄ sup̄ gratiam habituales prius infusam ad bene operandum: alia desuper infundatur ad perseuerandū: sed intelligimus q̄ habitus omnibus habitibus gratuitis adhuc indiget homo diuine prouidentie auxilio exteri' gubernantis.

¶ Ille qui decidit a gratia per peccatū potest iterum per gratiam reparari. CLVI.

His at apparet

per auxiliū gratie hō etiam si nō p
seuerauerit sed in peccatū cecidit pōt
reparari ad bonū. Eiusdē. n. vītutis est cōtinuare
salutē alicuius 7 interrūptā reparare: sicut. n. p. vītū
tem naturalē cōtinuatur sanitas in corpore: ita p
eādē vītū: ē naturalē sanitas interrūpta reparatur
hō at perseverat in bono: auxiliū dīne gratie ut
ostēsum est: igitur si per peccatū lapsus fuerit ei
dem gratie auxiliū poterit reparari. **A**d huc
agens quod requirit dispositionē in subiecto po
test suū effectū imprimē i subiectū qualitercūqz
dispositū. 7 ppter hoc deus qui in agendo nō re
quirit subiectū dispositum potest absqz dispōe
subiecti formā naturalē inducē. utpote dū cecū
illuminat 7 mortuum uiuificat 7 sic de similibz
sed sicut nō requirit dispōem naturalem i subie
cto corporeo: ita nō requirit meritū in volunta
te ad gratiam pferēdam qz sine meritis datur ut
ostensum est: ergo gratiā gratū facientem p quā
peccata tollūt deus alicui conferre pōt etiā post
qz a gratia cecidit per peccatū. **A**mp̄ hec sola
hō recuperare amissa non potest que per gnāti
onē ei adueniunt sicut potētias naturales 7 mē
bra eo qz hō non potest iterum generari: auxiliū
at gratie datur hominī nō per generationē s3 p
qz iā est: pōt igitur post amissionē gratie per pec
catū itēz repari ad peccata delenda. **I**te grā
est quedam habitualis dispositio in aīa ut onū
est: sed habitus acq̄siti p actus si amittat possūt
itēz reacquiri per actus p quos acq̄siti sunt ml
to igitur magis gratia deo coniūgens 7 a peccato
liberans si amittat diuina operatione repari po
test. **P**reterea in operibus dei nō est aliqd fru
stra sicut nec i operibus nature. hoc. n. 7 natura
bz a deo: frustra autem aliquid moueretur nisi
posset peruenire ad finē motus: necessariū est er
go quod natum est moueri ad aliquem finē: sit
possibile uenire in illū finē: sed hō postquā i pec
catum cecidit q̄diu status huius uite durat rēa
net in eo aptitudo ut moueatur ad bonū cui
signa sunt desiderii de bono 7 dolor de malo q
adhuc in homine remanēt post peccatū: est igit
possibile hominē post peccatū itēz redire ad bo
nū qd gratia in homine opatur. **A**mp̄ nulla
potentia passiuā inuenitur in rezz nā que nō possit
reduci in actū p aliquā potentia actiā naturalē
multo igitur min⁹ ē aliq̄ potētia i aīa humana q
nō sit reducibilis in actū per potentia actiūaz di
nā. manet at in aīa humana etiā post peccatum
potentia ad bonū: qz per peccatū nō tollūt potē
tie nāles quibz aīa ordinatur ad suum bonū: po
test igitur p diuiaz potētia repari i bono: 7 sic au
xilīo gratie hō pōt conseq̄ remissionē peccatoz.

Hic est quod dicitur **Isa. i.** Si fuerit peccata vīa
ut coc. q̄i nix deal. 7 puer. x. **U**nīuersa deli. opit
ca. hoc etiā quottidie a dño nō frustra petim⁹ di
centes: dimitte nobis debita nostra. **P**er hoc au
tem excluditur error nouaciano: um qui dixerūt
qz de peccatis que hō post baptismum peccat: hō
ueniam consequi non potest.

Homo a peccato liberari non potest nisi p
gratiam. **CLVII.**

Heisdem et osten

di potest qz hō a peccato mortali re
surgere nō potest nisi per gratiam: p
peccatū. n. mortale hō ab ulrio sine auertitur in
ultimū at finē hō non ordinatur nisi per gratiā
p solam igitur gratiam hō potest a peccato isur
gere. **A**d huc offensa nō nisi per dilectionem
tollitur: sed per peccatū mortale hō offensa dei
incurrit. dicitur. n. qz deus peccatores odit i q̄tū
uult eos priuare ultimo fine quē his quof diligit
preparat: non ergo hō potest a mortali peccato
resurgere nisi per gratiam p quā fit quedaz ami
citiā in deū 7 hominē. **A**d hoc etiā iduci pnt
oēs rōes supius posite de gratie nccitate. **H**ic ē qz
dī **Isa. xliij.** Ego sū ipse q̄ deleo iniquitates tuas p
pter me: 7 in ps. remisisti iniquitatē plebis tue: ope
ruisti oīa peccata eoz. **P**er hoc at excludit error
pelagianoz qui dixerūt hominē posse a peccato
resurgere per liberū arbitriū.

Qualiter homo a peccato liberatur. CLVIII.

Nia vero hō non

pōt ad unū oppositoz redire nisi rece
dat ab alio: ad hoc qz homo auxilio
gratie ad statū rectitudinis redeat. necessariū ē qz
a peccato p qd a rectitudine declinauerat recedat
7 qz hō i ultimū finē dirigitur 7 ab eo auertitur
p̄cipue p uolūtatem non solum necessarium ē qz
hō exteriori actu a peccato recedat peccare desi
nens: sed et qz recedat uolūtate ad hoc qz per gra
tiā a peccato resurgat: uoluntate at hō a peccato
recedit dū 7 de preterito penitet 7 futūz uitaz p
ponit: nccium est igitur qz hō a peccato resurgēs
7 de peccato preterito peniteat 7 futura uitaz p
ponat: si. n. hō nō pponeret desistere a peccato n
eēt peccatū fm se p̄riū uolūtati: si vō uellet d̄sistē
a peccato non tñ doleret de peccato preterito: n
eēt illud idē peccatū qd fecit: p̄riū uolūtati. ē aut
p̄rius motus q̄ ab aliq̄ recedat: motui quo ad illū
puenit: sicut dealbatio p̄ria est denigrationi: vñ
o3 qd per p̄ria uolūtaz recedat a peccato his per
que i peccatū inclinata fuit. fuit at inclinata i pec
catū p appetitū 7 delectationē circa res iseriores:

oportet legi qz a peccato recedat
quibus a iugū p hoc qz pecca
tatione: gratia fuit uoluntas
pensa: p̄matur in abominat
m⁹ 7 etiam bruta aīalia a m
rehabitur p dolores uerbos
surgit nō solum occidit peccat
nare futurū: est igit cōueniēs
to sic magis cōfirmet i p̄p
Pecata ea que cuz labor
magis amamus 7 diligētius p
qui per propriū labore acquir
cas exponit qz q sine labore
ribus uel qz peccatoz alio mō: i
peccato hoc maxie necessariū
amōre diligēter cōseruet qu
cū amittit: est q̄ cōueniēs vñ la
at p peccatis committit. **A**d h
requirit vñ peccato pena reddat
do seruatur in rebus sapia dei
ret: peccatū igit ad manū itatū
7 dei glōriā qz pōt peccato pena
tor peccato cōtra ordinē diuini
lege dei p̄terit: d̄cōdo: est igit
recepit i seipso puniēdo qd
sic. cū uolūtate extra iordinan
hoc: ergo patet qz pōt hō
nom peccatū cōlectas ē 7 ad
remanet obligatus ex oīi iust
pōt peccato committit: quā qui
lunare a se exegerit: per hoc
q̄tū cū labore 7 pena ordinē d
essequitur pōt peccato se punire
transgressus fuerat p̄p̄riū uolū
a se hanc penā n̄ exegit cū ea q
ne subiaceret iordinata remanen
pena infligitur ei a deo: nec ta
na dicitur cū n̄ fuerit ex electio
ut purgatoris quia alio puniēdo
quēqd iordinatū fuit in eo ad
redat. **H**ic est quod apostolu
p. di. nos multos diuidit: om
caremur: di. iudicamur: at a deo
vñ nō cum hoc mōdo cōueniunt
qz cū mens a peccato auertitur
esse peccatū oīi p̄cūna 7 uolūtate
remanēdo obligatio ad aliquā
dicio colligi potest pena quā
cū remissionē: ad hoc necessa
m⁹ bono inhereat: hōie per
ne em m. d̄cōne q̄ dā fuit: vñ
uatur dā qui peccatū sustinet
ad deū iustificat: hōie
cipue si vobis me fuerit: d̄p
tate: cū fuerit intentia magis

Tertius.

oportet igitur q̄ a pctō recedat p̄ aliqua penalīa
quibus affligat̄ p̄ hoc q̄ peccauit . sicut . n. p̄ delec
tationez tracta fuit volūtas ad p̄sensū pcti. sic per
penas p̄firmatur in abominatione pcti. Itē vide
m̄ q̄ etiam bruta aialia a maximis voluptatib⁹
retrahūt̄ p̄ dolores verberū oꝝ cū qui de pctō re
surgit nō solū detestari peccatū preteritū : sed etiā
vitare futurū: est igit̄ cōueniēs vt affligat̄ p̄ pecca
to vt sic magis cōfirmet̄ i. p̄posito vitadi peccata.

¶ Preterea ea que cuz labore ⁊ pena acq̄rimus
magis amamus ⁊ diligētius p̄seruamus: vnde illi
qui per propriū labore acquirūt pecunias: minus
eas expendūt q̄ q̄ sine labore accipiunt vel a parē
tibus vel quocunq̄ alio mō: sed hōi resurgenti a
peccato hoc maxie necessariū ē vt statū ḡie ⁊ dei
amorē diligenter cōseruet quē negligēt̄ per pec
catū amisit: est ḡ cōueniēs vt labore ⁊ penā sustine
at p̄ peccatis cōmissis. Ad hec ordo iusticie hoc
requirit vt peccato pena reddat̄: ex hoc aut̄ q̄ or
do seruetur in rebus sapia dei gubernantis appa
ret: pertinet igit̄ ad manifestatiōē dīne bonitatis
⁊ dei gloriā q̄ pro peccato pena reddat̄: sed pecca
tor peccādo cōtra ordinē diuinitus institutū facit
leges dei pretergrediendo: est igit̄ cōueniēs vt hoc
recōpenser̄ i seipso puniēdo qd̄ prius peccauerat:
sic enī totaliter extra iordinationē cōstitut̄. Per
hoc ergo patet q̄ postq̄ homo per grām remissio
nem peccati cōsecutus ē ⁊ ad statū ḡie reductus:
remanet obligatus ex dei iusticia ad aliquā penā
pro peccato cōmissio: quā quidē penā si pp̄ria vo
luntate a se exegerit: per hoc deo satisfaccere dicit̄ i
q̄tū cū labore ⁊ pena ordinē diuinitus institutū
exequitur pro peccato se puniēdo: quē peccando
transgressus fuerat. pp̄ria volūtate sequēdo: si at̄
a se hanc penā n̄ exigit cū ea que diuine prouidē
tie subiacēt iordinata remanere non possint: hec
pena infligitur ei a deo: nec talis pena satisfacto
ria dicitur cū n̄ fuerit ex electione patiē. is: sed di
ces purgatoria quia alio puniente q̄i purgabūt̄ dū
quicqd̄ inordinatū fuit in eo ad debitum ordinē
reducat̄. hinc est quod apostolus dicit̄. i. ad cor.
xi. Si nos metip̄sos diiudicemus: nō vtiq̄ iudi
caremur: dū iudicamur at̄ a domino cōscriptur: vt
nō cum hoc mūdo oānemur. Cōsiderandū tñ
q̄ cū mens a peccato auertitur: tā vehemens pōt
esse peccati oīsplicētia ⁊ inhefio mētis ad deū q̄ n̄
remanebit obligatio ad aliquā penā: nā vt ex pre
dictis colligi potest pena quā quis patit̄ post pec
cati remissionē: ad hoc necessaria est vt mens fir
mi bono inherat: hōie per penas castigato: pe
ne enī m̄ dicine qd̄ sūt: ⁊ vt etiā ordo iusticie ser
uetur dā qui peccauit sustinet penā: dilectio autē
ad deū sufficit mentē hominis firmare in bono p̄
cipue si vehemens fuerit: duplicētia autē culpe pre
teritē cū fuerit intensā magnū affert dolorem: vñ

p̄ vehemētiam dilectiōis dei: ⁊ odij pcti p̄teriti: ex
cludit̄ necessitatis satisfactorie vel purgatorie pene:
⁊ si nō sit tanta vehemētia q̄ tollit penā excludat:
tñ quāto vehemēt̄ fuerit tanto minus de pena
sufficiet. Qd̄ vero p̄ amicos facim⁹: per nos ip̄os
facere videmur: quia amicitia ex duob⁹ facit vnū
per affectuz ⁊ p̄cipue dilectio charitatis: ⁊ iō sicut
per seipsum ita ⁊ p̄ aliu⁹ pōt aliq̄s satisfaccē deo p̄
cipue cū nccitas fuerit: nam ⁊ penā quam amicus
pp̄ter ipsum patit̄ reputat aliq̄s ac si ipse pateret:
⁊ sic pena ei non deest oī patienti amico ⁊ patit̄
⁊ tanto amplius quāto ipse est ei cā patiēdi: ⁊ ite
rum affectio charitatis i eo qui p̄ amico patit̄ fa
cit magis satisfaccionez deo acceptam q̄ si pro se
pateret: hoc enim est p̄mpte charitatis: illud autē
est necessitatis: ex quo accipit̄ q̄ vnus p̄ alio satis
facē pōt duz vterq̄ in charitate fuerit. ¶ Dinc ē
q̄ apls dicit̄ Gal. vj. Ali alterius onera portare: ⁊
sic adimplebitis legem xp̄i.

¶ Rōnabili⁹ hōi imputat̄ si ad deū nō cōuer
tat̄ quis hoc sine gratia n̄ possit. ¶ XIX.

¶ **Am aut̄ sicut ex**
premissis habetur in finem vltimum
aliquis dirigi non possit nisi auxilio
dīne ḡie: sine qua etiam nullus pōt habē ea que sē
ncēia ad tendēdum in vltimū finē sicut est fides:
spes: dilectio: ⁊ p̄seuerantia: pōt alicui videri q̄
non sit hōi ip̄tandū si predictis careat p̄cipue cū
auxiliuz dīne ḡie mereri nō possit nec ad deū p̄ue
ti nisi deus eū p̄uertat: nulli. n. ip̄tatur qd̄ ab alio
dependet: q̄ si hoc p̄cedat̄ plura incōueniētia p̄se
qui manifestū est: seq̄t̄ enī qd̄ ille qui fidē nō h̄z nec
spem nec dilectiōz dei nec p̄seuerantiā i bono: n̄ sit
pena dign⁹: cū exp̄sse dicat̄ Job. iij. Qui incredul⁹
est filio: nō vi. vi. s̄z ira dei ma. su. eū: ⁊ cū null⁹ ad
beatitudinis finē sine p̄missis pueniat sequet̄ vlti⁹
q̄ aliq̄ hōies sūt q̄ nec b̄titudine p̄sequat̄ nec penā
patiātur a deo: cui cōtrariū oñdit̄ ex eo qd̄ dicit̄
Math. xxv. qd̄ oib⁹ in dīno iudicio ex̄ntib⁹ dices
Venite pos. para. vobis reg. vel descendite i ignez
einū. ¶ Ad h̄ at̄ dubitatiōis solutionē p̄sideran
duz ē q̄ lz aliq̄s p̄ motum liberi arbitrij dīnā ḡiaz
nec p̄mereri nec aduocari possit: pōt tñ seipsum i
pedire ne eā recipiat. oī. n. o q̄busdā Job. xxj. dix
erunt deo. Recede a nobis sciam: via. t. no. ⁊ Job
xxij. Ip̄i fuerunt rebelles lui: ⁊ cū hoc sit i p̄tate
liberi arbitrij ip̄edire oīne ḡie receptiōez vñ non i
pedire: nō imerito in culpā ip̄tatur ei q̄ ip̄edimētū
p̄stat ḡie receptiōi: deus. n. q̄tū i se ē patus ē oib⁹
ḡiam dare: vult. n. oēs hō. sal. fieri: ⁊ ad agnitōez
vitati venire vt oī. i. ad Thimot. ij. s̄z illi soli ḡia
p̄uat̄: q̄ i seip̄s ḡie ip̄edimētū p̄stat: sicut sole mū
duz illumināte in culpā imputatur ei qui oculos

Liber

claudit si ex hoc aliquod malū sequat licet videre
nō possit nisi lumine solis pueniat.

Quod hō in peccato existens sine grā pctm vitare
non potest. **CLX.**

Quod autē dictuz
est i potestate liberi arbitrij esse ne ipedimētū grē
pstat. ppetit his i qbō nālis potētia itegra fuerit. si
aut per iordinatōnē pcedentē declinauerit ad ma
lū nō erit oio in ptate ei nullū ipedimētū grē psta
re. n. n. ad aliqōd momētuz ab aliquo pcti actu
particulari possit abstinē ppa ptate. si tñ diu sibi re
linq̄t i pctm cadet p qd gratie ipedimētū pstatuz.
tū. n. mens hoīs a statu rectitudinis declinauerit
manifestū est q̄ recessit ab ordine debiti finis. illud
igit qd deberet eē in affectu p̄cipuū tāq̄ vltimū finis
efficit min⁹ dilectū illo ad qd mēs iordiate puerfa
ē sicut in vltimū finē. q̄ncūq̄ igit occurrerit aliqd
pueniēs iordinato fini repugnās fini debito. elige
tur nisi reducat ad debitū ordinē ut finē debitum
oib⁹ pferat qd ē grē effect⁹. dū aut eligat aliqd qd
repugnat vltio fini. ipedimētū pstat grē q̄ dirigit i
finem. vñ manifestū est q̄ p pctm nō pōt hō absti
nere ab oi pctō anq̄ p gratiam ad debitū ordinē
reducat. Preterea. cū mēs inclinata fuerit ad aliqd n̄
se iam hz equalit ad vtrūque oppositoꝝ s; magis
ad illud ad q̄ est inclinata. illud autem ad qd mēs
magis se hz eligit nisi p rōis dīscussionē ab eo qdā
sollicitudie abducat. vñ i repētis signū iterioris
habiti p̄cipue accipi pōt. non est at̄ possibile mētē
hoīs p̄tinere i ea vigilantia esse ut p rōnē dīscutiat
q̄cqd debet velle uel agere. vñ p̄seq̄ q̄ mens aliq̄n
eligat id ad qd ē inclinata inclinatioe manere. i ita
si inclinata fuerit in peccatuz non stabit diu quin
peccet ipedimētū grē pstat nisi ad statū rectitudinis
reducat. Ad hec etiā opat̄ ipet⁹ corporaliū passio
num i appetibilia fm sensū i plurime passiones
i occasiones male agēdi qbō de facili homo puo
cat ad peccādū nisi retrahat p firmā inhesionem
ad vltimū finē quā grāfacit. Unde apparet stulta
pelaqianorū opinio q̄ dicebat hoīem i pctō existētē
sine grā posse vitare pctā. cui⁹ p̄trariū apparet ex
hoc q̄ p̄o. pctit. dū defecerit virt⁹ mea ne dere. me
et dñs orare nos docet. Et ne nos iducas i tempta
tionē. s; libera nos a malo. Quāuis aut illi qui in
pctō sunt vitare nō possūt p ppam ptatem quin
ipedimētū grē pstat ul ponat ut onū est nisi auxi
lio grē pueniat. nihilominus tñ hoc eis iputat ad
culpā: quia hic defectus ex culpa pcedente in eis
relinquit̄: sicut ebr⁹ ab homicidio nō excusat qd
p ebrietatē cōmittit quā sua culpa incurrit. Pre
terea licet ille qui ē in peccato nō hēat hoc in pro
pria ptate q̄ oio vitet peccatū: habet tñ potestātē

nūc vitare hoc ul illud pctm vt dictum est. vñ qd
cunq; cōmittit: voluntarie pmittit. i ita non ine
rito ei iputatur ad culpam.

Quod de⁹ aliquos a pctō liberat. i aliquos i
peccato reliquit.

Iacet autem ille q
peccat ipedimētū gratie pstat: i in
q̄tū ordo rerū exigit gratiā nō debe
ret recipere: tñ quia deus p̄ter ordinē rebuz indī
tū operari pōt: sicut cū cecū illuminat vel mortuū
resuscitat: iterdū ex abundantia bonitatis sue etiā
eos q̄ ipedimētū gratie pstant auxilio suo puenit
auertēs eos a malo i cōuertēs ad bonū: i sicut n̄
oēs cecos illuminat nec oēs languidos sanat vt et
in illis q̄a curat opus virtutis eius appareat i in
alijs ordo nature seruet: ita nō oēs q̄ gratiā ipedi
ūt auxilio suo puenit vt auertāt a malo i cōuertāt
ad bonū: s; aliq̄s i qbō vult suā misericordiā appa
rere ita q̄ in alijs iustitie ordo manifestet. Dinc ē
q̄ ap̄lus dicit Ro. ix. volēs deus ostēdere irā i no
tā facere potētia suā sustinuit i multa patia vasa
ire apta in interitū vt ostēderet diuitias glorie sue
in vasa misericordie q̄ preparauit in gloria. tū at
deus hoīs q̄ in eisdē peccatis detinent: hos q̄dem
pueniens p̄uertat: illos aut sustineat siue pmittat
fm ordine rerū pcedere: nō ē rō inquirēda quare
hos cōuertat i nō illos: hoc aut ex simplici eius
voluntate depēdet: sicut ex simplici eius volunta
te pcessit q̄ cū oia fierēt ex nihilo: quedā facta s̄
alijs digniora: i sicut ex simplici voluntate pcedit
artificis vt ex eadez materia similiter disposita q̄
dā vasa format ad nobiles vsus i quedā ad igno
biles. Dinc ē q̄ ap̄lus dicit ad Ro. ix. An non hz
potestātē figulus luti ex eadē massa facē aliud q̄
dē vas in honore: aliud vero in contumeliā. Per
hoc aut excludit̄ error Origenis qui dicebat hos
ad deū cōverti i non alios p̄pter aliqua opera q̄
anime eoz fecerat anteq̄ corpibus vnirent̄ q̄ dē
positio in. ij. libro improbata est.

Quod deus nemini est causa
peccandi **CLXII.**

Quāuis aut quos
dam peccatores de⁹ ad se cōuertat
s; in peccatis secūdū eoz merita eos
relinquat: nō tamē eos ad peccādū inducit: hoīs
enī peccat p hoc q̄ deuiāt ab ipso qui est vltim⁹
finis vt ex superioribus pz: cū aut omne agēs agat
ad p̄p̄iū finē i sibi pueniētē: impossibilē ē q̄ deo
agente aliqui auertant̄ ab vltimo fine qd deus ē:

ipossibile igitur ē q̄ deus aliqu
cū est boni causa mali est
bono q̄ i uolere secūdū rōe:
grōe s; alicui cā peccandi.
na i bonitas hoīs deriuat
te diuina sicut quedā sicut
sapie i bonitati humane q̄ ali
ignat multo magis diuine.
omne ex aliquo defectu puenit
aut ex influenza primi agēte:
dicationis punit ex indīpositio
ex virtute motua cū tñ ex ea s
motus in claudicatione appar
peccati humani i voluntas est
cū ex voluntate hoīs nō auer
mus agēs quo tamē ē quicqd
actionis p̄uenerit actu peccati.
p̄. Nō dicat̄ ille me ip̄lanauit
rū s; a hoīs ip̄q̄ i infirmitate.
agere: i nemini oediū sp̄nū pecc
no oī. Nemo cū sepeccat dicit
tū deus enī interpretat̄ malitiam
tamē quodā in scripturis ex qua
us sit aliquibus causa peccandi:
p. Ego induravi cor Pharaon
i. Jā. vi. Ecce cor populi hu
ne forte videant oculis suis i ce
cos: i. Jā. lxiij. Errare nos feci
rastrū cor nostrū ne timeremus
Tradidit illos de⁹ in reprobiū
que nō conueniant: que oia sicut
dū sūt quod de⁹ aliqui nō cō
tandam pctm quod alijs quibus
auxiliū: nō solum in vltio grē s; i
stodia per quā occasioes peccan
videntia voluntate: i p̄uocant
punit: adiuuat etiā deus hoīs
naturale lumē rōis i alia nat
hoī confert. cū ergo hec auxilia a
p̄o merito sue actionis secundam
exp̄tatur videri eos obdurare vel
quid eoz que vicia sunt.

De p̄determinatione. reprobiū
diuina.

Quia uero
est q̄ diuina operat
guntur in vltimū finē
ti: aliqui vero rodam auxilio grē
sine occidant: oia autem que a r
armino per aut sup̄iam p̄uocant
sup̄a ostēnt̄ unū cōtactū est pa

Quartus.

impossibile igitur est quod deus aliquos peccare faciat. **I**tem bonorum causa mali esse non potest: sed peccatum est boni malum: contrariatur enim proprio hominis bono quod est vivere secundum rationem: impossibile est igitur quod deus sit alicui causa peccandi. Preterea omnis sapientia et bonitas hominis derivatur a sapientia et bonitate divina sicut quedam similitudo ipsius: repugnat autem sapientia et bonitati humane quod aliquis peccare faciat igitur multo magis divine. **A**d hoc peccatum omne ex aliquo defectu pervenit: proximi agentis non autem ex influentia primi agentis: sicut peccatum claudicationis pervenit ex indispotione tibi non autem ex virtute motiva cum tamen ex ea sit quicquid de perfectione motus in claudicatione apparet: proximus autem agens peccati humani est voluntas: est igitur defectus peccati ex voluntate hominis non autem ex deo qui est primus agens: a quo tamen est quicquid ad perfectionem actionis pertinet in actu peccati. **D**icitur est quod dicitur **Eccl. xv.** Non dicas: ille me implanavit: non enim necessaria sunt ei homines ipsi et infra. **N**emini mandavit ipse agere: et nemini dedit spatium peccandi: et **Jad. primo dicitur.** Nemo cum temptatur dicat quoniam a deo tentatur: deus enim interpretator malorum est. **I**nveniuntur tamen quedam in scripturis ex quibus videtur quod deus sit alicuius causa peccandi: dicitur enim **Ero. 7.** Ego induravi cor Pharaonis et servorum illius: et **Isa. vi.** Ecce cor populi huius: et aures eius agere ne forte videant oculis suis et convertantur: et sanare eos: et **Isa. lxvij.** Errare nos fecisti de vijs tuis: idurasti cor nostrum ne timeremus te: et **Ro. primo dicitur.** Tradidit illos deus in reprobum sensum ut faciant que non conveniunt: que omnia secundum hoc intelligenda sunt quod deus alicuius non confert auxilium ad vitandum peccatum quod alijs quibusdam confert: hoc autem auxilium non solum infusio gratie sed etiam exterior custodia per quam occasiones peccandi homini ex omni providentia tolluntur: et prouocantia ad peccatum comprimunt: adiuuat etiam deus hominem contra peccatum naturale lumen rationis et alia naturalia bona que homini confert. cum ergo hec auxilia alicuius subtrahit pro merito sue actionis secundum quod eius iusticia exigitur dicitur eos obdurare vel excecare vel aliquid eorum que dicta sunt.

De predestinatione, reprobatione et electione diuina. **CLXIII**

Quia vero ostensum est quod diuina operatione aliqui dirigitur in ultimum finem per gratiam adiuti: aliqui vero eodem auxilio gratie deferti ab ultimo fine decidunt: omnia autem que a deo aguntur: ab eterno per eius sapientiam prouisa et ordinata sunt ut supra ostensum est: necesse est predictam hominum di-

stinctionem ab eterno a deo esse ordinatam: secundum ergo quod quosdam ab eino preordinauit ut dirigendos in ultimum finem dicit eos predestinasse: unde apertius dicit ad **Eph. primo.** Qui predestinavit nos in adoptionem filiorum secundum prepositum voluntatis sue. Illos autem quibus ab eterno disposuit se gratiam non daturum deo reprobasse vel odio habuisse: secundum illud quod habetur **Malach. primo.** Jacob dilexi. **E**xau autem odio habui. ratione vero ipsius distinctionis secundum quod quosdam reprobauit et quosdam predestinavit attenditur diuina electio: de qua dicitur **Eph. primo.** eligit nos in ipso ante mundi constitutionem. **S**ic igitur per gratiam predestinatio et electio et reprobatio est quedam pars diuine providentie secundum quod homines ex diuina providentia ordinantur in ultimum finem: unde per eadem manifestum esse potest quod predestinatio et electio necessitate non inducunt: quibus et supra ostensum est quod diuina providentia contingentiam a rebus non aufert. **Q**uam predestinatio et electio causam non habent ex aliquibus humanis meritis: potest fieri manifestum non solum ex hoc quod gratia dei que est predestinationis effectus meritis non preuenitur sed omnia merita precedit humana ut ostensum est: sed etiam manifestari potest ex hoc quod diuina voluntas et providentia est prima causa eorum que fiunt: nil autem potest esse causa voluntatis et providentie diuine licet effectuum providentie et similiter predestinationis unus possit alterius esse causa. **Q**uis enim ut apostolus dicit prior dedit illi et retribuetur ei: quoniam in ipso et in ipso et per ipsum sunt omnia ipsi honor et gloria in secula seculorum amen.

Explicit liber tertius. Incipit quartus.
Capitulum. I. Proemium.

Ecce hec ex parte dicta sunt viarum eius: et cum vix paruam stillam sermonum eius audiuerimus: quis poterit tonitruum magnitudinis eius iterum? **J**ob. xxvj. Intellectus humanus a rebus sensibilibus conaturaliter sibi scientiam captens ad intuendam diuinam substantiam in seipsa que super omnia sensibilia imo super omnia alia entia impropotionaliter eleuatur pertingere per seipsum non valet. **S**ed quia perfectum hominis bonum est ut quoquo modo deum cognoscat: tam nobilis creatura omnino in vanum esse videretur velut finem proprium attingere non valens: datur homini quedam via per quam in dei cognitionem ascendere possit ut scilicet quia omnes rerum perfectiones quodam ordine a summo rerum vertice deo descendunt: ipse ab inferioribus incipiens et gradatim ascendens in dei cognitionem proficiat. **N**am et in corporalibus motibus eadem